

LATVIJAS KULTŪRAS AKADEMIJA
**KULTŪRAS UN MĀKSLU
INSTITŪTS**

**KULTŪRIZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS
“LATVIJAS SKOLAS SOMA” IZVĒRTĒJUMS
PAR LAIKA POSMU NO 2018./2019. LĪDZ
2022./2023. MĀCĪBU GADAM**

PĒTĪJUMA ZIŅOJUMS

PĒTĪJUMA ĪSTENOTĀJS:

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts

PĒTĪJUMA PASŪTĪTĀJS:

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

RĪGA

PROJEKTA ĪSTENOTĀJS

Latvijas Kultūras akadēmijas
Kultūras un mākslu institūts

 Ludzas iela 24, Rīga, LV-1003

 <https://www.lka.edu.lv/lv/petnieciba/kulturas-un-makslu-instituts/>

 Kontaktpersona:
Anda Laķe
e-pasts: anda.lake@lka.edu.lv

PROJEKTA VADĪTĀJA:

Dr.sc.soc. **Anda Laķe**

PROJEKTA DALĪBNIEKI:

PhD **Līga Vinogradova**

Bc.art. **Sabīne Ozola**

Lauka darba un datu apstrādes īstenošanā iesaistītie: Laura Brutāne, Lote Katrīna Cērpa, Oto Jānis Kregzde, Lilita Podiņa, Una Filipoviča, Eva Marhileviča, Anna Marija Kučinska un Megija Pērkone.

PROJEKTA PASŪTĪTĀJS:

Latvijas Nacionālais kultūras centrs

 Zigfrīda Annas Meierovica bulvāris 14-7, Rīga, LV-1050

 Kontaktpersona:
Aija Tūna
e-pasts: aija.tuna@lnkc.gov.lv

SATURS

SATURS	3
SAĪSINĀJUMI	5
KOPSAVILKUMS	6
IEVADS	15
IZVĒRTĒJUMA PĒTĪJUMA DIZAINS, METODOLOĢIJA UN INSTRUMENTĀRIJS	18
1. PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS VIDES KONTEKSTA RAKSTUROJUMS ..	20
1.1. Tiesiski normatīvā vide	20
1.2. Izglītības satura reforma: kompetenču pieeja	21
1.3. Covid-19 pandēmijas epidemioloģiskie ierobežojumi	21
1.4. Administratīvi teritoriālā reforma 2020-2021	22
2. PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS REZULTĀTU EKSPERTU VĒRTĒJUMS ...	23
2.1. Programmas mērķa sasniegšanas vispārējs novērtējums	23
2.1.1. Pozitīvie aspekti, kas veicinājuši Programmas mērķa sasniegšanu	24
2.1.2. Programmas mērķa sasniegšanas barjeras	26
2.2. Programmas ietekmes uz izglītības procesiem novērtējums	28
2.2.1. Ietekme uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties	28
2.2.2. Ietekme uz skolēnu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību	30
2.2.3. Informācijas ieguves veidu dažādošana, metodisko materiālu papildinājums	32
2.2.4. Sadarbības ar ģimenēm veicināšana	32
2.2.5. Skolotāju kultūras kompetences paaugstināšana. Savstarpējā sadarbība	34
2.3. Programmas ietekmes uz kultūras procesiem novērtējums	35
2.3.1. Ietekme uz jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai	35
2.3.2. Ietekme uz radošo profesionāļu nodarbinātību un regulāra pieprasījuma veidošanu	37
2.3.3. Pieredzējušas nākotnes auditorijas veidošana, kopējā kultūras patēriņa līmeņa celšana	38
2.4. Programmas darbības pamatprincipi	38
2.5. Viedoklis par programmas turpināšanu/neturpināšanu. Priekšlikumi tās attīstībai	42
2.5.1. Ieteikumi Programmas stipro pušu izmantošanai	42
2.5.2. Ieteikumi Programmas uzlabošanai	43
3. SKOLOTĀJU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU	45
3.1. Skolotāju un to pārstāvēto skolu raksturojums	45
3.2. Pieredzēto kultūras norišu raksturojums: formāts, vieta un līdzfinansējums	48
3.3. Kultūras un mākslas norišu un nozaru izvēle	51
3.4. Piedāvājums, tā pieejamība un ierobežojumi	54
3.5. Lēmuma pieņemšanas process par norišu izvēli un sadarbība	57
3.6. Norišu integrēšana mācību darbā	60
3.7. Programmas novērtējums un informētības līmenis	62
3.7.1. Vispārīgs novērtējums	62
3.7.2. Informētība par programmu	63
3.7.3. Pamatprincipu novērtējums	63
3.7.4. Ieguvumu un iespēju novērtējums	64

3.8.	Atbalsts programmas veiksmīgai īstenošanai: izmantotais un nepieciešamais	65
3.9.	Programmas nākotnes perspektīvas	68
4.	SKOLĒNU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU	70
4.1.	Skolēnu demogrāfiskais raksturojums.....	70
4.2.	Pieredzētās kultūras norises un to formas.....	71
4.3.	Ieguvumi no kultūras un mākslas norisēm	72
4.4.	Skolēniem saistošas kultūras norises	74
4.5.	Informētība par programmu “Latvijas skolas soma”	75
5.	KULTŪRAS NOZARES VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU	77
5.1.	Programmas vispārējs novērtējums un līdzšinējā pieredze	77
5.2.	Programmas ietekme uz piedāvājuma veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai	88
5.3.	Kritēriju vērtējums norišu iekļaušanai programmas saturā	96
5.4.	Nozares nodarbinātības iespējas un finansējums	98
5.5.	Kultūras un izglītības sektoru savstarpējā komunikācija	101
5.6.	Programmas ilgtspēja un ieteikumi tālākai attīstībai	105
	SECINĀJUMI	109
	PIELIKUMI	118
1.	pielikums Izglītojamo aptaujas anketa	118
2.	pielikums Pedagogu aptaujas anketa	124
3.	pielikums Kultūras nozares pārstāvju fokusgrupu diskusiju vadlīnijas	136
4.	pielikums Ekspertu interviju vadlīnijas	138

SAĪSINĀJUMI

LKA – Latvijas Kultūras akadēmija

LNKC – Latvijas Nacionālais kultūras centrs

KM – Kultūras ministrija

VISC – Valsts izglītības satura centrs

VKKF – Valsts kultūrkapitāla fonds

KOPSAVILKUMS

Pētījumu "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" izvērtējums par laika posmu no 2018./2019. līdz 2022./2023. mācību gadam" veica Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) Kultūras un mākslu institūts pēc Latvijas Nacionālā kultūras centra (LNKC) pasūtījuma ar **mērķi** veikt ārēju kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" (turpmāk arī – Programma) darbības izvērtējumu par laika posmu no 2018./2019. mācību gada līdz 2022./2023. mācību gadam, kā arī iegūt informāciju, kas izmantojama lēmumos, lai uzlabotu Programmas ieviešanas efektivitāti. Pētījums veikts laika posmā no 24.05.2023. līdz 20.12.2023. saskaņā ar Sadarbības līgumu Nr.1.5-5.4/53 un Vienošanos Nr. 1.5-5.4/53/1 starp LNKC un LKA.

Izvērtējuma **priekšmets ir kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" piecu gadu darbības rezultāti**. Programma uzsāka darbību ar 2018./2019. mācību gadu Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros un ir viena no LV100 programmas ilgtspējas apliecinājumiem. Pētījuma ietvaros izpildīti septiņi darba uzdevumi:

1. izstrādāta Programmas izvērtējuma metodoloģija, pētījuma dizains un raksturots Programmas ieviešanas vides konteksts;
2. veikta Latvijas skolotāju elektroniskā aptauja;
3. veikta Latvijas 12. klašu skolēnu un 3. un 4. kursu audzēkņu elektroniskā aptauja;
4. veikta kultūras nozares profesionāļu pieredzes izpēte (fokusgrupu diskusijas);
5. veiktas Programmas pārvaldībā iesaistīto pušu padziļinātās ekspertu intervijas (izglītības un kultūras nozares pārstāvji un politikas veidotāji, Programmas administrētāji);
6. sagatavota prezentācija par sākotnējiem izvērtējuma pētījuma rezultātiem un tie prezentēti konferencē "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" pirmie pieci gadi", Rīgā, 2023. gada 4. oktobrī, kinoteātrī "Splendid Palace"¹;
7. izstrādāts pētījuma ziņojums, kur apkopoti un analizēti izvērtējuma pētījuma dati.

Kā pētījuma dizains izvēlēts formatīvais izvērtējums. **Formatīvā izvērtējuma** virsuzdevums ir uzlabot Programmas **ieviešanas un attīstības procesus**, lai nodrošinātu konstruktīvu atgriezenisko saiti un informētu lēmumu pieņēmējus par nepieciešamajām korekcijām ieviešanas procesā. Izvērtējuma darba uzdevumi paredz tādas informācijas iegūvi, kura netiek iegūta Programmas iekšējā izvērtējuma procesos, jo tās ieguves priekšnoteikums ir precīzu pētniecisku metodoloģisko standartu ievērošana, ko nodrošina ārējs izvērtējums. Formatīvā izvērtējuma uzmanības centrā ir iesaistīto pušu viedokļa izpēte, tāpēc izvēlēta secīga **jautku metožu** (kvantitatīvu un kvalitatīvu) **pētījuma stratēģija**, kas vērsta uz Programmas mērķa grupu viedokļu un pieredzes izpēti.

Atbilstoši darba uzdevumiem un izvērtējuma priekšmetam, tika izvirzīti trīs galvenie **izvērtējuma pētījuma jautājumi**: 1) Kādas kontekstuālas iezīmes raksturo Programmas ieviešanas vidi? 2) Kā galvenās Programmas mērķa grupas (izglītojamie, kuri apgūst pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, šo izglītības iestāžu pedagogi, kultūras un radošā sektora operatori, izglītības un kultūras politikas veidotāji) raksturo un vērtē izvirzīto Programmas mērķu un plānoto rezultātu sasniegšanas procesu, būtiskākos šķēršļus un labās prakses? 3) Kā iesaistītās puses vērtē Programmas turpināšanas nepieciešamību pēc tās piecu gadu darbības rezultātiem?

Pētījumā iegūts plašs **secinājumu** kopums, kas Kopsavilkumā strukturēts pakārtoti izvērtējuma jautājumiem.

Ārpus izvērtējuma jautājumiem secināts, ka kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" spilgta iezīme ir tās starpnozarisks raksturs, kas liek to vērtēt kā unikālu Latvijas politikas veidošanas telpā. Tā uzskatāma par starpnozaru politikas labo praksi, jo risina vairāku politikas jomu problēmjautājumus (izglītības, kultūras, jaunatnes politikas, labklājības, sociālās atstumtības risku mazināšanas, reģionālās politikas utt). Turklāt, Programmas ieviešanas procesā attīstīta arī nacionāla un vietēja mēroga politikas veidotāju sadarbības vide, kā arī sekmēta ārvalstu labo praksi jēgpilna adaptēšana Latvijas izglītības un kultūras videi.

Atbildes uz pirmo izvērtējuma jautājumu. Atzīts, ka Programmas ieviešanu, mērķa un uzdevumu izpildi būtiski ietekmēja vairāki kontekstuāli **Programmas ieviešanas vides faktori**, kuriem ir bijusi gan veicinoša, gan kavējoša loma: 1) tiesiski normatīvās vides attīstība, 2) izglītības satura reforma, 3) Covid-19 pandēmijas izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi, 4) administratīvi teritoriālā reforma. Visbūtiskāko ietekmi uz Programmas tiesiski normatīvo bāzi kā Programmas ilgtspēju garantējošu ietvaru, veido grozījumi Izglītības likumā, kas stājās spēkā 2023. gada 31. oktobrī. Tajos definētas četras būtiskas normas, kas vērstas uz Programmas ietekmes nostiprināšanu izglītības sistēmā, tādejādi līdzsvarojot politisko atbildību starp kultūrpolitiku un izglītības politiku. Programmas tiesiski normatīvās bāzes attīstība nodrošināja atvērtus ieejas

¹ Konferencē "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" pirmie pieci gadi". Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/programmas-aktualitates/latvijas-skolas-soma-konference-2023/> (skatīts 5.12.2023.)

nosacījumus dalībai Programmā, nodrošinot kultūras vajadzību apmierināšanas iespēju vienlīdzību visiem izglītojamajiem, kuri apgūst pamatzglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatzglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas. Būtisku ietekmi uz Programmas ieviešanas vidi izglītības sistēmā veidoja izglītības satura reforma, kas tika realizēta ar VISC īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030) palīdzību. Ietekme izpaudās gan kā veicinošs, gan kavējošs apstākļu kopums. Pozitīvi Programmas ieviešanu ietekmēja Skola2030 reformas vērtību sakritība ar Programmas vērtībām, jo īpaši centieni mazināt pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Negatīvie efekti vairāk saistīti ar kopējo reformas radīto psiholoģisko nogurumu pedagogu kopienā, kas izpaudās kā salīdzinoši zema gatavība pieņemt reformas principus un negatīva kopējā ievirze pret jebkuru inovāciju sistēmā, kas rada pārmaiņas. Šāds konteksts var samazināt pedagogu skaitu, kuri ir gatavi izmantot kultūras un mākslas norises kā avotu mācību satura apguvei. Arī Covid-19 infekcijas izplatība raksturojama kā ambivalents Programmas darbību ietekmējošu faktoru kopums. Tas ietekmēja Programmas saturu gan 1) pozitīvā ziņā – palielinot kultūras un mākslas norišu skaitu digitālā vidē, paverot ceļu arī daudzām eksperimentālām un inovatīvām mākslas formām, gan 2) negatīvā ziņā – ierobežojot kultūras un mākslas pieredzes daudzveidību, samazinoties klātienē kultūras norišu pieredzei, vienlaikus apgrūtinot arī Programmas norišu izvēli. Ceturtais vides faktors, kurš īpaši ietekmēja Programmas administratīvā vadības sistēmu, ir administratīvi teritoriālā reforma (stājās spēkā 2021. gada 1. jūlijā), kuras ietvaros tika izveidotas 43 pašvaldības 119 pašvaldību vietā. Samazinoties pašvaldību skaitam, izmainījās arī pašvaldību koordinātoru skaits un notika personāla nomaiņa, uzliekot zināmu administratīvu slogu, ko prasīja jaunu darbinieku apmācība un koordinātoru sadarbība ar daudz lielāku izglītības iestāžu skaitu vienas pašvaldības robežās.

Atbildes uz otru izvērtējuma jautājumu. Tika iegūts plašs empīrisku datu masīvs, kur, kā datu avots, izmantotas visas Programmas ieviešanā iesaistītās mērķa grupas: izglītojamie, kuri apgūst pamatzglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatzglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas (kvantitatīva aptauja), šo izglītības iestāžu pedagogi (kvantitatīva aptauja), kultūras un radošā sektora operatori (fokusgrupu diskusijas), izglītības un kultūras politikas veidotāji (padziļinātās ekspertu intervijas).

Lai uzzinātu **izglītojamo viedokli** par programmu “Latvijas skolas soma”, tika īstenota aptauja vispārīzglītojošo dienas skolu 12. klasēs un profesionālo izglītības iestāžu 3. un 4. kursu studentu vidū. Aptaujas anketā tika jautāts par viņu pieredzi kultūras norišu patērēšanā un vērtēts kopējais priekšstats par programmu “Latvijas skolas soma”. Kopumā tika aptaujāti 577 izglītojamie – skolēni un studējošie (turpmāk – skolēni). Tika izpētītas galvenās kultūras norises un formas, kuras respondenti pieredzējuši, ieguvumi no šīs pieredzes, norises, kuras interesē visvairāk, un informētība par Programmu. **Skolēni** norāda uz **plašu pieredzēto kultūras norišu klāstu** pēdējā gada laikā gan skolas telpās, gan ārpus tām – kultūras institūcijās. Retāk pieredzētas norises digitālajā vidē. Skolā un kultūras institūcijās populārākie norišu veidi bijuši teātra izrādes, filmas, arī koncerti. Visbiežāk skolēni apmeklējuši muzeja pamatekspozīciju vai kādu izstādi un arī apmeklējuši teātri ārpus skolas telpām. Skolās populāras ir vēl arī dažādas cita veida interaktīvas nodarbības (ar foto, video un amatniecības elementiem) un muzejpedagoģiskās nodarbības. Digitāli visbiežāk skatītas filmas. Reti pieredzētas ir cirka un arī dejas izrādes. Raksturojot **ieguvumus** no Programmas ietvaros pieredzētajām kultūras un mākslas norisēm, trīs ceturtdaļas (74%) skolēnu norāda, ka ieguvums ir jaunas zināšanas par Latvijas kultūras un mākslas procesiem. Gandrīz tikpat daudz respondentu (72%) norādījuši, ka tās viņu dzīvē ir arī jaunas emocijas un sajūtas, kas liecina, ka skolēnu vidū būtisks uzsvars tiek likts uz pašu sajūtām, ne tikai jauniegūto pieredzi. Puse respondentu (50%) kā ieguvumu redz iespēju pieredzēt kultūru tieši skolas vidē. Gandrīz pusei (47%) respondentu kultūras norises ir nodrošinājušas iespējas dažādot veidus, kā apgūt mācību saturu, bet 34% sniedzis atbalstu, kas palīdz saprast to, ko māca skolā. Tikai 3% skolēnu uzskata, ka no kultūras norisēm nav nekādu ieguvumu. Ņemot vērā, ka Programmas uzdevums ir dažādot mācību organizēšanas formas, tad aptaujā tika skaidrots, kādu mācību priekšmetu ietvaros visbiežāk noderējis kultūras norisēs pieredzētais saturs. Dati liecina, ka visbiežāk tas noderējis latviešu valodā (20%) un literatūrā (17%). Salīdzinoši noderīgs tas bijis arī vēsturē (12%) un kultūras pamatos (t.sk. kulturoloģijā, 9%). Retāk minēti tādi priekšmeti kā kultūra un māksla, klases stunda un sociālās zinātnes, bet pavisam maz pārējie priekšmeti. Bez jaunām zināšanām ieguvums no Programmas skolēniem bijis arī emocijas un sajūtas, ko sniedz kultūras norises. Skolēnu skatījumā mācību satura dažādošana, tāpat kā kultūras norišu sasaiste ar mācību priekšmetu, nav primārais ieguvums no kultūras norisēm. Kā izteikti piesaistošas nav atzītas arī aktivitātes, kurām ir neierasti formāti un izmantotas mūsdienu tehnoloģijas. Skolēnus vairāk piesaista saprotama, viņiem uztverama valoda un tēmas. Minētais liecina, ka skolēnu izpratne par Programmas jēgu un iespējām var tikt padziļināta. Skolēni atzīst, ka viņu interesi var piesaistīt ar nozares personībām un aktuāliem jautājumiem. **Skolēnu kultūras interešu “TOP” kultūras un mākslas nozaru griezumā** redzams aptaujas datos, kur norādīts, ka vairāk vēlētos iepazīt **kino nozari (65%), teātri (54%) un mūzikas nozari (51%)**. Salīdzinoši daudz skolēnu vēlētos iepazīt dizaina nozari (43%), arhitektūras (42%) un vizuālās mākslas (37%) nozares. Mazāk par trešdaļu vēlētos iepazīt kultūras mantojumu (31%) un deju (28%). 22% norādījuši literatūru un grāmatniecību un 19% – cirku. 3% norādīja, ka nevēlas iepazīt vairāk kādu nozari. Pētījuma ietvaros atsevišķos jautājumos konstatētas atšķirības starp skolēnu un pedagogu vērtējumiem. Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem, teātris, kino un koncerti bija biežāk apmeklētās norises iepriekšējā mācību gadā. Arī skolēni atzīst, ka tās visvairāk vēlētos iepazīt.

Atšķirīga ir situācija ar kultūras mantojumu, ar kuru saistītās norises, pēc skolotāju aptaujas datiem, skolēni apmeklējuši visvairāk, bet skolēnu vidū tā nav norādīta kā nozare, ko gribētu apmeklēt vairāk. Skolēni izsaka vēlmi apmeklēt gan dejas, gan cirka norises, kuras viņiem līdz šim ļoti maz izdevies iepazīt. Kopumā **skolēnu informētība par Programmu** ir izteikti augsta, jo 84% skolēnu ir dzirdējuši par to, 60% ir dzirdējuši par Programmu un arī pieredzējuši, bet vēl 15% ir dzirdējuši, bet šaubās, vai ir darbojušies tās ietvaros. 9% ir dzirdējuši, bet nav pieredzējuši. Tikai 12% nav dzirdējuši un nav arī droši par tās pieredzēšanu. Šāds viedokļu sadalījums liecina, ka ir salīdzinoši liels izglītojamo skaits, kas Programmas norisēs ir piedalījušies, bet nezina, ka pieredzētais ir Programmas daļa. Salīdzinot ar pedagogu vērtējumu, skolēnu vērtējumi par Programmu ir vidēji zemāki, piemēram, skolēni apgalvojumu, ka “Latvijas kultūras un mākslas iepazīšana spēcina viņu lepnumu par Latvijas valsti un tās cilvēkiem”, novērtē ar vidēji 3,6 ballēm un apgalvojumu, ka “Programma veicina viņu interesi un motivāciju mācīties” ar vidēji tikpat ballēm. Apgalvojums, ka “mācību procesa laikā ir iespēja iepazīt gan kultūras vēstību, gan laikmetīgās izpausmes”, novērtēts vidēji ar 3,5 ballēm. Zemāk vērtēts apgalvojums par “kultūras norišu piedāvājuma plašumu jauniešu (skolēnu) auditorijai” – vidēji 3,4 balles, kas liek pievērst uzmanību piedāvājuma daudzveidības palielināšanai izglītības iestādes ietvaros.

Skolotāju viedoklis tika pētīts ar elektroniskās aptaujas palīdzību, ļaujot gūt izpratni par to, 1) kādās formās un kur skolēni pieredz kultūras norises; 2) kāds modelis izmantots norišu līdzfinansēšanā; 3) kādas ir norišu un to nozaru preferences; 4) kā tiek vērtēts esošais piedāvājums, tā pieejamība un ar kādiem ierobežojumiem nākas saskarties kultūras norišu izvēlē; 5) kādā veidā norises tiek integrētas mācību saturā; 6) kāds atbalsts ir izmantots un kāds vēl nepieciešams; 7) kā kopumā tiek vērtēta Programma; 8) kāda ir informētība par Programmas mērķiem un darbības principiem; 9) kādu skolotāji saredz Programmas darbību nākotnē. Izvērtējuma ietvaros iegūti un analizēti 903 Latvijas skolotāju viedokļi. Analizējot skolotāju viedokli par pieredzēto kultūras norišu veidiem, secināms, ka skolotāju pieredze atšķiras un atšķirības galvenokārt ir saistītas ar skolas (skolotāja darba vietas) atrašanās vietu. Secināts, ka klātienes norises ārpus skolas pie kultūras pakalpojuma sniedzēja ir iecienītākā kultūras norišu pieredzēšanas forma, bet līdztekus ir svarīgas arī klātienes norises skolā. Skolās tālāk no Rīgas ir biežāks klātienes norišu apmeklējums ārpus skolas, ko, iespējams, nosaka piedāvājuma trūkums klātienes norisēm skolā. Klātienes norises skolā mazāk tiek pieredzētas tieši Latgalē un Sēlijā, bet Rīgā ievērojami vairāk. Skolotāji atzīst, ka tālāk no Rīgas esošām skolām ir mazāka iespēja apmeklēt kultūras norises Rīgā un skolas tā vietā meklē Rīgai līdzvērtīgu piedāvājumu citās valstspilsētās. Analizējot norišu formātu pēc skolas atrašanās vietas, var secināt, ka klātienes norises skolā vairāk notikušas Vidzemē (75% no skolotājiem, kuru skolas atrodas šeit, norādījuši, ka apmeklējuši klātienes norises skolā) un arī Rīgā (73%), bet vismazāk – Latgalē (58%) un Sēlijā (56%). Klātienes norises ārpus skolas vairāk notikušas Latgalē (92%) un Zemgalē (89%), mazāk – Vidzemē (72%). Klātienes norišu apmeklēšanai ārpus skolas parādās saistība ar attālumu no Rīgas – jo lielāks attālums no Rīgas, jo vairāk bijušas norises ārpus skolas. Savukārt digitālās norises vismazāk patērētas Rīgā (47%) un visvairāk – Kurzemē (62%), bet skolas attālumam no Rīgas nav izšķirošas nozīmes tā patēriņā.

Skolotāju aptaujas dati liecina, ka vairāk nekā puse skolu iztiek ar programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu. Jaunākajās klašu grupās svarīgs ir gan vecāku, gan pašvaldības līdzfinansējums. Pašvaldības vairāk atbalstījušas Rīgai tuvāk esošās skolas, kas norāda, ka tālāk no Rīgas esošajām skolām nav gan papildus līdzfinansējums, gan mazāk notiek klātienes norises skolā, atstājot tās ar mazāk resursiem, lai skolēni gūtu tādu pašu pieredzi kā tie, kas atrodas tuvāk Rīgai.

Analizējot skolotāju viedokli par to, kā notiek kultūras un mākslas norišu izvēle, kopumā var secināt, ka nav izteikta sakarība starp biežāk apmeklētajām kultūras nozarēm un attālumu no Rīgas. Atsevišķas atšķirības parādās, piemēram, kultūras mantojumā, ar kuru saistītās norises mazāk apmeklē Rīgas skolēni, un kino apmeklējumā, ko vairāk īstenojuši skolēni, kuru skolas atrodas vistālāk no Rīgas. Kultūras nozares un konkrētas norises skolās tiek izvēlētas balstoties uz to sasaisti ar mācību priekšmetu, sasniedzamību (attālumu) un cenu. Nozīmīgas ir arī skolotāju un citu personu atsauksmes un ieteikumi. Attālums un nokļūšana kā izvēles iemesls ir īpaši svarīgs skolām Latgalē un ar mazāk skolēniem. Vērtējot piedāvājuma pieejamību un ierobežojumus, skolotāju ieskatā piedāvājuma nepietiekamība un nepieejamība ir tikai teātra nozarē, jo bijušas grūtības saņemt pakalpojumu, piemēram, iegādāties biļetes un vienoties ar māksliniekiem par viņu pieejamību. Pārējās nozarēs nav bijušas izteiktas grūtības saņemt pakalpojumu, bet nepietiekams piedāvājums kā problēma parādās ne tikai teātra, bet arī arhitektūras, cirka, dejas un kino nozarē (minējuši virs 10% respondentu). Tiek secināts, ka šobrīd lielākie šķēršļi skolēniem pieredzēt kultūras norises Programmas ietvaros ir saistīts ar skolu attālumu no norises vietām un nepietiekamo finansējumu, attiecīgi, kā šķēršļi parādās gan transporta izmaksas, gan augstās biļešu cenas. Vismazāk šķēršļu kultūras norišu pieredzēšanai ir Rīgā, bet kultūrvēsturiskajos novados ir atšķirīgas problēmas. Attālums kā būtisks šķērslis ir skolām, kas atrodas vairāk par 201km no Rīgas un Latgales skolām. Transporta izmaksas kā šķērslis ir neatkarīgi no attāluma no Rīgas, bet tieši Rīgā tas nav ievērojams šķērslis. Vērtējot procesu, kā tiek pieņemti lēmumi par norišu izvēli, skolotāji atzīst, ka galvenokārt lēmumu pieņemšana ir skolas koordinators un klašu audzinātāju atbildība, savukārt skolēni skolotāju vērtējumā nav ar lielu ietekmi un skolēniem ne vienmēr ir iespēja pieņemt lēmumu par iesaisti un tās veidu programmā “Latvijas skolas soma”. Vienlaikus, dati liecina,

ka puse skolu piekopj praksi lēmuma pieņemšanā iesaistīt skolēnus. Visbiežāk tas notiek, palīdzot ar sagatavošanās darbiem norisēm skolā un pašas norises organizēšanā ārpus skolas. Secināts, ka skolotāji veiksmīgi sadarbojas ar skolas koordinatoru vai īpaši nozīmētu cilvēku skolā un citiem savas skolas skolotājiem, bet sadarbības netiek vai maz tiek veidotas un arī neizdodas ar citām skolām savā un citās pašvaldībās. Aptuveni puse skolotāju sadarbojas ar pašvaldības koordinatoru un šo sadarbību vērtē kā vidēji veiksmīgu.

Vērtējumā par norišu integrēšanu mācību darba parādās salīdzinoši lielas atšķirības starp skolotāju un skolēnu viedokļiem. Kopumā 96% aptaujāto skolotāju savā darbā izmantojuši programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norisēs iegūto skolēnu pieredzi, un visbiežāk tas noticis audzināšanas stundas vai konkrēta mācību priekšmeta satura apgūšanas ietvaros. Skolotāji norāda, ka skolēnus sagatavo pirms kultūras norises, pamatā izrunājot plānotā notikuma saturu un rīkojot par to sarunas. Pēc kultūras norises visbiežāk tiek izmantotas atsauksmes mutiskā formā, piemēram, sarunas, diskusijas u.tml., mazāk rakstveida un citi radošie darbi.

Skolotāju kopējais vērtējums programmai "Latvijas skolas soma" ir ļoti augsts: vidēji ar 4,47 punktiem 5 punktu skalā. Nelielai daļai, kuri vērtē negatīvi, iemesli ir piedāvājuma trūkums vai tā zemā kvalitāte. Tāpat, vairāk kā puse skolotāju ir informēti par dažādiem ar Programmu saistītiem aspektiem. Zemāka informētība ir par to, ko vēl var segt no Programmas finansējuma un kā iekļaut norises, kas nav Programmas mājaslapā vai ikmēneša izlasēs. Aptuveni trešdaļa nebija informēti vai pārliecināti par to, cik ir paredzētais finansējums skolēnam semestrī. Skolotāji augstu vērtē Programmas pamatprincipu ieviešanu. Visaugstāk novērtēta Programmas spēja nodrošināt visu skolēnu iesaisti kultūras norišu pieejamībā. Skolotāji novērtē arī kultūras norišu saikni ar tiešo mācību saturu un iespēju norises iekļaut mācību darbā, kā arī Programmas īstenoto kultūras norišu spēju uzlabot skolēnu emocionālo un mentālo labsajūtu. Secināts, ka skolotāju vērtējumā Programma sniedz pozitīvas iespējas galvenajām iesaistīto grupām – skolēniem, skolotājiem un arī kultūras notikumu veidotājiem. Programma dod vienlīdz svarīgu iespēju dažādot mācību saturu ar jaunu kultūras pieredzi un arī uzlabo skolēnu emocionālo labsajūtu, savukārt skolotāji novērtē iespēju celt paši savu kultūras kompetenci. Skolotāji atzīst, ka šobrīd visbiežāk izmantotās Programmas atbalsta formas ir bijušas piedāvājuma apkopojums (Excel tabulā), ikmēneša norišu izlases un Programmas sniegtā informācija sociālajos tīklos. Mazāk izmantotas slēgtās skolotāju un koordinatoru pieredzes apmaiņas grupas un semināri, forumi, darba tikšanās, kā arī tieša saziņa ar komandu (e-pastā un zvanot). Lielākajai daļai ar šādu atbalstu pietiek. Tie, kuri vēlētos citas atbalsta formas, visbiežāk norāda uz nepieciešamību palielināt finansējumu (t.sk. no norises vietām tālāk esošajām skolām nodrošināt transportu) un plašāku, pārskatāmāku informāciju par Programmu. Secinām, ka skolotāji pilnībā atbalsta Programmas turpināšanos un to pamato ne vien ar skolēnu iespēju veicināt kultūras pieredzi, bet ar iespējām paplašināt pieredzi un radīt ieguvumus ārpus kultūras jomas.

Kultūras nozaru profesionāļu viedoklis. Programmas "Latvijas skolas soma" veiksmīgas darbības pamatā ir kultūras nozaru profesionāļu iesaiste un satura radīšana bērnu un jauniešu auditorijai. Lai uzzinātu sektora piecu gadu pieredzi Programmā, tika veiktas sešas fokusgrupu diskusijas, aptverot desmit kultūras nozares – mūziku, teātri, deju, cirku, vizuālo mākslu, kino, arhitektūru, dizainu, kultūras mantojumu, literatūru un grāmatniecību (atbilstoši nozaru dalījumam programmā "Latvijas skolas soma"). Dalībai fokusgrupās tika izvēlēti kultūras nozaru profesionāļi un mākslinieki, kuru piedāvājums atrodams programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norišu piedāvājuma katalogā Programmas tīmekļvietnē vai kuru iepriekšējā darbība ir bijusi saistīta ar Programmu. Kopumā fokusgrupās piedalījās 33 respondenti, sniedzot ieskatu tematos, kas saistīti ar 1) Programmas vispārējo novērtējumu un līdzšinējo pieredzi Programmas piecu darbības gadu laikā, 2) Programmas ietekmi uz piedāvājuma un pieprasījuma veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai, 3) kritērijiem kultūras norišu iekļaušanai Programmas satura piedāvājumā (atrodami Programmas tīmekļvietnē²), 4) nozares nodarbinātības iespējām, izmaiņām un finansiālajiem ieguvumiem, kā arī 5) komunikācijas iespējām starp kultūras un izglītības sektoriem, un 6) Programmas ilgtspēju un kultūras nozares ieteikumiem Programmas veiksmīgai turpināšanai.

Visās fokusgrupu diskusijās kultūras nozares profesionāļi pozitīvi vērtēja savu **kopējo līdzšinējo pieredzi programmā** "Latvijas skolas soma", izceļot iespējas satikties ar jauniešiem, redzot jauniešu auditoriju kā klātesamu gan piedāvājuma izstrādes procesā (t.sk. atbilžu meklēšanā par to, kā jaunieši uzrunāt), gan izmantošanā. Nozaru profesionāļi redz skolēnu kā nākotnes klausītāju un skatītāju, un Programmu kā instrumentu pirmo pieredžu gūšanā un kultūras izpratnes veidošanā – māca kā domāt par kultūras un mākslas procesiem, tajos ietvertajiem saturiskajiem vēstījumiem un tematiem. Respondenti programmu "Latvijas skolas soma" vērtē kā Latvijas kultūras vides virzītājspēku, aizvien jaunas iespējas un ieguvumus no Programmas redzot gan kultūras nozarei, gan izglītības sektoram (it īpaši reģionu skolām). Īpaši izcelta tiek programmas "Latvijas skolas soma" sniegtā stabilitāte, nodrošinot sistemātisku finansējuma pieejamību kultūras operatoriem, tāpat, kultūras pieejamību skolēniem. Atzīts, ka programma "Latvijas skolas soma" jau šobrīd sniedz iespēju palielināt auditorijas apjomu kultūras organizācijām, radīt jaunus kultūras produktus.

² Kritēriji kultūras norises iekļaušanai programmas saturā. Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/par-programmu/kriteriji-kulturas-norises-ieklausanai-programmas-satura/> (skatīts 28.11.2023.)

Programma izaicina organizācijas domāt par jauniem norišu formātiem, t.sk. kļūt mobilākiem un doties ārpus ierastās darbības vides (Covid-19 pandēmijas laikā izmēģināt arī digitālā formāta iespējas). Tāpat nozaru profesionāļi norāda uz šobrīd ļoti plaši pieejamo kultūras norišu piedāvājuma klāstu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros, nozaru ekspertiem darbojoties visā Latvijā un veicinot programmas “Latvijas skolas soma” ekosistēmas veidošanos valsts mērogā. Īpaši tiek izceltas tradicionālā un laikmetīgā piedāvājuma attiecības, teātra, dejas un cirka nozarēm norādot, ka laikmetīgā formāta un satura norises vēl nav izprotamas visiem skolotājiem un vēl nepieciešams darbs tradicionālā un laikmetīgā balansam radīšanai Programmā. Uz to norāda arī mūzikas nozares profesionāļi, redzot piedāvājuma augumu radošo industriju un popmūzikas jomā, kurš aizvien vairāk izkonkurē akadēmiskās un klasiskās mūzikas organizāciju un kolektīvu piedāvājumu.

Atsevišķi izceļama finansējuma problemātika, kura tika minēta visu nozaru diskusijās. Nozaru profesionāļi izceļ finansējuma nepietiekamību, īpaši domājot par arvien augošajām transporta izmaksām, kas īpaši ietekmē reģiona skolēnu iespējas piedzīvot kultūru, piemēram, galvaspilsētā. Tiek norādīts uz nepieciešamību pēc finansējuma diferencēšanas, palielinot finansējumu transporta izdevumu segšanai. Tāpat līdzšinējā pieredzē nozaru pārstāvji novērojuši finansējuma pieejamības neregularitāti, izceļot, ka tas ne vienmēr pieejams jau no paša mācību semestra sākuma, radot liela pieprasījuma rašanos mācību semestru beigās. Diskusijas dalībnieki gan atzīst, ka gudras plānošanas un risinājumu meklēšanas rezultātā, iespējams Programmas piešķirto finansējumu izlietot arī gudri, ievērojot regularitāti.

Raksturojot **Programmas ietekmi uz piedāvājuma veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai**, kultūras nozaru profesionāļi min vairākas **ietekmes dimensijas** – uz piedāvājuma saturu un formātu, uz izglītības saturu, uz sadarbības formām starp izglītības iestādēm un kultūras nozari, uz kultūras operatoru savstarpējo konkurenci un sadarbību, ietekmi uz nākotnes auditorijas palielināšanu. Nozares profesionāļi norāda, ka programma “Latvijas skolas soma” mainījusi izpratni par iespējamiem norišu formātiem un to pielāgošanu jauniešu auditorijai, veicinājusi jauna satura radīšanu un esošā pielāgošanu (piemēram, atbilstoši vecumposmiem). Kultūras mantojuma, teātra organizāciju gadījumā tiek izcelta kultūrvietas nozīme un norises tiek īstenotas galvenokārt klātienē. Individuālā piedāvājuma mākslinieku un dažādu mazāku kultūras organizāciju gadījumā kultūras norises lielākajā daļā gadījumu tiek piedāvātas izglītības iestādēs. Īpaši tiek izcelta digitālā formāta, t.sk. tiešsaistes formāta nozīme Covid-19 pandēmijas laikā, kas bija vienīgā iespēja skolēniem sastapties ar kultūru un pielietot Programmas piešķirto finansējumu. Digitālais formāts sniedz iespēju sasniegt arī skolēnu auditoriju, kas iepriekš netika sasniegta, piemēram, no citiem Latvijas reģioniem. Nozaru pārstāvji, kas pandēmijas laikā izmantoja digitālo vidi, norāda, ka pēc pandēmijas krasi krities pieprasījums pēc digitālā formāta norisēm un arī skolēni vēlas piedzīvot dzīvu kultūru.

Atzīts, ka Programma arī raisījusi kultūras nozaru pārstāvju labāku izpratni par kultūras norišu izmantošanas iespējām mācību saturā. Kultūras nozares pārstāvji labāk saskata savu lomu izglītības procesā un to, kā kultūras organizāciju piedāvājums var palīdzēt mācību priekšmetu apguvē. Nozaru pārstāvji norādīja, ka jauna piedāvājuma radīšanā Programmai aizvien vairāk sadarbojas ar izglītības sektoru (skolotājiem, skolēniem), lai testētu un pilnveidotu radīto kultūras norisi. Veidojas izpratne, ka radītajam saturam jābūt ilgstoši, regulāri pieejamam (visa mācību gada laikā un pieejamam arī skolēnu stundu ietvaros).

Diskusiju dalībnieki uzsvēra pārmaiņas, ko programma “Latvijas skolas soma” ienesusi kultūras sektorā norādot, ka Programma kalpo par izglītības un kultūras sektora sadarbības veicinošo elementu – reklāmas, mārketinga rīku jeb platformu, kas viegli un ērti ļauj sasniegt koordinatoru vai skolotāju. Un skolotājs kļūst par regulāra pieprasījuma nodrošinātāju.

Jautājumā par programmas “Latvijas skolas soma” radīto konkurenci bērnu un jauniešu auditorijas piesaistīšanā, nozaru pārstāvji norādīja, ka neredz citus norišu piedāvātājus kā konkurentus, bet gan to, ka Programma kalpo kā sadarbības katalizators. Tā veicina nozaru atpazīstamību un skolēnu iesaisti tajā. Tāpat piedāvājuma daudzveidība veicina nepieciešamību pēc aizvien kvalitatīvākas kultūras norises radīšanas, kas attīsta arī nozari kopumā. Drošības sajūtu nodrošina arī specifiski izvēlēta piedāvājuma niša un unikalitāte.

Respondenti atzīst, ka pagaidām nav konkrētu mērījumu vai datu, kas norādītu uz to, ka programma “Latvijas skolas soma” ietekmē to, ka Programma palielinās nākotnes kultūras auditoriju. Respondenti pauž cerību, ka skolēni atkārtoti atgriezīsies kultūras organizācijās, līdzīgi ņemot savus vecākus un draugus. Vairāki nozares profesionāļi, balstoties personiskajā pieredzē, pauž pārliecību par to, ka, ja skolēnu apmeklētā kultūras norise būs kvalitatīva, skolēni par to stāstīs arī ģimenei un draugiem, raisot interesi arī viņos šo norisi apmeklēt vai iepazīt tās piedāvātāju.

Vērtējot kritērijus norišu iekļaušanai Programmas saturā, kultūras nozaru pārstāvji norāda, ka ir par tiem informēti un uztver tos kā atgādinājumu par Programmas būtību un jēgu. Tie kalpo par kvalitātes filtru un palīdz sagatavot norises pieteikumu. Vienlaikus, atzīts, ka noteiktās situācijās pieteikums ir izstrādāts ļoti kvalitatīvi, taču tas neatbilst tam, kas tiek īstenots reālajā dzīvē. Respektīvi, kvalitatīva pieteikuma izstrāde negarantē norises kvalitāti, tāpēc nepieciešamas arī pašu norišu kvalitātes pārbaudes. Nozaru pārstāvji uzskata, ka vairāki kritēriji ir abstrakti formulēti un var tikt uztverti dažādi. Tiek ierosināts veidot detalizētākus,

konkrētākus punktus pēc kuriem katrai no nozarēm vadīties. Dažu nozaru pārstāvji nav pārliecināti arī par kritēriju konsekventu lietojumu, redzot dažādās kvalitātes norises Programmas norišu piedāvājumā. Tiek uzsvērts, ka jāņem vērā arī norišu vērtētāju subjektivitāte un pieredze. Tā kā publiskā sektora piedāvājums programmā “Latvijas skolas soma” tiek iekļauts automātiski, tad kritērijiem vairāk uzmanību pievērsuši privātā sektora pārstāvji. Tiek izcelts arī tas, ka norises atlases kritērijiem jāpievērš uzmanība ne tikai kultūras nozares pārstāvjiem, bet arī skolotājiem, kas piedāvājumu izvēlas.

Diskusiju dalībnieki atšķirīgi vērtē programmas “Latvijas skolas soma” **ietekmi uz nodarbinātības jautājumiem**. Dažu organizāciju gadījumos Programma sniegusi iespēju radīt jaunas darba vietas, lai koncentrētos uz satura izstrādi Programmā vai pat kalpo par galveno ienākuma avotu kultūras organizācijas pastāvēšanai – rada un nodrošina darba iespējas. Ir nozaru pārstāvji, kas uzsver, ka Programma veidojusi iespēju iegūt papildus ienākumus māksliniekiem un profesionāļiem, kuru ienākumi ir neregulāri vai atkarīgi no pieejamajiem projektiem. Tiek minēti arī gadījumi, kad iespēja piesaistīt jauniešu auditoriju mācību gada laikā palīdz veiksmīgi pārorientēties pēc vasaras tūrisma laika un turpināt gūt ienākumus visa gada griezumā. Pārrunājot finansiālo izdevīgumu jauniešu auditorijas norišu izveidei un uzturēšanai, lielākā daļa kultūras nozares profesionāļu norāda, ka Programma nenodrošina lielas peļņas iespējas, un darbu Programmā saskata kā misijas darbu vai ilgtermiņa ieguvumu (nākotnes auditorija).

Kultūras nozares pārstāvji diskusijās atzīst, ka programma “Latvijas skolas soma” veicinājusi **komunikācijas attīstību ar izglītības sektoru**. Tiek uzsvērta komunikāciju formu dažādība. Galvenokārt tiek izcelta tiešā komunikācija ar skolotājiem un koordinatoriem – laika gaitā organizācijās izveidojušās datubāzes un skolotāju katalogi, kurus iespējams atkārtoti uzrunāt par jaunākajiem norišu piedāvājumiem. Raksturojot digitālos komunikācijas kanālus, tiek izcelta gan Programmas tīmekļvietne, kuras norišu katalogs kalpo par piedāvājuma komunikācijas avotu, gan pašu kultūras organizāciju tīmekļvietnes, atsevišķās sadaļas piedāvājumam, ko iespējams apmaksāt no Programmas finansējuma. Tāpat tiek minēta arī jaunumu izsūtīšana e-pastā. Pārrunājot klātienē komunikācijas veidus, kultūras norišu piedāvātāji norāda gan uz to, ka veido tikšanās ar skolotājiem, gan aicina skolotājus uz mēģinājumiem un caurlaidēm, lai sniegtu skolotājiem iespēju iepazīties ar piedāvājumu pirms tas nonāk arī līdz skolēnam. Tā tiek radīta arī iespēja, ka skolotāji par pieredzēto var dalīties savā starpā un veicināt interesi arī citiem norisi apmeklēt. Papildus tam tiek izcelts arī izglītības pārvalžu darbs, kuri kalpo par starpnieku starp kultūras norises piedāvātāju un skolotāju. Dažos gadījumos diskusijas dalībnieki minēja, ka neveic nekāds komunikācijas aktivitātes un skolu pārstāvji atrod viņus paši.

Kultūras nozares profesionāļi vienprātīgi atzīst **Programmas ilgtspēju** un to, ka **programmu “Latvijas skolas soma” nepieciešams turpināt**. Diskusiju laikā tika norādīts uz dažādiem uzlabojumiem, kuru ieviešana veicinātu vēl sekmīgāku Programmas darbību. Pirmkārt, tiek uzsvērts darbs ar skolotājiem un nepieciešamība sagatavot gan skolotājus, gan koordinatorus darbam ar Programmas daudzveidīgo piedāvājumu. Tiek izcelta tieši laikmetīgās mākslas iepazīšana – nepieciešams skolotāju iepazīstināt ar to, kas laikmetīgā māksla ir, lai skolotājs šo piedāvājuma daļu Programmā vispār izvērtētu izmantošanai. Otrkārt, vairāki ieteikumi saistīti ar Programmas finansējumu un tā apjomu, nosakot, ka kopumā ir nepieciešams piešķirt lielāku finansējumu Programmas darbībai. Tāpat uzsvērta nepieciešamība sakārtot finansējuma plūsmas periodus, lai finansējums atrastos skolu rīcībā jau no paša mācību semestra sākuma, kas radītu arī garāku periodu finansējuma izlietošanai. Finansējuma kontekstā tiek izteikts arī priekšlikums atsevišķa finansējuma piešķiršanai skolu un pašvaldību koordinatoriem par veiktajiem pienākumiem. Treškārt, kultūras nozares pārstāvji norāda uz nepieciešamību veicināt labo pieredžu apmaiņas un veidot forumus kultūras nozarei, kuros runāt un veicināt domapmaiņu par nozarei svarīgiem jautājumiem. Domapmaiņas veicināšana spētu radīt arī starpdisciplinārus projektus, sadarbojoties dažādu nozaru pārstāvjiem. Tiek izcelts arī kultūras centru līdz šim neizmantotais potenciāls Programmas kontekstā, kurš arī varētu tikt veicināts sarunu ceļā. Un, ceturtkārt, tiek rosināts Programmā iekļaut ne tikai sākumskolas, vidusskolas, bet arī pirmsskolas izglītības iestādes, paplašinot Programmas darbības apmēru. Tiek izteiktas pat idejas Programmas pārnesi uz sociālo sektoru, piemēram, probāciju dienestiem, veco ļaužu pansionātiem utt.

Ekspertu viedoklis. Programma “Latvijas skolas soma” ir politiska iniciatīva, kuras ieviešana vienlīdz skar divas rīcībpolitikas jomas – izglītības politiku un kultūrpolitiku. Pētījuma ietvaros iegūts abu rīcībpolitikas jomu ekspertu vērtējums par Programmas ieviešanas procesu un veikta Programmas pārvaldībā iesaistīto ekspertu pieredzes analīze par šādiem tematiem: 1) Programmas mērķa sasniegšanas vispārējs novērtējums; 2) Programmas ietekmes uz izglītības procesiem novērtējums; 3) Programmas ietekmes uz kultūras procesiem novērtējums; 4) Programmas ietekme uz sabiedrību kopumā; 5) Programmas komunikācijas novērtējums; 6) ekspertu viedoklis par Programmas turpināšanu/neturpināšanu un priekšlikumi tās attīstībai. Analīzē iekļauti septiņu ekspertu viedokļi, no kuriem 2 eksperti pārstāv izglītības politikas veidotājus, 1 eksperts pārstāv kultūrpolitikas veidotājus, 1 eksperts pārstāv pašvaldību koordinātorus, 1 eksperts pārstāv izglītības iestādes administrāciju un 2 eksperti pārstāv LNKC programmas “Latvijas skolas somas” nodaļu. Ekspertu viedokļi datu analīzē tiks atspoguļoti, izmantojot citātus no padziļinātajām intervijām.

Vērtējot **Programmas mērķa sasniegšanu**, eksperti atzīst, ka Programma ir izteikti starpnozariska, jo skar vairākas rīcībpolitikas jomas (izglītības politika, kultūrpolitika), un veido saiknes starp valsts, pašvaldību, nevalstisko un komercsektoru kultūras nozarē un izglītības nozarē. Eksperti Programmas darbību kopumā vērtē ļoti augstu, atzīstot, ka tās ieviešanas process nodrošina definētā mērķa sasniegšanu. Visi eksperti uzskata, ka ieguldījumi Programmas ieviešanā ir lietderīgi gan savā unikalitātē, gan salīdzinājumā ar ieguldījumiem citos izglītības sistēmas attīstības projektos, norādot, ka kopumā Programma ir sasniegusi savu mērķi gan pēc "burta", gan jēgas. Eksperti izdala gan pozitīvus aspektus, kur Programmas darbība sniedz īpašu ieguldījumu, gan negatīvas iezīmes, norādot uz konkrētām mērķa dimensijām, kurām diagnosticētas ieviešanas barjeras. Visvairāk pozitīvu un daudzveidīgu argumentu, kas norāda uz Programmas kopējā mērķa sasniegšanu, ir saistīti ar tās potenciālu stiprināt kultūras izpratnes un izpaušmes kompetenci, sniedzot būtisku ieguldījumu izglītības satura apguvē un jaunu pieeju attīstībā. Neviennozīmīgi eksperti vērtē Programmas kapacitāti mazināt sociālās nevienlīdzības izpaušmes kultūrizglītības un izglītības laukā kopumā. Salīdzinoši kritiskāk vērtēta Programmas spēja savā piedāvājumā nodrošināt tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas piedāvājuma līdzsvaru. Kā galvenais iemesls minēts nevis disbalanss piedāvājumā, bet Programmas satura izvēle skolā, ar norādi uz zināmu skolotāju izpratnes trūkumu par laikmetīgās mākslas izpaušmēm, kas nosaka piesardzību tādu kultūras norišu izvēlē, kurām raksturīgas laikmetīgās mākslas iezīmes.

Vērtējot **Programmas ietekmi uz izglītības procesiem, ekspertu viedokļos** dominē vērtējums, kas atzīst Programmas ietekmi uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties, bet abos gadījumos šī ietekme raksturota kā kompleksa un tāda, kas veidojas tikai pie vairākiem konkrētiem nosacījumiem un nav vērtējama kā sistemātiska prakse, kas ir izplatīta visā mērķa grupā. Atzīts, ka Programmas pārvaldībā tiek mērķtiecīgi strādāts pie Programmas norišu integrācijas izglītības saturā, jo īpaši strādājot pie metodisko materiālu izstrādes, kur ietverti konkrēti mācību stundu risinājumi. Eksperti norāda gan uz labajām praksēm, gan reālām situācijām, kad aplūkojamā saikne netiek nodrošināta. Ietekme uz skolēnu motivāciju apgūt jaunas zināšanas vairāk raksturota kā vēlama un teorētiski iespējama, mazāk minēti konkrēti argumenti saiknes pastāvēšanai starp Programmas ietvaros iegūto kultūras pieredzi un motivāciju. Kopumā eksperti atzīst Programmas iespēju ietekmēt izglītojamo emocionālo labsajūtu un mentālo veselību, jo īpaši uzsverot atziņu, ka šajā jomā problēmas saasinās un spilgti izpaužas arī izglītības vidē. Tas palielina mākslas un kultūras pieredzes lomu to risināšanā. Neskatoties uz kritisku pašnovērtējumu savā spējā profesionāli vērtēt Programmas ietekmi šajā dimensijā, tiek minēti vairāki argumenti pieņēmumiem par Programmas spēju radīt pozitīvus efektus un nepieciešamību šo Programmas ietekmi izmantot plašāk. Īpaši uzsvērtā nepieciešamība piedāvāt mākslinieciski kvalitatīvas norises, kas ar mākslas izteiksmes līdzekļiem un simbolu valodā aktualizē izglītojamajiem nozīmīgas sociālas problēmas, to risināšanas modeļus un attīsta emocionālo pieredzi, veicina emocionālo labsajūtu un konstituē priekšnoteikumus mentālās veselības problēmu risināšanai. Programmas ietekme uz informācijas ieguves dažādošanas procesiem izglītības saturā un metodisko materiālu klāstā ir palielinājusies Programmas ieviešanas gaitā. To iespaidojuši vairāki faktori, bet jo īpaši iesaistīto pušu – Programmas administrēšanā iesaistīto, VISC, kultūras operatoru un augstākas kvalifikācijas pedagogu – atbalsta darbības metodisko materiālu izstrādē. Ietekmes stiprums nav vienmērīgs visās skolās, to nosaka pedagogu dažādais aktivitātes līmenis un iekļaušanās Programmā. Ir indikācijas, ka labo prakšu izplatība skolas ietvaros un izglītības iestādēs kopumā notiek nevienmērīgi – gan ar augšupejošu, gan ar stagnējošu tendenci. Nevienmērību visvairāk iespaido pedagogu mainība. Eksperti atzīst vecāku iesaistes nozīmi Programmas ieviešanas dažādās izpaušmēs – norises izvēlē, kopīgas kultūras pieredzes veidošanā, izpratnes veidošanā par izglītības daudzveidīgajiem avotiem, kā arī uzsver, ka, neskatoties uz atsevišķiem labo prakšu piemēriem, vecāki kā viena no Programmas mērķa grupām līdz šim ir sasniegta epizodiski, pagaidām neizmantojot mērķtiecīgas komunikācijas iespējas. Ekspertu ieskatā ir identificējama nozīmīga Programmas ietekme uz pedagogu kultūras kompetenci, kas izpaužas kā personiskā kultūras patēriņa pieaugums, kultūras pieredzes bagātināšanās un kultūras kompetences padziļināšanās. Vienlaikus atzīts, ka neskatoties uz ievērojamiem ieguldījumiem pedagogu profesionālās pilnveides resursos, kultūras kompetences pieaugums nav attiecināms uz visiem pedagogiem. Sniegta plaša argumentācija tam, ka Programmas iespaidā ievērojami intensificējusies daudzvirzienu sadarbība: starp klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem, starp dažādu priekšmetu skolotājiem, starp izglītības iestāžu vadību un skolotājiem, starp pašvaldību koordinatoriem un izglītības iestādēm. Tas veicinājis pieredzes un ideju, viedokļu apmaiņu, kā arī kopējas intereses pieaugumu par Programmas norisēm. Kā vienu no Programmas unikalitātes iezīmēm eksperti atzīst to, ka pirmo reizi Latvijas kultūrtelpā mērķtiecīgi, ar valsts atbalstu, tiek veicināts un veidots bērniem un jauniešiem paredzēts kultūras piedāvājums, kā arī attīstītas prakses, kas šo piedāvājumu klasificē, rekomendējot mākslinieciski augstvērtīgu piedāvājuma daļu (Programmas eksperti veido kultūras norišu piedāvājuma izlases³).

Vērtējot programmas ietekmi uz kultūras procesiem, eksperti secina, ka Programmai ir būtiska ietekme uz jaunu produktu veidošanu tās mērķauditorijai. Ekspertu argumenti atklāj, ka Programma veicinājusi ne tikai produktu kvantitatīvu pieaugumu, bet arī izmaiņas piedāvājuma struktūrā un kvalitātē, veicinot 1) jaunu kultūras un mākslas operatoru ienākšanu (piemēram, nevalstiskā sektora); 2) atsevišķu mākslas nozaru

³ Kultūras norišu izlases. Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/resursi/kulturas-norisu-izlases/> (skatīts 28.11.2023.)

aktivitāti šī piedāvājuma veidošanā; 3) mērķtiecīgāk radītu piedāvājumu konkrētiem vecuma segmentiem un izglītības satura komponentēm, kā arī 4) attīstījusi nozares pārstāvju skatījumu uz bērnu auditoriju kā nozīmīgu un prasīgu auditorijas segmentu. Palielinoties piedāvājumam, attīstās arī prasība pēc iekļaujoša piedāvājuma tiem bērniem un jauniešiem, kuriem ir īpašas vajadzības. Jaunu produktu veidošanas procesu pavada arī negatīvas “blaknes”, proti atzīts, ka ne vienmēr jaunais piedāvājums ir kvalitatīvs, ka Programmas finansējuma ietvaros radīti produkti, kuru atbilstība specifiski Programmas vajadzībām ir diskutējama gan vērtējot tā atbilstību Programmas mērķiem, gan – tā atbilstību mākslinieciskās kvalitātes kritērijiem, gan – atbilstību pieprasījumam pēc inovatīva piedāvājuma. Eksperti pievērš uzmanību tam, ka jauna kultūras produkta “ienākšanu” Programmā un tā augstu pieprasījumu var kavēt arī jau iepriekš minētais skolotāju kultūras kompetences un mākslinieciskās vērtības noteikšanas prasmju trūkums. Eksperti atzīst, ka Programma būtiski ietekmē radošo profesionāļu nodarbinātību, jo īpaši darba tirgus nevalstiskā sektora segmentā, ko veicina gan sistemātiskais VKKF konkursa kārtībā pieejamais finansējums, gan Programmas ietvara piemērotība multi-nodarbinātības modelim. Cits ietekmes aspekts ir saistīts ar eventuālu radošo profesionāļu specializāciju kultūras piedāvājuma veidošanai tieši skolu jaunatnei. Attiecībā uz Programmas saikni ar regulāra kultūras pieprasījuma veidošanu, ekspertiem nav izteiktu viedokļu. Tas neļauj izdarīt secinājumus par ekspertu vērtējumu šīs ietekmes dimensijai. Eksperti atzīst, ka nav iespējams prognozēt Programmas spēju palielināt nākotnes kultūras auditoriju, bet uzsver izglītības iestādē iegūtas pozitīvas kultūras pieredzes motivējošu ietekmi uz aktīvu kultūras patēriņu vēlākajos dzīves posmos. Šādas pozitīvas pieredzes pārnese uz vēlākajiem kultūras patēriņa uzvedības modeļiem varētu veicināt atsevišķu kultūras auditorijas segmentu pieaugumu.

Vērtējot Programmas darbības atbilstību definētajiem pamatprincipiem, eksperti atzīst, ka četri Programmas ieviešanas principi ir aktīvi un klātesoši, bet to ieviešanas rezultāti un nostiprināšanās praksē vērtējama atšķirīgi. Visvairāk argumentu saņemts par to, ka Programma pārliecinoši nodrošina pirmo un trešo principu: visu skolēnu iesaisti, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā (1) un saikni ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu (3). Par trešo principu minēts, ka tas pagaidām nedarbojas sistemātiski, bet ir daudz labo prakšu, kurām ir potenciāls izplatīties. Kontroversāli spriedumi un diskusijas par izpausmēm Programmā konstatēti par principu: tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars (2), situāciju lielā mērā provocē jēdzienu “tradicionālā un laikmetīgā kultūra/māksla” nozīmju plurālisms izglītības un kultūrvīdē, kā arī noteiktas pedagogu daļas kompetences trūkums laikmetīgās mākslas analīzes jomā. Visvairāk ieguldījumus nākotnē, ekspertu ieskatā, pieprasa princips: kultūras un izglītības profesionāļu sadarbības (4) stiprināšana.

Lai atbildētu uz trešo izvērtējuma jautājumu “Kā iesaistītās puses vērtē Programmas turpināšanas nepieciešamību pēc tās piecu gadu darbības rezultātiem?” ekspertu intervijās tika noskaidrots arī viņu viedoklis un argumenti par nepieciešamību turpināt/izbeigt Programmu. Dati liecina, ka eksperti apliecina nepieciešamību noteikti turpināt Programmas ieviešanu, minot vairākus priekšlikumus tās darbības uzlabošanai.

Pētījuma gaitā iegūts plašs secinājumu klāsts, kuros balstīti arī **ieteikumi**.

- Turpināt sniegt metodisko atbalstu un atbalstu skolotāju profesionālajai pilnveidei, jo īpaši laikmetīgās mākslas izpratnes jautājumos.
- Veidot ciešāku saikni ar aktīvākajiem skolotājiem, nostiprināt viņu kā starpnieku jeb mediatoru lomu Programmas ieviešanā.
- Paaugstināt izglītojamo informētību par Programmu, attīstīt un padziļināt skolēnu izpratni par Programmas jēgu un iespējām, tostarp izglītības programmu apgūvē.
- Attīstīt skolēnu līdzdalības formas lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar Programmu.
- Atbalstīt plānošanas un sadarbības prakses izglītības sektorā: iestādes un starp-iestāžu līmenī.
- Attīstīt praktiskas darbības, lai vairāk sadarbotos ar citām iesaistītajām pusēm: vecākiem, medijiem.
- Veicināt Programmas norišu kvalitāti un attīstīt to atbalsta instrumentus visās kultūras un mākslas nozarēs.
- Risināt ar finansējuma plūsmu saistītos problēmjautājumus.
- Turpināt labās prakses izplatīšanu dažādos formātos un radīt visu iesaistīto pušu domapmaiņas iespējas.
- Izskatīt iespēju nodrošināt Programmas principu pārnesi uz pirmsskolas izglītības iestādēm, kā arī sociālo sektoru.
- Stiprināt daudzvirzienu sadarbību starp kultūras un izglītības nozari visos līmeņos, tostarp rīcībpolitikas veidošanas ietvarā.

Kopumā visas iesaistītās puses – izglītojamie, pedagogi, kultūras un radošā sektora pārstāvji, kā arī kultūras un izglītības sektora eksperti – Programmas ieviešanas procesu vērtē pozitīvi un **min pārliecinošus argumentus nepieciešamībai turpināt Programmas darbību**. Atzīstam, ka liela nozīme Programmas attīstībā bijusi sistemātiskiem iekšējā izvērtējuma procesiem, kur Programmas administrācija lielu uzmanību pievēršusi atgriezeniskās saites iegūšanai no skolotājiem, izglītojamajiem, kultūras un radošā sektora

pārstāvjiem, pašvaldību koordinatoriem un citām iesaistītajām pusēm. Programmas darbība sistemātiski monitorēta gan operatīvo aktivitāšu (atbildes uz telefona zvaniem, e-pastiem, sociālo tīklu ierakstiem, organizējot sarunas semināros u.tml.), gan stratēģisko mērķu sasniegšanas līmenī. Tā kā izvērtējumā secināts, ka kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" spilgta iezīme ir tās starpnozarisks raksturs un ir uzskatāma par starpnozaru politikas labo praksi, iesakām tās pieredzi adaptēt citās starpnozaru rīcībpolitikās nacionālā un starptautiskā mērogā.

Pētījumu "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" izvērtējums par laika posmu no 2018./2019. līdz 2022./2023. mācību gadam" veica Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) Kultūras un mākslu institūts pēc Latvijas Nacionālā kultūras centra (LNKC) pasūtījuma ar **mērķi** veikt ārēju kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" (turpmāk arī – Programma) darbības izvērtējumu par laika posmu no 2018./2019. mācību gada līdz 2022./2023. mācību gadam, kā arī iegūt informāciju, kas izmantojama lēmumos, lai uzlabotu Programmas ieviešanas efektivitāti. Pētījums veikts laika posmā no 24.05.2023. līdz 20.12.2023. saskaņā ar Sadarbības līgumu Nr.1.5-5.4/53 un Vienošanos Nr. 1.5-5.4/53/1 starp LNKC un LKA. Pētījuma ietvaros izpildīti septiņi darba uzdevumi:

1. izstrādāta Programmas izvērtējuma metodoloģija, pētījuma dizains un raksturots Programmas ieviešanas vides konteksts;
2. veikta Latvijas skolotāju elektroniskā aptauja;
3. veikta Latvijas 12. klašu skolēnu un 3. un 4. kursu audzēkņu elektroniskā aptauja;
4. veikta kultūras nozares profesionāļu pieredzes izpēte (fokusgrupu diskusijas);
5. veiktas Programmas pārvaldībā iesaistīto pušu padziļinātās ekspertu intervijas (izglītības un kultūras nozares pārstāvji un politikas veidotāji, Programmas administrētāji);
6. sagatavota prezentācija par sākotnējiem izvērtējuma pētījuma rezultātiem un tie prezentēti konferencē "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" pirmie pieci gadi", RTgā, 2023. gada 4. oktobrī, kinoteātrī "Splendid Palace"⁴;
7. izstrādāts pētījuma ziņojums, kur apkopoti un analizēti izvērtējuma pētījuma dati.

Izvērtējuma **priekšmets ir kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" piecu gadu darbības rezultāti**. Programma uzsāka darbību ar 2018./2019. mācību gadu Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros un ir viena no LV100 programmas ilgtspējas apliecinājumiem.

Programmas izstrādes un ieviešanas procesu raksturo mērķtiecīgas **iekšējā un ārējā novērtējuma aktivitātes**. Programmas iekšējā novērtējuma aktivitātes īsteno tās administrēšanā iesaistītie, tās balstītas ne tikai sistemātiskā informācijas uzkrāšanā, bet arī pakārtotas principam "mācāmies darot", kas paredz aktīvu komunikāciju, atgriezenisko saiti un atbalstu Programmas dalībniekiem – izglītības iestādēm un kultūras sektora operatoriem. Programmas ārējā izvērtējuma aktivitātes ir īstenotas gan tās izstrādes, gan pirmo piecu gadu ieviešanas posmā. Kā nozīmīgākās varam izdalīt sešas ārējā izvērtējuma pētnieciskās aktivitātes:

1. LKA Zinātniskās pētniecības centrs (šobrīd – Kultūras un mākslu institūts) jau **2016. gadā** veica pētījumu "Projekta "Latvijas skolas soma" ieviešana izglītības iestādēs"⁵, kas vērtējama kā Programmas ieviešanas priekšizpēte un satur tās **sākotnējā novērtējuma** elementus. Pētījuma mērķis bija noskaidrot kultūras pakalpojumu pieejamību Latvijas vispārīgglītojošo skolu skolēniem, balstoties uz Kultūras ministrijas (KM) ar 2015. gada 13. oktobra rīkojumu Nr. 5.1.-1-227 "Par projekta "Kultūras skolas soma" darba grupas izveidošanu" izveidotās starpinstitucionālās darba grupas izvirzītajiem uzdevumiem, lai izstrādātu projekta "Latvijas skolas soma" konceptu un sagatavotu pilotprojektu.
2. **2018. gadā** LKA Zinātniskās pētniecības centrs pēc KM pasūtījuma veica pētījumu par Latvijas valsts simtgades iniciatīvas "Latvijas skolas soma" sagatavošanas un ieviešanas procesu⁶.
3. **2019. gadā** tika veikts Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas **starpposma ietekmes izvērtējums** par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim⁷, kur programma "Latvijas skolas soma" tika vērtēta kā LV100 programmas daļa.
4. **2020. gadā** LKA Zinātniskās pētniecības centrs veica programmas "Latvijas skolas soma" satura izvēles un ieviešanas novērtējumu 2019. gadā⁸.

⁴ Konferencē "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" pirmie pieci gadi". Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/programmas-aktualitates/latvijas-skolas-soma-konference-2023/> (skatīts 5.12.2023.)

⁵ Pētījums "Projekta "Latvijas skolas soma" ieviešana izglītības iestādēs". (2016).

Pieejams: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/projekta_latvijas_skolas_soma_ieviesana_izglibas_iestds1.pdf (skatīts 5.12.2023.)

⁶ Pētījumu par Latvijas valsts simtgades iniciatīvas "Latvijas skolas soma" sagatavošanas un ieviešanas procesa sagatavošanās posmu. (2018). Pieejams: <https://www.km.gov.lv/sites/km/files/skolas20soma20zinojums20gala1.pdf> (skatīts 5.12.2023.)

⁷ Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim. (2019). Pieejams: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/lka20zpc_lv10020ietekmes20izvertejums_2019_izvertejums1.pdf (skatīts 5.12.2023.)

⁸ Pētījums "Programmas "Latvijas skolas soma" satura izvēles un ieviešanas novērtējums 2019. gadā". (2020). Pieejams: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/latvijas20skolas20soma202019_petijuma20zinojums1.pdf (skatīts 5.12.2023.)

5. **2021. gadā** notika Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2019. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 1. decembrim⁹, kur programma "Latvijas skolas somas" tika vērtēta kā LV100 programmas daļa.
6. **2023. gadā, kad Programma atzīmē savas darbības piecu gadu jubileju, tiek veikts šis pētījums** – kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" darbības izvērtējums par laika posmu no 2018./2019. mācību gada līdz 2022./2023. mācību gadam, kura ietvaros tiek veikts formatīvais novērtējums, kas koncentrējas uz programmas ieviešanas **procesu**, nevis iznākuma rādītājiem (angl. val. *outcomes*) un ir vērsti uz priekšlikumu izstrādi tās attīstībai.

Programma tās ieviešanas gaitā piedzīvojusi pārmaiņas, tostarp tās pārvaldībā. Sākotnēji tās pārvaldību nodrošināja KM **Latvijas valsts simtgades birojs**. Lai nodrošinātu Latvijas valsts simtgades programmā uzsāktās kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" darbības turpināšanu pēc LV100 programmas noslēguma, 2021. gada 21. decembrī valdība apstiprināja grozījumus LNKC nolikumā, paredzot, ka no 2022. gada 1. februāra programmas "Latvijas skolas soma" administrēšanu īsteno LNKC pārvaldībā¹⁰. Programma ir viens no LNKC darbības virzieniem, par kuru atbild Programmas "Latvijas skolas soma" nodaļa. Nodaļā izvērtējuma laika periodā ir nodarbināti četri cilvēki: Programmas "Latvijas skolas soma" nodaļas vadītāja Aija Tūna (Programmas vadītāja kopš tās izveides 2018. gadā) un trīs eksperti – katrs ar savu atbildības jomu. Nodaļas atbildība regulēta ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 931 "Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums" 4.19.¹ punktu, kurā noteikts, ka **Latvijas Nacionālais kultūras centrs** īsteno Programmu, nodrošinot iespēju pamata un vidējās vispārējās un profesionālās izglītības programmu izglītojamiem apmeklēt Programmas norises mācību un audzināšanas darba ietvaros.

Programmas izvērtējuma pētījuma jautājumi un pētnieciskās aktivitātes pakārtotas normatīvi fiksētam Programmas **mērķa un plānoto sasniedzamo rezultātu** definējumam. Programmas **mērķa** definējumi ir mainījušies un nedaudz atšķiras to formulējumos ietvertie akcenti gan dažādos laika posmos, gan dažādos dokumentos. Piemēram, 2018. gadā LV100 programmas ietvaros kā Programmas mērķis tika definēts "nodrošināt Latvijas skolas vecuma bērniem un jauniešiem valsts garantētās izglītības iegūšanas ietvaros iespēju klātienē pieredzēt Latviju, izzināt un iepazīt Latvijas vērtības, kultūrtelpu un attiecības dinamiskā un jēgpilnā darbībā, tādējādi spēcinošot piederības sajūtu un valstisko identitāti"¹¹. Savukārt, 2023. gada 29. augustā izdoto Ministru kabineta noteikumu Nr. 489 "Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu programmas "Latvijas skolas soma" īstenošanai 2023./2024. mācību gada pirmajā semestrī"¹² anotācijā dažādos kontekstos mērķis definēts atšķirīgā izvērtējuma pakāpē. Anotācijas sadaļas "Pašreizējās situācijas raksturojums" teikts, ka Programmas mērķis ir nodrošināt, ka katrā mācību gada semestrī valsts noteiktā mācību satura un procesa ietvaros katrs izglītojamais piedalās vismaz vienā programmas norisē un iepazīst Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes. Savukārt anotācijas sadaļā "Risinājumu apraksts" tas definēts izvērtējam: Programmas mērķis ir dot iespēju izglītojamiem iepazīt programmas norises (mūzikā, teātrī, dejā, cirkā, vizuālajā mākslā, kino, arhitektūrā, dizainā, kultūras mantojumā, literatūrā un grāmatniecībā), sasaistot tās ar mācību un audzināšanas darbu. Norādīts, ka, lai sasniegtu šo mērķi, tiek īstenota kompleksa, starpdisciplināra programma, kas apvieno resursus, lai stiprinātu jaunās paaudzes nacionālo identitāti, pilsoniskuma, valstiskās piederības apziņu, attīstītu kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, paaugstinātu izglītības kvalitāti, mazinātu sociālo nevienlīdzību. Uzsvērts, ka **Programma integrē izglītības saturā daudzveidīgu kultūras nozaru iepazīšanu un kultūrizglītības kompetenču attīstību, sniedzot būtisku ieguldījumu valsts izglītības standartos noteiktos mērķu sasniegšanā, tostarp dažādojot mācību organizācijas formas. Kultūras pieredzes apguve līdz ar Programmas īstenošanu kļūst par neatņemamu pamata un vidējās izglītības satura komponenti, samazinot nevienlīdzības riskus kultūrizglītības pieejamībā, kā arī attīstot kultūras kapitālu kā vērtību jaunajā paaudzē**¹³.

Šobrīd Programmas tīmekļvietnē koncentrētā veidā sniegta Programmas raksturojums – "Kultūrizglītības programma "Latvijas skolas soma" nodrošina skolēniem valsts apmaksātu iespēju regulāri iepazīt Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes tā attīstot kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, mazinot

⁹ Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2019. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 1. decembrim. (2021). Pieejams: <https://www.km.gov.lv/lv/media/21713/download> (skatīts 5.12.2023.)

¹⁰ Ministru kabineta 2021. gada 21. decembra noteikumi Nr. 882 "Grozījumi Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumos Nr. 931 "Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/328710> (skatīts 6.12.2023.)

¹¹ Pētījumu par Latvijas valsts simtgades iniciatīvas "Latvijas skolas soma" sagatavošanas un ieviešanas procesa sagatavošanās posmu. (2018). Pieejams: <https://www.km.gov.lv/sites/km/files/skolas20soma20zinojums20gala1.pdf> (skatīts 5.12.2023.)

¹² Ministru kabineta 2023. gada 29. augusta noteikumi Nr. 489 "Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu programmas "Latvijas skolas soma" īstenošanai 2023./2024. mācību gada pirmajā semestrī". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/345037> (skatīts 6.12.2023.)

¹³ Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu programmas "Latvijas skolas soma" īstenošanai 2023./2024. mācību gada pirmajā semestrī. Tiesību akta projekts. Anotācija. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c48b5981-5a3f-42e1-bc8f-3c9ca67de1ed (skatīts 8.12.2023.)

sociālo nevienlīdzību un spēcinošot lepnumu par savu valsti un tās cilvēkiem”¹⁴. Šis definējums izmantots kā kritērijs mērķa sasniegšanas procesa novērtējumam.

Galvenie Programmas **plānotie rezultāti** paredz ietekmi divās dimensijās – izglītības un kultūras, kā arī četrus caurviju pamatprincipus¹⁵. Plānots, ka **izglītībā** kultūras norišu iepazīšana:

1. sekmē izglītības satura apguvi, veicinot skolēnu interesi un motivāciju mācīties;
2. pozitīvi ietekmē skolēnu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību;
3. dažādo informācijas ieguves veidus (piemēram, alternatīva un / vai papildinājums drukātām grāmatām utt.);
4. veicina sadarbību ar ģimenēm, parādot mūsdienīgu mācību procesu un sniedzot pieeju kultūras norisēm Latvijā;
5. paaugstina skolotāju kultūras kompetenci, veicina viņu sadarbību savstarpēji un izglītības iestādes līmenī.

Kultūras nozarē Programma:

1. sekmē jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai;
2. paaugstina radošo profesionāļu nodarbinātību;
3. nodrošina regulāru pieprasījumu pēc kultūras norisēm, t.sk., līdz šim neizmantotos laika segmentos;
4. veido pieredzējušu nākotnes auditoriju, ceļot kopējo kultūras patēriņa līmeni.

Programmas norisei kopumā un izglītības iestādes līmenī jānodrošina šādi **pamatprincipi**:

1. visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā;
2. tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars;
3. saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu;
4. kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība.

Programmas mērķis un plānotie rezultāti šī izvērtējuma ietvaros kalpo kā Programmas ieviešanas procesa novērtēšanas kritēriji un noteica metožu izvēli un instrumentārija izstrādi.

Publiski pieejamā informācija liecina, ka Programma katru mācību semestri sniedz iespēju pieredzēt kultūras norises vairāk nekā 230 000 Latvijas bērnu un jauniešu. Mācību gada laikā notiek vairāk nekā 10 000 kultūras un mākslas norišu, aptverot visu Latviju. Programmas ieviešanai plāno, ka ikvienam skolēnam laikā no 1. klases līdz 12. klasei nodrošināmas vismaz 24 kultūras norises, aptverot 10 kultūras nozares. Programma ar labiem rezultātiem darbojusies jau piecus mācību gadus. Tā, piemēram, Programmas iekšējā izvērtējumā konstatēts, ka 2022./2023. mācību gada 2. semestrī kopumā visās izglītības iestādēs (pašvaldību, privātajās un profesionālās izglītības skolās) aptverti 230 066 izglītojamie, kas ir 97% no kopējā skolēnu skaita. Īpaši izceļamas pašvaldību izglītības iestādes, kas aptvērušas 99% izglītojamos. Kopumā semestra laikā izglītojamie mācību procesa ietvaros apmeklējuši 5 945 kultūras norises (no tām 98% klātienē norises)¹⁶. Aija Tūna uzsver, ka Programmas jēgpilna izmantošana atkarīga no radošo profesionāļu izveidotā kultūras norišu piedāvājuma, gudras un drosmīgas pedagoga izvēles, izmantojot šo piedāvājumu, sabiedrības un lēmumu pieņēmēju izpratnes, cik svarīgi, lai Latvijas skolās augtu pieredzējuši kultūras lietotāji, drosmīgi un radoši savas profesionālās dzīves veidotāji, iejūtīgi, godīgi un taisnīgi sabiedrības locekļi¹⁷.

Atbilstoši darba uzdevumiem un izvērtējuma priekšmetam, tiek izvirzīti trīs galvenie **izvērtējuma pētījuma jautājumi**:

1. Kādas kontekstuālas iezīmes raksturo Programmas ieviešanas vidi? (1. nodaļa)
2. Kā galvenās Programmas mērķa grupas (izglītojamie, kuri apgūst pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, šo izglītības iestāžu pedagogi, kultūras un radošā sektora operatori, izglītības un kultūras politikas veidotāji) raksturo un vērtē izvirzīto Programmas mērķu un plānoto rezultātu sasniegšanas procesu, būtiskākos šķēršļus un labās prakses? (2.,3.,4. un 5. nodaļa)
3. Kā iesaistītās puses vērtē Programmas turpināšanas nepieciešamību pēc tās piecu gadu darbības rezultātiem? (2.,3.,4. un 5. nodaļa)

¹⁴ Par programmu "Latvijas skolas soma". Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/par-programmu/latvijas-skolas-soma/> (skatīts 8.12.2023.)

¹⁵ Par programmu "Latvijas skolas soma". Pieejams: <https://www.lnkc.gov.lv/lv/par-programmu-latvijas-skolas-soma> (skatīts 8.12.2023.)

¹⁶ Apstiprināts programmas "Latvijas skolas soma" finansējuma sadalījums nākamajam mācību semestrim. Pieejams: <https://www.lnkc.gov.lv/lv/jaunums/apstiprinats-programmas-latvijas-skolas-soma-finansejuma-sadalijums-nakamajam-macibu-semestrim> (skatīts 9.12.2023.)

¹⁷ Par programmu "Latvijas skolas soma". Pieejams: <https://www.lnkc.gov.lv/lv/par-programmu-latvijas-skolas-soma> (skatīts 9.12.2023.)

IZVĒRTĒJUMA PĒTĪJUMA DIZAINS, METODOLOĢIJA UN INSTRUMENTĀRIJS

Lai kvalitatīvi izpildītu darba uzdevumu, tika izvēlēts izvērtējuma pētījuma jautājumiem atbilstošs izvērtējuma dizains, datu ieguves un analīzes metodes.

Pētījums balstīts Latvijas Izvērtētāju asociācijas izceltajos **izvērtējuma veikšanas principos**¹⁸:

- pragmatiska datu vākšana, kas vērsta uz to, ka tā pēc iespējas mazāk ietekmē un aprūtina izvērtējuma dalībniekus, kā arī nodrošina augstu datu izmantojamības potenciālu;
- kvalitatīva un uzticama informācija, kas ietver to, ka datu avoti un datu vākšanas un analīzes procedūras tiek izmantotas tā, lai nodrošinātu rezultātu pareizību, ticamību un to interpretāciju paredzētajam mērķim, tiek nodrošināta to personu datu konfidencialitāte, kas piedalījās izvērtējumā;
- līdzdalība un sadarbība izvērtēšanas procesā, kas izpaužas faktā, ka komunikācija izvērtēšanas procesā bija balstīta nepārtrauktā dialogā starp izvērtētāju (LKA Kultūras un mākslu institūts) un izvērtējuma pasūtītāju (LNKC);
- mijiedarbība ar izvērtējuma dalībniekiem, kas nodrošināja cieņu un profesionalitāti pret visām personām un organizācijām, kas iesaistītas izvērtējumā, saglabājot neitrālu un objektīvu attieksmi pret izvērtējuma dalībniekiem. Īpašu uzmanību pievēršam izvērtējuma dalībnieku situācijas kontekstam, strādājām ar viņiem jūtīgi un ar empātiju, jo īpaši attiecībā uz to konfidencialitāti un anonimitāti;
- darba izpildē ievērota atbilstība līguma noteikumiem, ieviešot tajos izmaiņas, kuras prasīja novērtējumā iegūto datu izmantojamība pētījuma mērķa un uzdevumu izpildē, kā arī to informatīvā vērtība atbilstoši sniegšanā uz pētījuma jautājumiem;
- caurskatāms un izsekojams izvērtējuma process, ko nodrošina izvērtējuma procesa dokumentēšana.

Tā kā Programma ir ieviešanas procesā, tad kā pētījuma dizains izvēlēts formatīvais izvērtējums. **Formatīvā izvērtējuma** virsuzdevums ir uzlabot Programmas **ieviešanas un attīstības procesus**, lai nodrošinātu konstruktīvu atgriezenisko saiti un informētu lēmumu pieņēmējus par nepieciešamajām korekcijām ieviešanas procesā. Izvērtējuma darba uzdevumi paredz tādas informācijas iegūvi, kura netiek iegūta Programmas iekšējā izvērtējuma procesos, jo tās ieguves priekšnoteikums ir precīzu pētniecisku metodoloģisko standartu ievērošana, ko nodrošina ārējs izvērtējums. Formatīvā izvērtējuma uzmanības centrā ir iesaistīto pušu viedokļa izpēte, tāpēc izvēlēta secīga **jauktu metožu** (kvantitatīvu un kvalitatīvu) **pētījuma stratēģija**, kas vērsta uz Programmas mērķa grupu viedokļu un pieredzes izpēti.

1. **Izglītojamo** (vispārējās vidējās izglītības skolēnu un profesionālās vidējās izglītības iestāžu audzēkņu) pieredzes, viedokļu un vērtējumu izpētei kā datu ieguves metode izmantota **kvantitatīvā aptauja**, bet datu ieguves tehnika – elektroniskā (interneta) aptauja. Izlases veids – kopu izlase, veidota pēc nejauša gadījuma izlases principiem. Izlasē tika iekļauti vispārīzglītojošo skolu 12. klašu skolēni un 3. un 4. kursu profesionālo vidējās izglītības iestāžu audzēkņi. Šādu mērķa grupas segmentāciju noteica tas, ka šo izglītojamo pieredze Programmā ir visilgstošākā un eventuāli – visdaudzveidīgākā. Ģenerālo kopu/populāciju veido 174 505 izglītojamie. Plānotās un sasniegtās izlases apjomā ietilpst 66 izglītības iestādes un 1 061 audzēknis tajās. Izlasē iekļautas gan pašvaldību un valsts (ministriju) dibinātas izglītības iestādes, gan fizisku personu (privātās) dibinātas izglītības iestādes Rīgā un ārpus Rīgas. Izlasē ietverta vienas nejauši izlozētas izglītības iestādes viena klase vai kurss. Sasniegtās izlases vienību apjoms N=577. Viedokļa izpētes instrumentāriju veido anketa (skat. 1. pielikumā Izglītojamo aptaujas anketa), kur iekļauti jautājumi par trīs tematiem:
 - 1) Mācību procesa ietvaros gūtās kultūras norišu pieredzes pašnovērtējums.
 - 2) Izglītojamo izpratne par kultūrizglītības programmu “Latvijas skolas soma”.
 - 3) Skolu un respondentu (sociāldemogrāfisko iezīmju) raksturojumi.
2. **Pedagogu** (vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības iestāžu) pieredzes, viedokļu un vērtējumu izpētei kā datu ieguves metode izmantota **kvantitatīvā aptauja**, bet datu ieguves tehnika – elektroniskā (interneta) aptauja. Izlases veids – nevarbūtīgā pieejamā izlase. Sasniegtās izlases vienību apjoms N=903. Viedokļa izpētes instrumentāriju veido anketa (skat. 2. pielikumā Pedagogu aptaujas anketa), kur iekļauti jautājumi par septiņiem tematiem:
 - 1) Kopā ar izglītojamajiem piedzīvotās kultūras norises kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros.

¹⁸ Izvērtēšanas standarti. Pieejams: <https://www.izvertesana.lv/izvertesana/standarti/> (skatīts 9.12.2023.)

- 2) Kultūras norišu pieejamības novērtējums (priekšnosacījumi, šķēršļi) un lēmumu pieņemšana par izvēli.
 - 3) Iesaistīto pušu sadarbības novērtējums.
 - 4) Informētības pašnovērtējums.
 - 5) Kultūras pieredzes izmantošana mācību darbā.
 - 6) Kopējais Programmas novērtējums, viedoklis par Programmas turpināšanu/neturpināšanu un priekšlikumi tās attīstībai.
 - 7) Respondentu (sociāldemogrāfisko iezīmju) raksturojumi.
3. **Kultūras nozares profesionāļu pieredzes un viedokļu izpēte** notika izmantojot **kvalitatīvo datu ieguves metodi – fokusgrupu diskusiju**. Fokusgrupu izveides kritērijs bija 1) piederība konkrētai nozarei, 2) publiskā un privātā sektora līdzsvarota pārstāvniecība. Tika noorganizētas **sešas** šādu nozaru un kultūras operatoru grupu fokusgrupu diskusijas: 1) dizains, arhitektūra, vizuālā māksla; 2) kino; 3) kultūras mantojums, literatūra; 4) teātris, dejas, cirks; 5) mūzika; 6) kultūras centri un koncertzāles. Fokusgrupu diskusijās tika pētīti kultūras un radošā sektora pārstāvju, radošo profesionāļu viedokļi un pieredzes par septiņiem tematiem:
- 1) Programmas vispārējs novērtējums un līdzšinējā pieredze.
 - 2) Programmas ietekme uz piedāvājuma veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai.
 - 3) Kultūras piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvara novērtējums Programmas kontekstā.
 - 4) Norišu iekļaušana programmas saturā.
 - 5) Ietekme uz radošo profesionāļu nodarbinātību un finansējuma vērtējums.
 - 6) Programmas komunikācijas vērtējums.
 - 7) Viedoklis par Programmas turpināšanu/neturpināšanu; priekšlikumi tās attīstībai.

Kultūras nozares pārstāvju fokusgrupu diskusiju vadlīnijas, kur redzams izvērstis jautājumu saraksts, skatāms 3. pielikumā Kultūras nozares pārstāvju fokusgrupu diskusiju vadlīnijas.

4. **Programmas pārvaldībā iesaistīto pušu viedokļu izpēte** notika izmantojot kvalitatīvo datu ieguves metodi: **ekspertu interviju**. Kā ekspertu atlases kritēriji tika noteikti: 1) pieredze Programmas pārvaldībā; 2) saikne ar izglītības vai kultūras nozares politikas veidošanas procesiem, administrēšanu. Ekspertu interviju izlases apjoms – 7 eksperti, no tiem 2 eksperti pārstāv LNKC Programmas "Latvijas skolas soma" nodaļu, 2 eksperti – izglītības politikas veidotājus Latvijas Republikas Saeimas un izpildvaras līmenī, 1 eksperts – kultūrpolitikas veidotājus izpildvaras līmenī, 1 eksperts – pašvaldības (koordinatori), 1 eksperts – skolu administrāciju. Ekspertu intervijās tika pētīti šādi temati:
- 1) Programmas mērķa sasniegšanas vispārējs novērtējums.
 - 2) Programmas ietekmes uz izglītības procesiem novērtējums.
 - 3) Programmas ietekmes uz kultūras procesiem novērtējums.
 - 4) Programmas ietekme uz sabiedrību kopumā.
 - 5) Programmas komunikācijas novērtējums.
 - 6) Viedoklis par Programmas turpināšanu/neturpināšanu un priekšlikumi tās attīstībai.

Ekspertu interviju vadlīnijas pieejamas 4. pielikumā Ekspertu interviju vadlīnijas.

Izvērtējuma metožu izvēli noteica nepieciešamība saņemt visu galveno Programmas mērķa grupu: izglītības iestāžu, kuras īsteno klātienē vispārējās un profesionālās izglītības programmas, pedagogu un skolēnu; kultūras nozares profesionāļu (kultūras satura piedāvātāju), kultūras un izglītības politikas veidotāju viedokļus par Programmas ieviešanas procesu. Datu ieguves metodes izvēlētas pakārtoti iesaistīto pušu grupu struktūrai, kas noteica izvēli starp strukturētu (kvantitatīvu) viedokļa mērījumu (skolēni, pedagogi) vai nestrukturētu, padziļinātu (kvalitatīvu) pieredzes izpēti (eksperti un kultūras nozares operatori). Atbilstoši – pētījuma stratēģija neparedzēja prioritāti nevienai no metodoloģijām (kvantitatīvajai vai kvalitatīvajai).

1. PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS VIDES KONTEKSTA RAKSTUROJUMS

Iniciatīva “Latvijas skolas soma” tika plānota kā Latvijas valsts simtgades programmas daļa un, kā minēts iepriekš, tās sākotnējais novērtējums (ex-ante jeb pirms ieviešanas) veikts jau 2016. gadā. Iniciatīva “Latvijas skolas soma” tika pozicionēta kā “lielākā valsts simtgades dāvana vairāk nekā 200 000 Latvijas bērniem un jauniešiem”, kā arī iekļauta vienpadsmit LV100 lielnotikumu¹⁹ sarakstā. Latvijas valsts simtgades programma paredzēja, ka sākot ar 2018. gada septembri ikvienam Latvijas valsts skolēnam tiks nodrošināta iespēja izzināt un klātienē pieredzēt Latvijas kultūru un mākslu. Laika posmā no 2018. gada 1. septembra līdz 2023. gadam finansiāli, tiesiski un administratīvi nodrošināta programmas “Latvijas skolas soma” ilgtspēja no vienreizējas politiskas iniciatīvas pāraugot noturīgā kultūrizglītības programmā ar stabilu kultūrpolitikas budžeta finansējumu. Līdz 2023. gadam Programmas finansējums tika piešķirts ik gadu katra mācību semestra sākumā, to normatīvi nostiprinot ar Ministru kabineta noteikumiem, kas nosaka finansējuma sadalījumu Programmas īstenošanai (skatīt, piemēram, MK noteikumi Nr. 489 “Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai 2023./2024. mācību gada pirmajā semestrī”²⁰.)

Lai interpretētu Programmas iesaistīto pušu sniegtos vērtējumus, svarīgi ir norādīt uz būtiskākajiem konteksta raksturojumiem, kas laikā no 2018. – 2023. gadam ietekmēja Programmas ieviešanas vidi. Iespējams runāt par **4 būtiskiem Programmas ieviešanu ietekmējošiem faktoriem**, kuriem ir bijusi gan veicinoša, gan kavējoša loma: tiesiski normatīvās vides attīstība, izglītības satura reforma, Covid-19 pandēmijas izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi un administratīvi teritoriālā reforma.

1.1. TIESISKI NORMATĪVĀ VIDE

Īpaša nozīme Programmas attīstībā ir tiesību normatīvās bāzes izstrādei, kas sniedz ieguldījumu tās finansiālā un politiski ideoloģiskā pamatojuma ilgtspējas nodrošināšanā. Ņemot vērā to, ka Programmas idejiskie aizsākumi un tās nepieciešamības argumentācija dominējoši sakņojas kultūrpolitikas iniciatīvās, bet Programmas ieviešanas vide ir vispārējās un profesionālās vidējās izglītības iestādes, tad īpaša nozīme ir tiesiski normatīvās bāzes izveidei arī izglītības politikā. 2023. gada 31. oktobrī stājās spēkā **Grozījumi Izglītības likumā**²¹, kas definēja četras būtiskas normas, kas vērstas uz Programmas ietekmes nostiprināšanu izglītības sistēmā.

Pirmkārt, noteikts, ka Programmas ietvaros pieredzētās **kultūras norises ir viens no mācību līdzekļiem, turklāt, uzsvērtā nepieciešamība nodrošināt kultūras norišu saikni ar izglītības standartu mērķiem**: kultūras norises, kas izglītojamiem, kuri apgūst pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros dod iespēju regulāri pieredzēt daudzveidīgas Latvijas kultūras vērtības (mūzikā, teātrī, dejā, cirkā, vizuālajā mākslā, kino, arhitektūrā, dizainā, kultūras mantojumā, literatūrā, grāmatniecībā u. c.) atbilstoši valsts pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās vidējās izglītības un arodizglītības standartos noteikto mērķu sasniegšanai (skat. Izglītības likuma 1. panta 12.⁵ punkta o) apakšpunktu)²².

Otrkārt, normatīvi noteikta Programmas **mērķa grupa**, kā arī **saiknes nodrošināšana starp** izglītības programmas mācību **saturu** un mācību procesu no vienas puses **un kultūras norisēm** – no otras: izglītības iestādēs, kurās īsteno klātienē pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, ikvienam izglītojamam tiek nodrošināta iespēja piedalīties kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros organizētajos pasākumos. Kultūrizglītības programma “Latvijas skolas soma” sniedz iespēju iepazīties ar savlaicīgi plānotām un ar izglītības programmas mācību saturu un mācību procesu attiecīgajā mācību gadā saskaņotām kultūras un mākslas vērtībām, kā arī kultūras un mākslas tradicionālām un laikmetīgām norisēm (skat. Izglītības likuma 10.¹ panta trešo daļu).

Treškārt, normatīvi definēta **Ministru kabineta kompetence** jautājumos, kas nosaka kārtību, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai to

¹⁹ Lielnotikumi. Pieejams: <https://www.lv100.lv/programma/lielnotikumi/> (skatīts 5.12.2023.)

²⁰ Ministru kabineta 2023. gada 29. augusta noteikumi Nr. 489 “Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai 2023./2024. mācību gada pirmajā semestrī”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/345037> (skatīts 10.11.2023.)

²¹ 2023. gada 28. septembra likums “Grozījumi Izglītības likumā”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/346468> (skatīts 10.12.2023.)

²² Izglītības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759> (skatīts 10.12.2023.)

izglītības iestāžu dibinātājiem, kuras īsteno klātienē pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, kā arī Programmas attiecināmās izmaksas un finansējuma izlietošanas nosacījumus (skat. Izglītības likuma 4. panta 49. punktu).

Ceturtkārt, programmas “Latvijas skolas soma” finansējums tiek noteikts kā viens no izglītības sistēmas (konkrētu izglītības iestāžu) finansējuma avotiem: tiem izglītības iestāžu dibinātājiem, kuri īsteno klātienē pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai nepieciešamais finansējums tiek nodrošināts no valsts budžeta. Kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai nepieciešamais finansējums ietver izmaksas kultūras pakalpojuma norises nodrošināšanai, tostarp ieejas maksu, biļešu izmaksas, piekļuves digitālajām norisēm izmaksas, kā arī transporta izmaksas (skat. Izglītības likuma 59. panta 3.² daļu).

Minētais liecina, ka tiek attīstīts normatīvais regulējums, kas nodrošina Programmas ieviešanas tiesisko vidi un veido Programmas ieviešanai atbalstošu priekšnoteikumu kopumu.

1.2. IZGLĪTĪBAS SATURA REFORMA: KOMPETENČU PIEEJA

Nozīmīga loma Programmas ieviešanā ir izglītības satura reformai, kas tika realizēta ar Valsts izglītības satura centra (VISC) īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030) palīdzību. Projekta ieviešanas ilgums (2016. gada 17. oktobris – 2023. gada 31. decembris) laika ziņā sakrīt ar Programmas ieceres attīstību un ieviešanas laiku. Programma uzsāka savu darbību vidējās izglītības satura reformas kontekstā, kas izraisīja gan pozitīvus, gan negatīvus un diskutablus efektus. Projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030) mērķis bija izstrādāt, aprobēt, pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas gadiem līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes. **Pozitīvus** efektus radīja fakts, ka tādas Skola2030²³ reformas vērtības kā 1) lietpratības attīstīšana un virzība uz mācīšanos iedziļinoties; 2) mācību vides dažādošana; 3) mācību metožu un avotu paplašināšana un dažādošana; 4) pedagogu un izglītojamo sadarbības veicināšana; 5) lielāka brīvība skolām un skolotājiem pašiem organizēt mācību darbu un iesaistīties satura veidošanā un iedzīvināšanā un citas vērtības veidoja labvēlīgu Programmas ieviešanas vides kontekstu, jo uzturēja spēkā noteiktu stratēģisku vidējās izglītības sistēmas attīstības ietvaru. Tāpat Programmas aktivitātes atbalstījušas Skolas2030 centienus mazināt pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Izglītības satura reformas radītie **negatīvie** efekti vairāk saistīti ar kopējo reformas radīto psiholoģisko nogurumu pedagogu kopienā, kas izpaudās kā salīdzinoši zema gatavība pieņemt reformas principus, ko saasināja metodisko materiālu trūkums. Viss minētais daļā izglītības iestāžu radīja nestabilitātes un turbulences kontekstu, kas atsevišķos gadījumos varēja radīt negatīvu ievirzi arī attiecībā pret programmu “Latvijas skolas soma” kā “vēl vienu inovāciju”, kas uzliek papildus slogu.

1.3. COVID-19 PANDĒMIJAS EPIDEMIOLOĢISKIE IEROBEŽOJUMI

Būtiski Programmas piecu gadu (2018. gada septembris – 2023. gada septembris) darbību ietekmēja fakts, ka vairāk nekā divus gadus Latvijas iedzīvotāju sociālo dzīvi ietekmēja epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai. Laikā no 2020. gada marta līdz šo pasākumu atcelšanai (lielākās daļas) 2022. gada 1. aprīlī Latvijā spēkā bija pulcēšanās prasību ierobežojumi²⁴, kas ietekmēja gan izglītības procesus, gan kultūras pakalpojumu piedāvājuma procesus. Epidemioloģisko drošības pasākumu noteiktie ierobežojumi noteica jaunu mākslas darbu un kultūras norišu radīšanas nosacījumus, ierobežojot jaunu produktu izstrādi, kā arī samazināja Programmas piedāvājuma iespējas. Vienlaikus, atzīts, ka Covid-19 infekcijas izplatības laiks kultūrvīdē izpaudās kā digitālo kultūras norišu radīšanas vilnis un dominante piedāvājumā. Tas ietekmēja arī Programmas saturu gan 1) pozitīvā ziņā – palielinot kultūras un mākslas norišu skaitu digitālā vidē, paverot ceļu arī daudzām eksperimentālām un inovatīvām mākslas formām, gan 2) negatīvā ziņā – ierobežojot kultūras un mākslas pieredzes daudzveidību, samazinoties klātienē kultūras notikumu pieredzei. Hipotētiski varam pieņemt, ka Covid-19 izplatības laikā arī izglītojamo vidē kultūras un mākslas pieredze, ko piedāvāja Programma, kalpoja kā pulcēšanās ierobežojumu radīto vientulības un psiholoģiskās spriedzes negatīvo efektu mazināšanas instruments.

²³ Skola2030. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv> (skatīts 10.12.2023.)

²⁴ Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/315278-covid-19-infekcijas-izplatibas-parvaldibas-likums> (skatīts 10.12.2023.)

1.4. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ REFORMA 2020-2021

Programmas ieviešanā nozīmīgs partneris ir izglītības iestāžu dibinātāji – kā Programmas tiešie finansējuma saņēmēji. Latvijā ir trīs tipa izglītības iestāžu dibinātāji, kuri klātienē īsteno vispārējās un profesionālās izglītības programmas: 1) pašvaldības (pilsētas, novadi); 2) ministrijas; 3) fizisku personu (privātās) izglītības iestādes, tomēr lielāko daļu no Programmas mērķa grupas izglītības iestādēm ir dibinājušas pašvaldības. 2021. gada 1. jūlijā stājās spēkā administratīvi teritoriālā reforma, kuras ietvaros tika izveidotas 43 pašvaldības 119 pašvaldību vietā. Tas ieviesa izmaiņas arī Programmas pārvaldības struktūrā, jo samazinoties pašvaldību skaitam, mainījās arī pašvaldību koordinātoru skaits un notika personāla nomainīšana. Ņemot vērā pašvaldību koordinātoru atbildību Programmas komunikācijā, administratīvi teritoriālā reforma veidoja būtisku vides kontekstu tieši Programmas finanšu vadības un informācijas apmaiņas videi, "liekot" nomainīties virknei personāla un uzliekot zināmu administratīvu slogu, ko prasīja jaunu darbinieku apmācība un koordinātoru sadarbība ar daudz lielāku izglītības iestāžu skaitu vienas pašvaldības robežās.

Programmas ieviešanu, mērķa un uzdevumu izpildi būtiski ietekmējuši vairāki vides faktori, kuriem ir bijusi gan veicinoša, gan kavējoša loma: tiesiski normatīvās vides attīstība, izglītības saturs reforma, Covid-19 pandēmijas izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi un administratīvi teritoriālā reforma. Visbūtiskāko ietekmi uz Programmas tiesiski normatīvo bāzi kā Programmas ilgspēju garantējošu ietvaru, veido grozījumi Izglītības likumā²⁵, kas stājās spēkā 2023. gada 31. oktobrī. Tajos definētas četras būtiskas normas, kas vērstas uz Programmas ietekmes nostiprināšanu izglītības sistēmā, tādējādi līdzsvarojot politisko atbildību starp kultūrpolitiku un izglītības politiku. Būtisku ietekmi uz Programmas ieviešanas vidi izglītības sistēmā veidoja izglītības saturs reforma, kas tika realizēta ar VISC īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" (Skola2030) palīdzību. Ietekme izpaudās gan kā veicinošs, gan kavējošs apstākļu kopums. Pozitīvi Programmas ieviešanu ietekmēja Skola2030²⁶ reformas vērtību sakrītība ar Programmas vērtībām, jo īpaši centieni mazināt pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Negatīvie efekti vairāk saistīti ar kopējo reformas radīto psiholoģisko nogurumu pedagogu kopienā, kas izpaudās kā salīdzinoši zema gatavība pieņemt reformas principus un negatīva kopējā ievirze pret jebkuru inovāciju sistēmā, kas rada pārmaiņas. Šāds konteksts var samazināt pedagogu skaitu, kuri ir gatavi izmantot kultūras un mākslas norises kā avotu mācību saturs apguvei. Arī Covid-19 infekcijas izplatība raksturojama kā ambivalents Programmas darbību ietekmējošu faktoru kopums. Tas ietekmēja Programmas saturu gan 1) pozitīvā ziņā – palielinot kultūras un mākslas norišu skaitu digitālā vidē, paverot ceļu arī daudzām eksperimentālām un inovatīvām mākslas formām, gan 2) negatīvā ziņā – ierobežojot kultūras un mākslas pieredzes daudzveidību, samazinoties klātienē kultūras notikumu pieredzei, vienlaikus apgrūtinot arī Programmas norišu izvēli. Ceturtais vides faktors, kurš īpaši ietekmēja Programmas administratīvā vadības sistēmu, ir administratīvi teritoriālā reforma (stājās spēkā 2021. gada 1. jūlijā), kuras ietvaros tika izveidotas 43 pašvaldības 119 pašvaldību vietā. Samazinoties pašvaldību skaitam, mainījās arī pašvaldību koordinātoru skaits un notika personāla nomainīšana, uzliekot zināmu administratīvu slogu, ko prasīja jaunu darbinieku apmācība un koordinātoru sadarbība ar daudz lielāku izglītības iestāžu skaitu vienas pašvaldības robežās.

²⁵ 2023. gada 28. septembra likums "Grozījumi Izglītības likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/346468> (skatīts 10.12.2023.)

²⁶ Skola2030. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv> (skatīts 10.12.2023.)

2. PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS REZULTĀTU EKSPERTU VĒRTĒJUMS

Programma “Latvijas skolas soma” ir politiska iniciatīva, kuras ieviešana vienlīdz skar divas rīcībpolitikas jomas – izglītības politiku un kultūrpolitiku. Tā ir vērtējama kā spilgts starpnozaru sadarbības piemērs, tāpēc pirms raksturot skolotāju un skolēnu viedokli un vērtējumu par Programmas ieviešanas procesu, veiksīm Programmas pārvaldībā iesaistīto ekspertu pieredzes analīzi par šādiem tematiem:

1. Programmas mērķa sasniegšanas vispārējs novērtējums.
2. Programmas ietekmes uz izglītības procesiem novērtējums.
3. Programmas ietekmes uz kultūras procesiem novērtējums.
4. Programmas ietekme uz sabiedrību kopumā.
5. Programmas komunikācijas novērtējums.
6. Viedoklis par Programmas turpināšanu/neturpināšanu un priekšlikumi tās attīstībai.

Analīzē iekļauti septiņu ekspertu viedokļi, no kuriem 2 eksperti pārstāv izglītības politikas veidotājus (tekstā atsauce IPV), 1 eksperts pārstāv kultūrpolitikas veidotājus (tekstā atsauce KPV), 1 eksperts pārstāv pašvaldību koordinātorus (tekstā atsauce PK), 1 eksperts pārstāv izglītības iestādes administrāciju (tekstā atsauce IIA) un 2 eksperti pārstāv LNKC programmas “Latvijas skolas somas” nodaļu (tekstā atsauce LSS). Ekspertu viedokļu datu analīzē tiks atspoguļoti, izmantojot citātus no padziļinātajām intervijām.

2.1. PROGRAMMAS MĒRĶA SASNIEGŠANAS VISPĀRĒJS NOVĒRTĒJUMS

Viens no izvērtējuma metodoloģijas pamatprincipiem ir gūt empīriskos datus balstītu apstiprinājumu/noliegumu tam, vai Programma sasniedz izvirzīto mērķi(-us). Programmas institucionālais un tiesiski normatīvais ietvars attīstījies pakāpeniski, kas iespaidojis arī Programmas mērķa definējuma dinamiku un mainīgu formulējumu dažādos laika posmos un dažādos dokumentos. Tas pamato izvēli iegūt ekspertu pieredzē un spriedumos (kvalitatīvā pieejā) balstītu vērtējumu tam, vai Programmas izvirzītais mērķis ir/nav sasniegts. Dokumentos un publiskajā komunikācijā identificējami vismaz pieci savstarpēji salīdzināmi, tomēr nedaudz atšķirīgi Programmas mērķa formulējumi. Sākotnēji, laikā, kad Programma darbojas kā Latvijas simtgades svinību programmas daļa, tās mērķī akcentēta Programmas iespēja nodrošināt ikvienam skolēnam mākslas un kultūras norišu pieredzi, sasaistot to ar mācību un audzināšanas darbu:

1. Kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” mērķis ir nodrošināt iespēju ikvienam no vairāk nekā 200 000 Latvijas skolēniem **vismaz reizi** katrā mācību semestrī iepazīt Latvijas **mākslas un kultūras norises, sasaistot tās ar mācību un audzināšanas darbu**.²⁷

Līdzīgi mērķis definēts arī LNKC nolikumā, kur mērķis papildināts ar precīzāku Programmas mērķa grupas definējumu:

2. ... programmu “Latvijas skolas soma”, nodrošinot iespēju **pamata un vidējās vispārējās un profesionālās izglītības programmu izglītojamiem** apmeklēt mākslas un kultūras norises mācību un audzināšanas darba ietvaros.²⁸

Savukārt, Ministru kabineta noteikumos, kur noteikta kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu Programmai, precizēts jēdziens “kultūras norises”:

3. ... izglītojamajiem nodrošinātu iespēju pieredzēt Latvijas kultūras norises (**mūzikā, teātrī, dejā, cirkā, vizuālajā mākslā, kino, arhitektūrā, dizainā, kultūras mantojumā, literatūrā un grāmatniecībā**) (turpmāk – kultūras norises), atbilstoši izglītības programmas mācību saturam.²⁹

Nedaudz citi Programmas darbības akcenti iekļauti tās raksturojumā programmas “Latvijas skolas soma” tīmekļvietnē:

²⁷ Pieejams: <https://lv100.lv/> (skatīts 6.12.2023.)

²⁸ Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 931 “Latvijas Nacionālā kultūras centra nolikums”. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/253765> (skatīts 6.12.2023.)

²⁹ Kārtība, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanai”. Tiesību akta projekts. Anotācija. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c68f8345-0fc4-44de-a271-62af0288ac46 (skatīts 6.12.2023.)

4. Kultūrizglītības programma "Latvijas skolas soma" nodrošina skolēniem valsts apmaksātu iespēju regulāri iepazīt Latvijas **kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes** tā attīstot **kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, mazinot sociālo nevienlīdzību un spēcinoš lepnumu par savu valsti un tās cilvēkiem**.³⁰ Šajā Programmas raksturojumā akcentēts, pirmkārt, ka Programmas piedāvājuma saturā jābūt tradicionālās un laikmetīgās kultūras pārstāvēniecībai, otrkārt, uzsvērta saikne ar izglītības rezultātiem, treškārt – norādīts uz divām Programmas sociālās ietekmes dimensijām.

Savukārt, programmas "Latvijas skolas soma" reglamentā, kur norādīts LNKC programmas "Latvijas skolas soma" nodaļas darbības mērķis, uzsvērta nepieciešamība nodrošināt visiem skolēniem pieredzēt **daudzveidīgu** piedāvājumu:

5. Programmas "Latvijas skolas soma" nodaļas darbības mērķis ir nodrošināt kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" norisi, dodot iespēju Latvijas skolēniem, kuri mācās pamata un vidējās izglītības posmā, regulāri pieredzēt daudzveidīgas Latvijas kultūras un mākslas norises.³¹

Izvērtējuma ietvaros ekspertiem kā Programmas mērķa formulējums tika piedāvāts Programmas tīmekļvietnē atklātais Programmas raksturojums, kur uzsvērtas trīs būtiskas tās iezīmes: 1) tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas pieredzes nodrošinājums; 2) kultūras izpratnes un izpausmes kompetences stiprināšana; 3) sociālās nevienlīdzības mazināšana un lepnuma par savu valsti un cilvēkiem spēcinošana.

Turpinājumā raksturosim **ekspertu vērtējumus par to, vai Programmas mērķis ir/nav sasniegts un argumentus, kas izmantoti vērtējuma pamatošanai.**

Analizējot ekspertu viedokļus par Programmu kopumā un tās ieviešanas efektiem, konstatēts, ka visu iesaistīto pušu eksperti sniedz pozitīvu vērtējumu gan attiecībā uz Programmas nepieciešamību, gan – uz tās ieviešanas rezultātiem. Eksperti atzīst, ka **kopumā Programma ir sasniegusi savu mērķi** gan pēc "burta", gan jēgas. Intervijās eksperti izdala gan **pozitīvus aspektus**, kur Programmas darbība sniedz īpašu ieguldījumu, gan **negatīvas iezīmes**, norādot uz tās ieviešanas barjerām. Lai arī Programmas ieviešanas piecos gados "*pēc būtības nav bijis neviens normāls darbības gads līdz šim, jo to pavadījuši vairāki konteksta un, savā ziņā nepārvarami apstākļiem (tehniskie budžeti, teritoriālā reforma, kovidlaiks...)*", tomēr Programma saņem pārliecinoši pozitīvu vērtējumu no visu jomu ekspertiem, kas min vairākus argumentus tam, ka Programmas darbība nodrošina tās mērķi paredzēto.

Visi eksperti atzīst, ka ieguldījumi Programmas ieviešanā ir lietderīgi gan savā unikalitātē, gan salīdzinājumā ar ieguldījumiem citos izglītības sistēmas attīstības projektos.

Ja vienā vārdā jāsaka, tad es saku – pilnīgi noteikti šī Programma sasniedz savu mērķi. Cik es esmu dzirdējusi gan no saviem kolēģiem pārvaldē, gan no izglītības iestāžu darbiniekiem, šis ir ... viens no labākajiem projektiem un tās finansējums ir viena no labāk ieguldītajām naudām Latvijā. ... Kolēģi, kas strādā ar Eiropas Savienības projektiem, ar pedagogu projektiem, visām "kompetenču izglītībām", noliekot blakus programmu "Latvijas skolas soma", atzīst, ka vispār nav salīdzināms tas, cik lielu atdevi šī programma sniedz salīdzinājumā ar citiem projektiem! Tā dod tiešām lielu ieguldījumu! (PK)

2.1.1. Pozitīvie aspekti, kas veicinājuši Programmas mērķa sasniegšanu

Liela daļa argumentu, kas norāda uz Programmas kopējā mērķa sasniegšanu, ir saistīti ar tās **potenciālu stiprināt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci**, sniedzot būtisku ieguldījumu izglītības satura apguvē un jaunu pieeju attīstībā.

Kā vienu no lielākajiem Programmas ieguvumiem eksperti izceļ skolēniem nodrošinātās iespējas iegūt pieredzi, kas nav iegūstama izmantojot tradicionālos izglītības resursus izglītības iestādes ietvaros, piemēram, iegūt kultūras pieredzi arī ārpus izglītības iestādes un ārpus savas dzīves vietas, kā arī iegūt ar STEM nozarēm saistītas zināšanas, kuras ir reprezentētas kultūras un mākslas norisēs.

Šī programma savu mērķi lielā mērā sasniedz, jo ... tajā izvirzītas prasības, lai skolēni iepazītos ar kultūras aktivitātēm un Latviju visplašākajā mērogā, lai notiktu skolēnu kustība valsts teritorijā, lai viņiem būtu iespēja iepazīt ne tikai vietēja mēroga kultūras norises un aktivitātes, bet arī plašāk ceļot valsts ietvaros, iepazīt savu valsti. Manuprāt, no šī aspekta raugoties, gan programmas starts

³⁰ Par programmu "Latvijas skolas soma". Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/par-programmu/latvijas-skolas-soma/> (skatīts 6.12.2023.)

³¹ Dokumenti. Programmas "Latvijas skolas soma" reglaments. Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/par-programmu/dokumenti/> (skatīts 6.12.2023.)

Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros, gan arī tas, ka pēc Simtgades programmas beigām, programma "Latvijas skolas soma" ir ieguvusi valsts budžeta līdzekļus un novērtēta kā pastāvīgi veicama aktivitāte. Tas zināmā mērā arī pierāda to, ka šis izvirzītais mērķis ar programmas aktivitātēm ir sasniegts. (KPV)

Atzīts, ka Programmas darbība kalpo kā stimuls un atbalsts arī pedagogiem, jo tā rada ierosmes papildināt savu stundu saturu un mācību materiālu veidus, metodiku, avotus u.tml.

Man ir milzīgs prieks, ka, piemēram, studenti, kas mācās un arī strādā skolās, modelējot produktīvu mācību stundu saredz (programmas "Latvijas skolas soma") piedāvājumu. Piemēram, sociālo zinību un vēstures skolotāji reāli "Latvijas skolas somas" piedāvājumu izmanto mācību procesā, saredz tam jēgu, saprot, kāpēc viņi to dara un kāpēc viņiem tas ir vajadzīgs. (IPV)

... mēs vienmēr uzsvēram, ka ir vajadzīgas "pirms un pēc" norises skolas vidē, konkrētu mācību stundu laikā, lai tā nav tikai ekskursija vai tikai aiziešana uz kaut kurieni, bet, lai skolotājs ar bērniem pārrunā, lai palīdz saskatīt to vērtību, vai kas nu kurā gadījumā. (LSS)

Kā īpašs arguments, kas apliecina Programmas mērķa sasniegšanu, tiek minēts, ka tā sniedz iespēju izglītojamajiem saņemt kvalitatīvu kultūras piedāvājumu, kas var būt nozīmīgs motivators un stimuls skolēnu vēlākai sistemātiskai interesei par kultūras un mākslas norisēm, tādejādi palielinot kultūras auditorijas apjomu.

Ja skatās tādā gadu griezumā, nepārprotami tas ir milzīgs solis uz priekšu, ka ... par normālu tiek uzskatīts tas, ka bērns, skolēns, jauniešs ir kultūras dzīves patērētājs, ka viņam ir nepieciešams kvalitatīvs piedāvājums. Tas patiešām ir nozīmīgi, jo tā ideja, ka bērns ne tikai teorētiski zina, ne tikai praktiski kaut ko prot savā vidē (ludziņu sagatavojot vai zīmējumu uzzīmējot), bet, ka viņš piedzīvo labu, kvalitatīvu kultūru un mākslu. ... Es "Latvijas skolas somu" saskatu arī kā kompetenču pieejas īstenošanas stiprinošo elementu, jo šī kultūras "skolas soma" piedāvā ceļu uz kultūras izpratnes un izpausmes kompetences nostiprināšanos. (IPV)

Būtisks Programmas ieviešanas efekts ir tās multiplicēšanas jeb pārneses centieni, proti izglītības un darba tirgus vidē izteikti priekšlikumi finansiāli atbalstīt līdzīga rakstura – ārpusskolas pieredzes iegūšanu uzņēmumos un organizācijās, kuru darbība ir saistīta ar STEM izglītības jomu saturu.

Programma jau sākotnēji tika mērķēta, lai tajā pārstāvētās norises būtu ar pietiekami plašu zināšanu tematisko pārklājumu, bet vienlaikus ar vienu pamatnosacījumu – lai tās būtu integrētas kultūras norisēs. Un šis, mūsdiā, ir arī saglabājams. Mēs zinām to, ka STEM jomas pārstāvji ir izrādījuši interesi par iespēju pieslēgties šai programmai. Tā mūsu ieskatā būtu atbalstāma darbība, taču tad Izglītības ministrijai vajadzētu nākt talkā arī ar papildus finansējumu. Un tas būtu ļoti prātīgi, nu, jau šobrīd attīstīto un izstrādāto programmas menedžmenta tīklu, darbības principus, nu jau praksē pārbaudīto pielietot arī STEM priekšmetiem. (KPV)

Programmas pārvaldībā iesaistītie eksperti pauž īpašas bažas par Programmas finansējuma neatbilstošas izmantošanas riskiem, iekļaujot Programmas saturā norises, kas neietilps kultūras un mākslas laukā. Centienus Programmas norišu klāstā iekļaut arī cita satura ārpusskolas ekskursijas un pieredzes ir sarežģīti kontrolēt, jo īpaši tajos gadījumos, kad norisei ir starpnozaru raksturs.

Un liels sprungulis – tas nav noslēpums, tā ir STEM nozare, kas ļoti, ļoti grib izcīnīt "vietu zem saules" jeb Programmas apmaksāto norišu klāstā iekļaut arī ar STEM izglītības saturu saistītas aktivitātes. Un skolotājs uz to ļoti, ļoti "pavelkas". ... Jo patiesībā tā ir ķēdes reakcija, jo kultūra ir ļoti plaša. Ko tik nevar "palikt zem kultūras apakšā" – jo īpaši zem kultūras mantojuma! Jo it kā jau viss, ko mēs darām ir kultūras mantojums, pēc idejas. Tad ir ļoti grūti skolotājam skaidri pateikt – šis nebūs programmas saturs, bet šis – būs programmas saturs! Jo tie argumenti, kāpēc izmantot šo norisi, ir ļoti spēcīgi, jo mēs saknē un tīri emocionāli saprotam, ka tas nav kultūras notikums, ko viņi grib apmeklēt. (LSS)

Šāds aspekts Programmas ieviešanā liek domāt par vēl izvērstāku Programmas mērķu un resursu skaidrošanu.

Kā Programmas mērķa sasniegšanas argumenti minētas arī vairākas atziņas, kas saistītas ar Programmas kapacitāti **mazināt sociālās nevienlīdzības izpausmes** kultūrizglītības un izglītības laikā kopumā. Vairāki eksperti uzsver Programmas spēju nodrošināt kultūras norišu pieredzi visiem izglītojamajiem, neatkarīgi no mācību sasniegumiem, skolas atrašanās vietas, izglītības programmu veida, dibinātāja u.tml.

...ir ļoti būtiski, lai katram bērnam ir iespēja regulāri apmeklēt kultūras norises. "Katram un regulāri" ir tie atslēgas vārdi vai stūrakmeņi, ko mēs visu laiku arī paturam uzmanības lokā. (LSS)

Pēdējos divos gados ir dati, kas liecina, ka mazināta arī sociālā nevienlīdzība, jo visi skolēni nonāk kādā no kultūras norisēm, jo tie ir nepilni simts procenti, kas ir bijuši. (LSS)

... bieži vien nākas dzirdēt, ka tā ir pirmā reize, kad bērns ir bijis Rīgā, tā ir pirmā reize, kad bērns ir apmeklējis teātra izrādi, ir redzējis kā izskatās teātris, kā tur ir jāuzvedas, kā tur ir jāģērbjas, kā tas viss notiek. Tas ir viens, pilsētas skolām varbūt ne tik ļoti, bet tieši no lauku skolām. (PK)

Tas nozīmē, ka uz kultūras norisi dodas nevis tie, kuri labāk mācās, kuri uzvarēja olimpiādē vai kuriem vecāki var un grib samaksāt, bet visa klase. Tas ir tieši tāpat kā jebkurš mācību procesa elements. Piedalās visi un pēc tam spriež un, un, un izsaka savas domas visi. (LSS)

Vairāki eksperti norāda uz Programmas unikālo spēju papildināt to skolēnu pieredzes, kuriem ģimenes patēriņa grozā nav kultūras pasākumu apmeklējumu prakses, tādejādi samazinot kultūras izslēgšanas risku pārmantojamību.

Tādu bērnu, kuri nav bijuši uz kultūras pasākumiem, ir daudz. Daudz ir tādu, kuru ģimenē nav šī tradīcija iet uz pasākumiem, kultūras notikumiem - tiešām tādi gadījumi ir ļoti, ļoti daudz! Šiem bērniem Programma ir vienīgā iespēja iegūt savam vecumam atbilstošu kultūras pieredzi. Tas atkal uzliek lielu atbildību pedagogam. Mēs paši zinām pēc savas pieredzes, ka tik ļoti daudz kas ir atkarīgs no tās pirmās izrādes, no pirmās grāmatas – svarīgi, lai tā ir trāpīga manām interesēm. (IPV)

Kultūras izslēgšanas riski tiek mazināti arī pateicoties tam, ka Programmas mērķa grupa aptver arī privātās jeb fizisku personu dibinātas izglītības iestādes.

Mēs pieņemām lēmumu, ka tiek aptverti visi skolēni no pirmās klases līdz vidusskolas beigām. Un par ko īpašs arī prieks, ka mēs iekļāvām arī privātās izglītības iestādes un profesionālās izglītības iestādes, kuras ļoti bieži lielos projektos paliek kaut kur pašas par sevi. (LSS)

Viens no būtiskākajiem argumentiem, kas apliecina Programmas ieviešanu centienus nodrošināt līdzvērtīgu Programmas piedāvājumu visiem izglītojamajiem, neatkarīgi no vecāku materiālā stāvokļa, ir sākotnējais regulējums, kas neļāva Programmas norises finansēt no citiem avotiem (piemēram, vecāku līdzmaksājumiem). Tomēr, tā kā kopējais Programmai piešķirtais finansējuma apjoms ir neliels, tad šis ierobežojums tika atcelts.

Vienmēr ir bijis ļoti aktuāls jautājums par līdzfinansējumu, jo kultūras norises mēdz būt arī par lielāku summu. ... lai nepieļautu situāciju, ka tiek vākta nauda no galviņām, ka kāds no vecākiem nevar vai arī negrib maksāt, jo neuzskata to par būtisku. Tomēr... pēc simtgades beigām, ar visu inflāciju un visu, kas apkārtējā sabiedrībā notiek, mēs pieļāvām līdzfinansējuma pastāvēšanu, bet ar nosacījumu, ka tas ir skolas vai klases fonds, jo šis ir mācību uzdevums, mācību pasākums. (LSS)

Atzīstam, ka līdzfinansējuma iespējas divējādi ietekmē Programmas mērķu sasniegšanu, jo, no vienas puses, risina finansējuma nepietiekamību un paver iespējas dārgāku kultūras norišu iekļaušanai Programmā, no otras puses – izglītojamo iespēju vienlīdzību būtiski ietekmē izglītības iestādes kapacitāte piesaistīt citus finansējuma avotus (pašvaldību, vecāku u.tml.).

2.1.2. Programmas mērķa sasniegšanas barjeras

Neskatoties uz visu ekspertu atzinumu, ka Programma kopumā sasniedz savu mērķi, tomēr tiek norādīts arī uz vairākiem aspektiem, kas veido barjeras tās ieviešanai. Tās galvenokārt ir saistītas ar 1) tendenci Programmā iekļaut galvenokārt tradicionālās un populārās kultūras piedāvājumu, kas, iespējams, saistīts ar skolotāju nepietiekamajām zināšanām un izpratni par laikmetīgās mākslas formām, kā arī 2) Programmas finansiālajām iespējām, kas ne vienmēr ir pietiekamas, lai izvēlētos augstas mākslinieciskās un finansiālās vērtības vai profesionālas mākslas organizāciju piedāvājumu.

Programmas mērķa dimensija, kas ir saistīta ar **tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas piedāvājuma līdzsvaru Programmā, ir vērtēta salīdzinoši viskritiskāk.**

Vairāki eksperti atzīst, ka Programmas saturā nav izdevies nodrošināt piedāvājuma daudzveidību, nodrošinot tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas piedāvājuma līdzsvaru. Kā galvenais iemesls šai situācijai minēts nevis disbalanss piedāvājumā, bet Programmas satura izvēle skolā, ar norādi uz skolotāju izpratnes trūkums par laikmetīgās mākslas izpausmēm, kas nosaka piesardzību tādu kultūras norišu izvēlē, kurām raksturīgas laikmetīgās mākslas iezīmes.

Nevienā brīdī "nemetu akmeni" Latvijas skolas somas idejā, bet šoreiz varbūt gan skolas lauciņā, un tieši pedagogu lauciņā, jo pedagogi mazāk vai vairāk tomēr orientējas uz klasiskām vērtībām. Un tās jaunās vēsmas, kas ienāk caur Latvijas skolas somu, varbūt ne vienmēr pedagogiem ir izprotamas un saprotamas. Ja es skatos, kaut vai uz savu skolu, tad no visa, kas saistās ar laikmetīgo un moderno, mēs no tā baidāmies, jo, manuprāt, pedagogiem pietrūkst zināšanas un prasmes, ko ar to darīt un kā to integrēt mācību procesā. Ar tradicionālām kultūras vērtībām – tur viss ir skaidrs. (IPV)

Analizējot ekspertu viedokļus par šo divu kultūras izpausmju līdzsvaru piedāvājumā, redzams, ka vērtējumu iespaido arī abu jēdzienu – tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas atšķirīgas interpretācijas. Vairāki eksperti atzīst, ka skolotājiem nav izpratnes kā interpretēt laikmetīgās mākslas un kultūras darbus, līdz ar to – tiek apgrūtināts “pirms un pēc” darbs ar šo pieredzi. Tāpat šos jēdzienus dažādās nozīmēs lieto arī paši eksperti, kas ir saprotama situācija, jo nepastāv vienotas universālas šo jēdzienu izpratnes arī akadēmiskajā vidē.

Ir nemitīgs darbs ar skolotājiem, kuriem ir jāveido izpratne par to, kas vispār ir Latvijas kultūra, ka tā ir dažāda. Arī skolotāji ir ļoti dažādi – viņiem ir dažādas izpratnes par to. Domājot par to, cik ļoti tiek iepazīta tradicionālā kultūra un laikmetīgā kultūra – tur mēs varam atdurties pret to, ka nav jau tik plaša piedāvājuma tajā laikmetīgajā kultūrā. Nu, tā, lielās līnijās, ja mēs domājam par laikmetīgo mākslu un kultūru tādā vispārpieņemtā konceptā. Bet, ja mēs pieņemam, ka laikmetīgā māksla ir arī dažādas inovācijas, kas tiek iekļautas klasiskās kultūras izpausmēs, tad tas spektrs ir lielāks. (LSS)

Otra Programmas dimensija, kas tiek vērtēta kritiski tās mērķa sasniegšanas kontekstā, ir **finansējuma nepietiekamība kā šķērslis Programmas iespējam mazināt sociālās nevienlīdzības izpausmes**, kas īpaši saasinājās transporta un Programmas notikumu sadārdzinājuma iespaidā pēdējos gados.

Neskatoties uz to, ka minēti vairāki argumenti, kas norāda uz Programmas spēju mazināt sociālās nevienlīdzības izpausmes, ekspertu izteikumi norāda arī uz zināmām kopējā ekonomiskās vides konteksta, jo īpaši inflācijas un citu faktoru izraisītā cenu kāpuma, radītām barjerām šajā aspektā. Uzsvērts, ka Programmas piedāvājumā ir arī augstāku izmaksu norises (piemēram) Rīgā, kurām ir finansiālās pieejamības barjeras no Rīgas attālāku reģionu skolu skolēniem, jo, kā liecina ekspertu pieredze, biežāk tiek izvēlētas norises tuvāk skolas atrašanās vietai vai skolas telpās, kas ļauj ekonomēt ceļa izmaksas.

Ja mēs runājam lielās līnijās, tad programma noteikti virzās uz mērķi un noteikti, es domāju, ka ir ļoti daudz sasniegts. Tomēr, ja tā paskatās piecu gadu griezumā, tad, manuprāt, iespējas samazinājās. Tas gan, manuprāt, nav saistīts ar Latvijas skolas somas ideju, bet gan ar finansiālajām iespējām, jo tieši tajā brīdī, kad pieaug degvielas cenas, tad tā pieejamība samazinājās. Tas nenozīmē, ka samazinājās Latvijas skolas somas aktivitāšu skaits. Tās aktivitātes jau notika, bet vairāk palika tādā, gribētos teikt, vietējā līmenī, jo ļoti ir samazinājusies iespēja skolēniem doties kaut vai uz Rīgu, jo šīs ceļa izmaksas ir tik lielas, ka tās vairs nespēj nosegt šīs Latvijas skolas somas naudas līdzekļi. Tas varbūt to ideju drusku ir, negribas teikt deformējis, bet padarījis nepieejamāku. Teiksim teātra izrādes vairs nav tik viegli apmeklējamās. Protams, ir mazās formas izrādes, kur aktieri brauc uz skolām, bet es uzskatu, ka tas nedod skolēniem īsti tādu priekšstatu, kas ir teātris kā tāds, jo teātris... apmeklēt teātri, tas ir piedzīvojums. Un, protams, skatīties viena aktiera teātri vai divu aktieru izrādi, tas nav tas. Tāpat arī lielās formas skaņdarbi nav varbūt pieejami, un muzeji... Muzeji varbūt ir pieejamāki, jo tur nav tik lielas šīs ieejas maksas. Bet es to negribu saistīt ar Latvijas skolas somas ideju, jo tā Latvijas skolas soma ideja ir, paliek, un viņa ir absolūti izmantojama, bet tās ir cita veida problēmas, kas ir nākušas klāt mums. (IIA)

Šīs, ar fiskālo vidi saistītās Programmas mērķa sasniegšanas barjeras, vairāk vērtējamās kā Programmas ieviešanas vides izraisītās barjeras, kuru mazināšana zināmā mērā ir risināta, KM pieprasot 2024. gada budžetā Programmas finansējuma palielinājumu, kur plānotais finansējuma apmērs tiktu aprēķināts, reizinot koeficientu 10 eiro (šobrīd 7 eiro) ar Valsts izglītības informācijas sistēmā ievadīto un apstiprināto izglītojamo skaitu. Programmas finansējuma stabilitāti pozitīvi ietekmē arī 28.09.2023. pieņemtie grozījumi Izglītības likumā³², kas paredz arī kārtību, kādā aprēķina un piešķir valsts budžeta finansējumu kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" īstenošanai to izglītības iestāžu dibinātājiem, kuri īsteno klātienē pamatizglītības, vispārējās vidējās izglītības, profesionālās pamatizglītības vai profesionālās vidējās izglītības programmas, kā arī programmas attiecināmās izmaksas un finansējuma izlietošanas nosacījumus (14. pants, 49. punkts).

Programma ir izteikti starpnozaru, jo skar vairākas rīcībpolitikas jomas (izglītības politika, kultūrpolitika), un veido saiknes starp valsts, pašvaldību, nevalstisko un komercsektoru kultūras nozarē un izglītības nozarē. Tāpēc Programmas ieviešanas procesa novērtējuma būtiska daļa ir visu ietekmēto pušu ekspertu viedokļi par Programmas virzību uz izvirzīto mērķi nodrošināt skolēniem valsts apmaksātu iespēju 1) regulāri nodrošināt tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas pieredzi; 2) stiprināt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci; 3) mazināt sociālo nevienlīdzību un spēcīgāk iepazīt savu valsti un tās cilvēkus.

Eksperti Programmas darbību kopumā vērtē ļoti augstu, atzīstot, ka tās ieviešanas process nodrošina definētā mērķa sasniegšanu. Visi eksperti uzskata, ka ieguldījumi Programmas ieviešanā ir lietderīgi

³² 2023. gada 28. septembra likums "Grozījumi Izglītības likumā". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/346468> (skatīts 10.11.2023.)

gan savā unikālītātē, gan salīdzinājumā ar ieguldījumiem citos izglītības sistēmas attīstības projektos, norādot, ka kopumā Programma ir sasniegusi savu mērķi gan pēc "burta", gan jēgas.

Eksperti izdala gan pozitīvus aspektus, kur Programmas darbība sniedz īpašu ieguldījumu, gan negatīvas iezīmes, norādot uz konkrētām mērķa dimensijām, kurām diagnosticētas ieviešanas barjeras. Visvairāk pozitīvu un daudzveidīgu argumentu, kas norāda uz Programmas kopējā mērķa sasniegšanu, ir saistīti ar tās potenciālu stiprināt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, sniedzot būtisku ieguldījumu izglītības satura apguvē un jaunu pieeju attīstībā.

Neviennozīmīgi eksperti vērtē Programmas kapacitāti mazināt sociālās nevienlīdzības izpausmes kultūrizglītības un izglītības laukā kopumā.

Salīdzinoši kritiskāk eksperti vērtē Programmas piedāvājumā nodrošināt tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas piedāvājuma līdzsvaru. Vairāki eksperti atzīst, ka Programmas saturā nav izdevies nodrošināt piedāvājuma daudzveidību tieši tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas pārstāvēniecībā. Kā galvenais iemesls šai situācijai minēts nevis disbalanss piedāvājumā, bet Programmas satura izvēle skolā, ar norādi uz skolotāju izpratnes trūkumu par laikmetīgās mākslas izpausmēm, kas nosaka piesardzību tādu kultūras norišu izvēlē, kurām raksturīgas laikmetīgās mākslas iezīmes.

2.2. PROGRAMMAS IETEKMES UZ IZGLĪTĪBAS PROCESIEM NOVĒRTĒJUMS

Programmas ietekme uz izglītības procesiem plānota piecās dimensijās: nodrošinot ietekmi uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties, uz skolēnu emocionālo labsajūtu, uz informācijas ieguves veidu dažādošanu, uz sadarbības ar ģimenēm veicināšanu, uz skolotāju kompetences un savstarpējās sadarbības stiprināšanu. Šajā nodaļā analizēsim visu iesaistīto pušu ekspertu vērtējumus par Programmas darbības ietekmi uz šiem aspektiem.

2.2.1. Ietekme uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties

Ekspertu viedokļos dominē vērtējums, kas atzīst Programmas ietekmi uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties, bet abos gadījumos šī ietekme raksturota kā kompleksa un tāda, kas veidojas tikai pie vairākiem konkrētiem nosacījumiem un nav vērtējama kā sistemātiska prakse, kas ir izplatīta visā mērķa grupā. Vairāki eksperti šīs Programmas dimensijas nozīmi īpaši izceļ, norādot uz nepieciešamību skolēniem skaidrot un interpretēt kultūras norises jēgu, simbolus, mākslas valodas nozīmes, bez kā arī Programmas efekti ir nepilnīgi.

Ir jāsaprot tās lietas, ko svarīgi ar bērniem pārrunāt pēc apmeklējuma. Es esmu bijusi uz dažām izrādēm, kur tās interpretācijas pēc tam ir vai nu virspusējas vai nesaprotamas. Katra bērna galvā šīs interpretācijas ir ļoti, ļoti dažādas. Man liekas, ka ļoti svarīgi ir to pasākumu "savākt" pēc tam. Mēs nevaram tikai dot pieredzi, tad – apskatīties un ...viss! (IPV)

Eksperti atzīst, ka Programmas ieviesēji skaidri komunicējuši nepieciešamību kultūras norišu pieredzi cieši saistīt ar izglītības saturu, rūpīgi strādājuši pie atbalsta materiālu izstrādes, lai veicinātu saikni starp kultūras pieredzi un izglītības saturu. Tāpat uzsvērts, ka šis efekts parādījies tikai ilgākā Programmas darbības laikā, jo ir bijis nepieciešams laiks, kas ļāvis pedagogiem šīs iespējas, ieguvumus izprast. Saiknes veidošana starp kultūras norisi un izglītības saturu tiek sekmēta, veicinot tā saucamās "pirms un pēc" aktivitātes stundās. Ir veikti nozīmīgi atbalsta pasākumi pedagogiem, lai attīstītu metodiskās prasmes analizējamās saiknes nodrošināšanai. Ekspertu vērtējums liecina, ka šis uzdevums ir skaidri pozicionēts, bet tā izpilde ir lielā mērā atkarīga no pedagoga prasmēm. Lai arī tiek pausta pārlicība, ka "lielā daļā gadījumu tā notiek", tomēr labās prakses netiek atzītas kā sistemātiskas, kas liecina, ka šeit iespējami Programmas ieviešanas uzlabojumi.

Latvijas skolas somas komanda vienmēr ir aicinājusi šo norišu saturu veidot tādu, lai tas sniegtu atbalstu tieši izglītības mērķiem un izglītības programmām. ... Programmas piedāvājums dod papildinājumu izglītības tēmu apgūšanai ... arī dod savu artavu motivācijai paskatīties uz konkrēto mācību priekšmetu vai uzdoto tēmu mazliet plašāk. (KPV)

Mēs no programmas puses nemiīgi stāstām, ka programmā viens no pamatmērķiem ir izmantot šīs "pirms un pēc" aktivitātes. Rosinām, lai nevis skolotājs aizved skolēnu uz izrādi "x", bet, ka viņš tiek sagatavots šai izrādei. Un pēc tam viņiem ir jāveic kaut kāda veida atgriezeniskā saite – vai tas ir

pārsprīdums par tēmu, vai tas ir kaut kāds cita veida uzdevums. Un mēs cenšamies motivēt. Mums liekas, ka tas strādā lielā mērā. Tas strādās. Un, protams, ka ir pagājuši 5 gadi, lai tā izpratne būtu lielāka, jo nevarētu teikt, ka tāda tā bija vienmēr. (LSS)

Šī ietekme panākta ar konstantu metodisko darbu. ... Ļoti daudz situācijas ir tādas, kad skolotājs zvana, jo nesaprot, no kura gala sākt strādāt, jo viņš ir jaunais pedagogs, kas nevis ir pārnācis no kādas citas skolas strādāt, bet vienkārši ir pirmo reizi saskāries ar programmu. ... strādājam, lai skolotāji maksimāli savā starpā runātu un izmantotu šo vienu kultūras pieredzi vairākos priekšmetos. (LSS)

Sākumā to varbūt bija grūtāk skolotājiem pieņemt, bet tagad viņi ir pieņēmuši, ka tas ir kā papildinājums mācību saturam. Tā ir kā papildus iespēja iet dziļāk saturā, dažādot saturu...tas nu tagad tā kā ir pieņemts, un, manuprāt, lielākajā daļā gadījumu tas tā arī notiek. (IPV)

Šobrīd es zinu, ka pie VISC veidojās tāds metodiskais centrs kā atbalsts pedagogiem... Es nedomāju, ka pedagogi negribētu šo pieredzi likt mācību saturā, drīzāk viņiem varbūt trūkst padoma, idejas kā to veiksmīgāk integrēt? ... Es domāju, ka tā drīzāk ir metodiskā neprasme, jo būsīm godīgi, mēs jau savā vecumā vai mācīšanās pieredzē neesam piedzīvojuši tik daudz šīs dažādās formas, lai mēs uz savu pieredzi būvētu to metodiku. (IPV)

Eksperu intervijās minētas gan labās prakses, gan negatīvi piemēri. Piemēram, minēti gadījumi, kad prasības pēc norises integrācijas izglītības saturā izpilde tiek veicināta sistemātiski izvērtējot to, vai pedagogs ir strādājis ar skolēnu pirms un pēc norises.

Es šo punktu ļoti kontrolēju savā novadā, jo no pašiem pirmsākumiem ir izveidota pasākumu izvērtējuma anketa. Prasām, lai pēc katra pasākuma iesaistošais pedagogs katrā klasē vai klašu grupā veic šo novērtējumu: ko viņš ir darījis pirms pasākuma, kā viņš to savelk ar mācību procesu, tēmu, ar mācību vielu, ar mācību priekšmetu? Kā to ir apskatījuši, ko ir pārrunājuši, ko darījuši, kāds ir bijis sarunu, pārrunu process, kā ir dabūjuši atgriezenisko saiti? Par katru pasākumu tiek iesniegta šāda īsa A4 lapiņa ar jautājumiem, lai man pēc tam ir vieglāk apkopot visu lielo atskaiti. Tieši kā tas tiek savilkts ar mācību procesu....Varbūt tur kaut kas reizēm nesaslēdzas, bet es domāju, ka jebkurš šāds ārpus formālās izglītības aspekts palīdz. Jāsaka visiem gan ar augstiem sasniegumiem bērniem, gan ar mācību traucējumiem un mācību grūtībām droši vien kaut kā savādāk pavērs to skatu. (PK)

Vienlaikus tiek arī atzīts, ka vēl joprojām ir sastopami gadījumi, kad izglītības iestādēs Programmas norises tiek spekulatīvi izmantotas "laika aizpildīšanai", tā nostiprinot stereotipus par kultūras pieredzi kā brīvā laika pavadīšanas un izklaides aktivitātes.

Te atkal ir skolas problēma – vai skola veiksmīgi iesaista šīs aktivitātes izglītības saturā. Pēdējā laikā redzu tādu problēmu, ka skolas sāk izmantot Latvijas skolas somas piedāvājumu situācijās, kas neatbilst programmas mērķiem. Piemēram, tagad nāk Ziemassvētku laiks – tajās pēdējās dienās, kad kaut kā tie bērni ir jānodarbina, nu tad tiek izņemts – paņemsim kaut ko no Latvijas skolas somas – lai viņi tur sēž un skatās filmu un visiem ir labi. Bērns ir skolā, viņš ir pieskatīts un nu viņš arī redz filmu. Cik tas ir jēgpilni? Es uzskatu, ka nē, jo - kas notiek tālāk ar šo filmu, kāpēc mēs skatāmies tieši šo filmu, tāpēc ka Ziemassvētki? (IIA)

Es esmu novērojusi ļoti daudz situāciju, kur pedagogi šo kultūras notikumu uztver kā blakus elementu – vienkārši – nu mēs šodien iesim uz teātri... Un tālāk neizmanto visas tās iespējas, ko varētu izmantot gan saturiski, gan caurviju prasmes. (IPV)

Tātad, neskatoties uz kopējo viedokli par šī uzdevuma (ietekmes uz izglītības saturu) izpildes nepieciešamību, tomēr tiek atzīts, ka prakse ir ļoti diferencēta. Vērtējuma ietvaros minēti **vairāki nosacījumi, kas nepieciešami, lai iegūtā kultūras pieredze tiktu efektīvi saistīta ar izglītības saturu**. Pirmkārt, tiek norādīts, ka nepieciešama skolotāju personiskā kultūras patēriņa pieredze, zināšanas, prasmes un kompetence analizēt kultūras un mākslas norises, saskatīt to saikni ar izglītības saturu. Otrkārt norādīts uz skolotāju izpratni/neizpratni par kompetenču pieejas jēgu, kas paredz daudzveidīgāku izglītības satura avotu izmantošanu. Treškārt, uzsverts, ka nepieciešama efektīva skolas iekšējā izglītības procesa vadība, kas nodrošina labākās norišu izvēles, to saikni ar izglītības standartu un skolotāju savstarpēju sadarbību.

Es domāju, ka tā skolotāju daļa, kura ir sapratusi programmas pievienoto vērtību, pati, pirmkārt, ir kultūras patērētāja, otrkārt, ir sapratusi kompetenču pieejas jēgu, treškārt, ir sapratusi, ka var ... iedot plašāku telpu tam kā skolēns var mācīties. Plus, nepieciešams skolas vadības komandas atbalsts mācību procesa plānošanai. Jo nepārprotami tie ir papildus pienākumi skolotājam ... Pirmkārt, atrast, ko man vajag, otrkārt – sabīdīt to kopā ar sasniedzamajiem rezultātiem stundā. Treškārt, saorganizēties, ceturtkārt – sadarboties ar kolēģiem. (IPV)

Šie un iespējams vēl citi faktori veido vidi un apstākļus izglītības iestādēs, kas rada atšķirīgas prakses un Programmas ietekmes mēru uz izglītības saturu.

Neviennozīmīgi vērtēta arī Programmas kapacitāte skolēnu mācību motivācijas stiprināšanā. Eksperti vērs uzmanību arī uz kopējo izglītības iestāžu problēmu – attīstīt tādu izglītības programmu apguves metodiku, kas spētu uzturēt spēkā mācību motivāciju laikā, kad ikdienas dzīves prakses, digitālās vides radītās komunikācijas iespējas veido būtisku “konkurenci” mācību procesam.

Es domāju, ka šobrīd vispār skolām ir izaicinājums meklēt dažādākas formas satura apguvei. Tas ir viens no grūtākajiem uzdevumiem, jo skolēniem ir tik daudz iespēju, ka skolotājam jau vairs nav ar ko pārsteigt ... Un, līdz ar to, programma “Latvijas skolas soma” ir viena no jaunām iespējām, bet skolotāja uzdevums ir izvērtēt kultūras pieredzes formas un satura atbilstību: vai tieši tas mums šobrīd der izaugsmei? (IPV)

Tomēr, eksperti uzsver Programmas ietvaros gūtās kultūras un mākslas pieredzes lomu cilvēka empātijas un emocionālās pasaules attīstībā, kas tiek saistīts ar mācību motivācijas stiprināšanas iespējām.

Es domāju, ka jebkas, kas liek domāt, palīdz cilvēkam un tādā ziņā viņu nepārprotami garīgi bagātina un nostiprina ... Jebkas, kas liek just, gan pozitīvi, gan negatīvi, cilvēkam ir lietderīgi un veicina motivāciju. (IPV)

Jebkura šāda veida aktivitāte, jebkāda kopīga darīšana ārpus savas ikdienas mācību vides darbojas kā motivējošs pasākums. (PK)

Līdzīgi kā raksturojot nepieciešamību veidot Programmas norišu ietvaros iegūtās pieredzes saikni ar izglītības saturu, arī vērtējot tās ietekmi uz skolēnu motivāciju, ekspertu izteikumos dominē jūtības diskurss. Tas tiek konfrontēts ar realitāti, kas uztur aktīvas vairākas barjeras šo uzdevumu izpildei. Tiešu norāžu uz empīriski novērotu Programmas saikni ar skolēnu motivāciju apgūt jaunas zināšanas ekspertu izteikumos nav, tās aizstāj konceptuāli pieņēmumi par šādas saiknes teorētisku pastāvēšanu. Tas liek secināt, ka Programma spēj nodrošināt minētās ietekmes tikai pie noteiktiem nosacījumiem.

Ekspertu viedokļos dominē vērtējums, kas atzīst Programmas ietekmi uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties, bet abos gadījumos šī ietekme raksturota kā kompleksa un tāda, kas veidojas tikai pie vairākiem konkrētiem nosacījumiem un nav vērtējama kā sistemātiska prakse, kas ir izplatīta visā mērķa grupā. Atzīts, ka Programmas pārvaldībā tiek mērķtiecīgi strādāts pie Programmas norišu integrācijas izglītības saturā, jo īpaši strādājot pie metodisko materiālu izstrādes, kur ietverti konkrēti mācību stundu risinājumi. Eksperti norāda gan uz labajām praksēm, gan reālām situācijām, kad aplūkojamā saikne netiek nodrošināta. Ietekme uz skolēnu motivāciju apgūt jaunas zināšanas vairāk raksturota kā vēlama un teorētiski iespējama, mazāk minēti konkrēti argumenti saiknes pastāvēšanai starp programmas ietvaros iegūto kultūras pieredzi un motivāciju.

2.2.2. Ietekme uz skolēnu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību

Viena no Programmas plānotajām ietekmēm ir saistīta ar psiholoģiska rakstura efektiem. Ir vairākas liecības, kas norāda uz bērnu un jauniešu mentālās veselības problēmu saasināšanos, jo īpaši Covid-19 pandēmijas laikā, kad epidemioloģiskie ierobežojumi izmainīja ierastās socializācijas prakses. Par mentālo problēmu saasināšanos bērnu un jauniešu grupā liecina šīs mērķa grupas psihiatru konsultāciju pieejamības barjeras (palielinās rindas) un citi faktori. Arī daži eksperti atzīst, ka viņiem nācies novērot būtiskas mentālo problēmu saasinājuma izpausmes skolēnu uzvedībā.

Ja klasē no 20 skolēniem ir tikai viena pilna ģimene, tad tie šķiršanās procesi, jo īpaši pusaudžu vecumā, ļoti atsaucas uz uzvedību: mazākajās klasēs tas ir raudulīgums un brīžiem neadekvāta rīcība, nu ļoti, ļoti dažādi. Mēs tikāmies un runājāmies par vienas klases skolēniem. Mums pat pedagogiem pietrūkst domas un idejas, mēs nevaram uzlabot viņiem situāciju mājās. Mēs varam censties uzlabot situāciju klasē, bet diemžēl tas ir stipri par maz, jo viņam tās mājas ir svarīgākas ... Man ir laime strādāt no 5. – 12.klasei, tad praktiski es varu teikt, ka ar katru gadu šī situācija pasliktinās. Skolēni ļoti slikti tiek galā ar ikdienas maziem stresiem, viņi šos mazos stresīgus uztver kā kaut ko ārkārtīgi lielu un nozīmīgu. Viņiem nav šīs prasmes vispār sevi pārvaldīt. (IIA)

Kultūras un mākslas loma personiskās emocionālās pieredzes harmonizēšanā un veselības uzlabošanā analizēta daudzos zinātniskos rakstos. Šīs argumentācijas atklāšana gan nav Programmas izvērtējuma uzdevums, tomēr varam atklāt ekspertu pārsapņemas par personiskajiem vērojumiem un viedokli par to, kādas saiknes veidojas starp Programmu un emocionālo labsajūtu/mentālo veselību. Arī eksperti, paužot

savus viedokļus par Programmas ietekmi uz skolēnu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību, atzīst, ka šo efektu nevar profesionāli novērtēt konkrētu empīrisku liecību trūkuma dēļ.

Domāju, ka to novērtēt ir ļoti grūti, jo tas būtībā ir aktualizēties tā stiprāk, gada, pusotra laikā, kad izteiktāk mēs runājam par šo mentālo veselību un labbūtību ... To tā izmērīt nevar, jo tikpat labi skolēns pēc izrādes var aiziet mājās ar vēl drūmāku, pārdomu pilnu galvu un efekts nav, ka mēs esam viņam kaut ko atvieglājuši. Tomēr svarīgi ir, ka viņš ir sācis domāt par kaut ko vairāk. Līdz ar to, par šo es nevarētu tādus skaidrus apgalvojumus arī teikt. (LSS)

Tomēr tiek minēti vairāki pozitīvi efekti, kas veido labvēlīgus apstākļus šādas ietekmes radīšanai, piemēram, konstatēts, ka kultūras organizācijas strādājot pie sava piedāvājuma, izvēlas aktualizēt jautājumus, kas skar personības emocionālo labsajūtu, spriedzi izraisošus un citus ar mentālo veselību saistītus faktorus – ka mākslas notikuma pieredze attīsta emociju spektru, empātiju, paplašina sajūtu pieredzes lauku, liek pašam analizēt un izprast savas emocijas un emocionālo pieredzi.

Grūts jautājums, nav tas tā mērīts, bet, ko es varētu teikt no subjektīvā skata punkta raugoties? Ja man patīk kultūra un kultūras pasākumi, kā tas var mani nepacelt? Es pat nezinu, kādam pasākumam būtu jābūt, lai tas manu emocionālo labsajūtu pasliktinātu, nezinu. (PK)

Ir ļoti pozitīvi, ka daudzas kultūras iestādes par šo sāk domāt. Programmas ietvaros mēs varam runāt, ka kultūras pieredze aktualizē dažādas problēmas uz kurām skolēns tad var reaģēt un tās iepazīt, ne tikai no mācību stundām. Zināmais bulings, kas arī aktualizēties ir pēdējos gados. Tādā veidā mēs piedāvājam instrumentus kā citādi iepazīt sociālās problēmas, kas skar bērnus un jauniešus viņu ikdienā. (LSS)

Nu, šeit es domāju, ka Valsts kultūrkapitāla fonds ļoti nopietni atlasa šos projektus, tiešām domājot par to, ko skolēns iegūs ... Ja skola piestrādā pie ļoti dažādu aktivitāšu paņemšanas skolā, tad skolēnam ir iespēja iziet ļoti plašu emocionālo gammu Gan kaut ko ļoti pozitīvu, gan kaut ko, kas rada pārdomas, gan, kad ir sarežģītas problēmsituācijas. Šeit es domāju, ka tiešām ļoti daudz ir strādāts un skolas to izmanto ļoti labi. (LSS)

Eksperti min arī konkrētus labās prakses piemērus, kur norise ir vērsta uz psiholoģisku un sociālas dabas problēmu izgaismošanu un atbalstu tās risināšanā konkrētām izglītojamo mērķa grupām – sociālās izslēgšanas riskiem paļautajiem, Ukrainas bērniem u.tml.

Zināms, ka esam bēdīgi slavenie rekordisti mobinga izpausmē. ... un programmā ir izrāde "Klusētāji". Tā nav vienīgā, bet tā ir tāda ļoti spilgta, kas tieši runā par skolēnu savstarpējām attiecībām, šim sarežģītajam pamatskolas beigu posmam ... Un skolotājam nav jāsāk iztirzāt konkrētās Zanes vai Jāņa uzvedība, bet viņi var runāt ar skolēniem par izrādē redzēto. Beigās katrs var izdarīt priekš sevis secinājumus un skolotāji to sāk saprast aizvien vairāk. (LSS)

Valsts izglītības satura centrs šovasar mūs uzrunāja, izteikdams tādu priekšlikumu un lūgdams palīdzību savā ziņā, izveidot izlasi skolēniem, kas pāriet uz mācībām latviešu valodā, un mēs to arī izdarījām, jo mēs šādas tematiskās izlases arī esam veidojuši laika gaitā. Tātad, vārdu sakot, šis, mazākumtautībām bija jau tāds lūgums. Mēs taisām tematiskās izlases, teiksim, uz valsts svētkiem rudenī, uz 4. maiju un tad, kad sākas Ukrainas notikumi, tad mēs uztaisījām izlasi, kā runāt ar bērniem un jauniešiem par sarežģītiem jautājumiem. (LSS)

Ekspertu argumentācijā par labu šai ietekmei izmantoti gan vispārēji pieņēmumi par kultūras un mākslas pozitīvo lomu, gan konkrētākas norādes uz Programmas norišu spēju pievērsties izglītojamajiem nozīmīgiem sociāliem un psiholoģiskiem problēmjautājumiem, gan uzsvaram uz norises māksliniecisko kvalitāti, kurai ir lielāks ietekmes spēks.

Kopumā eksperti atzīst Programmas iespēju ietekmēt izglītojamo emocionālo labsajūtu un mentālo veselību, jo īpaši uzsverot atziņu, ka šajā jomā problēmas saasinās un spilgti izpaužas arī izglītības vidē. Tas palielina mākslas un kultūras pieredzes lomu to risināšanā. Neskatoties uz kritisku pašnovērtējumu savā spējā profesionāli vērtēt Programmas ietekmi šajā dimensijā, tiek minēti vairāki argumenti pieņēmumiem par Programmas spēju radīt pozitīvus efektus un nepieciešamību šo Programmas ietekmi izmantot plašāk. Īpaši uzsvērta nepieciešamība piedāvāt mākslinieciski kvalitatīvas norises, kas ar mākslas izteiksmes līdzekļiem un simbolu valodā aktualizē izglītojamajiem nozīmīgas sociālas problēmas, to risināšanas modeļus un attīsta emocionālo pieredzi, veicina emocionālo labsajūtu un konstitūē priekšnoteikumus mentālās veselības problēmu risināšanai.

2.2.3. Informācijas ieguves veidu dažādošana, metodisko materiālu papildinājums

Raksturojot Programmas ietekmi uz informācijas ieguves dažādošanas procesiem izglītības saturā, eksperti uzsver to, ka šī ietekme ir palielinājusies Programmas ieviešanas gaitā. Pirmkārt, to veicinājis Programmas vadības metodiskais un konsultatīvais atbalsts. Otrkārt, noticis arī labās prakses pārneses process vienas skolas un izglītības iestāžu sadarbības ietvaros. Treškārt, atzīts, ka arvien pieaudzis norišu skaits, kur kultūras un mākslas operatori veido metodiskos materiālus, kas atbalsta norises sekmīgāku iekļaušanu izglītības saturā. Tāpat atzīts, ka informācijas ieguves avotu dažādošana, ko paredz Programma, ir vērtība, uz ko izglītības sistēmu virza gan kompetencēs balstītas pieejas princips, gan vispārēji digitālās transformācijas radītie efekti sabiedrībā kopumā.

Teātris, kino, skaņa ... Tas ir loģisks informācijas ieguves avots šodienas apstākļos. Labā ziņa ir tā, ka šis informācijas avots kaut kādā ziņā ir pārbaudīts. Tas ir mērķēts uz konkrētu vecumposmu, tur mēs esam droši par ētisko un morālo kontekstu. Līdz ar to nepārprotami, ka programmas norises ir vēl viens informācijas ieguves avots pavisam noteikti. (IPV)

Eksperti īpaši uzsver pakāpenisko pieredzes apguves procesu Programmas norišu iekļaušanā izglītības iestādes darbā, kur pārmaiņas virziens bija no Programmas norišu kā izklaides pasākumu uztvere uz norises kā izglītības satura daļas uztveri. Vairāki apstākļi noteica to, ka gan atsevišķi skolotāji, gan izglītības iestādes Programmas ieviešanā virzās dažādos "ātrumos", jo īpaši šajā ietekmes dimensijā.

Pagāja gadi kamēr atradām īsto mehānismu kā naudiņu pareizi sadalīt, apgūt, kā labāk tos pasākumus izvēlēties un apmeklēt. Pa vidu vēl visa novadu reforma, kā rezultātā palikām lielāks novads un skolas mums vairāk kļuva. Ja sākumā to kolēģi uztvēra vairāk kā tādu uz izklaidi vērstu aktivitāti, tad tagad jau, pārrunājot tieši ar skolu koordinatoriem, tur ir redzama sava nopietnība. Tas vairs nav tikai – aizvest bērnus ekskursijā, pa ceļam paķert kādu muzeju u.tml. Tas tiešām ir sasaistē ar mācību procesu, lai bērniem bagātinātu un dažādotu mācību procesu. (PK)

Dažādu pušu eksperti jo īpaši uzsver atšķirīgo dažādu skolotāju gatavību un kvalifikāciju veiksmīgi integrēt norisēs iegūto pieredzi izglītības satura apguvē.

No programmas puses mēs esam ļoti inovatīvi ar tām jaunajām formām, bet tas, cik ļoti skolotāji tās vēlas izmantot, ir mazliet cits jautājums uz kuru ir grūti atbildēt. ... Man liekas, ka Covid-19 laiks atvēra durvis, kad digitālais saturs bija absolūta inovācija programmā ... Ir liela daļa skolotāju, kas ir ārkārtīgi ieinteresēti – viņi sūta plānus kā viņi gatavo šo nodarbību ārpus skolas apmeklējumu. Bet ir arī ļoti daudzi skolotāji, kuri ir ļoti konservatīvi, un viņi nezina kā šo piedāvājumu izmantot. Nevis tāpēc, ka viņi negrib, bet tādēļ, ka viņi nezina. (LSS)

Ir skolas, kur ir viens vienīgs skolotājs, kas ir absolūts cīnītājs, un viņš atdurās pret pārējiem skolotājiem, kas nav ieinteresēti iesaistīties. Ir skolas, kur skolotāji ir "sadevušies rokās" un visi kaut ko paņem no šīs kultūras pieredzes un izmanto to arī fizikā, sportā, mūzikā. Un tā maksimāli izmanto. Ļoti, ļoti dažādi stāsti ir. Ir bijuši gan diezgan skumji gadījumi, gan tādi, kas ceļ spārnos, protams! (LSS)

Programmas ietekme uz informācijas ieguves dažādošanas procesiem izglītības saturā un metodisko materiālu klāstā ir palielinājusies Programmas ieviešanas gaitā. To iespaidojuši vairāki faktori, bet jo īpaši iesaistīto pušu – Programmas administrēšanā iesaistīto, VISC, kultūras operatoru un augstākas kvalifikācijas pedagogu – atbalsta darbības metodisko materiālu izstrādē. Ietekmes stiprums nav vienmērīgs visās skolās, to nosaka pedagogu atšķirīgais aktivitātes līmenis un iekļaušanās Programmā. Ir indikācijas, ka labo praksi izplatība skolas ietvaros un izglītības iestādēs kopumā notiek nevienmērīgi – gan ar augšupejošu, gan ar stagnējošu tendenci. Nevienmērību visvairāk iespaido pedagogu mainība.

2.2.4. Sadarbības ar ģimenēm veicināšana

Viena no mērķa grupām uz kuru plānota Programmas ietekme ir izglītojamo vecāki. Paredzēts ar Programmas palīdzību parādīt mūsdienīgu mācību procesu un sniegt pastarpinātu pieeju kultūras norisēm Latvijā. Ekspertu vērtējumā ietekme uz šo mērķa grupu kopumā ir visvājākā, vienlaikus izceļot arī labās prakses un atzīstot vecākus kā neizmantotu resursu Programmas mērķu sasniegšanā.

Es pieņemu, ka vecāki zina, kur, kas bērniem tiek piedāvāts izglītības programmas ietvaros. Bet cik saprotu, tad izvēli par Latvijas skolas somas projektiem, kuri tiks apmeklēti, tomēr izdara paši skolēni sadarbībā ar skolu. Un, manuprāt, ģimenes tik tiešā veidā un vecāki nav iesaistīti. Es teiktu, ka šis mērķis ir mazāk sasniegts. (KPV)

Tomēr, kā jau minēts, ekspertu pieredzē ir arī gadījumi, kur vecāki aktīvi iesaistās gan norišu izvēlē, gan aktivitāšu apmeklējumā, gan to finansiāla atbalstā, tāpat ir viedoklis, ka vecāku iesaiste pieaugusi Programmas darbības laikā.

Piemēram, es zinu, ka X pamatskolā tie skolotāji, kuri ir ieinteresēti aktīvā klases dzīvē, viņi arī "Latvijas skolas somas" pasākumos, ekskursijās vai kultūras pasākumos aicina līdzīgi vecākus. Un tad, protams, ka tā sadarbība ir citādāka un arī ietekme lielāka. (IIA)

Ir ļoti aktīvi iesaistījušies vecāki, kas zvana un raksta e-pastus, par to, ka viņi ir dzirdējuši par šādu programmu. Vecāki arī ļoti aktīvi ir iesaistījušies pēdējos gados. Vispār tāds uzrāviens programmai pēc Covid laika bija daudzos aspektos. Vecāki raksta un jautā, kā viņi var palīdzēt saviem bērniem, savu bērnu klašu audzinātājiem noorganizēt ekskursijas. (LSS)

Esmu redzējusi ļoti labus piemērus, kur tieši Latvijas skolas somas aktivitāšu plānošanā ir iesaistīta skolas padome un kur vecāki praktiski izlemj par to, kuras Latvijas skolas somas aktivitātes viņu klašu skolēniem būtu tās piemērotākās. To es uzskatu par tādu jau ļoti ideālu variantu. (IIA)

Man vecāks saka – mums nedēļas nogalē bija Latvijas skolas somas pasākums, mājās visai ģimenei pie lielā ekrāna. Tas bija tiešām, ko es dzirdēju no vecāka. (PK)

Lielāku vecāku aktivitāti un interesi par Programmu pavadījusi nepieciešamība aktivizēt skaidrojošo darbu arī vecāku vidē par Programmas mērķiem, atklājot, ka tās virsuzdevums nav ekskursiju organizēšana. Atzīts, ka šeit atšķirīgas komunikatīvās pieejas jāizmanto gan Programmas vadībai, gan skolu vadībai, gan klašu audzinātājiem un pedagogiem.

Diemžēl tā (sadarbība ar vecākiem) pagaidām lielākoties atduras pret to, ka viņiem nav izpratnes, kas ir programma "Latvijas skolas soma". Vecāki zina, ka tas ir valsts finansējums un tās ir "ekskursijas". Viņi domā, ka tad ar skolēniem viņi var mācību gada beigās doties, piemēram, uz dabas parkiem, tīklu parkiem. Līdz ar to tas ir tāds diezgan individuāls skaidrojošais darbs tajos gadījumos, kad viņi zvana vai raksta. Vecākus kā kopumu tādā tiešā veidā mēs uzrunājuši neesam. Tik, cik viņi mūs redz medijos par mūsu ziņām – plašsaziņas medijos, tur LSM.lv un e-klasē. Kā konceptu viņi mūs noteikti atpazīst, bet attīstījuši dialogu mēs neesam paspējuši izdarīt. Es domāju, ka skolotājiem ar vecākiem ir lielāka komunikācija Programmas jautājumos, nekā tā ir mums ar vecākiem. ... Lielākoties vecāki nezina, kas ir Programma, jo bieži skolēnu dienasgrāmatā Programmas norises ir ierakstītas kā ekskursija, kurai nav jādod naudiņa, bet viņi neidentificē, ka tā ir "Latvijas skolas soma". Jo skolotāji arī tādā apzinātā veidā to nepaskaidro. No vienas puses to var saprast, jo tas ir ikdienas darbs un to atsevišķi uzsvērt – tā vienkārši tas nenotiek. Bet no otras puses, protams, skumji, ka to neidentificē, jo tas palīdzētu to Programmas būtību attīstīt un izpratni veidot vecākos, ka nav jāmaksā, jo tā ir programma "Latvijas skolas soma" un tā ir valsts nauda. (LSS)

Vēl jau ir skolās arī vecāku padomes, kur pulcējās tikai vecāki, un atkal, ja droši vien skolas vadība ir ar šo vecāku padomi runājusi un viņiem skaidrojusi šīs iespējas, tad vecāki tā vairāk varbūt ir informēti un iesaistīti. Tā kā varbūt vairāk no skolas puses ir jāizmanto, tieši tas informatīvais resurss, lai informētu vecākus par šīm iespējām. (IIA)

Eksperti atzīst, ka, līdzīgi kā citās Programmas mērķa grupās, ietekme ir neviendabīga, proti, ir vecāku grupas, kuras ir pateicīgas par iespēju bērnam izglītības ietvaros iegūt kultūras pieredzi, bet ir arī vecāki, kuriem nav izpratnes par kultūru un Programmu. Ņemot vērā to, ka pastāv ieinteresēto vecāku segments, eksperti uzsver nepieciešamību Programmas ieviešanā vairāk izmantot vecāku atbalstu.

Man ir šī sajūta, ka vecāki nav pārāk labi izmantots resurss. Par daudziem jautājumiem skolas neizmanto vecākus kā ļoti labu resursu, un mēs ļoti paļaujamies uz to, ka bērni būs pajautājuši vecākiem, bet viņi, protams, nepajautās, un tad tas paliek, ka it kā tā ideja un piedāvājums ir, bet neviens viņu neatbalsta. Bet tas vecāku atbalsts, manuprāt, būtu ļoti svarīgs. Tā ir joma, kur es domāju, ka vēl ļoti daudz ir jāstrādā. (IIV)

Protams, ka ne visi vecāki mūs atbalstīs, bet tie kultūru mīlošie, viņi tiešām ir par šo programmu pateicīgi. (IPV)

Eksperti atzīst vecāku iesaistes nozīmi Programmas ieviešanas dažādās izpausmēs – norises izvēlē, kopīgas kultūras pieredzes veidošanā, izpratnes veidošanā par izglītības daudzveidīgajiem avotiem, kā arī uzsver, ka, neskatoties uz atsevišķiem labo prakšu piemēriem, vecāki kā viena no Programmas mērķa grupām līdz šim ir sasniegta epizodiski, pagaidām neizmantojot mērķtiecīgas komunikācijas iespējas.

2.2.5. Skolotāju kultūras kompetences paaugstināšana. Savstarpējā sadarbība

Viena no būtiskākajām Programmas ietekmes grupām ir skolotāji, kuru izvēlēm un prasmēm ir ļoti liela loma citu ietekmes virzienu nodrošināšanā. Īpaši liela loma ir pedagogu prasmēm interpretēt kultūras un mākslas norisi saistībā ar konkrētu izglītības saturu. Visi eksperti atzīst pedagogu kompetences lomu un izaugsmi Programmas ieviešanas gados, kā arī arvien pieaugošu pieprasījumu pēc iespējām apgūt arvien jaunus metodiskus paņēmienus un stratēģijas Programmas norišu iekļaušanai izglītības saturā.

Manuprāt, pašā programmas darbības sākumā tiešām bija pietiekami sarežģīti arī skolotājiem izdarīt izvēli un arī saprast, kā Programma darbosies, uztvert tās ilgtermiņa ietekmi un nozīmi. Kopš Programmas sākuma noteikti ir pilnveidojusies pedagogu kompetence un viņi arvien vairāk apzinās tās niansas, kuras var iegūt no Latvijas skolas somas. Un te jāsaka ir ļoti liela nozīme tam, kā ar skolotājiem strādā paši Latvijas skolas somas programmas veidotāji regulāros informatīvos semināros un viedokļu apmaiņās. Tādā veidā dodot spēku un arī tādu kompetenci pedagogiem strādāt ar šo programmu. Tā kā es teiktu, kad šeit progress noteikti ir bijis tuvāk izvirzītajam mērķim. (KPV)

Tur atkal vajadzētu precīzu mērījumu, kā ir bijis pirms, kā ir procesā un kā ir tagad ... Bet es domāju, ka vienai daļai skolotāju tas ir devis apstiprinājumu – jā, tas strādā, dažāda veida kultūras pasākumu īstenošana mācību procesā – tas ir nepieciešams, tas ir pat obligāts ceļš. (IPV)

Eksperti min vairākus pārliecinošus argumentus arī tam, ka Programma veicinājusi pedagogu personisko kultūras patēriņa pieaugumu, bagātinājusi kultūras pieredzi un padziļinājusi kultūras kompetenci. Tomēr tikpat pārliecinoši atzīts, ka šī kompetence nepiemīt visiem skolotājiem un vēl daudz darba ieguldāms, lai to izplatītu un padarītu par obligātu pedagogu profesionālās darbības zināšanu, prasmju un kompetenču daļu. Neskatoties uz profesionālās pilnveides pasākumu daudzumu, ko organizē Programmas vadība, pedagogu tālāka izaugsme tieši kultūras kompetences jomā ir ļoti nepieciešama.

Šis ir tas uzdevums, kurā mēs esam ieguldījuši visvairāk laika, enerģijas un finanšu līdzekļus, organizējot seminārus, forumus un konferences pedagogiem ... Kaut kādai lielai daļai ar tiem mēs palīdzam, jā, bet kaut kāda ļoti liela daļa paliek pelēkajā zonā, kuri darbu dēļ nevar pieslēgties šiem semināriem, kuri e-pastu jūrā neatrod to pārsūtīto kultūras norišu ikmēneša izlasi, lai palīdzētu veikt izvēles, ko viņiem izmantot, vai ko viņi nākamajā gadā varētu izmantot. Ir ļoti liela pelēkā zona skolotāju. (LSS)

Un viena daļa, iespējams, ir kaut ko iemācījusies un nepārprotami arī ieguvusi. Viena daļa to uzskata par tādu bezjēdzīgu, traucējošu ... Tur tad vajadzētu skolotāju aptauju ar skolām, kas aktīvi izmanto un kas mazāk. Un, ja kāds izpētītu, teiksim, pa novadiem... (IPV)

Es jau minēju, ka ir fantastiski skolotāji, kuri paši interesējas par to pašu laikmetīgo mākslu, kuriem interesē ne tikai klasiskā forma un saturs, kuri ir gatavi paši mesties izaicinājumā, kaut kādam teātrim, komplicētākam saturam muzejā, bet lieta tāda, ka liela daļa skolotāju nav tam gatavi. Un tādu ir ļoti daudz. Protams, gribas ticēt, ka to labo gadījumu ir vairāk un - ka skolotāji ir pietiekami aktīvi, un interesējas par to, kas notiek apkārtnē, bet, manuprāt, tā lielākā tendence ir tāda, ka izvēlas iet uz pārbaudītām vērtībām. Retāk uz kaut ko, kas ienāk kā mūsdienīgs šajā kultūras piedāvājumā kopējā. (LSS)

Ekspertu ieskatā Programmas ietekme pedagogu savstarpējās sadarbības stiprināšanā ir augusi un gadu gaitā izplatījusies. Atzīts, ka sadarbība notiek gan starp klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem, gan starp dažādu priekšmetu skolotājiem, gan skolotājiem un skolu koordinātoriem, vienlaikus akcentējot to, ka šī sadarbība nenotiek sistemātiski un ka to nevar attiecināt uz visiem skolotājiem.

Tā mana personiskā pieredze ir ļoti pozitīva, ka tiešām tas priekšmeta skolotājs sadarbojas ar klases audzinātāju; sadarbojas, teiksim vēstures un latviešu valodas skolotāja, lai veidotu starpdisciplinārās

stundas, bet arī mēs pedagogi esam ļoti dažādi. Ir vieni, kas interesējās un paši brauc uz teātriem un skatās. Atrod to jaunāko, un skatās, kas ir piemērotāks viņu audzēkņiem, ko varētu izmantot, apmeklējot muzejus. ... un protams, ir arī šī pasīvā daļa. (IIA)

Izaugsme noteikti ir vērojama. Es domāju, ka skolotāji kļūst drosmīgāki. Varbūt pat bieži vien tie priekšmetu skolotāji izvēlās un pasaka tam audzinātājam ... Es domāju, ka skolotāji pamazītiņām kļūst arvien drosmīgāki savās izvēlēs. (IIA)

Ir dažādi. Gan apmainās, gan kooperējas, gan sadarbojas. Ir kuri uzreiz ņem vairākām klašu grupām, tas notiek kopā, saskaņojot vairākiem skolotājiem. Ir skolas, kuras ir teikušas – nē, mēs šogad gribam atsevišķi pa klasēm. Katra klase atsevišķi kaut ko sev. Ļoti dažādas pieredzes. Es domāju, ka nav tā, ka tas ir uzgrūsts vienam cilvēkam – skolu koordinatori tomēr ļoti daudz sadarbojas ar klašu audzinātājiem. (PK)

Eksperti uzsver, ka sadarbība attīstās, pedagogi savstarpēji mācās un šī savstarpējā sadarbība ir daudz plašāka nekā ikdienas mācības procesa ietvaros.

Ekspertu ieskatā ir identificējama nozīmīga Programmas ietekme uz pedagogu kultūras kompetenci, kas izpaužas kā personiskā kultūras patēriņa pieaugums, kultūras pieredzes bagātināšanās un kultūras kompetences padziļināšanās. Vienaļikus atzīts, ka neskatoties uz ievērojamiem ieguldījumiem pedagogu profesionālās pilnveides resursos, kultūras kompetences pieaugums nav attiecināms uz visiem pedagogiem. Sniegta plaša argumentācija tam, ka Programmas iespaidā ievērojami intensificējusies daudzvirzienu sadarbība: starp klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem, starp dažādu priekšmetu skolotājiem, starp izglītības iestāžu vadību un skolotājiem, starp pašvaldību koordinatoriem un izglītības iestādēm. Tas veicinājis pieredzes un ideju, viedokļu apmaiņu, kā arī kopējas intereses pieaugumu par Programmas norisēm.

2.3. PROGRAMMAS IETEKMES UZ KULTŪRAS PROCESIEM NOVĒRTĒJUMS

Programmas darbība un ietekme skar ne tikai vidējās izglītības sistēmu, jo īpaši nostiprinot tajā kultūrizglītības komponenti, bet arī kultūras un mākslas sektoru, kura uzdevums ir radīt izglītības videi un noteiktām vecuma grupām piemērotu, uz izglītības funkciju orientētu kultūras norisi. Programmas ietekme uz kultūras procesiem pētīta četrās dimensijās: ietekme uz jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai, ietekme uz radošo profesionāļu nodarbinātību, regulāra pieprasījuma pēc kultūras norisēm veicināšana, pieredzējušas nākotnes auditorijas veidošana un kopējā kultūras patēriņa veicināšana. Būtisku kontekstu šai Programmas ietekmes dimensijai veido arī kultūrpolitikas stratēģiskās prioritātes, no kurām pirmā ir vērsta uz kultūrpolitikas pieejamības veicināšanu: **sabiedrībai pieejams kultūras piedāvājums** – ikvienam Latvijas pilsonim un iedzīvotājam ir pieejami viņa kultūras vajadzībām atbilstoši kultūras pakalpojumi, neatkarīgi no indivīda dzīves vietas, rocības un citām sociāli ekonomiskajām pazīmēm. Šīs prioritātes īstenošanā pievēršama īpaša uzmanība kultūras piedāvājuma reģionālajai un ekonomiskajai pieejamībai, tostarp cilvēkiem ar zemiem ienākumiem, digitālajai pieejamībai, pieejamībai sociālās atstumtības riska grupām, tostarp kultūras piedāvājuma piekļūstamībai cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem, mazākumtautībām un imigrantiem, pieejamībai diasporā dzīvojošajiem, kultūras pakalpojumu attīstīšanai specifiskām auditorijām, **it īpaši bērniem un jauniešiem**, kā arī kultūras pakalpojumu mārketingam un dizainam.³³

2.3.1. Ietekme uz jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai

Programmas ieviešanas gaitā kultūras nozarē ir attīstīti vairāki atbalsta instrumenti mērķtiecīgai un sistemātiskai kultūras norišu radīšanai skolas vecuma auditorijai, no kuriem visnozīmīgākā ir Valsts kultūrkapitāla fonda (VKKF) mērķprogramma "Programmas "Latvijas skolas soma" satura radīšana". Konkursa mērķis ir sekmēt tādu profesionālās mākslas un kultūras klātienes, t. sk. mobilo norišu, radīšanu, kas Programmas ietvaros veicina mākslinieciski augstvērtīgu Latvijas kultūras un mākslas vērtību un laikmetīgo izpaušmju iepazīšanu kādā no nozarēm vai to apvienojumā, rosina pārdomas par personīgi nozīmīgiem un

³³ Ministru kabineta 2022. gada 1. marta rīkojums Nr. 143 "Kultūrpolitikas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam "Kultūrvalsts"". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/330444> (skatīts 12.10.2023.)

sabiedriski aktuāliem jautājumiem un sekmē izglītības standartā noteikto mērķu sasniegšanu.³⁴ Tātad, šajā konkursā tiek gaidīti projektu pieteikumi tādu kultūras norišu izveidei, kuru vēstījums ir aktuāls un atbilstošs bērnu un jauniešu auditorijai, kā arī ilgstoši un regulāri pieejamas atbilstošajam vecumposmam. Eksperti min pārliecinošus argumentus Programmas ietekmei uz jaunu produktu veidošanu tās mērķauditorijai. Programma veicinājusi ne tikai produktu kvantitatīvu pieaugumu, bet arī izmaiņas piedāvājuma struktūrā un kvalitātē. Proti, uzsvērts, ka Programma veicinājusi 1) jaunu kultūras un mākslas operatoru ienākšanu (piemēram, nevalstiskā sektora); 2) atsevišķu mākslas nozaru aktivitāti šī piedāvājuma veidošanā; 3) mērķtiecīgāk radītu piedāvājumu konkrētiem vecuma segmentiem un izglītības satura komponentēm, kā arī 4) izmainījusi nozares pārstāvju skatījumu uz bērnu auditoriju no priekšstata, ka tā ir (nosacīti) zemāka auditorijas kategorija, uz bērnu un jauniešu kā nopietna auditorijas segmenta novērtējumu. Palielinoties piedāvājumam, attīstās arī prasība pēc iekļaujoša piedāvājuma tiem bērniem un jauniešiem, kuriem ir īpašas vajadzības.

Manuprāt, pirmām kārtām kultūrvīdē tas lielais, lielais sasniegums ir arvien jauna un jauna piedāvājuma veidošana. Jūtam daudz aktīvāku nevalstiskā vai nevaldības sektora iesaisti. Būtiska ietekme, manuprāt, ir tāda mērķorientēta satura attīstība. Tātad radošie projekti un tie piedāvājumi ir ļoti mērķorientēti, tajos domāts par mērķauditoriju un tās vajadzībām. Programma ir ļoti paplašinājusi šo satura piedāvājumu klāstu. (KPV)

Pašos pirmsākumos kultūras piedāvājums bieži bija ļoti vienkāršots. Šodienas programma ir daudz kvalitatīvāka, daudz dziļāka. Uz bērnu skatās kā uz nopietnu skatītāju, domātāju ... mēs uz bērnu sākam skatīties kā uz līdzvērtīgu un bērnam, līdz ar to, jābūt līdzvērtīgam piedāvājumam visplašākajās nozarēs. (IIA)

... Jo ja mēs runājam par līdztiesību un piedāvājuma paplašināšanu, tad tie noteikti ir bērni ar dažādām vajadzībām, ar uzvedības problēmām, tie ir bērni, ar kuriem ir īpaši jāstrādā abās pusēs un tie nepārprotami ir ļoti "neizdevīgi" skatītāji, klausītāji, dalībnieki. (IPV)

Eksperti arī norāda, ka ne vienmēr jaunais piedāvājums ir kvalitatīvs, tomēr vērtē, ka kvalitatīvo kultūras un mākslas produktu skaits laika gaitā ir palielinājies, kas liecina, ka arī šajā jomā notiek izaugsme.

Es domāju, ka ļoti veiksmīgi aktieri izmanto šo nišu un man ir liels prieks, ka ir kvalitatīvi radīts produkts. Tā situācija ir ļoti dažāda: ir kas ir vienmēr sagatavojuši ļoti kvalitatīvus projektus un vienmēr šie projekti ir ļoti labi pēc tam aizgājuši. Mēs zinām, ka uz tiem mēs varam paļauties, ka tas atkal būs ļoti kvalitatīvs. Ir kas mēģina ienākt šajā lauciņā, bet ne tik kvalitatīvi – tātad, ir arī šī saucamā nekontrolējamā daļa, kas nav kvalitatīvi... Bet es domāju, ka kultūras nozarei šis projekts ir ļoti liels atbalsts, protams, ja viņi veido kvalitatīvu piedāvājumu. (IIA)

Sākotnēji bija maz kvalitatīvu projektu. Bija daudz projektu pieteikumu, bet tādu kvalitatīvu, kas ļautu ticēt, ka projekta pieteicējs un radošā komanda izprot mērķauditoriju, bija maz. Šis sabalansējums (starp kvalitatīviem un nekvalitatīviem projektiem) veidojās tikai gadu gaitā. Tas nozīmē, ka arī radošie cilvēki tikai pamazām savas idejas un prasmes attīstīja līdz tam līmenim, lai trāpītu precīzi šīs programmas mērķauditorijas vajadzībām. Tagad attīstība ir notikusi abās pusēs – gan skolas, gan arī radošie jau labāk izprot šo programmu. Un top arvien jauns piedāvājums. (KPV)

Tiek pievērsta uzmanība arī gadījumiem, kad Programmas finansējuma ietvaros radīti produkti, kuru atbilstība specifiski Programmas vajadzībām ir diskutējama gan vērtējot tā atbilstību Programmas mērķiem, gan – tā atbilstību mākslinieciskās kvalitātes kritērijiem, gan – atbilstību pieprasījumam pēc inovatīva piedāvājuma.

Viņi (kultūras nozares profesionāļi) pelna ar mums naudiņu, līdz ar to, viņi ir ieinteresēti radīt saturu, ko skolas gribētu izmantot. Protams, tas ir pavēris vaļā durvis ļoti daudziem, kas gribētu iekļūt programmā, bet kuri to bērnu un jauniešu auditoriju pievelk aiz ausīm klāt, jo faktiski norise ir piemērota jebkuram interesentam. Kopumā, piedāvājums ir ārkārtīgi plašs skolēniem. (LSS)

Un tu izlasi to kaudzi (VKKF projektu pieteikumi) un tu saproti, ka ... ir ļoti zemas kvalitātes piedāvājums. Un tā Latvijas skolas soma var meklēt tās inovatīvās idejas, bet nav no kā to vispār atlasīt. ... it kā ir tik daudz ar nozari runāts un stāstīts, bet mēs paliekam atkal ne ar ko, jo visu laiku ir kaut kāda tāda stereotipiska domāšana, kas tam jauniešiem ir nepieciešams, bet nekādas inovācijas netiek piedāvātas. Ja ir kaut kas interesants, tās izmaksas vienkārši ir kosmiskas! Zināms, ka ja to projektu uztaisīs, skolas to vispār paņemt nevarēs par tādu naudu kā viņš tik tālāk realizēts. Tā kā tur ir tāda ļoti interesanta situācija, ka mēs gribētu šos inovatīvos projektus, bet mēs viņus nevaram atrast. (IIA)

³⁴ Mērķprogramma "Programmas "Latvijas skolas soma" satura radīšana". VKKF. Pieejams: <https://vkkf.lv/index/konkursi/m%C4%93r%C4%B7programmu-konkursi/m%C4%93r%C4%B7programmas-2023/programmas-%E2%80%9Clatvijas-skolas-soma%E2%80%9D-satura-rad%C4%AB%C5%A1ana.html> (skatīts 12.10.2023.)

Jaunu kultūras produkta "ienākšanu" Programmā un to augstu pieprasījumu var ietekmēt arī jau iepriekš minētais skolotāju kultūras kompetences un mākslinieciskās vērtības noteikšanas prasmju trūkums.

Un te ir atkal tas reklamēšanas jautājums. Produkts jau var būt kvalitatīvs, bet ja tas nebūs skolotāju pierastajā žanrā, piemēram, piedāvās džezu vai ko laikmetīgu, tad no skolotāju puses uzreiz gaidāma piesardzība: ko es ar to darīšu?... bet īstenībā produkts ir ārkārtīgi kvalitatīvs. Te ir tik daudz iespēju, ka kultūras cilvēki ir radījuši ko kvalitatīvu, to vajadzētu ņemt, bet – skolas baidās ņemt. (IIA)

Šādi viedokļi norāda uz iespējamām situācijām, kad jaunu produktu ienākšanu Programmas piedāvājumā var "traucēt" arī pedagogu kompetences trūkums darbam ar konkrēta piedāvājuma segmentu – laikmetīgās mākslas produktiem.

Secināms, ka Programmai ir būtiska ietekme uz jaunu produktu veidošanu tās mērķauditorijai. Ekspertu argumenti atklāj, ka Programma veicinājusi ne tikai produktu kvantitatīvu pieaugumu, bet arī izmaiņas piedāvājuma struktūrā un kvalitātē, veicinot 1) jaunu kultūras un mākslas operatoru ienākšanu (piemēram, nevalstiskā sektora); 2) atsevišķu mākslas nozaru aktivitāti šī piedāvājuma veidošanā; 3) mērķtiecīgāk radītu piedāvājumu konkrētiem vecuma segmentiem un izglītības satura komponentēm, kā arī 4) attīstījusi nozares pārstāvju skatījumu uz bērnu auditoriju kā nozīmīgu un prasīgu auditorijas segmentu. Palielinoties piedāvājumam, attīstās arī prasība pēc iekļaujoša piedāvājuma tiem bērniem un jauniešiem, kuriem ir īpašas vajadzības. Jaunu produktu veidošanas procesu pavada arī negatīvas "blaknes", proti atzīts, ka ne vienmēr jaunais piedāvājums ir kvalitatīvs, ka Programmas finansējuma ietvaros radīti produkti, kuru atbilstība specifiski Programmas vajadzībām ir diskutējama gan vērtējot tā atbilstību Programmas mērķiem, gan – tā atbilstību mākslinieciskās kvalitātes kritērijiem, gan – atbilstību pieprasījumam pēc inovatīva piedāvājuma. Eksperti pievērš uzmanību tam, ka jauna kultūras produkta "ienākšanu" Programmā un tā augstu pieprasījumu var kavēt arī jau iepriekš minētais skolotāju kultūras kompetences un mākslinieciskās vērtības noteikšanas prasmju trūkums.

2.3.2. Ietekme uz radošo profesionāļu nodarbinātību un regulāra pieprasījuma veidošanu

Vērtējot šo ietekmes dimensiju, eksperti atzīst Programmas nozīmīgu ietekmi uz radošo profesionāļu nodarbinātības veicināšanu, kas raksturo valsts atbalstu arī privātā sektora iesaistei kultūras piedāvājuma veidošanā.

Tieši nevalstiskās organizācijas, radošās personas plašā spektrā piedalās šīs programmas satura veidošanā. Un es teiktu, ka šis ir lielākais mērķtiecīgi no valsts puses pasūtītais darbs privātajam, jo īpaši – nevalstiskajam sektoram. (KPV)

Kultūras sektoram tas ir pilnīgi atvērts tirgus, kur vienādi piedalās, piemēram, gan valsts muzeji, gan privātie. Vai produkts tiks izvēlēts – visu nosaka tas, ko izvēlēšies izglītojamie un izglītības iestādes. ...un ļoti daudzi izvēlās tieši arī nevalstiskā sektora piedāvājumus. (KPV)

Cits aspekts, kas raksturo Programmas ietekmi uz radošo profesionāļu nodarbinātību, ir saistīts ar to, ka darbs Programmas piedāvājumā ir piemērots multinodarbinātības formai, jo norise var tikt nodrošināta arī pirmajā dienas pusē, kas nav raksturīgi pieaugušo kultūras piedāvājumam, jo īpaši skatuves mākslas un mūzikas nozarēs.

Mēs jau zinām, ka radošās personas tipiskais nodarbinātības veids ir multinodarbinātība. Tas nozīmē, ka programmas piedāvājuma ietvaros iespējams gūt papildus ienākumus. Un no šī viedokļa raugoties, programma darbojas ļoti labi. (LSS)

Ekspertu ieskatā Programmas radītās finansiālās iespējas noteiktai radošo profesionāļu grupai ir pat vienīgais nodarbinātības ietvars.

Ne tikai Covid-19 laikā, bet arī tagad daudzi mākslinieki atzīst, ka šis (Programmas ietvaros radīts produkts) ir vienīgais peļņas avots ... ļoti liela daļa mākslinieku un organizāciju pamatā strādā pelnot tikai ar programmas norisēm. Kultūras nozare ... ir sapratusi, ka programmā viņi var gūt līdzekļus. Viņi ir ļoti ieinteresēti radīt saturu, lai nemitīgi paliktu aprītē. Protams, ka viena norise dzīvos "x" mūžu, un pēc tam vairs nebūs aktuāla, jo visi varbūt būs to jau izmantojuši. Līdz ar to, tas, ka viņi atgriežas programmā ar jaunu satura piedāvājumu, ir apliecinājums tam, ka viņiem ir vajadzīga programma, lai viņi pelnītu. (LSS)

Šāds vērojums liecina par to, ka noteikta mākslinieku daļa, iespējams, ar laiku specializēsies bērnu un jauniešu kultūras piedāvājuma veidošanā, attīstot arī savu kompetenci tieši šī auditorijas segmenta vajadzību izpratnē.

Eksperti atzīst, ka Programma būtiski ietekmē radošo profesionāļu nodarbinātību, ko veicina gan sistemātiskais konkursa kārtībā pieejamais finansējums, gan Programmas ietvara piemērotība multinodarbinātības modelim. Cits ietekmes aspekts ir saistīts ar eventuālu radošo profesionāļu specializāciju kultūras piedāvājuma veidošanai tieši skolu jaunatnei. Attiecībā uz Programmas saikni ar regulāra kultūras pieprasījuma veidošanu, ekspertiem nav izteiktu viedokļu. Tas neļauj izdarīt secinājumus par ekspertu vērtējumu šīs ietekmes dimensijai.

2.3.3. Pieredzējušas nākotnes auditorijas veidošana, kopējā kultūras patēriņa līmeņa celšana

Viena no plānotajām ietekmēm uz kultūras sektoru ir saistīta ar Programmas ilgtermiņa ietekmi uz aktīvās kultūras auditorijas skaita pieaugumu laikā, kad izglītojamie, kas būs ieguvuši daudzveidīgu kultūras un mākslas norišu pieredzi Programmas ietvaros, kļūs par pieaugušo auditoriju. Objektīvu kvantitatīvu analīzi par to, vai pastāv saikne starp agrīnu un sistemātisku kultūras patēriņa praksi skolas vecumā un kultūras patēriņa aktivitātēm pieaugušo iedzīvotāju segmentā, varētu sniegt tikai kvantitatīvs kultūras patēriņa monitorings tai populācijas daļai, kura vismaz piecus gadus ieguvusi Programmas pieredzi un ir pabeigusi vidējās izglītības iestādi. Šī izvērtējuma ietvaros iegūti daži ar Programmas ieviešanu saistīto ekspertu pieņēmumi par šādas ietekmes iespējamību.

Ļoti grūti prognozēt. Jādomā, ka jaunieši, kuri būs guvuši pozitīvu pieredzi. Tādu regulāri pozitīvu pieredzi vairāku gadu garumā. Jādomā, ka viņiem izveidosies dabiska nepieciešamība un pieprasījums arī savā pieaugušo dzīvē turpināt patērēt kultūras piedāvājumu. Bet droši vien to mēs tādā pierādāmā veidā varēsim iegūt tad, ja kultūras patēriņa pētījumos mēs ieviesīsim papildu jautājumu, vai jūs esat apmeklējis Latvijas skolas somas piedāvājumu? (KPV)

Gribas jau ticēt, ka šī pieredze veidos lielāku nākotnes kultūras auditorijas daļu. Programmas ietvaros ir neskaitāmi daudz stāstu, kur ne tikai mazie bērni, bet arī jau padsmiņgadnieki atzīst, ka viņi pirmo reizi nokļuva teātrī un ka viņiem patika. Pozitīvā pieredze, ko viņi pauž, manuprāt, ir tāds mazais drošības spilvens, ka varbūt viņi nākotnē izvēli par to, vai doties vai nedoties uz teātri veiks apzinātāk. Ja caur programmu bērns ir nokļuvis kultūras norisē, viņš vēlāk aizies pats, un nākotnē varbūt aizvedīs savus bērnus uz šo kultūras notikumu. (LSS)

Kā nozīmīgs faktors, kas šo ietekmi nākotnē varētu nodrošināt, minēts tas, ka skolēnu iegūtajai kultūras pieredze ir jābūt kvalitatīva un vēlāku interesi uzturošai.

Droši vien – atkal viss atduras pret skolotāju – svarīgi būs, cik kvalitatīva būs šī iegūtā kultūras pieredze uz kuru skolēns tiek aizvests. Efekts būs atkarīgs no tā, ko tad īsti viņš redzēs. (LSS)

Eksperti atzīst, ka nav iespējams prognozēt Programmas ietekmi uz nākotnes auditorijas veidošanos un potenciālu palielināšanos, tomēr uzsvēr izglītības iestādē iegūtas pozitīvas kultūras pieredzes motivējošu ietekmi uz aktīvu kultūras patēriņu vēlākajos dzīves posmos. Šādas pozitīvas pieredzes pārnese uz vēlākajiem kultūras patēriņa uzvedības modeļiem varētu veicināt atsevišķu kultūras auditorijas segmentu pieaugumu.

2.4. PROGRAMMAS DARBĪBAS PAMATPRINCIPI

Ietekme plānota, īpaši akcentējot četrus pamatprincipus, kuriem jādarbojas gan Programmā kopumā, gan izglītības iestādes līmenī. Tie ir: 1) visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā; 2) tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars; 3) saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu; 4) kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība. Šie pamatprincipi zināmā mērā atspoguļoti gan mērķī, gan konkrētajos uzdevumos, un ekspertu viedokļi par šiem Programmas ietekmes aspektiem jau ir izteikti 2.1., 2.2. un 2.3. apakšnodaļās, tāpēc turpmāk tikai konspektīvi atspoguļosim ekspertu argumentus specifiski par šo principu ieviešanu Programmas līdzšinējā darbībā.

Eksperti atzīst, ka Programmas ieviešanā nodrošināts princips “Visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā”. Šāds vērtējums tiek argumentēts norādot uz to, ka Programmas finansējums pieejams visām mērķa grupas izglītības iestādēm.

Tāpat šis princips tiek piemērots visiem klātienē skolu apmeklējošiem bērniem. Un no šī viedokļa raugoties, šis līdztiesīgums ir nodrošināts. Te ir jautājums par tiem bērniem, kas izglītojas mājās un tiem, kas mācās tālmācībā. Šobrīd Latvijas skolas soma šo mērķauditoriju nesasniedz. Līdz ar to, tas ir droši vien diskusiju jautājums, vai un kā šos skolēnus un izglītojamos sasniegt un vai viņus ir nepieciešams sasniegt. Jo, nu, varētu domāt, ka jā, tikai būtu jādomā par modeli kā to darīt. (LSS)

Eksperti atzīst, ka visu līmeņu Programmas pārvaldībā tiek sekots tam, lai minētās mērķa grupas ietvaros tiktu simtprocentīgi ievērots princips, lai katrs skolēns un audzēknis vismaz vienu reizi semestrī būtu apmeklējis/piedalījies kādā norisē.

Vērtējot līdztiesīguma principu, eksperti kā būtiskāko ierobežojumu visu Latvijas jauniešu līdztiesībai norāda skolas atrašanās vietu, izceļot tieši lauku teritoriju skolu ierobežojumus.

Kaut kādi ierobežojumi droši vien, ka varētu pastāvēt tiem, kas mācās lauku skolās. Bet, jāatzīst, ka tā mobilitāte patiešām ir nepieciešama, turklāt, pretējos virzienos – visiem. (KPV)

Šim argumentam gan tiek izteikts arī kontraversāls apgalvojums – kur atzīts, ka, piemēram, Rīgas skolu skolēnu apmeklējums nebūt nav bagātīgāks salīdzinājumā ar citu teritoriju izglītības iestāžu skolēniem.

Reģioni vienmēr teiks, ka viņiem ir pārāk maz naudiņas, lai kaut kur aizdotos tālāk, tāpēc viņi apmeklē norises, kas ir lokāli pieejamas. Bet tai pat laikā, no programmas viedokļa, reģioni ir vieni no aktīvākajiem. Rīga, kurai viss ir pieejams, patiesībā ir viena no slinkākajām. Pedagogi ir iemācījušies izmantot resursus – Daugavpils dodas uz Rīgu, un dodas arī uz Ventspili uz norisēm. Viss ir atkarīgs no gudras finanšu plānošanas. Un, protams, milzīgs atbalsts ir pašvaldības, kas palīdz ar finansējumu transportam un citādi, bet, lai teiktu, ka ir kaut kāda liela plaisa starp, teiksim, Rīgu un reģioniem, mēs no programmas viedokļa īsti nevaram tā teikt. (LSS)

Apkopojot ekspertu viedokļus, secināms, ka visu skolēnu iesaistes princips tiek nodrošināts, bet līdztiesīguma principa ievērošanu dažādi interpretē atšķirīgas Programmā iesaistītas puses un daļa no iesaistītajiem uzskata, ka dažādās Latvijas teritorijās Programmas iespējas atšķiras.

Jau iepriekš konstatēts, ka, saskaņā ar ekspertu vērtējumu, principa “**Tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars**” ievērošanai Programmas ieviešanā ir vairākas barjeras, tomēr, vienlaikus tiek uzsvērta tā nozīme kultūras pieredzes daudzveidības nodrošināšanā. Būtiski, ka šī principa ieviešana ir tikai nosacīti vadāma (nodrošinot atbilstošu piedāvājumu) no Programmas administrācijas puses, jo norišu izvēle ir pedagogu un izglītojamo ziņā.

Te ir zināms izaicinājums pašā saknē iestrādāts – šo izvēli izdara skolotājs un skolēni. Līdz ar to garantēt līdzsvaru nekādā veidā nevar. Tas, protams, ir atkarīgs no norišu piedāvājuma, tā spektra plašuma, ko Latvijas skolas soma cenšas nodrošināt. ... bet gala izvēle patiešām ir patērētājam. Vai izglītojamie izvēlēšies vairāk laikmetīgas kultūras norises vai tradicionālās, tas ir viņu ziņā. Es aicinātu arī debatēt par laikmetīgo un tradicionālo kultūru, pārskatīt saturu, piedāvājumu vai kultūras kanons, kas ir nofiksēts kā mūsu vērtību kopums. Vai šīs vērtības ir ietvertas Latvijas skolas somas ietvaros? (KPV)

Kaut arī nav kvantitatīvi vērtēta tradicionālās kultūras un laikmetīgās kultūras/mākslas vērtību pārstāvēniecība Programmā (visticamāk šāda kvantitatīva novērtējuma metodoloģija būtu visai kompleksa šo jēdzienu neviennozīmīgās izpratnes dēļ), tomēr arī subjektīvais, ekspertu pieredzēs balstītais novērtējums, ļauj izdarīt secinājumus par šo ietekmes virzienu. Eksperti norāda, ka Programmas vadības personāls sniedz lielu ieguldījumu šī līdzsvara nodrošināšanā, vienlaikus, par tā sasniegšanu tiek izteikti pretrunīgi viedokļi, proti, ka Programmā ir gan laikmetīgās kultūras un mākslas “deficīts”, gan kultūras kanona vērtību pārstāvēniecības trūkums.

To var katrs pārbaudīt, ka tas tradicionālais un mantojums ir dominējošāks šobrīd piedāvājumā, tāds laikmetīgais, mūsdienīgais ir mazāk. Domāju, ka tas ir atkarīgs no tā, kā mēs skatāmies uz šo vārdu – laikmetīgais. Vai ar to mēs saprotam tikai laikmetīgo mākslu, vai arī mēs tur varam ielikt arī mūsdienīgu notikumus kā formas tā satura ziņā. (LSS)

...varbūt piedāvājumā pašos pamatos iztrūkst tas, ka būtu kaut vai aptvertas visas kultūras kanona vērtības, ietverts piedāvājumā. Tur ir ko vērtēt, skatīties un par ko domāt vēl. (PK)

Kopumā tomēr vērtējumā dominē izteikumi, ka Programmas piedāvājumu plānojot tiek īpaši domāts par laikmetīgās mākslas dimensijas pārstāvēniecību, tomēr praksē ne vienmēr laikmetīgās mākslas norises tiek izvēlētas, kā iemeslu tam minot to, ka pedagogi ne vienmēr ir profesionāli sagatavoti tām strādāt izglītības programmu ietvaros.

...es domāju, ka vienai lielai, ja ne lielākajai daļai skolotāju, laikmetīgā māksla bija un ir sveša vai biedējoša. ... mēs diezgan mērķtiecīgi sadarbojāties gan ar Laikmetīgās mākslas centru, gan ar citām organizācijām, lai tiktu gatavots piedāvājums. (LSS)

Programma nevar atrisināt kaudzi stereotipiskas nezināšanas vispār par kultūru un tā tālāk, bet jebkurā gadījumā "Latvijas skolas soma" mēģina runāt par laikmetīgo mākslu, ... piedāvā skatīties uz kultūru plašāk – ne tikai kā teātri, vizuālo mākslu un Dziesmu svētkus un dejošanu, bet daudz plašāk. Un to "Latvijas skolas soma" tiešām dara. (IPV)

Šī principa ieviešanu pavada diskusijas par to, kas īsti ir kvalificējams kā laikmetīgā kultūra un māksla, tāpēc precīza vērtējuma par to pārstāvēniecību Programmā – nav, kaut dominē diskurss, ka laikmetīgās kultūras un mākslas norišu iekļaušana apmeklējumu praksē būtu jāpalielina, vienlaikus strādājot ar pedagogu profesionālo pilnveidi.

Programmas princips, ka jānodrošina kultūras norišu "**Saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu**" ir vērtējams kā viens no būtiskākajiem nosacījumiem, lai Programmas norises kļūtu par integrētu vispārējās izglītības daļu. Šī saikne īpaši izpaužas tādā nozīmē, ka izglītības sistēmas stratēģiskie mērķi, ar kuriem ir saistīts izglītības standarts paredz ne tikai brīvprātīgu, bet arī normatīvu uzdevumu izglītības iestādēm un pedagogiem, lai nodrošinātais izglītības saturs iekļauj Programmas norišu pieredzi. To normatīvi nostiprina arī 1.1. apakšnodaļā raksturotie 2023. gada 31. oktobra **Grozījumi Izglītības likumā**.

Kopumā visi eksperti atzīst, ka šis princips darbojas pārliecinoši.

Man liekas, ka ar šo principu iet vislabāk. Pirmkārt, jau tas piedāvājums ir saistīts, nav atrauts no mācību satura, jo tas tomēr ir programmas uzstādījums, ...lielākajā daļā gadījumu jau tomēr skolotāji gan bērnus sagatavo, gan pēc tam arī, vai viņi raksta domrakstu, vai viņi veido kādu plakātu, nu, kaut ko vienmēr ar to dara. (IIA)

Vai programmai ar saviem pasākumiem ir organiski izdevies iekļauties izglītības saturā? Es domāju, ka pilnīgi noteikti. Programmas vadība gan uzsver to, ka norises iekļaušana saturā nevar būt kā atskaite, pārbaude, kaut kāds tests, kontroldarbs..., to jāmek iekļaut un sapludināt ar mācību procesu, papildināt to visu. (PK)

Uzsvērts, ka Programmas ietvaros izstrādāto atbalsta materiālu vērtību pedagogi novērtējuši arvien vairāk, jo īpaši kontekstā, kad bija jāievieš Skola2030 ietvaros izstrādātās programmas, kuras ļoti lēni tiek papildinātas ar mācību līdzekļiem un metodiskajiem materiāliem.

Izglītības standarts mums ir formulēts samērā plaši. Tādā ziņā problēmas sabalansēt kultūras piedāvājumu ar standarta saturu un prasībām patiesībā nav. Arī nekad nav bijis problēmu. Ja mēs runājam par programmu līmeni, tur jau sākas detalizētāk, bet arī ir ļoti iespējams, it īpaši, ja mēs ņemam klāt audzināšanas darbu, tad faktiski gandrīz jebkuru kultūras norisi bez problēmām var salāgot ar programmām. Arī ar (Valsts) izglītības satura centru mums vienmēr ir bijis labs kontakts un sadarbība. Sākotnēji vairāk tāda formālāka, vēlākajos gados aizvien vairāk. It īpaši saistībā ar Skola2030, kad skolotāji bija neapmierināti par mācību līdzekļu trūkumu. Mūsu kultūras norises palīdzēja aizpildīt tos pagaidām esošos robus. Skolotāji to ļoti novērtēja..., tagad aizvien vairāk priekšmetu skolotāji saredz, ka tas ir veids, kā padarīt mācīšanos skolēnam interesantāku un varbūt arī atslēgt vienu otru sarežģīto tēmu. (LSS)

Es tiešām saredzu to kā ļoti veiksmīgu ceļu, lai arī kompetenču pieeju īstenotu stabilāk. ... tāpat, lai "Latvijas skolas soma" piedāvājums palīdzētu labāk apgūt arī fiziku, latviešu valodu, iegūt atbilstošas kompetences. ... tas ceļš, ko "Latvijas skolas soma" gāja sākumā, bija tāds, ka patiesi meklējām reālas piesaistes programmas paraugos, mācību priekšmetos, reālu piesaisti stundām, reālajiem sasniedzamajiem rezultātiem ... arī šobrīd es redzu, ka ir daļa skolu, kas to tā īsteno. (IPV)

Atzīts, ka šīs saiknes nodrošināšanā lielu ieguldījumu sniedz arī kultūras organizācijas, kas piedāvā norises Programmas ietvaros, strādājot pie materiāliem, kas saista norises saturu ar izglītības programmu

sasniedzamajiem mērķiem. Jo īpaši pozitīvi šis darbs tiek vērtēts mantojuma nozarē – muzejos u.c. To atbalsta arī VKKF konkursa mērķprogrammas “Programmas “Latvijas skolas soma” satura radīšana” nosacījumi.

Kultūras nozare: muzeji, teātri, jebkāda organizācija šajos pieteikumos ir uzrakstījusi, kādai mācību tēmai vai saturam šī nodarbība atbilst, tāpēc, ka zina – skolotāji to vaicās. Un viņi (nozare) ir iepazinušies ar šīm vadlīnijām, visām pamatnostādnēm, visiem jaunajiem principiem. Nozare ļoti konkrēti uz to strādā. Bieži par norisi varam teikt... “gatavs lietošanai”, kur skolotājam pašam nav jādodomā par integrēšanu saturā. (LSS)

Piemērs ar Garlība Merķeļa "Latviešiem", kas ir vidusskolā jālasa. Ja skolēni pirms tam vai procesā noskatās Nacionālā teātra izrādi, tad jau kļūst interesanti. Vai tad pa 200 gadiem tur ir kaut kas mainījies? Un kas mainījies? Kā bija tad un kā ir tagad? Līdzīgi arī ar daudz ko citu. Protams, ir arī tādi skolotāji, kuriem joprojām liekas, ka tās (Programmas norises) viņiem sarežģī dzīvi, bet, šķiet, aizvien vairāk ir to skolotāju, kuri jau paši ir izdomājuši, ko viņiem kārtējā semestrī vajag. Un tad mēs nonākam pie labiem rezultātiem. (LSS)

Ekspertu ieskatā šī principa ieviešanas procesu raksturo augšupēja ietekme, kas izpaužas kā abpusēji – izglītības iestāžu/pedagogu no vienas puses un kultūras organizāciju – no otras puses – labāka savas lomas izpratne Programmas ieviešanā un pārvēršanā par neatņemamu tiešā mācību satura daļu, kas atbalsta nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu.

Ceturtais princips, kas izvirzīts kā nozīmīgs efekts Programmas darbībai ir **“Kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība”**. Tas vairāk vērsts uz to, lai Programmas ietvars kalpotu divu, it kā līdzīgu – tomēr ar pietiekami augstu darbības specifiku apveltītu sistēmu – izglītības un kultūras tuvināšanai, veicinot savstarpēju empātiju, padziļinot zināšanas un izpratni par partneru darbības nosacījumiem un vidi. Šī principa izpausmes ideālais modelis ekspertu vērtējumos netiek viennozīmīgi racionalizēts (proti, kā izpaustos “laba” sadarbība), bet tā ieviešanas argumentācijā vispārēji tiek atzīta sadarbības nepieciešamība, kā arī minēti vairāki piemēri, kur atklāta praktiska vajadzība pēc precīzas izglītības iestāžu un Programmas norises mākslinieku komunikācijas, sistemātiska dialoga un iedziļināšanās, kas nepieciešama, lai tā notiktu.

Šis dialogs noteikti veicina labāku programmas darbību, bet cik lielā mērā un kā šis dialogs notiek ārpus šiem semināriem, ko organizē Latvijas skolas somas birojs, man grūti komentēt, es nezinu, vai kaut kas tur notiek. (KPV)

... jo viņu savstarpējā komunikācija lielās līnijās balstās sadarbības nostiprināšanā. Skolotājs uzaicina mākslinieku, viņi savā starpā komunicē, izdara visas administratīvās lietas, un, protams, ka viņi sarunājas. Bet tas ir tāds praktisks dialogs, kurā viņi nodarbojas ar lietu sakārtošanu, lai norise notiktu. ... tas, ko mēs nevaram apliecināt, vai viņi noteikti iepazīst viens otru tuvāk ... es domāju, ka viņi ir satuvinājušies savā starpā ... tā izpratne vienam par otru, manuprāt, ir augusi.... Pamazām mēs tomēr esam “sadrudinājuši” izglītības pusi ar kultūras pusi un aizvien vairāk kultūras cilvēki piedomā pie šīs mērķauditorijas. (LSS)

Jāatzīst, ka ekspertu vērtējumā šī principa ieviešanai ir liela izaugsmes telpa, jo praksē ir daudz barjeru abās pusēs – laika, zināšanu, pieredzes trūkuma, katras nozares ikdienas darba vides specifika u.c., kas kavē labas savstarpējās izpratnes veidošanos. Vienlaikus uzsvērts, ka tieši daudzveidīgākas pieredzes iegūšana abās operatoru grupās – izglītības un kultūras – šo dialogu un izpratni pakāpeniski audzēs.

Runājot par izglītības un kultūras jomu profesionāļiem, viens no pēdējiem gadījumiem bija, kad piedāvājam telpas Bērnu un jauniešu centrā. It kā ir iepriekš viss sarunāts. Kultūras norises piedāvātāji norāda, ka nekādu īpašu vajadzību attiecībā pret telpu nav, bet, kad atbrauc, tad izrādās, ka ir vajadzīgs tehnisks atbalsts, citādi izrāde nevar notikt ... Māksliniekiem ir mums jāziņo precīzi par šādām lietām! (IIA)

Salīdzinot ar pašu sākumu, es gribētu teikt tā, ka tas dialogs ir sācies, bet novērtēt to par veiksmīgu varbūt vēl gluži mēs nevaram. Tas ir tādā ļoti, ļoti sākuma stadijā. ... Vēl daži mākslinieki nav sapratuši, ka mums nav 45 minūšu stundu, bet, manuprāt, tas jau bija kaut kādi 30 gadi atpakaļ, kad to atcēla. Nu tā ir tāda nianse, bet – ja pat nav paaugstinājies. Ir atkal ļoti veiksmīgi piemēri, kur muzeji uzaicina skolotājus un veido šīs programmas kopīgi. Nu, tā kā es domāju, ka tas dialogs ir sācies un noteikti kļūs aizvien labāks no abām pusēm, jo nav jau tā, ka tikai tā viena puse nevēlas šo dialogu, te ir tiešām jārunā par abām pusēm. Kad sapratīs, ka tieši šī dialoga ceļā mēs varam panākt aizvien labāku to rezultātu. (IIA)

Ekspertu vērtējumā četri Programmas ieviešanas principi ir aktīvi un klātesoši, bet to ieviešanas rezultāti un nostiprināšanās praksē vērtēti atšķirīgi. Visvairāk argumentu saņemts par to, ka Programma pārliecinoši nodrošina pirmo un trešo principu: visu skolēnu iesaisti, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā (1) un saikni ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu (3). Par trešo principu minēts, ka tas pagaidām nedarbojas sistemātiski, bet ir daudz labo prakšu, kurām ir potenciāls izplatīties. Kontroversāli spriedumi un diskusijas par izpausmēm Programmā konstatēti par principu: tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvaru (2), situāciju lielā mērā provocē jēdzienu “tradicionālā un laikmetīgā kultūra/māksla” nozīmju plurālisms izglītības un kultūrvidē, kā arī noteiktas pedagogu daļas kompetences trūkums laikmetīgās mākslas analīzes jomā. Visvairāk ieguldījumus nākotnē, ekspertu ieskatā, pieprasa princips: kultūras un izglītības profesionāļu sadarbības (4) stiprināšana.

2.5. VIEDOKLIS PAR PROGRAMMAS TURPINĀŠANU/NETURPINĀŠANU. PRIEKŠLIKUMI TĀS ATTĪSTĪBAI.

Lai atbildētu uz trešo izvērtējuma jautājumu “Kā iesaistītās puses vērtē Programmas turpināšanas nepieciešamību pēc tās piecu gadu darbības rezultātiem?” ekspertu intervijās tika noskaidrots arī viņu viedoklis un argumenti par nepieciešamību turpināt/izbeigt Programmu. Dati liecina, ka eksperti apliecina nepieciešamību **noteikti turpināt** Programmas ieviešanu, minot vairākus priekšlikumus tās darbības uzlabošanai.

Minēts plašs argumentu klāsts Programmas turpināšanai, kur izcelta arī tās stratēģiskā vērtība plašākā kontekstā. Minēsim tikai dažus.

Kultūras pratība mūsdienās ir ļoti svarīga un mēs arī sakām, ka Latvijas skolas soma, iedodot kultūras pamatus katram skolēnam, veido izpratni, ka kultūra dziedē, kultūra palīdz atrast darbu un kultūras saliedē sabiedrību – ka tā ietekme ir patiešām daudz sazarotāka, nekā pirmajā mirklī var šķist. (LSS)

Rezultātu mēs redzēsim varbūt vēl tikai pēc pieciem gadiem, bet tas, kas ir padarīts tik īsā laikā, es domāju tas ir ārkārtīgi nozīmīgi, jo īpaši uz skolu skatoties. Skolas ir mainījušas savu izpratni par kultūras norisēm un skatās uz šīm norisēm profesionāli. Lielākā daļa skolotāju tomēr ļoti veiksmīgi tiek ar to galā. Manuprāt, tas rezultāts būs ļoti labs vēl paejot pieciem gadiem. Tas ir tas, par ko es tiešām ļoti, ļoti priecājos! Es varu apbrīnot tikai to enerģiju, kas ir tiem cilvēkiem, kas ar šo projektu darbojas. Manuprāt, pozitīvais ir tas, ka tieši ar biroju (LSS) ir ārkārtīgi patīkama komunikācija, ka viņi izskaidro, viņi paskaidro, viņi vienmēr meklē risinājumu. (IIA)

Šī programma noteikti ir viens no labākajiem projektiem visā manā darbības laikā. ... Tieši tā programmas atdeve un jēga. Tas jēgpilnums. Tā nav kaut kāda papīru taisīšana vai mapītes krāšana, tas ir jēgpilns pasākums, baudāms, paņemams un ar atdevi. (PK)

2.5.1. Ieteikumi Programmas stipro pušu izmantošanai

Programmas norišu mērķtiecīga radīšana un ieviešana mazākumtautību skolās, kas jo īpaši svarīgi pārejā uz Vienotu skolu, kas ietver pakāpenisku (dažādi termiņi izglītības programmām dažādās klašu grupās) pāreju uz mācībām latviešu valodā līdz 2025. gada 1. septembrim.

Mēs runājam par vienotu Latviju, par vienotu izglītības telpu, mēs runājam arī par mazākumtautību skolām, kuras pāriet uz mācībām tikai valsts valodā. Un Latvijas skolas somai nākamajos gados būtu īpaša uzmanība jāvērs uz piedāvājumu mazākumtautību skolām. Lai skolēni labāk apgūtu valsts valodas lietojumu, lai arī sajustu sevi šīs valsts kultūrtelpā. Manuprāt, par šo ir maz runāts, maz diskutēts. Tas varētu būt papildus izvirzītais mērķis. (LSS)

Ieteiktu strādāt pastiprināti ar mazākumtautību skolām. Vienkārši fokusēti pievērst uzmanību, lai veidotos šī kopīgā izpratne par valsti, kurā mēs esam un šīs valsts vērtībām. (KPV)

Nostiprināt Programmas potenciālu mainīt bērnu un jauniešu uztveri sabiedrībā, kas integrētu gan jaunās pedagoģiskās pieejas, gan priekšstatu par jauniešiem un bērniem kā lemt un vērtēt spējīgu auditoriju ar savām kultūras vajadzībām, pienākumiem un atbildību.

Tas skats uz bērnu kā uz cilvēku. Un tas automātiski nozīmē arī zināmu kultūras piedāvājumu. Es ļoti, ļoti ceru, ka varbūt "Latvijas skolas soma" var ar savu piedāvājumu stiprināt to skatu uz bērnu ne tikai kā uz cilvēku ar viņa vajadzībām, bet arī ar viņa pienākumiem, ar viņa vietu šeit. Ar tādu, es tomēr gribētu teikt, ar nacionālās pašapziņas stiprināšanu. (IPV)

Izglītības un kultūras sektorā iesaistīto profesionāļu savstarpējās izpratnes, cieņas un empātiskas uztveres attīstība, vienotas kultūras un izglītības ekosistēmas stiprināšana.

Lai šī programma attīstītos, būtu jāatrod kaut kāds veids, kā izglītības jomas un kultūras jomas cilvēkus vedināt saprast, cik abas puses ir nozīmīgas, nu, nevis vispār cilvēka, bet bērna, jauna cilvēka izglītībā, attīstībā. Un, ka abām pusēm būtu jāsaprot, ka ir noteikti elementi, noteikti instrumenti, kā šo vecumposmu uzrunāt, kā ar viņu strādāt un runāt ar viņu par nopietnām lietām. Un es nezinu, vai tā ir izglītības programma, vai tie ir kaut kādi atsevišķi aģenti, vai tie ir atkal... Nu, tie ir labie piemēri, kas ir jāceļ augšā. (IPV)

Programmas vadības un kultūras organizāciju metodiskais atbalsts pedagogiem.

Manuprāt, šie semināri, metodiskais atbalsta darbs, ko veic Latvijas skolas soma ar izglītības darbiniekiem, tā ir labā prakse, kas īstenībā ir arī jāturpina. Tieši tāpat kā semināri, kas arī agrāk notika radošajām komandām, kuras grib veidot kādu Latvijas skolas somas produktu vai piedāvājumu. (KPV)

Kaut vai tās ikmēneša izlases, kuras paņem ārkārtīgi daudz laika, bet tas ir atvieglojums skolotājiem. Jo mēs redzam, ka tas strādā. To mēs redzam pēc atskaitēm, kur dominē ļoti daudzos gadījumos, faktiski kādos 70-80% mēs redzam tur, ka tur ir šīs norises no izlasēm. (LSS)

Starpdisciplināritātes stiprināšanas potenciāls izglītības satura apguvē.

Un kad vēl tas pozitīvais ir tas, ka šī programma palīdz realizēt to starpdisciplināritāti, kas skolā teiksim brīžiem nu tā kā... Tās idejas pietrūkst, tad izmantojot Latvijas skolas somas piedāvājumu, to atkal "čīks" kaut ko jaunu vari izdomāt. (IIA)

2.5.2. Ieteikumi Programmas uzlabošanai

Turpināt sniegt metodisko atbalstu un atbalstu skolotāju profesionālajai pilnveidei.

Vislielākais izaicinājums joprojām ir skolotāju izpratnes trūkums. Bet lielā mērā tas ir saistīts arī ar sarežģītām prasībām attiecībā uz administrēšanu, kas rodas katrā nākošajā solī. Joprojām ir pie tā vēl jāstrādā. (LSS)

Veidot ciešāku saikni ar aktīvākajiem skolotājiem, nostiprināt viņu lomu Programmas ieviešanā.

Mēģināt nodibināt komunikāciju pa tiešo ar skolotājiem. Vai nu tas ir kaut kādā veidā – veidot datu bāzi caur koordinatoriem, kur viņi mums apzināti informē par tiem skolotājiem, kuri ir tie aktīvie, kas reāli strādā ar programmu. Jo šobrīd mums tādas datubāzes nav. Visa informācija ir caur koordinatoriem. Tas būtu tāds praktisks darbs. (LSS)

Attīstīt praktiskas darbības, lai vairāk sadarbotos ar citām iesaistītajām pusēm: vecākiem, medijiem.

Mēģināt vēl apzinātāk ar vecākiem strādāt. Arī ar medijiem turpināt uzturēt, nodibināt vēl ciešākus kontaktus. Lai gan mediji ir mūsu sabiedrotais, es domāju, ka uzmanības nekad nevar būt par daudz. (LSS)

Stiprināt sadarbību starp kultūras un izglītības nozari visos līmeņos.

Viena no prioritātēm noteikti ir turpināt un varbūt vēl intensīvāk sniegt metodisko atbalstu gan vienai pusei, gan otrai pusei un veicināt šo te abu pušu sarunu. Tālākizglītības pasākumi, diskusiju grupas, kopīgas kultūras notikumu pieredzēšanas ar sarunu pēc tam, ... tāda profesionāla saruna par to, kas ir kvalitāte, kāds ir pieprasījums un kā tikt galā ar šo te daudzveidības nodrošināšanu. Svarīgi, lai veidotos gaume. (LSS)

Attīstīt plānošanas un sadarbības prakses izglītības sektorā: iestādes un starp-iestāžu līmenī.

Cik nopietni skola plāno šīs aktivitātes, lai tiešām skolēnam būtu priekšstats gan kas ir laikmetīgā deja, gan kas ir laikmetīgā māksla? Kā tas tiek salikts, kamēr viņš mācās, nu, pieņemsim no pirmās līdz 12. klasei? (IIA)

Norišu kvalitātes stiprināšana visās kultūras un mākslas nozarēs.

Tas uzlabojamais droši vien būtu piedāvājums, lai viņš ir gana kvalitatīvs, lai viņš saskan ar mācību saturu un lai viņš ir pieejams arī finansiāli. Tas droši vien ir tas, kas ir uzlabojams. (IIA)

Kultūras un mākslas priekšmetu īpatsvara stiprināšana skolās.

Mums, piemēram, skolotāju trūkuma dēļ pagājušajā gadā nemācīja mūziku. Un tagad, ja skolēns maina skolu, viņš aiziet atkal uz skolu, kurā nav mūzikas. Jūs saprotiet, kādas ir tās iespējas? Es pat brīnos, ka neviens par to pat tā nerunā, jo tur īsti kaut kas līdz galam nav. Nu, nevar tā būt, ka kultūras priekšmeti ir atstāti otrajā plānā, domājot par ilgtspējību un par to kāda būs mūsu sabiedrība. Arī inženieriem tas ir jāzina vai ķīmijim. Redzēs kāda būs šīs reformas ietekme. (IIA)

Ekspertu vērtējumi un ieteikumi sniedz visu iesaistīto pušu pieredzes specifiskā balstītu vērtējumu Programmas ieviešanas procesam, kas ļauj izdalīt vienotu, pār-nozarisku redzējumu uz Programmas mērķu un uzdevumu sasniegšanas, kā arī principu ieviešanas progresu.

3. SKOLOTĀJU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

Izvērtējuma pētījumā kā viens no būtiskākajiem izpētes jautājumiem bija iesaistīto mērķgrupu vērtējums par programmas “Latvijas skolas soma” darbību. Mērķa grupa ar tiešu ietekmi ir skolotāji (pedagogi), kuru loma parādās ne vien lēmuma pieņemšanas ķēdē par kultūras norišu izvēli, bet arī atbildībā par kultūras norišu sasaisti un integrēšanu mācību priekšmetos. Skolotāju viedoklis tika pētīts ar elektroniskās aptaujas palīdzību, ļaujot gūt izpratni par to, 1) kādās formās un kur skolēni pieredz kultūras norises; 2) kāds modelis izmantots norišu līdzfinansēšanā; 3) kādas ir norišu un to nozaru preferences; 4) kā tiek vērtēts esošais piedāvājums, tā pieejamība un ar kādiem ierobežojumiem nākas saskarties kultūras norišu izvēlē; 5) kādā veidā norises tiek integrētas mācību saturā; 6) kāds atbalsts ir izmantots un kāds vēl nepieciešams; 7) kā kopumā tiek vērtēta Programma; 8) kāda ir informētība par Programmas mērķiem un darbības principiem; 9) kādu skolotāji saredz Programmas darbību nākotnē. Turpmāk sadaļā analizēti 903 Latvijas skolotāju viedokļi.

3.1. SKOLOTĀJU UN TO PĀRSTĀVĒTO SKOLU RAKSTUROJUMS

Skolotāju aptaujā piedalījās 903 respondenti (n=903), kuru **demogrāfiskais raksturojums** ir redzams 1. attēlā. Lielākais vairums aptaujāto skolotāju jeb 95% bija **sievietes**, bet 3% – **vīrieši**, 1% nav vēlējis atbildēt uz šo jautājumu. Vairāk nekā puse skolotāju ir vecumā **50-65 gadi** (53%), aptuveni trešdaļa – **35-49 gadi** (34%), savukārt **līdz 34 gadiem** atbildes snieguši 8% skolotāju, bet **virs 65 gadiem** – 4%. Analizējot skolotāju dzīvesvietas, aptuveni trešā daļa jeb 31% ir no **Rīgas**, 21% no **citas valstspilsētas**, 29% dzīvo **novada pašvaldībā ārpus (administratīvā) centra**, bet 18% – **novada pašvaldības (administratīvajā) centrā**. Lielākais vairums skolotāju ģimenē galvenokārt runā **latviešu valodā** (85%), savukārt 14% – **krievu**.

Programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanā ir būtiski iesaistīt pēc iespējas plašāku un daudzveidīgāku Latvijas skolu klāstu. Aptaujas dati ļāva analizēt, kādas **skolas pārstāv** aptaujātie skolotāji (2. attēls). Lielais vairums jeb **43%** strādā **vidusskolā**, trešdaļa jeb **31%** – **pamatskolā**. **8%** norādījuši, ka strādā **sākumskolā**, bet **5%** – **valsts ģimnāzijā**. **1%** skolotāju strādā pamatā **profesionālās izglītības iestādē**.

Skolotāji pārstāv dažādus **skolu izmērus pēc skolēnu skaita**. Skolas ar **1-100 skolēniem** pārstāv **17%** respondentu, **101-300 skolēniem** – **26%**, **301-600 skolēniem** – **24%**, **601-1000 skolēniem** – **15%**, bet **17%** strādā skolās ar **1001 un vairāk skolēniem**.

Analizējot **skolu atrašanās vietas**, var secināt, ka aptuveni trešdaļa skolotāju (**36%**) pārstāv **Rīgas** skolas, **21%** – **Vidzemes**, **18%** – **Latgales**, **14%** – **Kurzemes**, **9%** – **Zemgales** un **2%** – **Sēlijas**. Pētījumā nozīmīgs rādītājs bija arī skolu attālums no Rīgas. **30%** skolotāju pārstāv skolas, kas ir **līdz 100km attālumā no Rīgas**, **31%** – **101-200km**, bet **39%** – **201 un vairāk km no Rīgas**.

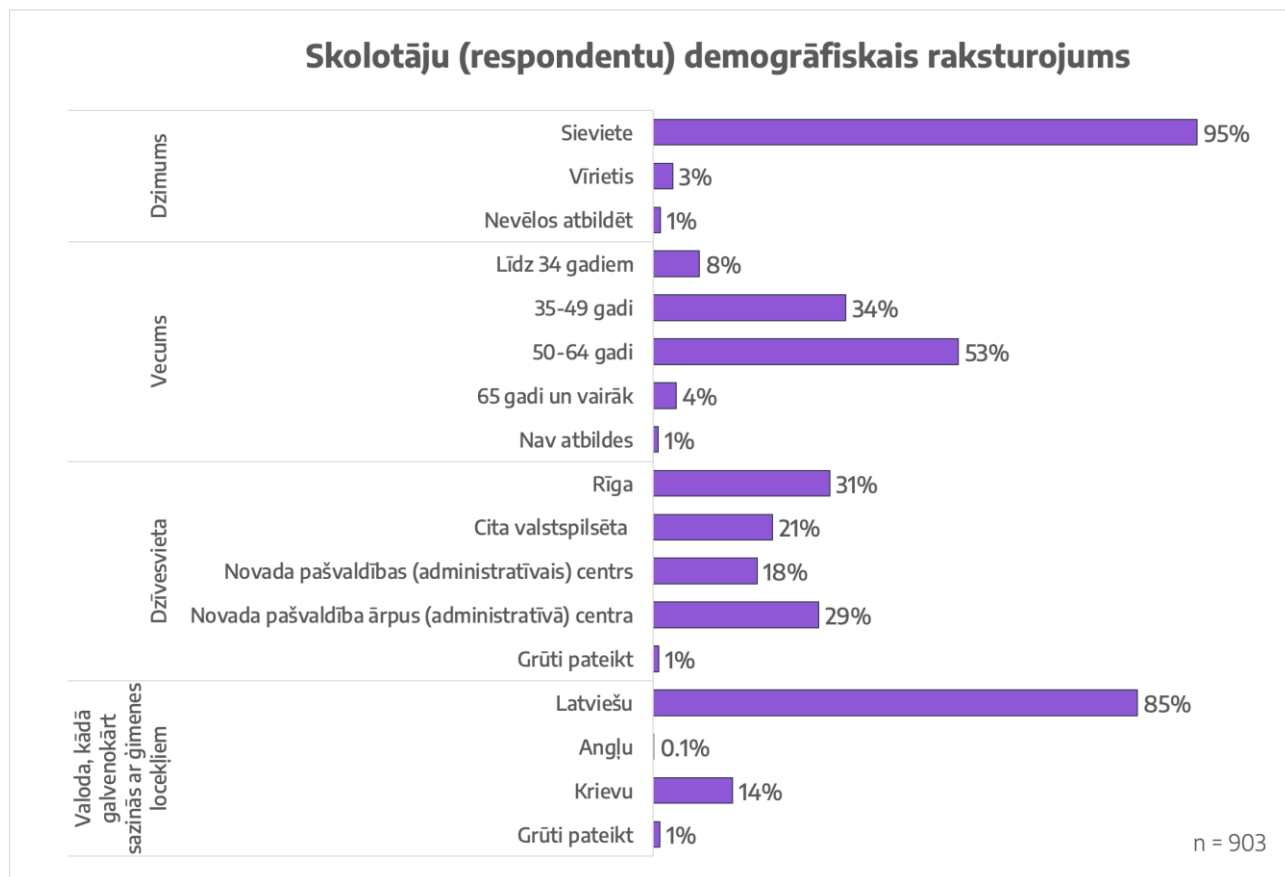
Lai izprastu iesaistīto skolotāju statusu un raksturojumu, aptaujā tika skaidrots, kāda ir respondentu **sasaiste ar programmu** “Latvijas skolas skola”, kādu mācību jomu viņi pārstāv un kurās klašu grupās strādā, domājot par pēdējo gadu (skatīt 3. attēlu). Aptaujas dati rāda, ka vairāk nekā puse jeb **54%** skolotāju programmā “Latvijas skolas soma” ir iesaistīti kā **klases audzinātāji**, **24%** – kā **mācību priekšmeta skolotāji**, **15%** – kā **programmas koordinatori skolā**, bet **5%** – kā **skolas administrācijas pārstāvji** (direktors, vietnieks u.c.). **2%** bija grūti norādīt atbildi uz šo jautājumu.

Skolotājiem tika lūgts raksturot, kas ir galvenā **mācību joma**, kurā viņi vada stundas. Trešdaļa (**33%**) norādīja, ka tā ir **valodu mācību joma**, **18%** – **kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslas mācību joma**, **12%** – **sociālā un pilsoniskā mācību joma**, **10%** **dabaszinātņu** un **10%** **matemātikas mācību joma**, **7%** – **tehnoloģiju mācību joma**, bet tikai **3%** norādīja **veselības un fiziskās aktivitātes mācību jomu**. **7%** bija grūti sniegt atbildi uz šo jautājumu.

Tāpat aptaujā tika pētīts, **ar kādām klašu grupām strādā** skolotāji. Respondentiem bija iespēja atzīmēt vairākas klašu grupas. Lielais vairums (**62%**) strādā **5.-9. klašu grupā**, **41%** – **1.-4. klašu grupā**, savukārt **35%** – ar **10.-12.klašu grupu** (t.sk. izglītojamiem profesionālās vidējās izglītības programmās). **1%** bija grūti norādīt konkrētu klašu grupu.

Dati ļāva secināt, cik aktīvi **kultūras norišu apmeklētāji** (ārpus programmas “Latvijas skolas soma” ietvariem) ir aptaujātie skolotāji (skatīt 4. attēlu). Atsaucoties uz 2022. gada Kultūras barometra pētījumu par Latvijas iedzīvotāju kultūras patēriņu, var teikt, ka starp skolotājiem ir vairāk to iedzīvotāju, kuri kultūras norises apmeklē ļoti bieži – **12%** norādījuši, ka dara to **reizi mēnesī vai biežāk**. Salīdzinājumam, Latvijas iedzīvotāju

kultūras patēriņa izpēte 2022. gadā³⁵ liecināja, ka 11 reizes un vairāk kultūras aktivitātes apmeklē 1%, bet 2020. gadā³⁶ 8% iedzīvotāju. Savukārt starp aptaujātajiem skolotājiem ir tikai **3%** tādu, kas **ne reizi pēdējā gada laikā nav apmeklējuši kādu kultūras norisi**. 2022. gadā nevienu kultūras aktivitāti nebija īstenojuši 34%³⁷ un 2020. gadā 20% iedzīvotāju³⁸. Jāatzīmē, ka dati nav precīzi salīdzināmi jautājuma būtības dēļ un dod tikai priekšstatu par vispārējo situāciju valstī. Lielākā daļa aptaujāto skolotāju jeb **46%** kultūras norises apmeklē **1-2 reizes pusgadā, 25% – 3-5 reizes pusgadā. 12%** norādījuši, ka dara to **reizi gadā**.

1. attēls. Skolotāju demogrāfiskais raksturojums.

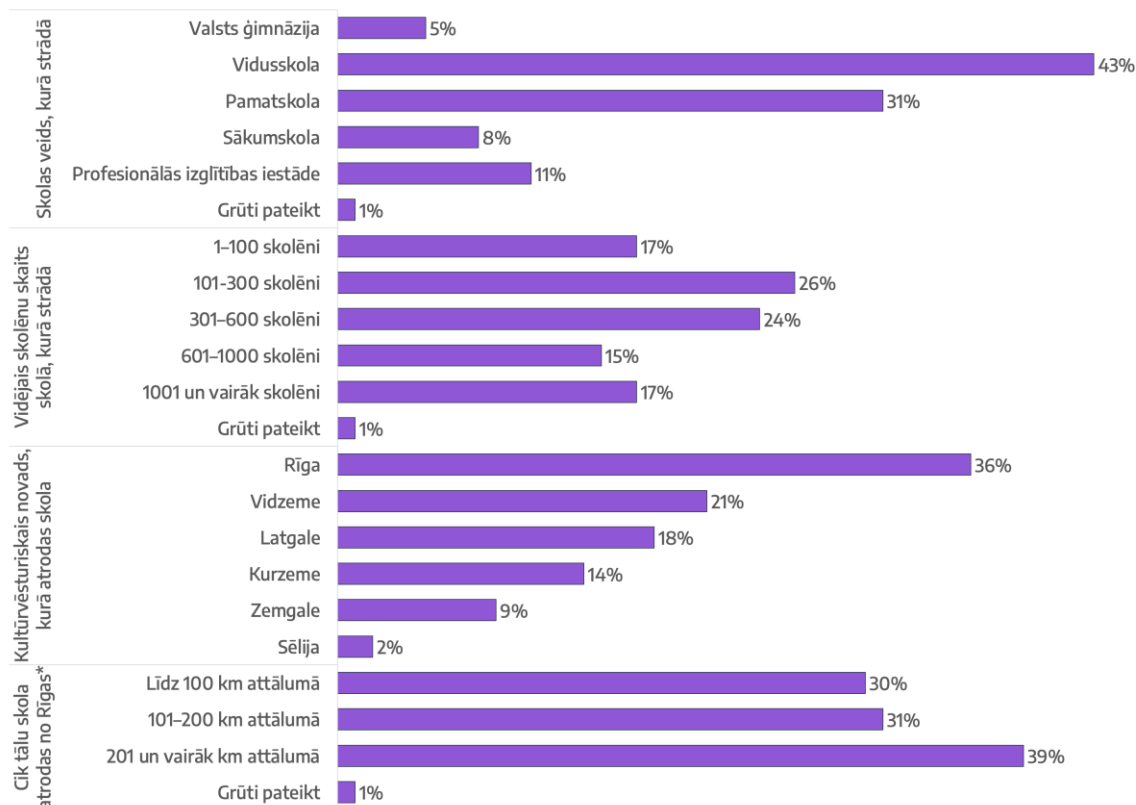
³⁵ Kultūras aktivitātes barometrs 2022. Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. (2022). Pieejams: https://www.km.gov.lv/sites/km/files/media_file/kulturas-barometrs_2022_petijums.pdf (skatīts 10.10.2023.)

³⁶ Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. (2020). Pieejams: https://www.km.gov.lv/lv/media/11801/download_ (skatīts 10.10.2023.)

³⁷ Kultūras aktivitātes barometrs 2022. Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. (2022).

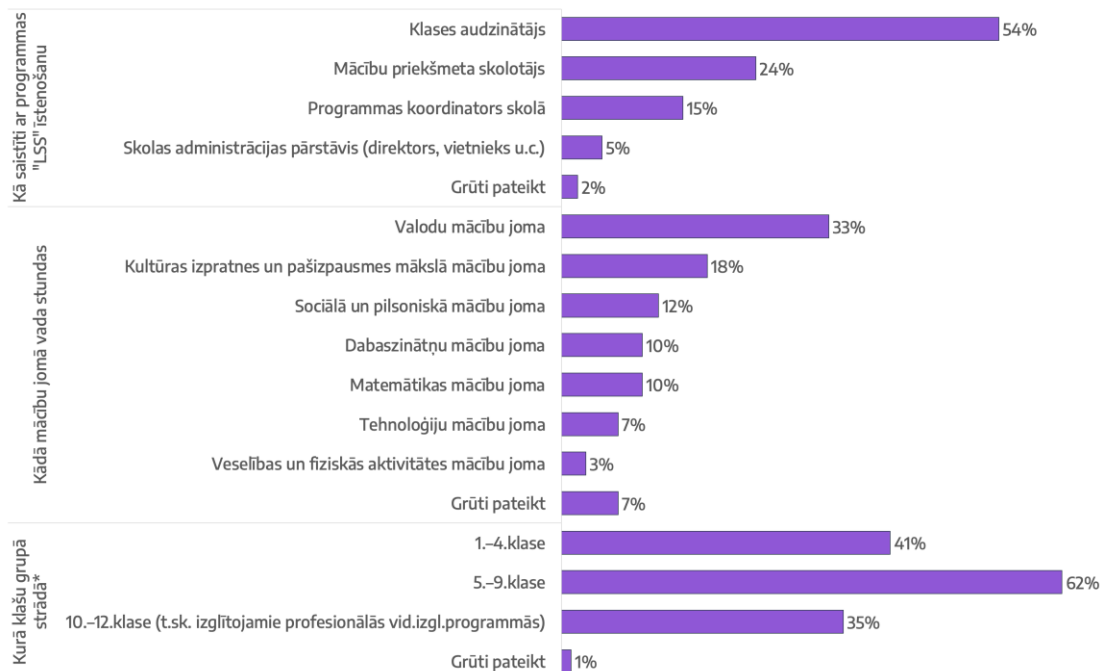
³⁸ Kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums. (2020).

Skolotāju (respondentu) pārstāvēto skolu raksturojums

2. attēls. Skolotāju pārstāvēto skolu raksturojums.

Skolotāju (respondentu) raksturojums, domājot par pēdējo gadu

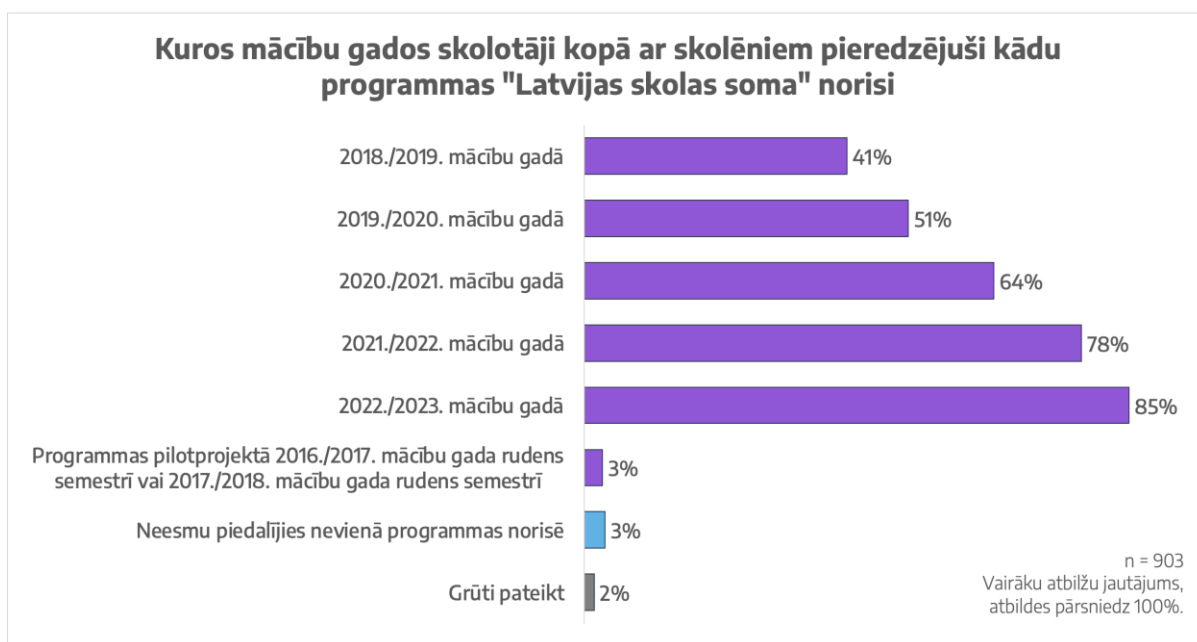
3. attēls. Skolotāju profesionālais raksturojums.

4. attēls. Cik reizes pēdējā gada laikā skolotāji apmeklējuši kultūras norises.

3.2. PIEREDZĒTO KULTŪRAS NORIŠU RAKSTUROJUMS: FORMĀTS, VIETA UN LĪDZFINANSĒJUMS

Lai metodoloģiski precīzāk raksturotu skolotāju pieredzi programmā "Latvijas skolas soma", ar aptaujas palīdzību tika atlasīti respondenti, kuri **pieredzējuši kādu norisi 2022./2023. mācību gada laikā**. Tika identificēti **768 jeb 85%** respondentu, kuri pieredzējuši kādu norisi 2022./2023. mācību gada laikā (skatīt 5. attēlu). Šiem respondentiem aptaujā tika lūgts novērtēt pēdējā gada pieredzi par iesaisti Programmā, pārējiem 15% tika uzdoti tikai vispārīgi jautājumi par Programmu. Kā liecina dati, aptaujātie respondenti ir pieredzējuši kādu Programmas norisi arī iepriekšējos gados, t.sk. **3%** ir piedalījušies Programmas **pilotprojektā**. **3%** respondentu norādījuši, ka **nav piedalījušies nevienā Programmas norisē**. Jāņem vērā, ka aptauja tika izsūtīta skolotājiem ar programmas "Latvijas skolas soma" koordinatore starpniecību un izvēlēta mērķgrupa bija skolotāji, kuri iesaistījušies Programmā, tāpēc dati neparāda iesaistes aktivitāti skolotāju vidū kopumā.

5. attēls. Kuros mācību gados skolotāji kopā ar skolēniem pieredzējuši kādu programmas "Latvijas skolas soma" norisi.

Formāts un vieta

Programmā "Latvijas skolas soma" ir nozīmīgi piedāvājumu atvest gan uz skolām, gan dot iespēju doties uz kultūras norises vietām ārpus skolas. Vēl viena aktuāla kultūras notikumu norises vieta ir digitālā vide, kas īpaši aktualizējās Covid-19 pandēmijas laikā. Attiecīgi, pētījuma datu analīze parāda, kādi bijuši aktuālākie pasākumu formāti (skatīt 6. attēlu) – lielais vairums jeb **81%** respondentu norāda, ka tās bijušas **klātienē norises ārpus skolas pie kultūras pakalpojuma sniedzēja** (teātrī, koncertzālē, muzejā, kultūras centrā, bibliotēkā u.tml.). Gandrīz divas trešdaļas jeb **69%** norādījuši, ka pieredzējuši **klātienē norises skolā**. Savukārt nedaudz vairāk par pusi respondentu (**53%**) norāda, ka tās bijušas **digitālās norises** (tiešsaistē, ieraksta veidā u.tml.).

Analizējot norišu formātu pēc skolas **atrašanās vietas**, var secināt, ka **klātienē norises** skolā vairāk notikušas Vidzemē (75% no skolotājiem, kuru skolas atrodas šeit, norādījuši, ka apmeklējuši klātienē norises skolā) un arī Rīgā (73%), bet vismazāk – Latgalē (58%) un Sēlijā (56%). **Klātienē norises ārpus skolas** vairāk notikušas Latgalē (92%) un Zemgalē (89%), mazāk – Vidzemē (72%). Klātienē norišu apmeklēšanai ārpus skolas parādās saistība ar attālumu no Rīgas – jo lielāks attālums no Rīgas, jo vairāk bijušas norises ārpus skolas. Savukārt **digitālās norises** vismazāk patērētas Rīgā (47%) un visvairāk – Kurzemē (62%), bet skolas attālumam no Rīgas nav izšķirošas nozīmes tā patēriņā.

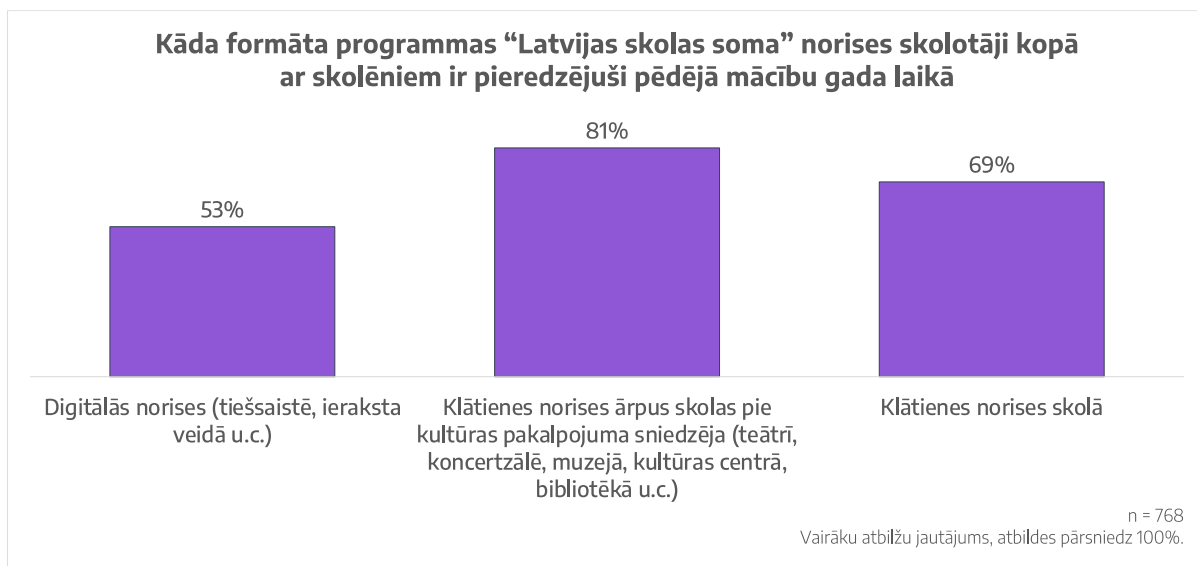
Secināts, ka klātienē norises ārpus skolas pie kultūras pakalpojuma sniedzēja ir iecienītākā kultūras norišu pieredzēšanas forma, bet līdztekus ir svarīgas arī klātienē norises skolā. Skolās tālāk no Rīgas ir biežāks klātienē norišu apmeklējums ārpus skolas, ko, iespējams, nosaka piedāvājuma trūkums klātienē norisēm skolā. Klātienē norises skolā mazāk tiek pieredzētas tieši Latgalē un Sēlijā, bet Rīgā ievērojami vairāk.

Programmā būtiska ir arī kultūras norišu lokācija un attālums, kādā skolēniem iespējams doties, lai iesaistītos tajās (skatīt 7. attēlu). Dati norāda, ka skolotāji visbiežāk kopā ar skolēniem programmas "Latvijas skolas soma" norises pieredzējuši **savā pašvaldībā**, kurā atrodas skola (59%). Trešdaļa (34%) ir pieredzējusi norises tuvu savai pašvaldībai jeb citā novadā sava kultūrvēsturiskā novada (Zemgale, Kurzeme, Vidzeme, Latgale, Sēlija) ietvaros. Rīgā norises pieredzējuši 29% respondentu (šeit neietilpst tie respondenti, kuri paši tur dzīvo). Vēl trešdaļa (33%) citā valstspilsētā (Daugavpilī, Jelgavā, Jēkabpilī, Jūrmalā, Liepājā, Ogrē, Rēzeknē, Valmierā vai Ventspilī). 24% respondentu devušies uz citu novadu cita kultūrvēsturiskā novada ietvaros.

Uz **Rīgu** vairāk devušies vecāko klašu (5.-12.) un Valsts ģimnāziju audzēkņi. Attiecīgi, jo skolā vairāk skolēnu, jo lielāka iespēja, ka skolēni dosies uz kultūras norisēm Rīgā. Bet šāda pati tendence parādās arī par norisēm savā pašvaldībā (bet ne citās pašvaldībās vai valstspilsētās). No Zemgales un Vidzemes izteikti vairāk dodas uz Rīgu (attiecīgi 31% un 28%), bet no Kurzemes un Latgales vismazāk (katrā 15%). Arī attālums no Rīgas būtiski ietekmē norišu apmeklēšanu Rīgā – 34% no tiem, kas atrodas līdz 100km no Rīgas, norādījuši, ka apmeklē tur kultūras norises, 21% no tiem, kas atrodas 101-200km un tikai 12% no tiem, kas atrodas 201km un vairāk no Rīgas. Tie, kas atrodas tālāk no Rīgas, vairāk apmeklējuši kultūras norises citās valstspilsētās.

Rīgas skolu pārstāvji izteikti apmeklējuši pasākumus **savā pašvaldībā** (71%), savukārt Sēlijā tikai 17% un Zemgalē 47%. Attālums no Rīgas būtiski nav ietekmējis pasākuma apmeklēšanu savā pašvaldībā.

Secinām, ka tālāk no Rīgas esošām skolām ir mazāka iespēja apmeklēt kultūras norises Rīgā. Tas nepalielina norišu apmeklējumu savā novadā, skolas tā vietā meklē Rīgai līdzvērtīgu piedāvājumu citās valstspilsētās.

6. attēls. Kāda formāta programmas "Latvijas skolas soma" norises skolotāji kopā ar skolēniem ir pieredzējuši pēdējā mācību gada laikā.

7. attēls. Kur notikušas programmas “Latvijas skolas soma” norises.

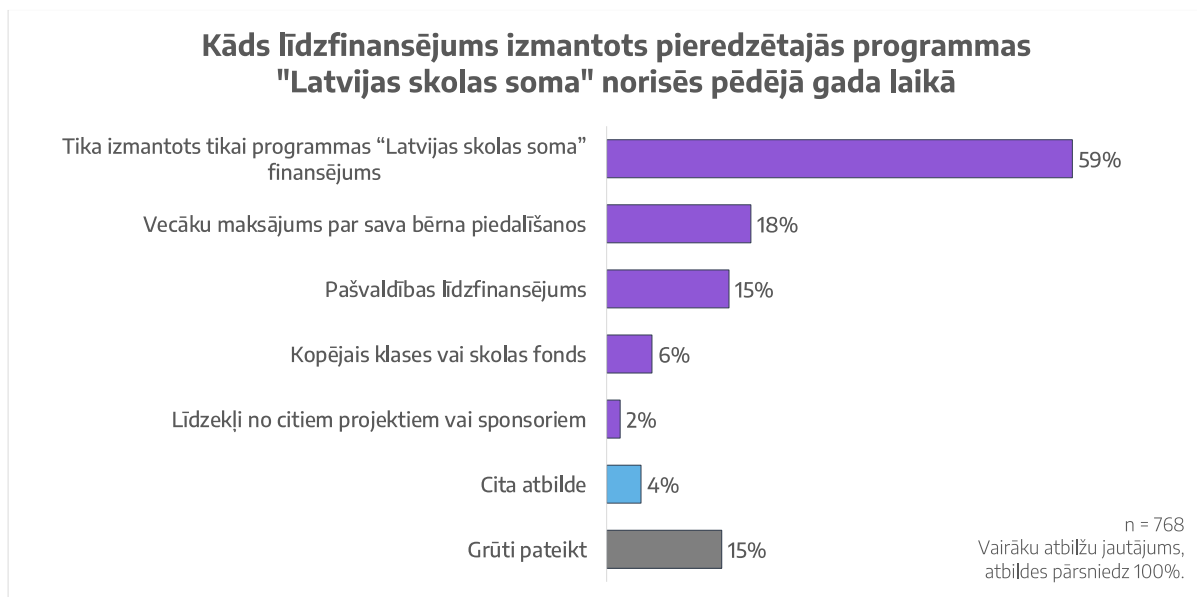
Līdzfinansējums

Aptaujā tika skaidrots, kāds līdzfinansējums izmantots pieredzētajās programmas “Latvijas skolas soma” norisēs pēdējā gada laikā (skatīt 8. attēlu). Dati norāda, ka visbūtiskākais finansējuma avots ir tieši programmas “Latvijas skolas soma” finansējums, jo 59% izmantojuši **tikai** šo finansējuma avotu. Ievērojami mazāka daļa norāda kādu citu līdzfinansējumu – 18% norādījuši vecāku maksājumu par sava bērna piedalīšanos, 15% – pašvaldības līdzfinansējumu, tikai 6% kopējo klases vai skolas fondu un 2% līdzekļus no citiem projektiem vai sponsoriem. Vēl 4% norādījuši citu atbildi – 11 norādīja, ka nav ticis izmantots nekāds finansējuma avots. Vairāki respondenti dažādos aspektos norādījuši uz transporta finansēšanas iespējām – 5 atzīmējuši, ka tiek izmantots skolas transports vai skola finansē tieši transporta izmaksas, 3 – ka vecāki finansē transporta izmaksas, 2 – pašvaldība finansē transporta izmaksas, 3 – neprecīzē, no kāda avota finansēts transports, bet norādījuši nepieciešamību pēc tā. Viens respondents norādījis, ka ir bijis dibinātāja (SIA) finansējums. 3 nezināja, kādi finansējuma avoti izmantoti.

Vecāku līdzmaksājums mazāk bijis nepieciešams 10.-12.klašu grupā (13%) nekā 1.-4. (19%) un 5.-9. (22%) klašu grupās. Izteikti lielāks vecāku līdzmaksājums bijis valsts ģimnāzijās (38%), bet gandrīz nemaz profesionālajās izglītības iestādēs (2%).

Pašvaldību līdzekļi vairāk tikuši piesaistīti 1.-4. (18%) un 5.-9. (19%) klašu grupas nekā 10.-12. klašu grupā (11%), arī tām skolām, kurās ir mazāk skolēnu bijuši vajadzīgi lielāki pašvaldības līdzekļi. Savukārt Rīgas skolām bijis vismazākais pašvaldības atbalsts (7%), bet vislielākais – Zemgalē (32%) un Sēlijā (31%). Pašvaldības mazāk atbalstījušas ar līdzfinansējumu tās skolas, kas atrodas tālāk no Rīgas par 201km (16%), bet vairāk tās, kas atrodas tuvāk par 100km (24%).

Secināts, ka vairāk nekā puse skolu iztiek ar programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu. Jaunākajās klašu grupās svarīgs ir gan vecāku, gan pašvaldības līdzfinansējums. Rīgai tuvāk esošās skolas pašvaldības vairāk atbalstījušas, kas norāda, ka tālāk no Rīgas esošajām skolām nav gan papildus līdzfinansējums, gan mazāk notiek klātienēs norises skolā, atstājot tās ar mazāk resursiem, lai skolēni gūtu tādu pašu pieredzi kā tie, kas atrodas tuvāk Rīgai.

8. attēls. Kāds līdzfinansējums izmantots pieredzētajās programmas “Latvijas skolas soma” norisēs.

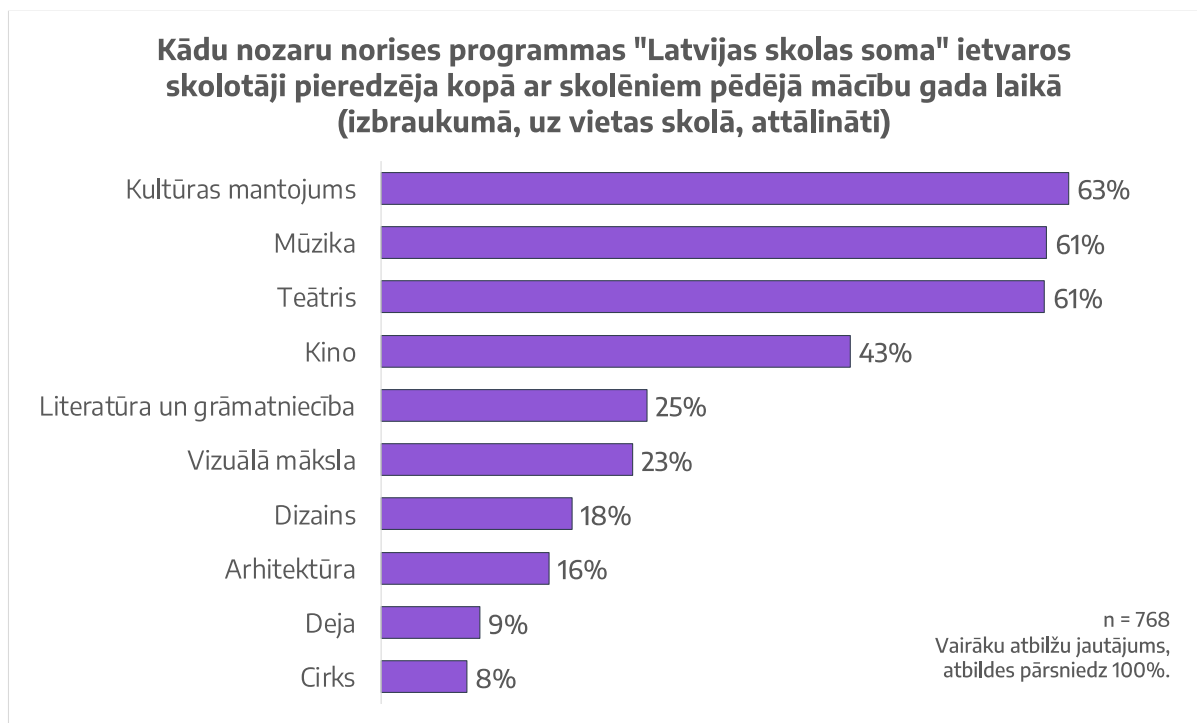
3.3. KULTŪRAS UN MĀKSLAS NORIŠU UN NOZARU IZVĒLE

Pētījumā tika analizēts, kuras pēdējā gada laikā bijušas biežāk apmeklētās kultūras nozares un kāds ir to izvēles pamatojums, tāpat skaidrots, kas ir atsevišķu kultūras norišu izvēles pamatā. **Secināts, ka kultūras norišu pārstāvētās nozares pēdējā gada laikā skolās ir izvēlētas neviendabīgi un ir bijušas konkrētas preferences, atstājot atsevišķas nozares maz apmeklētās.**

Analizētie dati norāda, kādu nozaru norises programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros skolotāji kopā ar skolēniem pieredzējuši visbiežāk pēdējā mācību gada laikā (skatīt 9. attēlu) – 63% tā ir bijusi **kultūras mantojuma** nozare, 61% – **mūzika**, 61% – **teātris** un 43% – **kino**. Uzskatāmi mazāk norises notikušas **literatūras un grāmatniecības** nozares ietvaros (25%), **vizuālajā mākslā** (25%), **dizainā** (18%) un **arhitektūrā** (16%). Vismazāk norišu apmeklēts **dejas** nozarē (9%) un **cirka** nozarē (8%).

Datos redzamas atšķirības dažādu nozaru izvēlēs. **Kultūras mantojuma** nozares norises vairāk pieredzējuši skolēni Sēlijā (72%) un Latgalē (72%), bet mazāk – Rīgā (52%). Nedaudz mazāk to pieredzējuši vecāko klašu skolēni un tie, kas atrodas tuvāk Rīgai. Ar **mūziku** saistītās norises mazāk apmeklētas Sēlijā (44%) un Latgalē (50%), vairāk – Kurzemē (69%). **Teātri** vairāk apmeklējuši skolēni Rīgā (65%), bet kopumā teju visu kultūrvēsturisko novadu ietvaros skolēni apmeklējuši teātri līdzvērtīgi 59-62% ietvaros. Vienīgais izņēmums ir Sēlijas skolēni, kur tikai 44% apmeklējuši ar teātri saistītās norises. **Kino** vairāk skatījušies tie skolēni, kas atrodas tālāk no Rīgas (44% no tiem, kas atrodas virs 201km no Rīgas, bet 34% – no tiem, kas atrodas mazāk par 100km no Rīgas).

Kopumā var secināt, ka nav izteikta sakarība starp biežāk apmeklētajām kultūras nozarēm un attālumu no Rīgas. Atsevišķas atšķirības parādās, piemēram, kultūras mantojumā, ar kuru saistītās norises mazāk apmeklē Rīgas skolēni, un kino apmeklējumā, ko vairāk īstenojuši skolēni, kuru skolas atrodas vistālāk no Rīgas.

9. attēls. Kādu nozaru norises programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros skolotāji pieredzēja kopā ar skolēniem pēdējā mācību gada laikā.

Nozares izvēles iemesli

Aptauja ļāva noskaidrot, kādi iemesli visvairāk ietekmēja konkrētās kultūras nozares norises izvēli pēdējā mācību gada laikā (skatīt 10. attēlu), un skolotāji pārliecinoši norāda, ka izvēlē svarīgi ir **iespēja saistīt nozares piedāvājumu ar mācību saturu un tēmām** (74%). Salīdzinoši lielai respondentu daļai ir būtiski, ka **nozares piedāvājums ir viegli sasniedzams, t.sk. atrodas tuvu skolai** (41%). Te parādās redzamas atšķirības starp skolām, kuras atrodas par 201km tālāk no Rīgas, kur 49% respondentu norādījuši sasniedzamību kā iemeslu nozares izvēlei, un skolām, kas atrodas tuvāk (38% no tām šo norādījuši kā iemeslu). Trešdaļai svarīga ir **nozares cenu politika**, kas ir pieejama skolēnu auditorijai (33%). Nozari pēc tai **pieejamā plašā norišu piedāvājuma izvēlas** 25% respondentu, bet 23% **svarīga ir laba esošā pieredze ar līdzīgām nozares norisēm**. 12% skolotāju vadās pēc **sev personiski interesējošām kultūras nozarēm un to piedāvājuma**, savukārt 10% **nozares izvēli atbalsta skolēnu vecāki**.

2% norādījuši kādu **citū atbildi** – 4 norādīja, ka tā bija skolēnu izvēle, 2 norāda, ka svarīga nozares piedāvājuma atbilstība vecumposmam un auditorijai, 2 – izvēlas skolas administrācija vai koordinators, pa vienam respondentam norādīja, ka svarīgs ir finansējums, kas jāsamaksā skolai vai pašvaldībai, sasniedzams attālums (80km rādiusā), kvalitāte, piedāvātais materiāls, vislabākais pieejamais, nozaru dažādība, izvēlas piedāvājumu angļu valodā un lai, rūpīgi plānojot, dienas laikā varētu redzēt maksimāli daudz. Viens respondents norādīja, ka svarīga ir pieejamība, piemēram, iespēja pieteikt skolēnu bez grupu gida, ko varētu darīt skolotājs, bet esot pieredze, ka ir norises vietas, kuras piedāvā pakalpojumu tikai ar savu gidu.

20. attēls. Kas visvairāk ietekmēja konkrētās kultūras nozares norises izvēli.

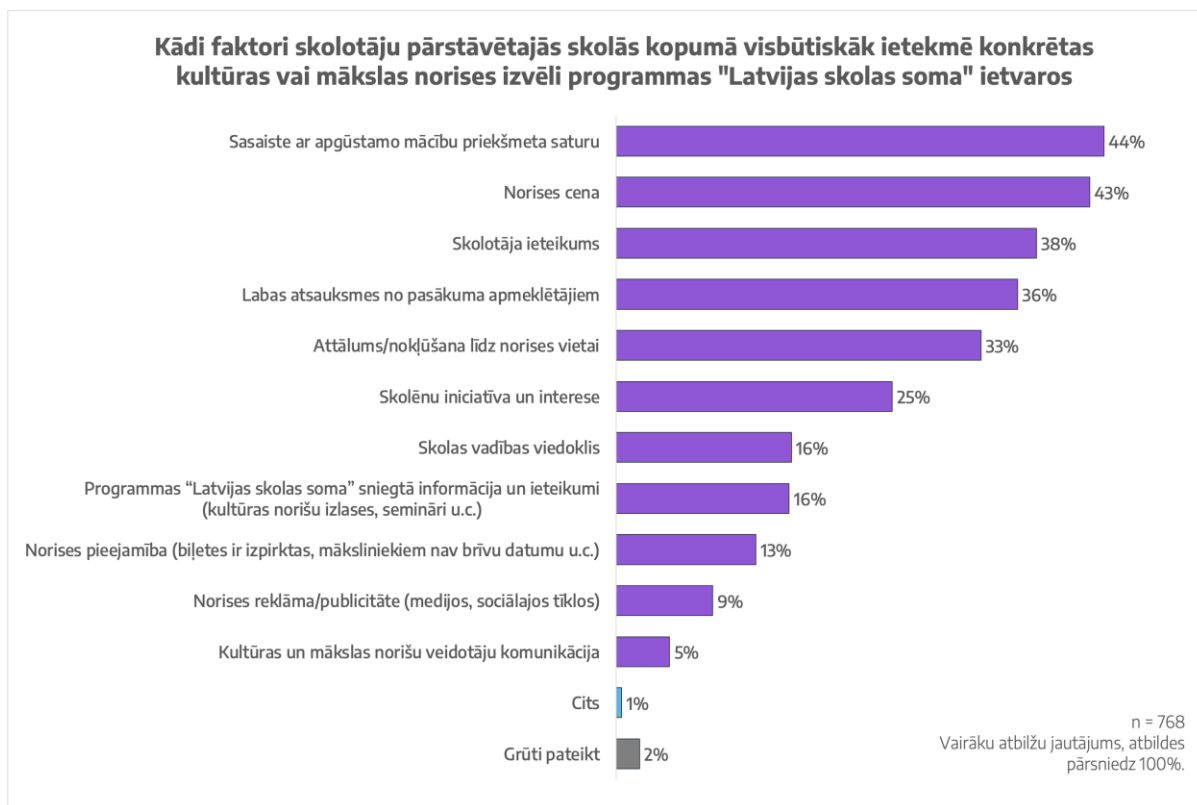
Norises izvēles iemesli

Konkrētas kultūras vai mākslas norises izvēli programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ietekmē dažādi faktori (11. attēls). Līdzīgi kā ar nozares izvēli, arī pie konkrētas norises izvēles respondenti visbiežāk kā būtisku faktoru min **sasaisti ar apgūstamo mācību priekšmeta saturu** (44%) un arī **norises cenu** (43%). Vismazāk cena ietekmē Rīgas skolas (34%), bet visvairāk – Sēlijas (52%) un Zemgales (48%) skolas. Tāpat būtiski ietekmējošie faktori ir arī **skolotāju ieteikums** (38%) un **labas atsauksmes no pasākuma apmeklētājiem** (36%).

33% izvēli ietekmē **attālums/nokļūšana līdz norises vietai**. Tas izteikti saistīts ar skolēnu skaitu – skolām ar mazāk skolēniem attālums/nokļūšana vairāk ietekmē norises izvēli. Tāpat attālums ietekmē visvairāk Latgales (48%) un Vidzemes (41%) skolas, bet vismazāk Rīgas skolas (18%). Attālums/nokļūšana kā ietekmējošs faktors tikai nedaudz parādās tajā, cik tālu skola atrodas tieši no Rīgas, norādot, ka būtiski piekļūt ir ne tikai pasākumiem Rīgā, bet arī citās reģiona kultūrvietās.

25% skolotāju norādījuši, ka ietekmē arī skolēnu iniciatīva un interese (25%). Vismazsvarīgākā loma ir pašu kultūras un mākslas norišu veidotājiem – ne viņu komunikācijas veids (5% min kā būtisku), ne reklāma un cita publicitāte (9%) nav starp būtiskākajiem faktoriem, lai izvēlētos konkrēto norisi.

Var secināt, ka kultūras nozares un konkrētas norises skolās tiek izvēlētas, balstoties uz to sasaisti ar mācību priekšmetu, sasniedzamību (attālumu) un cenu. Nozīmīgas ir arī skolotāju un citu personu atsauksmes un ieteikumi. Attālums un nokļūšana kā izvēles iemesls ir īpaši svarīgs skolām Latgalē un ar mazāk skolēniem.

31. attēls. Kādi faktori skolotāju pārstāvētajās skolās kopumā visbūtiskāk ietekmē konkrētas kultūras vai mākslas norises izvēli.

3.4. PIEDĀVĀJUMS, TĀ PIEEJAMĪBA UN IEROBEŽOJUMI

Piedāvājuma vērtējums

Pētījumā tika analizētas ne tikai apmeklētās nozares, bet arī piedāvājuma pietiekamība un pieejamība. Kopumā respondenti **piedāvājuma pietiekamību nevērtē kā izteikti lielu problēmu** un 46% ir bijis grūti atbildēt, kurā nozarē piedāvājums ir bijis nepietiekams. Tomēr zināmas tendences parādās attiecībā uz **teātra nozari**, kurā izteikti parādās gan piedāvājuma nepietiekamība, gan pieejamības problēmas. Lai gan teātra nozare ir viena no visbiežāk apmeklētajām nozarēm (to norādīja 61% – skatīt 9. attēlu), tā ir arī nozare, kurā pēdējā mācību gada laikā esošais piedāvājums ir bijis nepietiekams (norāda 19% respondentu – skatīt 12. attēlu). 10% respondentu norāda, ka tieši teātra nozarē saskārās ar vislielākajām grūtībām pēdējā gada laikā saņemt pakalpojumu (piemēram, iegādāties biļetes, vienoties par mākslinieku pieejamību) (skatīt 13. attēlu).

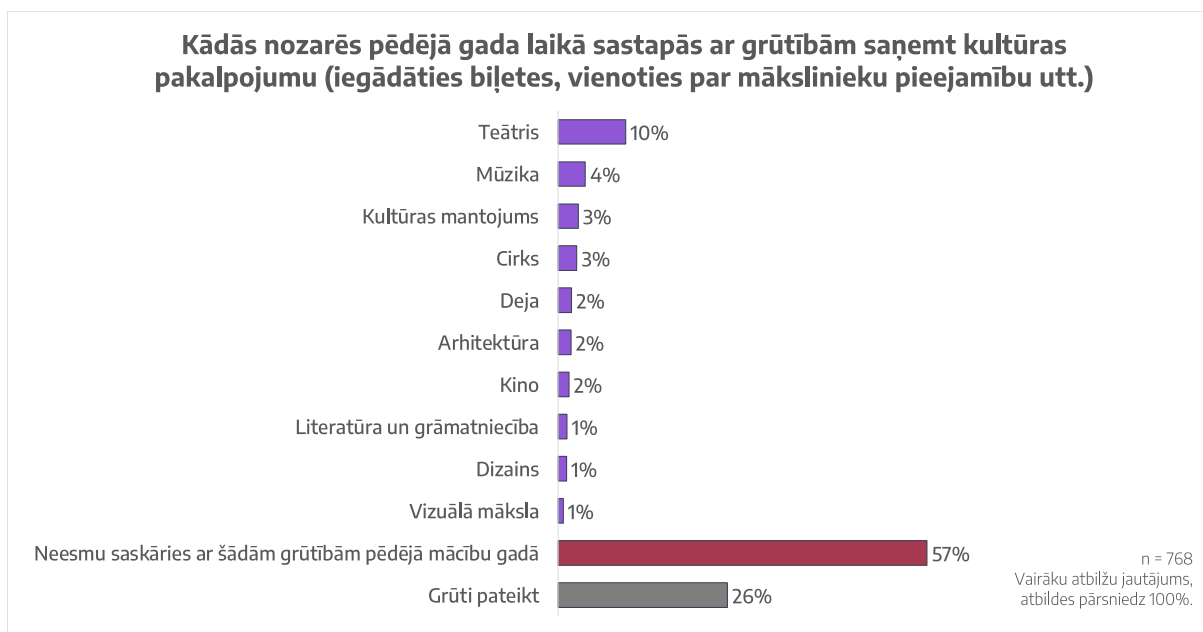
Pēdējā gada laikā esošais kultūras piedāvājums nav bijis pietiekams arī arhitektūras (13%), cirka (13%), dejas (12%), dizaina (12%) un kino (10%) nozarēs. Mazāk par 10% respondentu norāda, ka piedāvājums nepietiekams bijis kultūras mantojuma, literatūras un grāmatniecības, mūzikas un vizuālās mākslas nozarēs (skatīt 12. attēlu).

Analizējot nozares, kurās vēl bijušas grūtības saņemt kultūras pakalpojumus, tad šeit bez teātra nozares izteikti problemātiskas neparādās neviena cita – ar grūtībām saņemt pakalpojumu saskārās mazāk nekā 4% respondentu (skatīt 13. attēlu). Vairāk nekā puse jeb 57% norāda, ka vispār nav saskārušies ar nekādām grūtībām, bet 26% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Tiek secināts, ka piedāvājuma nepietiekamība un nepieejamība ir tikai teātra nozarē, jo bijušas grūtības saņemt pakalpojumu, piemēram, iegādāties biļetes un vienoties ar māksliniekiem par pieejamību. Pārējās nozarēs nav bijušas izteiktas grūtības saņemt pakalpojumu, bet nepietiekams piedāvājums kā problēma parādās ne tikai teātra, bet arī arhitektūras, cirka, dejas un kino nozarē (minējuši virs 10% respondentu).

42. attēls. Kurās kultūras nozarēs pēdējā mācību gada laikā esošais piedāvājums ir bijis nepietiekams.

53. attēls. Kādās nozarēs pēdējā gada laikā sastapās ar grūtībām saņemt kultūras pakalpojumu.

Ierobežojumi norišu pieredzēšanai

Respondentiem, kuri norādīja, ka bijušas grūtības saņemt kultūras pakalpojumus konkrētās nozarēs, tika lūgts minēt piemērus, ar kāda veida grūtībām nācās sastapties pēdējā mācību gada laikā. Lielākoties minēts nepietiekamais finansējuma apjoms, t.sk. finansējuma trūkums ceļa izdevumiem reģionu skolās, biļešu dārdzība, ko nespēj nosēgt Programmas finansējuma apmērs, kā arī sastapšanās ar zemas kvalitātes norisēm (reklāma un norises apraksts neatbilst saņemtajam pakalpojumam). Tāpat šie skolotāji norāda uz birokrātiskiem aspektiem pašvaldības izvirzītās prasības biļešu iegādei, kā arī norišu nepieejamību, jo skolēnu skaits skolā ir pārāk mazs, lai norišu piedāvātāji piekristu braukt uz skolu. Papildus tam tiek norādīts uz dažādiem organizatoriskajiem izaicinājumiem, piemēram, norišu laiku salāgošanu ar mācību stundām un procesu.

Aptaujas datu analīze ļāva izdarīt secinājumus arī par šķēršļiem, kas pārsvarā ierobežo skolēnu kultūras norišu pieredzēšanu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros (skatīt 14. attēlu). Visbiežākais šķērslis, ar ko

saskaras vairāk nekā puse skolotāju, ir **transporta izmaksas** (norādījuši 54% respondentu), kā arī likumsakarīgi **attālums līdz norises vietai** (50%).

Pie nozīmīgiem šķēršļiem respondenti min arī finansiālos aspektus – **nepietiekamu programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu** (40%) un **biļešu izmaksas** (39%). Tāpat trešdaļa respondentu saskārušies ar problēmu, ka **norise nav iekļauta programmā “Latvijas skolas soma”**. 22% norādījuši, ka ir **ierobežots piedāvājums atbilstoši skolēnu vecumposmam**, kā arī 19% problēma bijusi **skolotāju darba noslodze**. Neliela daļa respondentu norādījuši kā šķēršļus **ierobežotu piedāvājumu atbilstoši skolēnu interesēm** (16%), **nepieciešamība meklēt līdzfinansējumu** (15%), **kultūras pakalpojumu pieejamība** (14%) un **saskaņošana ar mācību procesu/stundu plānu** (13%). Citus iemeslus minējuši mazāk nekā 10%.

Datu analīzē parādās, ka **attālums līdz norises vietai** kā šķērslis ir saistīts ar skolas attālumu no Rīgas – 72% respondentu, kuru skolas, kas atrodas 201 km un tālāk no Rīgas, norāda attālumu kā šķērslis. Savukārt tuvāk Rīgai šī atšķirība nav tik izteikta – attālumu kā šķērslis norāda 59% respondentu, kuru skolas atrodas 101-200km attālumā no Rīgas, un 57% – kuru skolas atrodas mazāk nekā 100km rādiusā no Rīgas. Izteikti nozīmīgs faktors attālumam kā šķērslim ir kultūrvēsturiskais novads – 70% respondentu, kuru skolas atrodas Latgalē, norāda attālumu kā šķērslis, 66% – Kurzemē, 61% – Vidzemē, 59% – Zemgalē, bet daudz mazāk Sēlijā (31%) un Rīgā (25%) to saredz kā šķērslis.

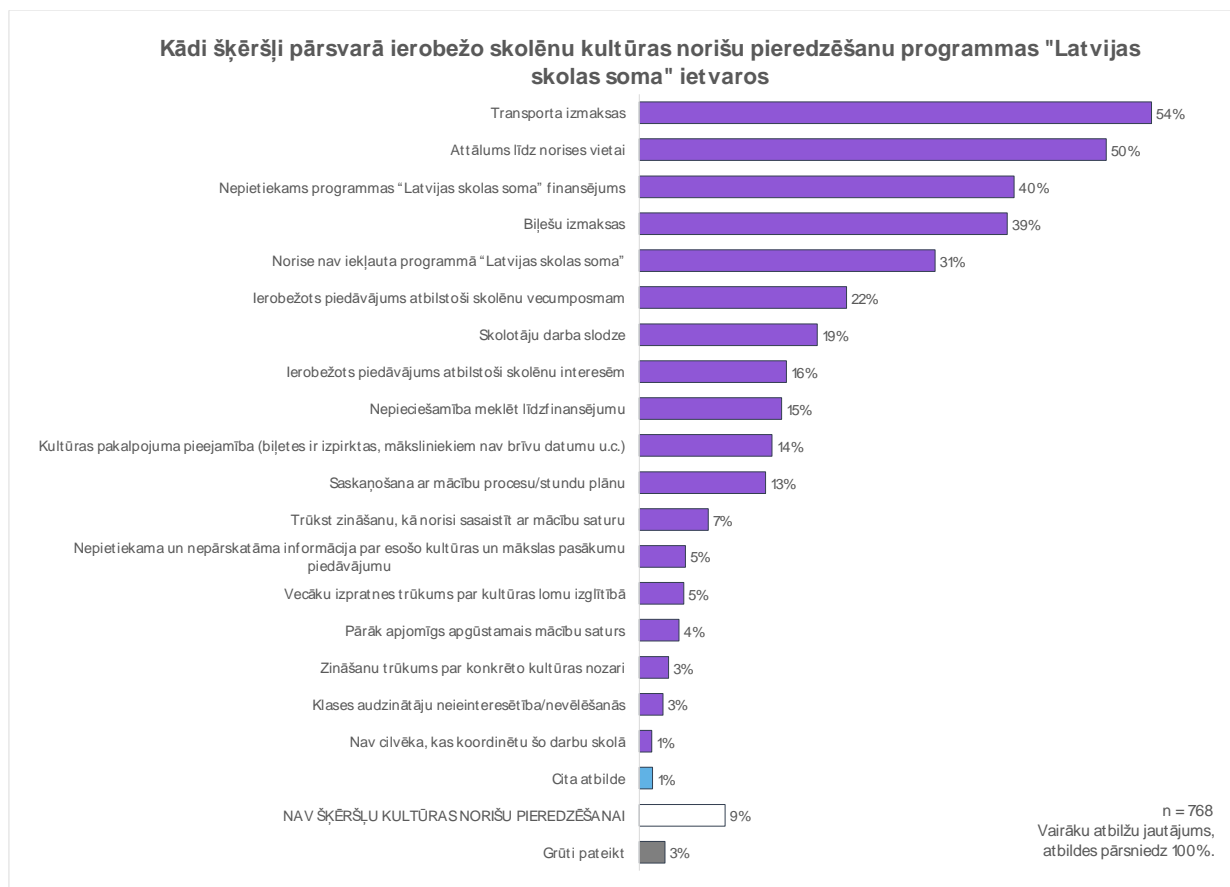
Toties **transporta izmaksas** ir teju tikpat nozīmīgs šķērslis arī tām skolām, kas atrodas gan tuvāk, gan tālāk no Rīgas. Vismazāk transporta izmaksas kā šķērslis redz tieši Rīgas skolu pārstāvji (32%), savukārt Vidzemē (69%), Latgalē (68%), Kurzemē (67%) un Zemgalē (59%) tas ir daudz izteiktāks šķērslis.

Dati uzrāda zināmas atšķirības starp norādītajiem šķēršļiem kultūras norišu apmeklēšanā arī starp dažādiem kultūrvēsturiskajiem novadiem un Rīgu.

- **Vidzemē** ir izteikti ierobežots piedāvājums atbilstoši skolēnu vecumam (norāda 30%, bet citās vietās tas ir 17-21% robežās).
- **Zemgalē** izteikta atšķirība parādās tajā, ka šķērslis norišu apmeklēšanai ir tas, ka tās nav iekļautas programmā “Latvijas skolas soma” (norāda 43% respondentu, citās vietās – 26-32%).
- Vislielākā problēma ar biļešu izmaksām ir **Zemgalē** (52%) un **Sēlijā** (50%). Rīgā ir salīdzinoši mazāk problēmu ar biļešu izmaksām – to kā šķērslis norāda 26% skolotāju.
- Nepieciešamība meklēt līdzfinansējumu bijusi visizteiktākā **Vidzemē** (23%), **Kurzemē** (20%) un **Sēlijā** (19%), savukārt Rīgā (9%) un Latgalē (13%) vismazāk izteikta.
- Kultūras pakalpojuma pieejamība (izpirktas biļetes, māksliniekiem nav brīvu datumu utt.) visproblemātiskākā bijusi **Zemgalē** (20%) un **Vidzemē** (18%), bet citās vietās 11-15%.
- **Rīgā** visizteiktākās problēmas bijušas saskaņot norises ar mācību/stundu plānu (21% norāda to kā šķērslis, bet citās vietās 0-10%). Tāpat Rīgā problemātiska ir skolotāju darba noslodze (26%, citās vietās 12-19%).
- **Rīgā** neviens skolotājs nenorāda, ka viņiem kā šķērslis bijis zināšanu trūkums, kā norisi saistīt ar mācību vielu, bet kultūrvēsturiskajos **novados** šo kā šķērslis norādījuši 4-7% respondentu.
- Nepietiekams finansējums kā šķērslis ir **visos** kultūrvēsturiskajos novados – to norāda 43-50% respondentu, atkarībā no vietas. Savukārt **Rīgā** tikai 32% tas bijis šķērslis.

Kopumā Rīgas skolu skolotāji sastapušies ar mazāk šķēršļiem, bet atšķirības starp kultūrvēsturiskajiem novadiem ir ievērojamas. 15% Rīgas skolu skolotāju norāda, ka nav sastapušies ar nekādiem šķēršļiem. Savukārt reģioni saskaras ar atšķirīgām problēmām, un tur tikai 5-8%, atkarībā no kultūrvēsturiskā novada, var teikt, ka nav sastapušies ar nekādām problēmām.

Tiek secināts, ka šobrīd lielākie šķēršļi skolēniem Programmas ietvaros pieredzēt kultūras norises, ir saistīti ar skolu attālumu no norises vietām un nepietiekamo finansējumu: gan transporta izmaksas, gan augstās biļešu cenas. Vismazāk šķēršļu kultūras norišu pieredzēšanai ir Rīgā, bet kultūrvēsturiskajos novados ir atšķirīgas problēmas. Attālums kā būtisks šķērslis ir skolām, kas atrodas vairāk par 201km no Rīgas un Latgales skolām. Transporta izmaksas kā šķērslis ir neatkarīgi no attāluma no Rīgas, bet tieši Rīgā tas nav ievērojams šķērslis.

64. attēls. Kādi šķēršļi pārsvarā ierobežo skolēnu kultūras norišu pieredzēšanu programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros.

3.5. LĒMUMA PIENĒMŠANAS PROCESS PAR NORIŠU IZVĒLI UN SADARBĪBA

Pētījumā tika skaidroti lēmuma pieņemšanas procesi par norises izvēli programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros, lūdzot 5 punktu skalā novērtēt lēmuma pieņemšanas procesā dažādo iesaistīto ietekmi (skatīt 15. attēlu). Analizējot vidējos rādītājus, vislielākā ietekme ir skolas koordinatoram/īpaši nozīmētam cilvēkam (vērtēts ar vidēji 4,3 punkti), klašu audzinātājiem (4,2 punkti) un skolas administrācijai (direktors, vietnieki u.c. pārstāvji, 3,9 punkti). Salīdzinoši augstāk vērtēta mācību priekšmetu skolotāju (3,7 punkti) un skolēnu (3,5 punkti) ietekme lēmuma pieņemšanā. Mazāk nozīmīgi lēmuma pieņemšanā ir skolēnu vecāki, ģimenes (2,9 punkti), pašvaldības koordinatori (2,7 punkti), skolēnu pašpārvaldes (2,6 punkti), pašvaldības izglītības speciālisti (2,4 punkti), skolas padome (2,4 punkti), un vismazākā ietekme ir pašvaldības kultūras nozares speciālistiem (2,3 punkti).

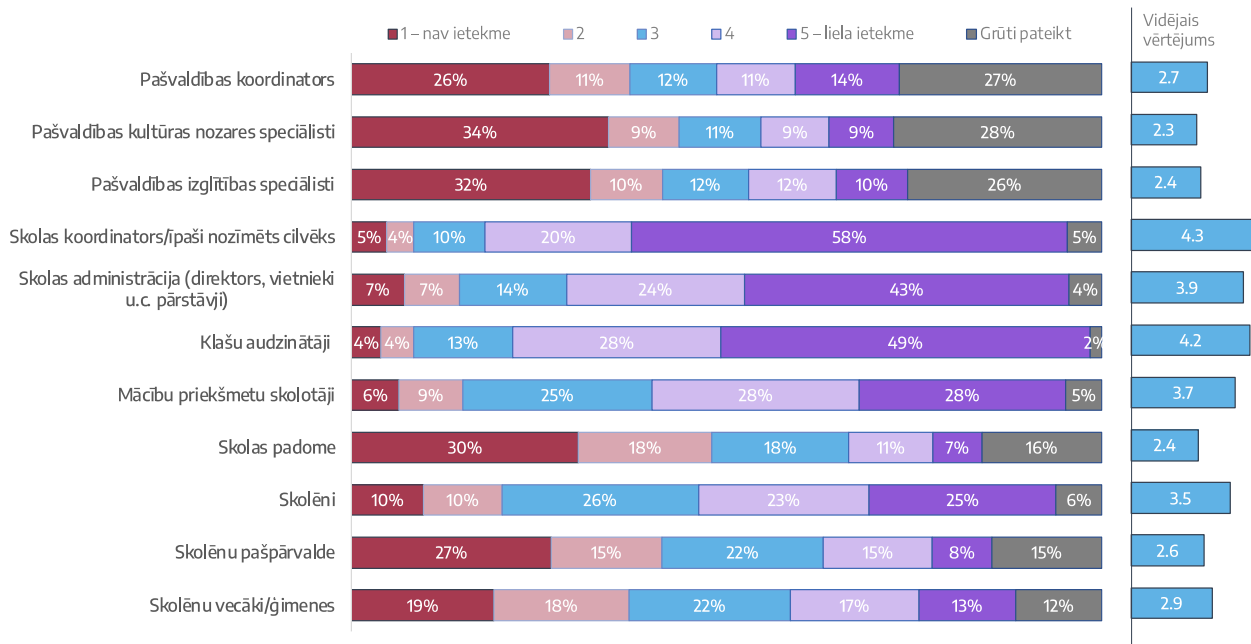
Lai analizētu **skolēnu** iesaisti, tiem, kas piedalījušies Programmā, tika lūgts raksturot, vai viņiem bijusi iespēja piedalīties lēmuma pieņemšanā par kādas kultūras norises apmeklēšanu. Atbildi sniedza 345 jeb 60% skolēnu aptaujas respondenti. Skolotāju aptaujā skolēnu iesaiste lēmuma pieņemšanā vērtēta kā vidēji nozīmīga, citiem iesaistītajiem ieņemot nozīmīgāku lomu, arī skolēnu aptaujā parādās, ka mazliet vairāk nekā pusei skolēnu (55%) ir bijusi iespēja piedalīties lēmuma pieņemšanā par kādas kultūras norises apmeklēšanu. 8% bija sajūta, ka iespēja bija, bet ieteikumi netika ņemti vērā, savukārt 26% šāda iespēja izvēlēties nebija (skatīt 16. attēlu).

Aptaujā skolotājiem tika lūgts raksturot, kādā veidā viņu pārstāvētajās skolās skolēni tiek iesaistīti programmas "Latvijas skolas soma" norišu izvēlē, plānošanā un organizēšanā (skatīt 17. attēlu). Aptuveni trešā daļa (**31%**) norāda, ka **skolēni piedalās sagatavošanās darbos, ja norise notiek skolā** (veido afišas, iekārto telpu, sagaida māksliniekus u.c.). Gandrīz tikpat daudz (**30%**) norāda, ka **skolēni piedalās norises organizēšanā, ja tā notiek ārpus skolas** (plāno maršrutu u.c.). Tikai nedaudz mazāk skolotāju norādījuši, ka **skolēni iesaka konkrētu ar mācību saturu saistītu norisi (27%)**. Savukārt tikpat (**27%**) norādījuši, ka **skolēni netiek iesaistīti norišu izvēlē, plānošanā un organizēšanā**.

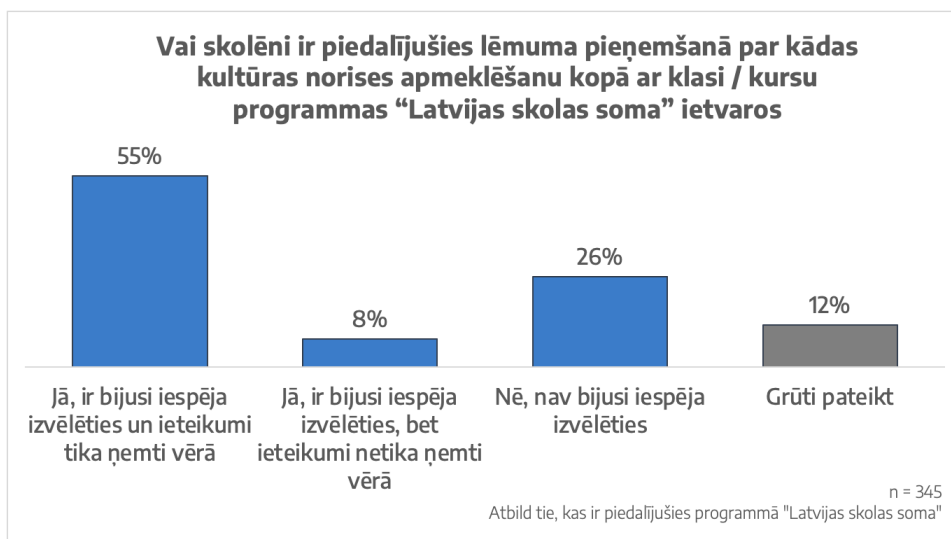
3% norādījuši **citu atbildi** – 8 norādījuši, ka plānošana norisinās kopīgi, pamatā sākotnēji skolotājs iesaka savus variantus un tālāk ir iespēja uz klausīt skolēnus, saskaņot to ar viņu vēlmēm vai arī kopīgi balsot par vēlamo variantu. 6 norāda, ka iesaiste atšķiras dažādiem vecumposmiem – augstākajās klašu grupās lēmuma pieņemšana ir vairāk skolēnu ziņā, bet mazākajās izvēlas skolotāji. Atsevišķā gadījumā respondents norāda, ka arī 1.-3.klašu grupā piedāvā variantus un skolēni izvēlas. Uz skolēnu iesaistes problemātiku norāda divas atbildes par to, ka speciālo skolu skolotāji un administrācija izvēlas vecumposmam un attīstības līmenim atbilstošu pasākumu, vēl vienā gadījumā šie skolēni palīdz iekārtot telpas, bet ne plānot. Viens respondents norādījis, ka skolēniem nav interese iesaistīties un viņi pieņem to, ko piedāvā.

Lēmuma pieņemšana par kultūras norisi ir skolas koordinatora un klašu audzinātāju atbildība, savukārt skolēni skolotāju vērtējumā nav ar lielu ietekmi un skolēniem ne vienmēr ir iespēja pieņemt lēmumu par iesaisti un tās veidu programmā "Latvijas skolas soma". Dati parādīja, ka puse skolu piekopj praksi lēmuma pieņemšanā iesaistīt skolēnus. Visbiežāk tas notiek, palīdzot ar sagatavošanās darbiem norisēm skolā un pašas norises organizēšanā ārpus skolas.

Cik liela ietekme lēmumu pieņemšanā par norises izvēli programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros ir minētajām personām (vērtējums 5 punktu skalā, kur 5 - "liela ietekme", 1 - "nav ietekme"), n=768

75. attēls. Cik liela ietekme lēmuma pieņemšanā par norises izvēli programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros ir minētajām personām.

86. attēls. Vai skolēni ir piedalījušies lēmuma pieņemšanā par kādas kultūras norises apmeklēšanu kopā ar klasi / kursu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros.

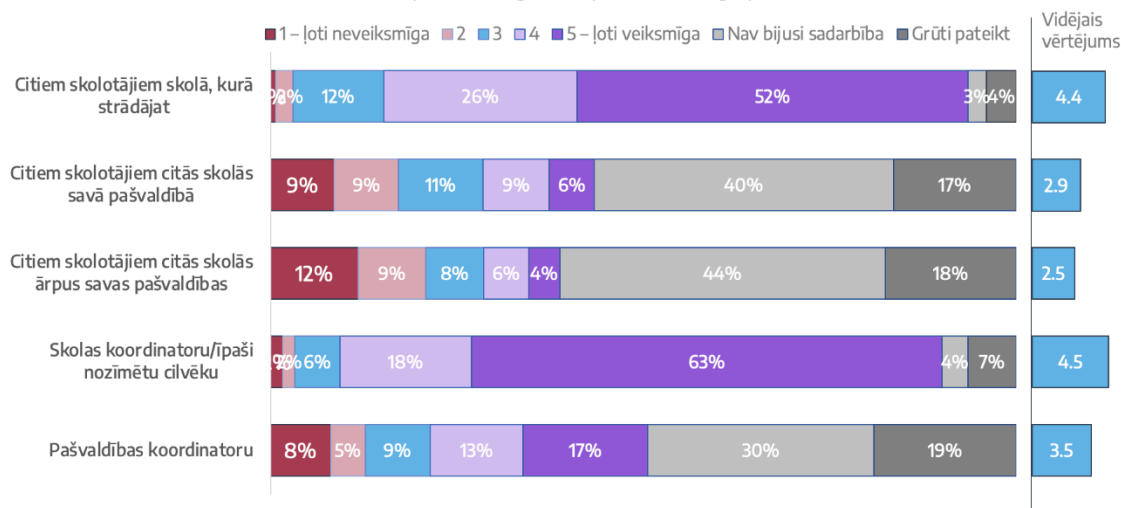
97. attēls. Kādā veidā skolotāju pārstāvētajā skolā skolēni tiek iesaistīti programmas “Latvijas skolas soma” norišu izvēlē, plānošanā un organizēšanā.

iesaistīto pušu sadarbība

Skolotājiem tika lūgts novērtēt 5 punktu skalā, cik veiksmīga vai neveiksmīga programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir bijusi viņu sadarbība ar citām personām (skatīt 18. attēlu). Visveiksmīgākā sadarbība skolotājiem ir bijusi ar skolas koordinatore vai īpaši nozīmētu cilvēku (vidējais vērtējums 5,5 punkti) un citiem skolotājiem skolā, kurā strādā (4,4 punkti). Uzskatāmi mazāk veiksmīga sadarbība bijusi ar pašvaldības koordinatore (3,5 punkti), bet ar citiem skolotājiem citās skolās savā pašvaldībā (2,9 punkti) un citiem skolotājiem citās skolās ārpus savas pašvaldības (2,5 punkti) šī sadarbība vērtēta kā vismazāk veiksmīgā. Jāatzīmē, ka lielai daļai skolotāju nav bijusi sadarbība ar citiem skolotājiem citās skolās ārpus savas pašvaldības (44%) un vai arī grūti novērtēt šādu sadarbību (18%), kā arī 40% nav bijusi sadarbība ar citiem skolotājiem citās skolās savā pašvaldībā un 17% grūti to novērtēt. Arī ar pašvaldības koordinatore 30% no skolotājiem, kuri iesaistījušies Programmas norisēs pēdējā gada laikā, nav bijusi sadarbība, bet 19% grūti to novērtēt.

Secināts, ka skolotāji veiksmīgi sadarbojas ar skolas koordinatoru vai īpaši nozīmētu cilvēku skolā un citiem savas skolas skolotājiem, bet sadarbības netiek vai maz tiek veidotas un arī neizdodas ar citu skolu savā un citās pašvaldībās skolotājiem. Aptuveni puse skolotāju sadarbojas ar pašvaldības koordinatoru un šo sadarbību vērtē kā vidēji veiksmīgu.

Cik veiksmīga vai neveiksmīga programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir bijusi skolotāju sadarbība ar zemāk minētajām personām (novērtējums 5 punktu skalā, kur 5 - "ļoti veiksmīga", 1 - "ļoti neveiksmīga"), n=768

108. attēls. Cik veiksmīga vai neveiksmīga programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir bijusi skolotāju sadarbība ar zemāk minētajām personām.

3.6. NORIŠU INTEGRĒŠANA MĀCĪBU DARBĀ

Pētījumā viens no būtiskajiem aspektiem bija izpētīt, kā skolotāji izmantojuši savā darbā un mācību procesā iekļāvuši programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros notiekošajās kultūras norisēs iegūto skolēnu pieredzi (skatīt 19. attēlu). 82% norāda, ka tā izmantota **audzināšanas stundās**, kur satiekas visa klase, savukārt trīs ceturtdaļas jeb 73% skolotāju izcēla, ka izmanto pieredzi **konkrēta mācību priekšmeta satura apgūšanai**. 19% to izmanto **skolēna radošā vai zinātniski pētnieciskā darba izstrādē**. 1% norādījis **citu atbildi** – 2 norādījuši, ka pieredze izmantota karjeras izglītībā, pa vienam norādījuši klases ekskursiju, valsts un tradīciju svētku organizēšanai skolā un sarunām, diskusijām. 3% nekādā veidā nav pielietojuši skolēnu iegūtās zināšanas Programmas norisēs.

Programmas veidotājiem bija būtiski saprast, kā skolotāji sagatavo skolēnus pirms un kā strādā ar viņiem pēc kultūras norises apmeklējuma. Skolotāju aptaujā tika lūgts brīvā formā ierakstīt atbildes, kas datu analīzē tika apkopotas kategorijās (skatīt 20. attēlu). Atbildes sniedza 393 respondenti. Analīze norāda, ka **pirms** kultūras norises apmeklējuma nedaudz vairāk par pusi skolotāju **iepazīstina skolēnus ar plānoto notikumu un tā saturu** (55%), aptuveni trešā daļa (35%) ar skolēniem **rīko diskusijas un sarunas par tēmu**. 20% norādīja, ka **notikuma saturs jau iekļauts mācību saturā**. Mazāk respondentu norādīja atbildes, kas saistītas ar iepazīstināšanu ar informāciju par pasākumu, skolēnu iesaisti informācijas meklēšanā un/vai norises organizēšanā, kā arī pirms pasākuma dots konkrēts uzdevums. 1% norāda, ka nekā nesagatavo skolēnus pirms norises.

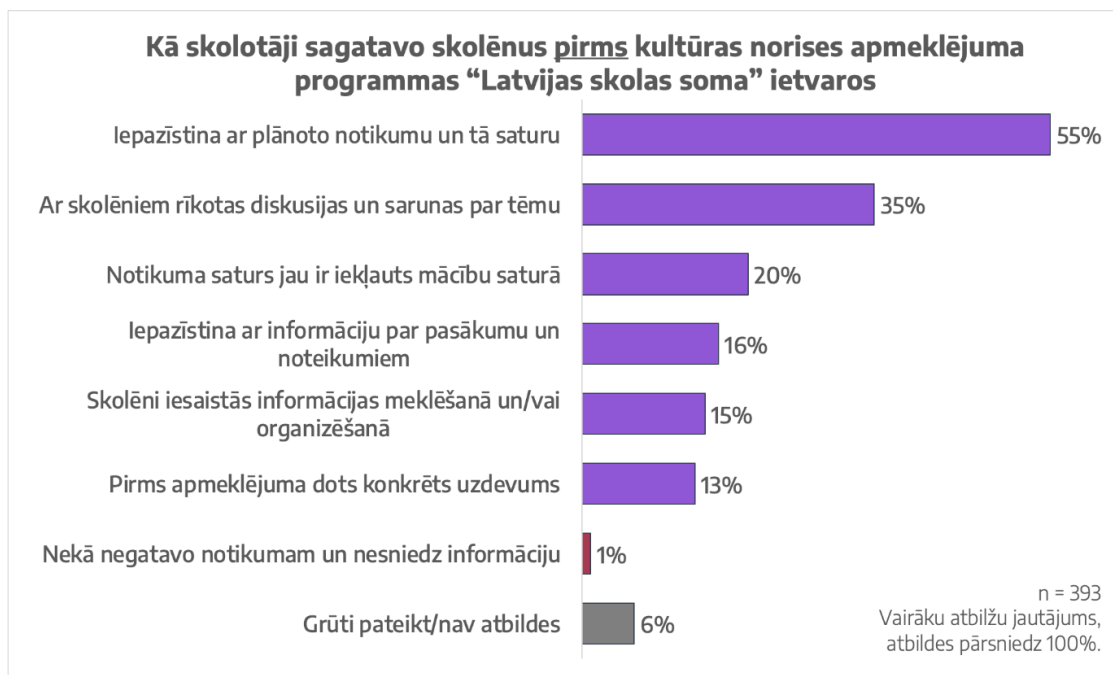
Par aktivitātēm **pēc** kultūras norises atbildes sniedza 503 respondenti, un visbiežāk skolotāji pēc kultūras norišu apmeklējuma aicina skolēnus uz **mutisku izvērtējumu** (53%) piemēram, diskutē un rada vidi sarunai, ceturtdaļa daļa (25%) lūdz sniegt **rakstveida atsauksmes**, piemēram, domraksta, esejas, recenzijas vai anotācijas formā (skatīt 21. attēlu). Nedaudz mazāk (23%) uzdod kādu **radošo darbu saistībā ar norisi**, piemēram, liekot zīmēt, veidot plakātus u.tml. Mazāk respondenti norādījuši, ka iekļauj konkrētas zināšanas mācību saturā, lūdz pildīt darba lapas vai testus, prezentācijas, uzdod jautājumus aptaujas formā, lūdz meklēt

papildu informāciju par kultūras norisi un aicina salīdzināt norisi ar citu līdzīgu pieredzi vai mākslas darbiem. 1% norāda, ka neīsteno nekādas aktivitātes.

Kopumā 96% skolotāju savā darbā izmantojuši programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norisēs iegūto skolēnu pieredzi, un visbiežāk tas noticis audzināšanas stundas vai konkrēta mācību priekšmeta satura apgūšanas ietvaros. Skolotāji skolēnus sagatavo pirms kultūras norises, pamatā izrunājot plānotā notikuma saturu un rīkojot par to sarunas. Pēc kultūras norises visbiežāk tiek izmantotas atsauksmes mutiskā formā, piemēram, sarunas, diskusijas u.tml., mazāk rakstveida un citi radošie darbi.

119. attēls. Kādā veidā skolotāji savā darbā ir izmantojuši programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norisēs gūto skolēnu pieredzi.

20. attēls. Kā skolotāji sagatavo skolēnus pirms kultūras norises apmeklējuma programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros.

21. attēls. Kādas aktivitātes skolotāji īsteno pēc kultūras norises apmeklējuma programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros.

3.7. PROGRAMMAS NOVĒRTĒJUMS UN INFORMĒTĪBAS LĪMENIS

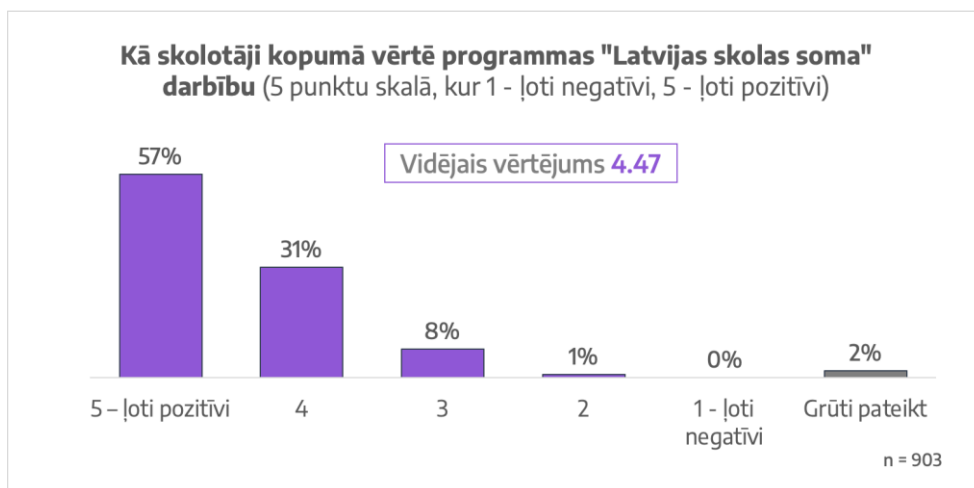
Pētījuma ietvaros visiem skolotājiem, neatkarīgi no to iesaistes gada Programmā, tika lūgts sniegt vispārīgu novērtējumu par programmu “Latvijas skolas soma”, kā arī novērtēt dažādus apgalvojumus par Programmas darbības pamatprincipiem un iespējamajiem ieguvumiem, lai novērtētu, kā, viņuprāt, tiek sasniegti Programmas mērķi.

3.7.1. Vispārīgs novērtējums

Aptaujas dati liecina, ka kopumā programmu “Latvijas skolas soma” skolotāji vērtē ļoti augstu – 5 punktu skalā vidējais novērtējums tai ir 4,47 (skatīt 22. attēlu). Ļoti pozitīvi vērtē 57% respondentu, ar 4 punktiem novērtējuši 31% respondentu, vidēji jeb ar 3 novērtējuši 8% respondentu, savukārt ar 2 – 1%. Nevienam respondentam programmu nav novērtējis ar 1 jeb ļoti negatīvi. 2% bija grūti atbildēt uz šo jautājumu.

Ņemot vērā negatīvo vērtējumu mazo apmēru, nav iespējams izdarīt korelācijas ar citiem faktoriem, kas varētu ietekmēt vērtējumu, piemēram, vietu un attālumu no Rīgas. Tiem respondentiem, kuri novērtēja Programmas darbību ar 1 vai 2 punktiem, tika lūgts nosaukt iemeslus, atbildes iegūtas no 6 respondentiem. Pamatā negatīvais vērtējums saistīts ar piedāvājuma trūkumu vai tā kvalitāti. Viens respondents min, ka piedāvājums ir neinteresants un garlaicīgs, un “bieži ir vilšanās sajūta pēc redzētā”. Cits piebilst, ka bieži pasākumu kvalitāte ir zema un pakalpojumu sniedzēji nekompetenti, kā arī pasākumi neatbilst mērķauditorijas vecumam. Kāds respondents norāda, ka maz piedāvājumu saistībā ar izvēlēto profesiju. Cits skolotājs min, ka interesantu piedāvājumu 5.-9.klašu grupā nevar iegūt tieši finansiālo līdzekļu dēļ, un vēl kāds min, ka Programmu novērtē negatīvi tāpēc, ka “par atvēlēto naudas summu piedāvātais klāsts ir ierobežots kvalitātes ziņā”. Un visbeidzot, kāds skolotājs iezīmē problemātiku, ka lēmumus par pasākumiem pieņem skolas koordinators vienpersoniski, attiecīgi, skolotājiem un skolēniem nav iespēju izvēlēties, tāpēc jāapmeklē pasākumi, kuri nemaz neinteresē.

Skolotāji programmu “Latvijas skolas soma” vērtē ļoti augstu, vidēji ar 4,47 punktiem 5 punktu skalā. Nelielai daļai, kuri vērtē negatīvi, iemesli ir piedāvājuma trūkums vai tā zemā kvalitāte.

22. attēls. Kā skolotāji kopumā vērtē programmas “Latvijas skolas soma” darbību.

3.7.2. Informētība par programmu

Aptaujā respondentiem tika lūgts atbildēt, vai viņi ir informēti par vairākiem programmas “Latvijas skolas soma” darbības principiem. Vislielākā informētība bija par to, ka **7 eiro nav vienam skolēna paredzētā naudas summa** – šādi atbildi snieguši 68% respondentu. Tikai mazliet vairāk par pusi respondentu bija informēti par sekojošiem aspektiem – **no programmas finansējuma var segt arī transporta izmaksas (57%), izmaksas pavadošajām personām, kā skolotāji, vecāki (56%)** un **norises, kas nav iekļautas programmas “Latvijas skolas soma” mājaslapas esošajā sarakstā vai ikmēneša izlasēs, pirms izmantošanas jāsaskaņo ar programmas komandu (56%)**.

Kopumā var secināt, ka vairāk kā puse skolotāju ir informēti par dažādiem ar Programmu saistītiem aspektiem. Zemāka informētība ir par to, ko vēl var segt no Programmas finansējuma un kā iekļaut norises, kas nav Programmas mājaslapā vai ikmēneša izlasēs. Aptuveni trešdaļa nebija informēti vai pārliecināti par to, cik ir paredzētais finansējums skolēnam semestrī.

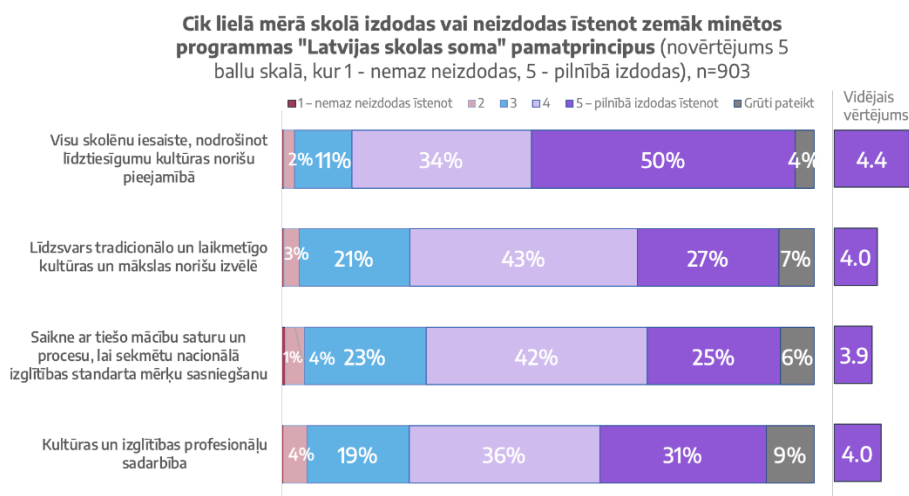

23. attēls. Informētība par zemāk minētajiem programmas “Latvijas skolas soma” aspektiem.

3.7.3. Pamatprincipu novērtējums

Skolotājiem tika jautāts, cik lielā mērā izdodas vai neizdodas īstenot programmas “Latvijas skolas soma” pamatprincipus, kur 5 punktu skalā 1 bija “nemaz neizdodas”, bet 5 – “pilnībā izdodas” (skatīt 24. attēlu). Visvairāk skolotājiem izdodas īstenot pamatprincipu **“Visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu**

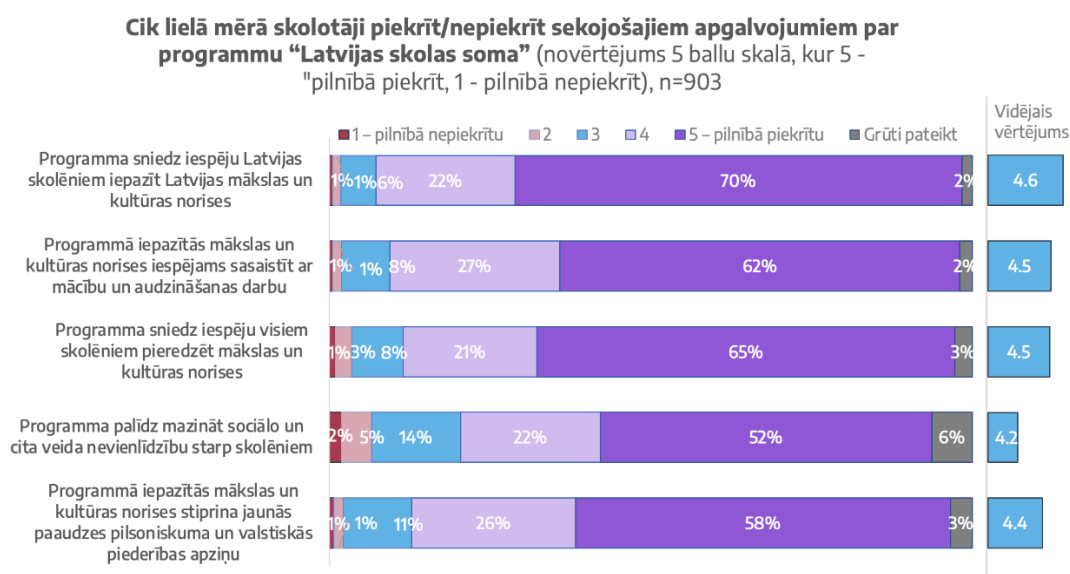
kultūras norišu pieejamībā” (vidējais vērtējums 4,4 punkti). Nedaudz mazāk jeb ar vidēji 4 punktiem novērtēti apgalvojumi **“Līdzsvars tradicionālo un laikmetīgo kultūras un mākslas norišu izvēlē”** un **“kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība”**. Savukārt vismazāk (vidēji 3,9 punkti) izdodas īstenot pamatprincipu **“Saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu”**. Kopumā pamatprincipu īstenošanas vērtējums ir salīdzinoši augsts un nav izteikti negatīvs.

24. attēls. Cik lielā mērā skolā izdodas vai neizdodas īstenot zemāk minētos programmas “Latvijas skolas soma” pamatprincipus.

3.7.4. Ieguvumu un iespēju novērtējums

Skolotājiem tika lūgts 5 punktu skalā novērtēt, cik lielā mērā viņi piekrīt vai nepiekrīt dažādiem apgalvojumiem par programmu “Latvijas skolas soma”, kur 1 nozīmēja “pilnībā piekrīt”, bet 5 – “pilnībā nepiekrīt”. Vidēji visaugstāk (4,6 punkti) tika vērtēts apgalvojums **“Programma sniedz iespēju Latvijas skolēniem iepazīt Latvijas mākslas un kultūras norises”**. Gandrīz tikpat augstu vidēji novērtēti apgalvojumi **“Programmā iepazītās mākslas un kultūras norises iespējams sasaistīt ar mācību un audzināšanas darbu”** un **“Programma sniedz iespēju visiem skolēniem pieredzēt mākslas un kultūras norises”** (vidēji 4,5 punkti). Ar 4,4 punktiem vidēji vērtēts apgalvojums **“Programmā iepazītās mākslas un kultūras norises stiprina jaunās paaudzes pilsoniskuma un valstiskās piederības apziņu”**. Savukārt viszemāk, bet salīdzinoši augstu vērtēts apgalvojums **“Programma palīdz mazināt sociālo un cita veida nevienlīdzību starp skolēniem”** (4,2 punkti). Kopumā visi minētie apgalvojumi ir vērtēti salīdzinoši augstu.

25. attēls. Cik lielā mērā skolotāji piekrīt/nepiekrīt sekojošajiem apgalvojumiem par programmu “Latvijas skolas soma”.

Aptaujā skolotāji vērtēja, cik lielā mērā programma "Latvijas skolas soma" nodrošina dažādas iespējas. Dati analizēti, salīdzinot vidējo vērtējumu 5 punktu skalā, kur 1 nozīmē "nemaz nenodrošina", bet 5 – "pilnībā nodrošina". Visaugstāk (vidēji 4,3 punkti) vērtēti apgalvojumi, kas saistīti ar skolēniem, mācību saturu un arī pašiem skolotājiem, respektīvi, Programma "**Pozitīvi ietekmē skolēnu emocionālo labbūtību un mentālo veselību**". Šādu pašu apgalvojumu tika lūgts novērtēt skolēniem, un viņiem arī tas bija augstāk novērtētais apgalvojums, vienīgi vidējais vērtējums, salīdzinot ar skolotājiem, bija zemāks – 3,7 punkti.

Skolotāji vienlīdz augstu novērtējuši arī apgalvojumus "**Dažādo resursus mācību satura apguvei, piemēram, kā alternatīva un papildinājums grāmatām utt.**" un "**Paaugstina skolotāju kultūras kompetenci**" (katram vidēji 4,3 punktu novērtējums). Teju vienlīdz augstu ar 4,2 punktiem vērtēti apgalvojumi, ka Programma "**Sekmē jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai**", "**Paaugstina radošo profesionāļu nodarbinātību**" un "**Veido kultūras norišu nākotnes auditoriju**". Vidēji ar 4,1 punktiem tiek vērtēts apgalvojums, ka Programma "**Nostiprina sabiedrības izpratni par kultūras lomu personības attīstībā**".

Mazāk par 4 punktiem vērtēti tādi apgalvojumi, kā Programma "**Veicina skolotāju savstarpējo sadarbību izglītības iestādes līmenī**" (3,9 punkti), "**Palīdz konkrētu izglītības programmu satura apguvē**" (3,9 punkti), "**Veicina skolēnu interesi un motivāciju mācīties**" (3,7 punkti) un "**Veicina sadarbību ar vecākiem un ģimeni**" (3,2 punkti). Pēdējā aspekta vērtējums norāda uz to, ka sadarbība ar ģimenēm tiek vērtēta kā viduvēja.

Skolotāji augstu vērtē Programmas pamatprincipu ieviešanu. Visaugstāk novērtēta Programmas spēja nodrošināt visu skolēnu iesaisti kultūras norišu pieejamībā. Skolotāji novērtē arī kultūras norišu saikni ar tiešo mācību saturu un iespēju norises iekļaut mācību darbā, kā arī Programmas īstenoto kultūras norišu spēju uzlabot skolēnu emocionālo un mentālo labsajūtu.

Secināts, ka skolotāju vērtējumā Programma sniedz pozitīvas iespējas galvenajām iesaistīto grupām – skolēniem, skolotājiem un arī kultūras notikumu veidotājiem. Programma dod vienlīdz svarīgu iespēju dažādot mācību saturu ar jaunu kultūras pieredzi un arī uzlabo skolēnu emocionālo labsajūtu, savukārt skolotāji novērtē iespēju celt paši savu kultūras kompetenci.

26. attēls. Cik lielā mērā programma "Latvijas skolas soma" nodrošina zemāk minētās iespējas.

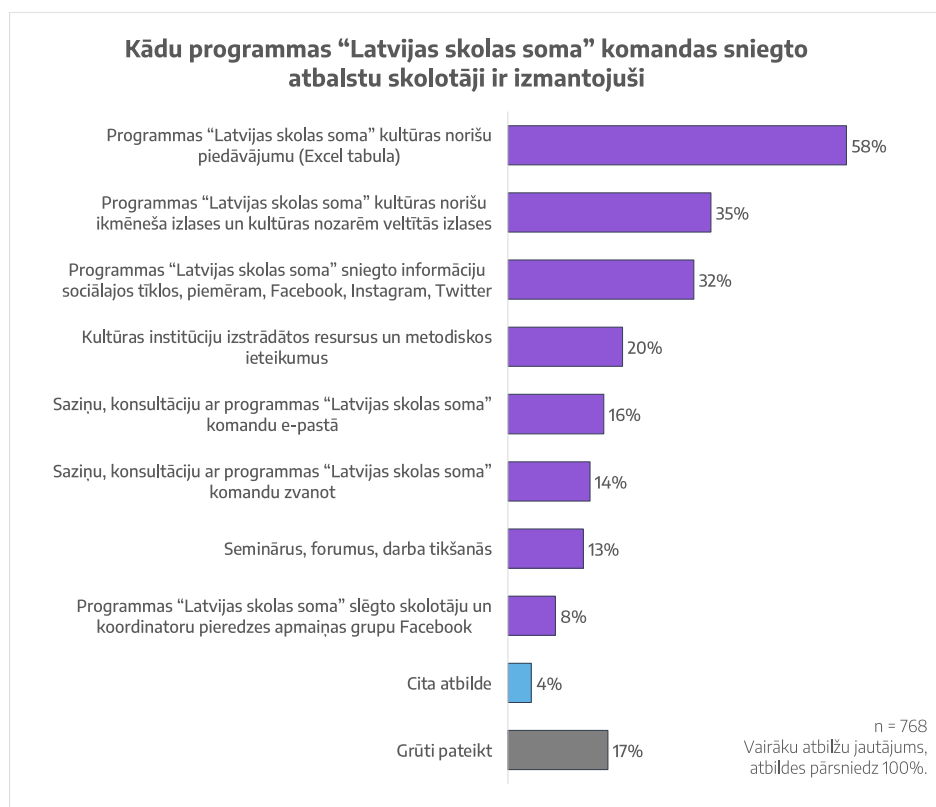
3.8. ATBALSTS PROGRAMMAS VEIKSMĪGAI ĪSTENOŠANAI: IZMANTOTAIS UN NEPIECIEŠAMAIS

Programmas komanda jau šobrīd īsteno dažādas izglītības iestāžu atbalsta formas, un tāpēc skolotāju aptaujā bija svarīgi saprast, kāds atbalsts ticis izmantots un kāds vēl nepieciešams.

Izmantotais atbalsts

Datu ļāva izdarīt secinājumus par skolotāju jau šobrīd izmantoto programmas “Latvijas skolas soma” komandas atbalstu (27. attēls). Vairāk nekā puse jeb 58% izmantojuši **programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norišu piedāvājumu (Excel tabulas formā)**. Trešdaļa jeb 35% izmantojuši **programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norišu ikmēneša izlases un kultūras nozarēm veltītās izlases** un gandrīz tikpat daudz (32%) **programmas “Latvijas skolas soma” sniegto informāciju sociālajos tīklos**. Mazāk izmantoti **kultūras institūciju izstrādātie resursi un metodiskie ieteikumi** (20%), **saziņa, konsultācijas ar programmas komandu e-pastā** (16%) un **zvanot** (14%). **Seminārus, forumus un darba tikšanās** kā atbalsts izmantots tikai 13% gadījumu. Vismazāk izmantota Programmas **slēgtā skolotāju un koordinatoru pieredzes apmaiņas grupa** (8%). 17% bija grūti sniegt atbildi uz šo jautājumu.

4% norādījuši kādu **citu atbildi** – 11 respondenti norāda, ka atbalstu un informāciju iegūst no skolas koordinatoriem, 4 atbalstu saņem no skolas vadības, 3 no pašvaldības koordinatora, 2 no citiem kolēģiem skolā, 2 norāda, ka meklē paši mājaslapās, jo esošais saraksts nepilnīgs un grūti saprotams. Viens respondents norāda, ka nezināja, ka var saņemt šādu atbalstu.

27. attēls. Kādu programmas “Latvijas skolas soma” komandas sniegto atbalstu skolotāji ir izmantojuši.

Nepieciešamais atbalsts

Aptaujas ietvaros skolotājiem tika lūgts nosaukt, **kādu nepieciešamo atbalstu vēl ir nepieciešams saņemt no programmas komandas**. Atbildi brīvā formā sniedza 301 skolotājs (apkopojums 28. attēlā), no tiem 37% norādīja, ka viņus **viss apmierina un papildus atbalsts nav nepieciešams**, 11% atbildēja, ka grūti pateikt. Savukārt 52% no 301 respondentiem norādīja konkrētu atbalsta nepieciešamību. 17% norāda, ka **jāpalielina programmas piešķirtais finansējums**, īpaši uzsverot attālākās reģionu skolas, kurām ir lielākas transporta izmaksas, kā arī vairāki norāda uz kopējo cenu pieaugumu.

12% nepieciešams **nodrošināt pārskatāmāku un plašāku informāciju par programmu**, piemēram, biežāka Programmu aktualizēšana, precīzāk norādīt, kur pasākums pieejams (skolā vai izbraukumā), norādīt informāciju par pasākumiem pa vecuma grupām, veidot sarakstu ar pasākumiem, kas saskan ar sasniedzamajiem rezultātiem kādā mācību jomā, piedāvāt informāciju par to, kurš un kādā veidā var piemaksāt par pasākumu biļetēm, precizēt informāciju par finansējuma izlietošanu un atskaitēm. Vairāki respondenti norāda arī to, ka esošā *Excel* tabula nav pārskatāmā, kā arī pēc aptaujas izpildīšanas sapratuši, ka daudz ko nezina par Programmu.

9% respondentu no tiem, kas snieguši atbildes par nepieciešamo atbalstu, norādījuši, ka **jāveicina pieejamība skolām, kas atrodas tālāk no pasākuma norises vietas** – Programmas komandai jādomā, kā radīt vienlīdzīgu pieejamību visām skolām, piemēram, sedzot transporta izdevumus vai palielinot izmaksas.

8% vēlētos, lai tiek **nodrošināts daudzveidīgāks piedāvājums**, piemēram, iekļaut pasākumus, kas atbilst konkrētai mācību vietai, tādus pasākumus, kur skolēni var līdzdarboties, ne tikai klausīties, ko var īstenot klases telpā, vairāk pasākumus teātra, cirka, kino, vizuālās mākslas un dizaina jomā, iekļaut pasākumus saistībā ar dažādiem svētkiem, iekļaut arī ar zinātņi, dabu un sportu saistītus pasākumus, kā arī būt elastīgākiem un ļaut apmeklēt pasākumus, kuri nav Programmā iekļauti.

Mazāk nekā 4% respondentu norādījuši, ka **jāmaina finansējuma kārtība** (t.sk. to, kurš un kādā formā maksā līdzfinansējumu, piemēram, ko var un nevar atbalstīt vecāki), 3% gribētu **uzlabot komunikāciju un atsauksmes iespēju par programmu**, kā arī 2% norāda, ka jābūt **sadarbībai ar citiem** (skolām, vecākiem, koordinatoriem u.tml.). Vēl pa 2% respondentu norādījuši, kā **jāuzlabo pasākumu piedāvājums atsevišķām vecuma grupām un jāizvērtē kvalitāti un atbilstību cenai**, bet 1%, ka **jārīko semināri un sapulces par programmu, jāatvieglo dokumentācija un jāapmaksā virsstundas un papildus darbu**. 5% norādījuši dažas cita veida atbildes, kas neietilpst kādā no minētajām kategorijām. Piemēram, gribētu, lai koordinatori izdara visu viņu vietā, lai skolās mazinās birokrātija un visiem Programmā iesaistītajiem ir vienādi nosacījumi.

Šobrīd visbiežāk izmantotās Programmas atbalsta formas ir bijušas piedāvājuma apkopojums (Excel tabulā), ikmēneša norišu izlases un Programmas sniegtā informācija sociālajos tīklos. Mazāk izmantotas slēgtās skolotāju un koordinatoru pieredzes apmaiņas grupas un semināri, forumi, darba tikšanās, kā arī tieša saziņa ar komandu (e-pastā un zvanot). Lielākajai daļai ar šādu atbalstu pietiek. Tie, kuri vēlētos citas atbalsta formas, visbiežāk norāda uz nepieciešamību palielināt finansējumu (t.sk. no norises vietām tālāk esošajām skolām nodrošināt transportu) un plašāku, pārskatāmāku informāciju par Programmu.

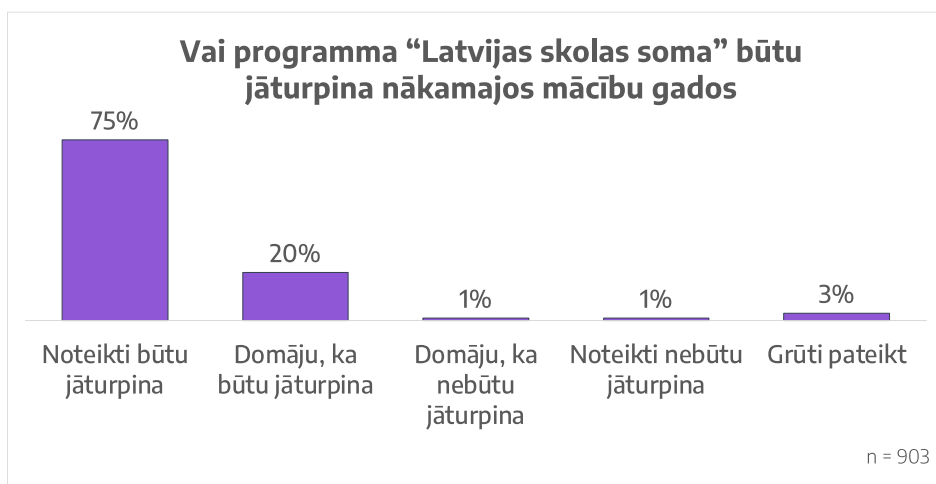
28. attēls. Nepieciešamais atbalsts no programmas "Latvijas skolas soma" komandas.

3.9. PROGRAMMAS NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS

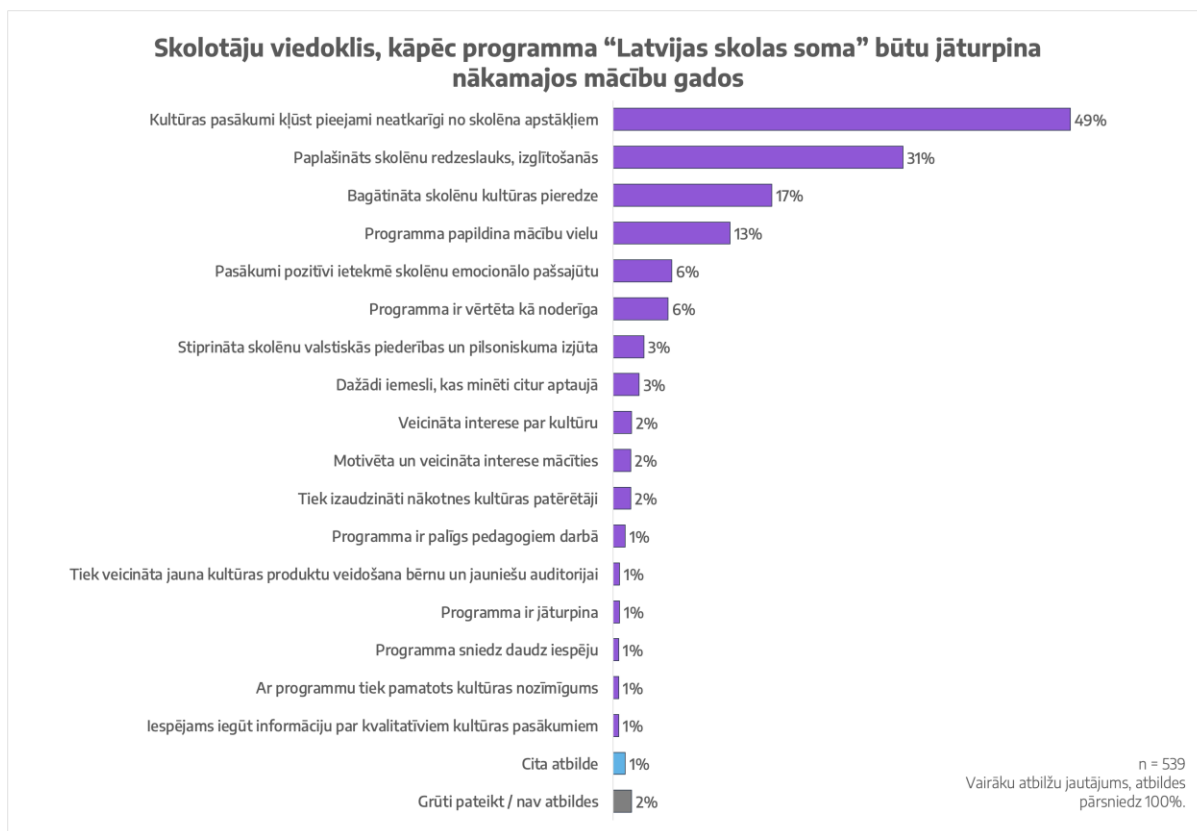
Skolotāju ieskatā Programmai ir **jāturpinās**, un tam tiek izvirzīta virkne argumentu. Par Programmas turpināšanu piekritoši ir gandrīz visi jeb **95%** aptaujāto respondentu (lielais vairums jeb 75% no visiem respondentiem uzskata, ka “noteikti būtu jāturpina”, bet 20% – “domāju, ka būtu jāturpina” – skatīt 29. attēlu). Skolotājiem, kuri norādīja, ka Programma būtu **jāturpina**, tika lūgts brīvā formā raksturot **iesmeslus**. Datu analizē tika apkopotas visbiežāk minētās atbildes (skatīt 30. attēlu), starp kurām dominēja ideja, ka Programma ir veids, kā veicināt kultūras pasākumu pieejamību skolēniem neatkarīgi no apstākļiem (piemēram, finansiālajiem, nacionalitātes, dzīvesvietas, situācijas ģimenē u.tml.) – norādījuši 49% respondentu. Skolotāji norādījuši uz vēl virkni argumentiem Programmas turpināšanai, kas saistīti pamatā ar skolēnu pieredzes paplašināšanu, t.sk. ārpus mācību priekšmetu kompetences. Aptuveni trešdaļa jeb 31% norāda, ka Programma paplašina skolēnu redzeslauku un dod iespēju izglītoties. 17% norāda, ka Programma bagātina skolēnu pieredzi un 13%, ka papildina mācību vielu. Pārējās atbildes saistītas ar Programmas pozitīvo ietekmi uz skolēnu pašsajūtu, Programma tiek vienkārši vērtēta kā noderīga, tiek stiprināta skolēnu valstiskās piederības un pilsoniskuma izjūta, veicināta interese par kultūru, par mācībām, tiek veidota jaunā kultūras patērētāju paaudze, Programma ir palīgs pedagogiem darbā, tā dod iespēju radīt jaunu kultūras produktu bērnu un jauniešu auditorijai, ar Programmu tiek pamatots kultūras nozīmīgums, kā arī tā ir iespēja iegūt informāciju par kvalitatīviem pasākumiem.

Nelielai skolotāju daļai, kuru viedoklis par Programmas turpināšanu bija negatīvs (1% “domā, ka nebūtu jāturpina” un 1% – “noteikti nebūtu jāturpina” – skatīt x. attēlu), brīvā formā tika jautāts, kādi ir iesmesli, kāpēc Programma **nebūtu jāturpina**. Divas no atbildēm norāda uz to, ka skolēni nevēlas apmeklēt pasākumus un ka tam nevajadzētu būt obligāti – “Nebūtu “jāuzspiež” pasākumi izlaidumu klašu skolēniem, jo jau tā ir mazs kontaktstundu skaits” un “Pēc stundām skolēni jau ir noguruši. Viņiem ir treniņi, mūzikas skola u.c. darīšanas, bet te pēkšņi vēl kaut kur jāiet”. Viens no respondentiem norāda, ka kultūras piedāvājums “ir izsmelts”, bet vēl viens – “nav piedāvājuma”. Kāds cits respondents norāda uz piedāvājuma kvalitātes trūkumu – “Ja turpināsies tādi paši nekvalitatīvi programmu rādītāji skolās – muzicē sliktāk par skolotājiem, piedodiet, nē. Muzeju pieredze arī dažāda...gribam naudu, bet skolēnus nespējam ieinteresēt”. Viens no respondentiem norāda, ka Programma būtu jāturpina citā formā.

Secinām, ka skolotāji pilnībā atbalsta Programmas turpināšanos un to pamato ne vien ar skolēnu iespēju veicināt kultūras pieredzi, bet ar iespējām paplašināt pieredzi un radīt ieguvumus ārpus kultūras jomas.

29. attēls. Vai programma “Latvijas skolas soma” būtu jāturpina nākamajos mācību gados.

30. attēls. Skolotāju viedoklis, kāpēc programma “Latvijas skolas soma” būtu jāturpina nākamajos mācību gados.

Ieteikumi un komentāri

Skolotājiem aptaujas noslēgumā 404 respondenti izmantoja iespēju brīvā formā ierakstīt **komentārus un ieteikumus** Programmas veidotājiem, kur daļēji atspoguļojās gan apmierinājums, gan spilgtākie problēmjautājumi, kas parādījās arī citos pētījuma aspektos. 39% no atbildes sniegušajiem skolotājiem norādīja, ka viņus viss apmierina un izteica pateicību par Programmu. 19% norādīja uz nepieciešamību palielināt finansējumu, tikpat – nepieciešamību pēc daudzveidīgāka un kvalitatīvāka pasākumu piedāvājuma. 6% vēlreiz atzīmēja piekļūstamības problēmas, kas pamatā saistītas ar transporta izdevumiem no kultūras norisēm tālākām vietām. Vairāki skolotāji norādīja, ka vēlētos pārskatāmāku informāciju un uzlabot informācijas apriti, lielāku atbalstu skolotājiem un koordinatoriem, mazāk birokrātisko jautājumu ar dokumentāciju, lai tiktu prasīta atgriezeniskā saite skolotājiem un skolēniem, lai pasākumi sasaistās vairāk ar mācību programmu un priekšmetiem, lūdza, lai tiktu vairāk iesaistītas tehnoloģijas, piemēram, veidotas aplikācijas un atsauksmju iespējas, kā arī gribētu informatīvas un izglītojošas lekcijas skolotājiem.

4. SKOLĒNU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

4.1. SKOLĒNU DEMOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS

Lai uzzinātu skolēnu viedokli par programmu "Latvijas skolas soma", tika īstenota aptauja vispārizglītojošo dienas skolu 12. klasēs un profesionālo izglītības iestāžu 3. un 4. kursu studentu vidū. Aptauja tika īstenota pēc līdzveida izlases veidošanas principiem, aptauju aizpildīja pēc nejaušas atlasē principiem izvēlētas izglītības iestādes viena klase vai kurss. Ņemot vērā, ka nav iespējams identificēt konkrētas skolas (bet gan pašvaldības), kas izmantojušas programmas "Latvijas skolas soma" finansējumu un arī skolēniem ne vienmēr ir zināšanas par savu iesaisti Programmā, skolēniem tika jautāti vispārīgi jautājumi par viņu pieredzi kultūras norišu patērēšanā un vērtēts kopējais priekšstats par programmu "Latvijas skolas soma". Kopumā tika aptaujāti **577 skolēni**.

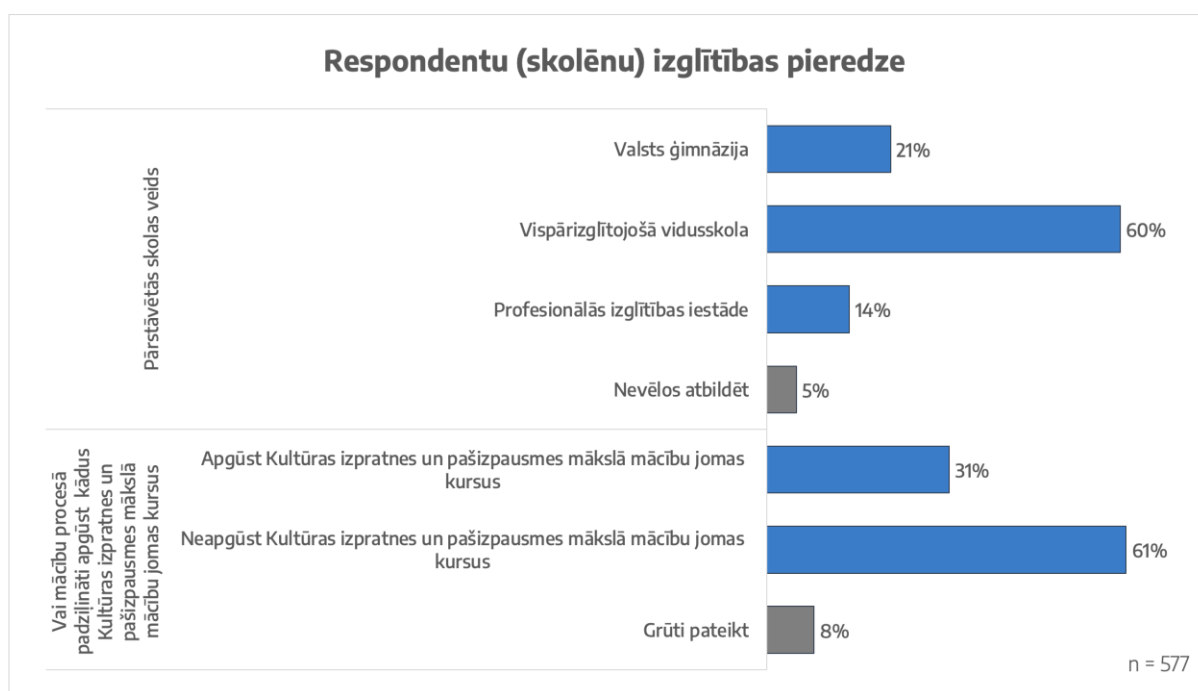
Pārstāvētās skolas

Pētījumā iegūti dati par 577 skolēniem, no kuriem 81% pārstāv vispārizglītojošās skolas (21% no visiem respondentiem pārstāv valsts ģimnāziju, 60% – vispārizglītojošo vidusskolu), savukārt 14% – profesionālās izglītības iestādes. 5% izvēlējās neatbildēt uz šo jautājumu.

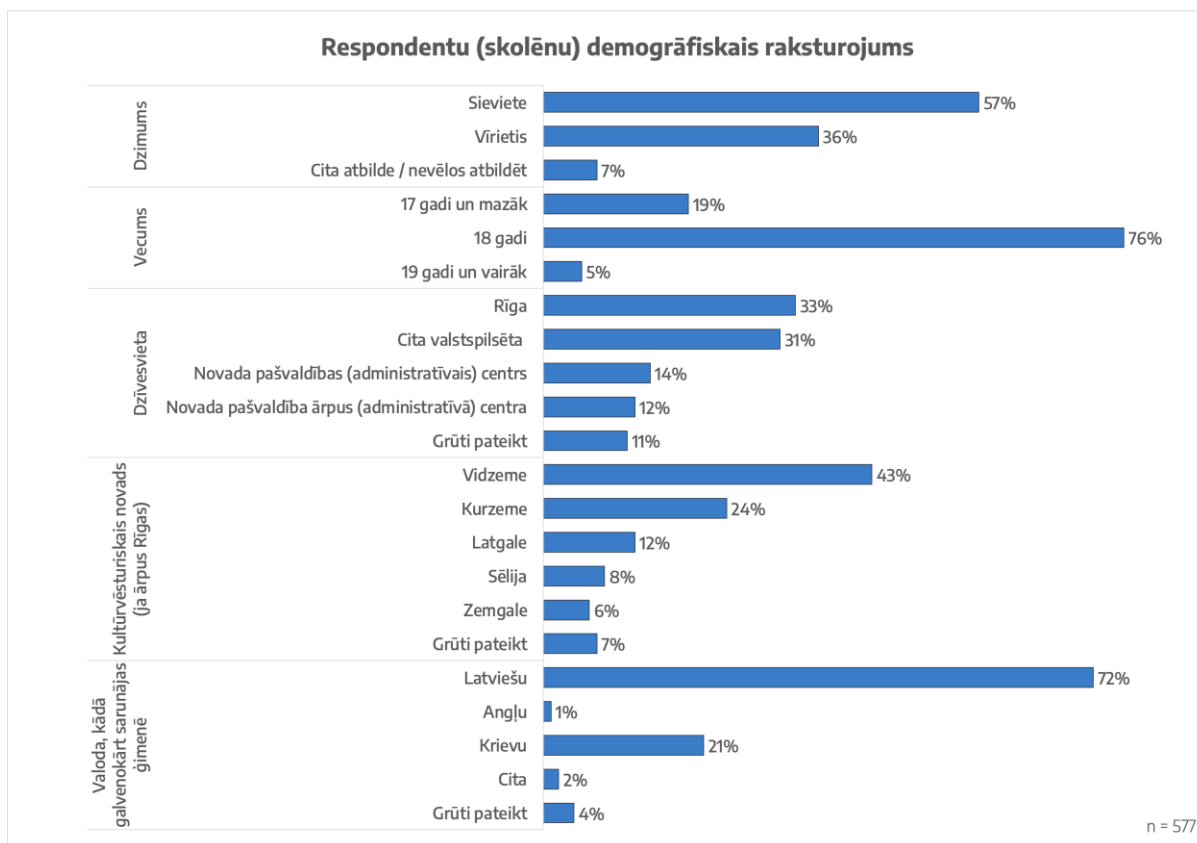
Izvērtējot skolēnu pieredzi saistībā ar priekšmetu apguvi, kas saistīti ar kultūru un mākslu, aptaujā tika jautāts par apgūstamajām mācību jomām, un 31% uzrādīja, ka apgūst Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomu (31%), savukārt 61% – neapgūst. 8% bija grūti sniegt atbildi uz šo jautājumu.

Skolēnu demogrāfiskais raksturojums

Aptaujāto skolēnu demogrāfiskais raksturojums ir sekojošs – 57% ir sieviešu dzimuma, 36% – vīriešu, 8% norāda citu atbildi vai nevēlas atbildēt. 19% ir mazāk par 17 gadiem, lielajam vairumam jeb 76% ir 18 gadi, bet 5% ir 19 un vairāk gadi. Trešdaļa (33%) respondentu ir no Rīgas, 31% – citas valstspilsētas, 14% pārstāv novada pašvaldības (administratīvo) centru, 12% dzīvo ārpus novada pašvaldības (administratīvā) centra, bet 11% grūti sniegt atbildi uz šo jautājumu. 387 ārpus Rīgas dzīvojošajiem respondentiem bija jānorāda kultūrvēsturiskais novads, kurā dzīvo. 43% norādījuši Vidzemi, 24% – Kurzemi, 12% – Latgali, mazākā atsaucība bijusi no Sēlijas skolām (8%) un Zemgales (6%). 72% no visiem respondentiem ģimenē sarunājas galvenokārt latviešu valodā, 21% – krievu, bet 1% – angļu valodā. 2% norādījuši kādu citu valodu un 4% grūti atbildēt uz šo jautājumu.

312. attēls. Skolēnu izglītības pieredze.

32. attēls. Skolēnu demogrāfiskais raksturojums.

4.2. PIEREDZĒTĀS KULTŪRAS NORISES UN TO FORMAS

Programmas ietvaros skolēniem tiek piedāvāti dažādi formāti, kā pieredzēt kultūras norises – skolas telpās, kultūras institūcijās vai digitāli. Skolēniem tika lūgts raksturot, kādā formā pēdējā gada laikā viņi pieredzējuši kultūras norises kopumā, ne tikai Programmas ietvaros, un kāda veida tās bijušas.

Skolas telpās visbiežāk skolēni pieredzējuši koncertus (47%), filmas (47%), teātra izrādes (39%). Salīdzinoši augsts rādītājs norisei skolas telpās ir arī muzejpedagoģiskajām nodarbībām (19%), kuras, kā novērojams, izgājušas no muzeju telpām. Skolās skolēni ir arī tikušies ar rakstniekiem (19%) un redzējuši dejas izrādes (14%). Trešdaļa (30%) norāda, ka viņiem skolā bijušas cita veida interaktīvās nodarbības (foto, video, amatniecības u.tml.). Mazāk skolā un arī kopumā norisinājušās cirka izrādes.

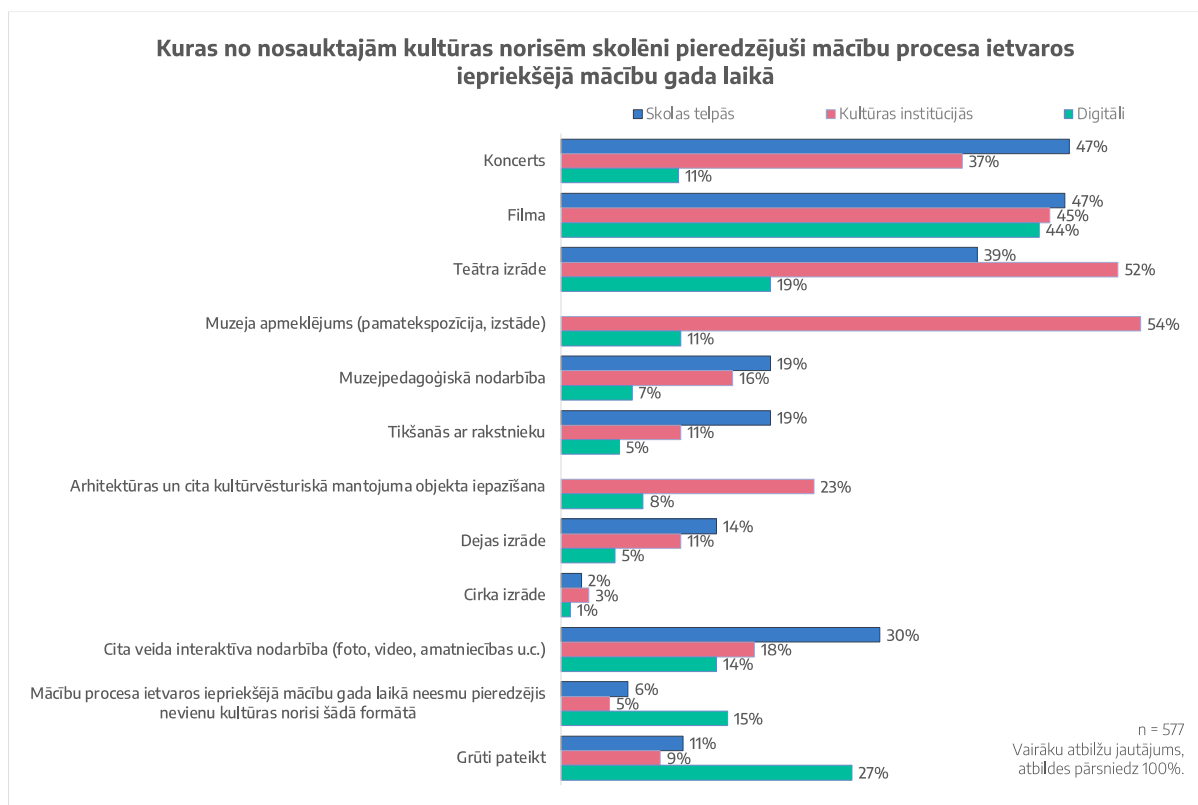
Kultūras institūcijās skolēni pēdējā gada laikā visbiežāk bijuši tieši muzeja apmeklējuma ietvaros (54%), kā arī uz teātra izrādēm (52%). Gandrīz puse ārpus skolas skatījusies filmas (45%) un salīdzinoši daudzi bijuši uz koncertu (37%). 23% iepazinuši arhitektūras un cita veida kultūrvēsturiskos mantojuma objektus, 18% bijusi cita veida interaktīva nodarbība. Mazāk ārpus skolas un kopumā apmeklētās dejas un cirka izrādes.

Digitāli skolēni visbiežāk patērējuši filmas (44%), tāpat digitāli piedzīvotas teātra izrādes (19%), koncerti (11%) un muzeja apmeklējums (11%). Mazāk notikusi arhitektūras un cita kultūrvēsturiskā mantojuma objekta iepazīšana, muzejpedagoģiskās nodarbības, dejas un cirka izrādes.

Vismazāk pieredzētā forma ir tieši digitālās norises, ar ko pēdējā gada laikā nav saskārušies 15% skolēnu. Ievērojamam daudzumam respondentu (27%) ir bijis grūti atbildēt uz jautājumu par digitālajām norisēm, kas varētu norādīt uz neizpratni par to, ko pieskaitīt pie šīm norisēm un ko nē. Tikai 6% nav pieredzējuši neko skolas telpās un 5% ārpus tām.

Skolēni norāda uz plašu pieredzēto kultūras norišu klāstu pēdējā gada laikā gan skolas telpās, gan ārpus tām - kultūras institūcijās. Retāk pieredzētas norises digitālajā vidē. Skolā un kultūras institūcijās populārākie norišu veidi bijuši teātra izrādes, filmas, arī koncerti. Visbiežāk skolēni apmeklējuši muzeja pamatekspozīciju vai kādu izstādi un arī apmeklējuši teātri ārpus skolas telpām. Skolās populāras ir vēl arī dažādas cita veida interaktīvas nodarbības (ar foto, video un amatniecības

elementiem) un muzejpedagoģiskās nodarbības. Digitāli visbiežāk skatītas filmas. Reti pieredzētas ir cirka un arī dejas izrādes.

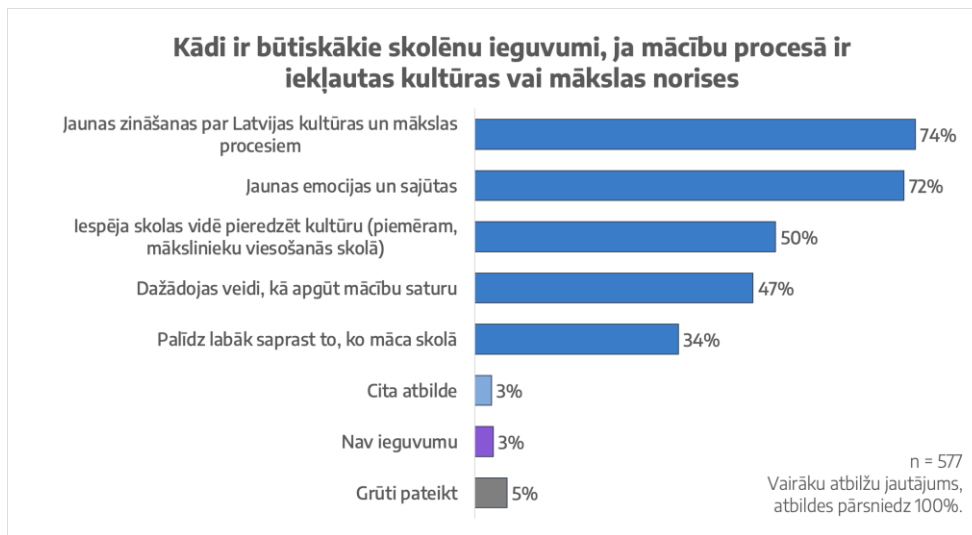
33. attēls. Kuras no nosauktajām kultūras norisēm skolēni pieredzējuši mācību procesa ietvaros.

4.3. IEGUVUMI NO KULTŪRAS UN MĀKSLAS NORISĒM

Skolēni pētījuma ietvaros raksturoja būtiskākos ieguvumus no mācību procesā iekļautām kultūras un mākslas norisēm (skatīt 34. attēlu). Lai gan trīs ceturtdaļas (74%) norāda, ka ieguvums ir **jaunas zināšanas par Latvijas kultūras un mākslas procesiem**, gandrīz vienlīdz daudz respondentu (72%) norādījuši, ka tās viņu dzīvē ir arī **jaunas emocijas un sajūtas**, kas liecina, ka skolēnu vidū būtisks uzsvars tiek likts uz pašu sajūtām, ne tikai jauniegūto pieredzi. Puse respondentu (50%) kā ieguvumu redz **iespēju pieredzēt kultūru tieši skolas vidē**. Gandrīz pusei (47%) kultūras norises ir **iespēja dažādot veidus, kā apgūt mācību saturu**, bet 34% atbalsts, kas palīdz saprast to, ko māca skolā. Tikai 3% skolēnu uzskata, ka no kultūras norisēm nav nekādu ieguvumu.

Ņemot vērā, ka Programmas uzdevums ir dažādot mācību organizēšanas formas, tad aptaujā tika skaidrots, kādu **mācību priekšmetu** ietvaros visbiežāk noderējis kultūras norisēs pieredzētais saturs (skatīt 35. attēlu). Dati liecina, ka visbiežāk tas noderējis **latviešu valodā** (20%) un **literatūrā** (17%). Salīdzinoši noderīgs tas bijis arī **vēsturē** (12%) un **kultūras pamatos** (t.sk. kulturoloģijā, 9%). Retāk minēti tādi priekšmeti, kā kultūra un māksla, klases stunda un sociālās zinātnes, bet pavisam maz pārējie priekšmeti.

Kopumā skolēniem bez jaunām zināšanām ir svarīgas arī emocijas un sajūtas, ko sniedz kultūras norises. Skolēnu skatījumā mācību satura dažādošana nav primārais ieguvums no kultūras norisēm. Visbiežāk kultūras norises noderējušas apgūstot latviešu valodu un literatūru.

34. attēls. Kādi ir būtiskākie skolēnu ieguvumi, ja mācību procesā ir iekļautas kultūras vai mākslas norises.

35. attēls. Kuros mācību priekšmetos ticis izmantots programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norisēs redzētais / dzirdētais saturs.

4.4. SKOLĒNIEM SAISTOŠAS KULTŪRAS NORISES

Lai nodrošinātu skolēnu pilnvērtīgu iesaisti kultūras norisēs un sasniegtu gaidītos ieguvumus no Programmas, būtiski ir ieklausīties arī skolēnu vēlmēs pēc tā, kādas kultūras norises viņi vēlētos nākotnē apmeklēt, un kas kultūras apmeklējuma pieredzē viņiem ir būtisks. Aptaujā tika skaidroti abi jautājumi.

Skolēni aptaujā norādīja, ka vairāk vēlētos iepazīt **kino** nozari (65%), **teātri** (54%) un **mūzikas** nozari (51%). Salīdzinoši daudz skolēnu vēlētos iepazīt **dizaina** nozari (43%), **arhitektūras** (42%) un **vizuālās mākslas** (37%) nozares. Mazāk par trešdaļu vēlētos iepazīt **kultūras mantojumu** (31%) un **deju** (28%). 22% norādījuši **literatūru un grāmatniecību** un 19% – **cirku**. 3% norādīja, ka nevēlas iepazīt vairāk kādu nozari.

Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem, teātris, kino un koncerti bija biežāk apmeklētās norises iepriekšējā mācību gadā. Skolēni atzīst, ka tās visvairāk vēlētos iepazīt arī šajā mācību gadā. Atšķirīga ir situācija ar kultūras mantojumu, ar kuru saistītās norises pēc skolotāju aptaujas datiem skolēni apmeklēja visvairāk, bet skolēnu vidū tā nav norādīta kā tik populāra nozare, ko gribētu apmeklēt vairāk. Skolēni izsaka vēlmi apmeklēt gan dejas, gan cirka norises, kuras viņiem līdz šim ļoti maz izdevies iepazīt. Tās gan skolēnu prioritāšu sarakstā ir viszemāk (līdz ar literatūru un grāmatniecību), tomēr aptuveni piektajai daļai skolēnu ir vēlme tās iepazīt.

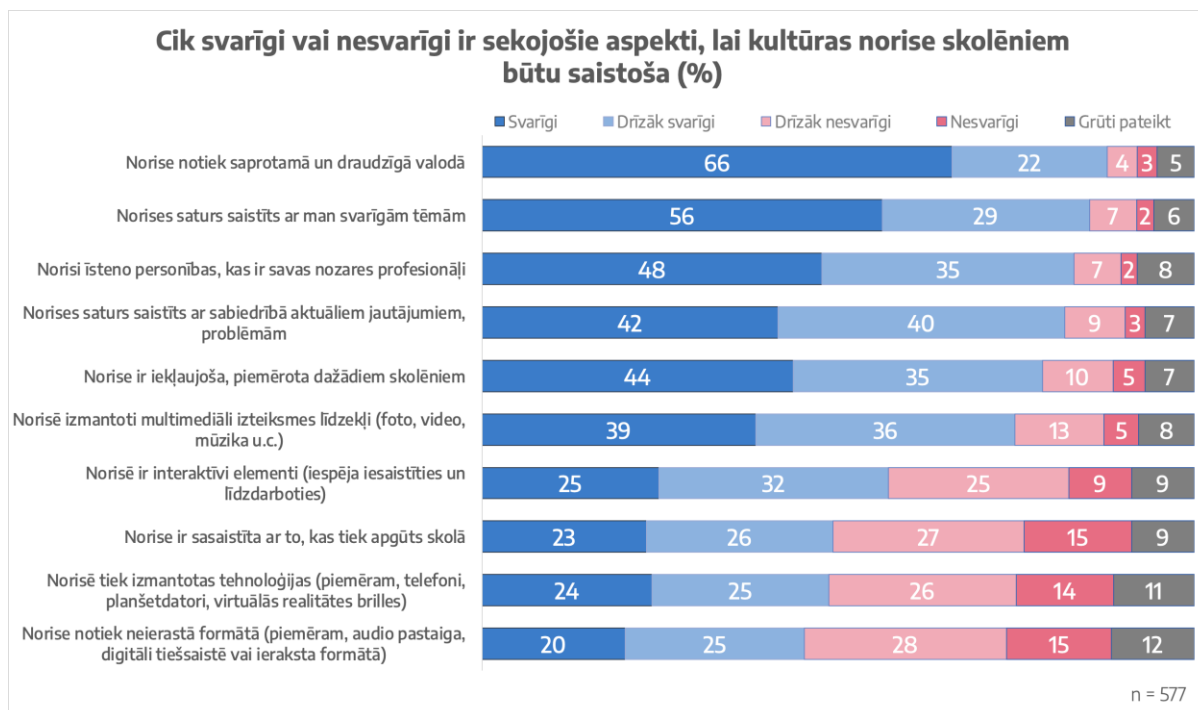

36. attēls. Kuru no zemāk minētajām kultūras nozarēm skolēni mācību procesa ietvaros vēlētos iepazīt vairāk.

Programmas īstenošanai, komplektējot piedāvājumu, ir būtiski ņemt vērā aspektus, kas kultūras norises skolēniem padara saistošas (skatīt 37. attēlu). Visbūtiskākais ir **norises notikšana saprotamā un draudzīgā valodā** – 88% skolēnu uzskata šo aspektu kā svarīgu (66% kā svarīgu un 22% kā drīzāk svarīgu). 85% svarīgi ir, lai **norises saturs tiktu saistīts ar personīgi svarīgām tēmām**, 83% – ka **norisi īsteno personības, kas ir savas nozares profesionāļi**, bet 82% – **norises saturam jābūt saistītam ar sabiedrībā aktuāliem jautājumiem un problēmām**. 79% svarīgi, ka **norise ir iekļaujoša un piemērota dažādiem skolēniem**, bet 75% – ka **norisē izmantoti multimedijāli izteiksmes līdzekļi**, piemēram, foto, video, mūzika u.tml.

Ne tik viennozīmīgi vērtēti tādi aspekti, kā **interaktīvu elementu iekļaušana norisē** (piemēram, iespēja iesaistīties un līdzdarboties), ko kā svarīgu minējuši 57% respondentu. Salīdzinoši mazāk svarīga vērtēta **norises saistība ar to, kas tiek apgūts skolā** (49%), ka **norisē izmantotas tehnoloģijas**, piemēram, telefoni, planšetdatori un virtuālās realitātes brilles (49%), kā arī ne tik svarīgi, ka **norise notiek neierastā formā**, piemēram, audio pastaiga, digitāli tiešsaistē vai ieraksta formā (45%).

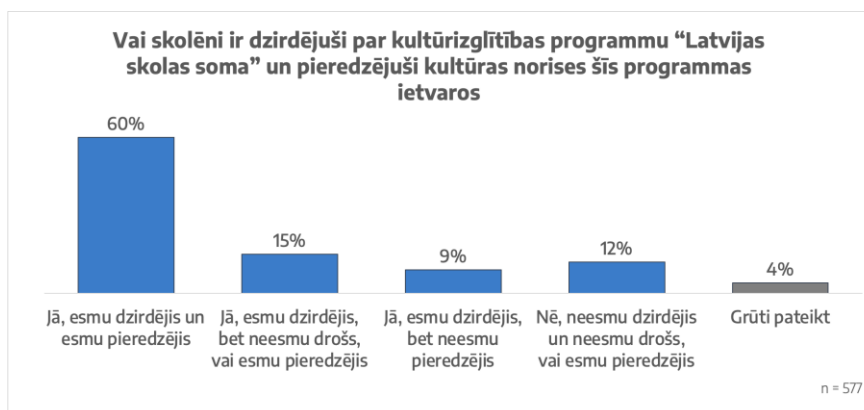
Secinām, ka skolēnu skatījumā mazāk svarīga ir kultūras norišu sasaiste ar mācību priekšmetu. Kā izteikti piesaistošas nav atzītas arī aktivitātes, kurām ir neierasti formāti un izmantotas mūsdienu tehnoloģijas. Skolēnus vairāk piesaista saprotama, viņiem uztverama valoda un tēmas. Skolēni atzīst, ka viņu interesi var piesaistīt ar nozares personībām un aktuāliem jautājumiem.

37. attēls. Cik svarīgi vai nesvarīgi ir sekojošie aspekti, lai kultūras norise skolēniem būtu saistoša.

4.5. INFORMĒTĪBA PAR PROGRAMMU “LATVIJAS SKOLAS SOMA”

Pētījuma tapšanas gaitā kā problēmjautājums izvirzījās skolēnu izpratne par to, vai viņi ir iesaistīti programmā “Latvijas skolas soma”. Tā kā nav iespējams izveidot datu bāzi ar visiem Programmā iesaistītajiem skolēniem, tad arī nebija iespēju izvērtēt visu aptaujāto skolēnu pieredzi par Programmu. Aptauja ļāva identificēt, kāds ir skolēnu priekšstats par iesaisti Programmā (skatīt 38. attēlu). Kopumā informētība par Programmu skolēnu vidū ir izteikti augsta, jo 84% skolēnu ir dzirdējuši par to. 60% ir dzirdējuši par Programmu un arī pieredzējuši, bet vēl 15% ir dzirdējuši, bet šaubās, vai ir darbojušies tās ietvaros. 9% ir dzirdējuši, bet nav pieredzējuši. Tikai 12% nav dzirdējuši un nav arī droši par tās pieredzēšanu.

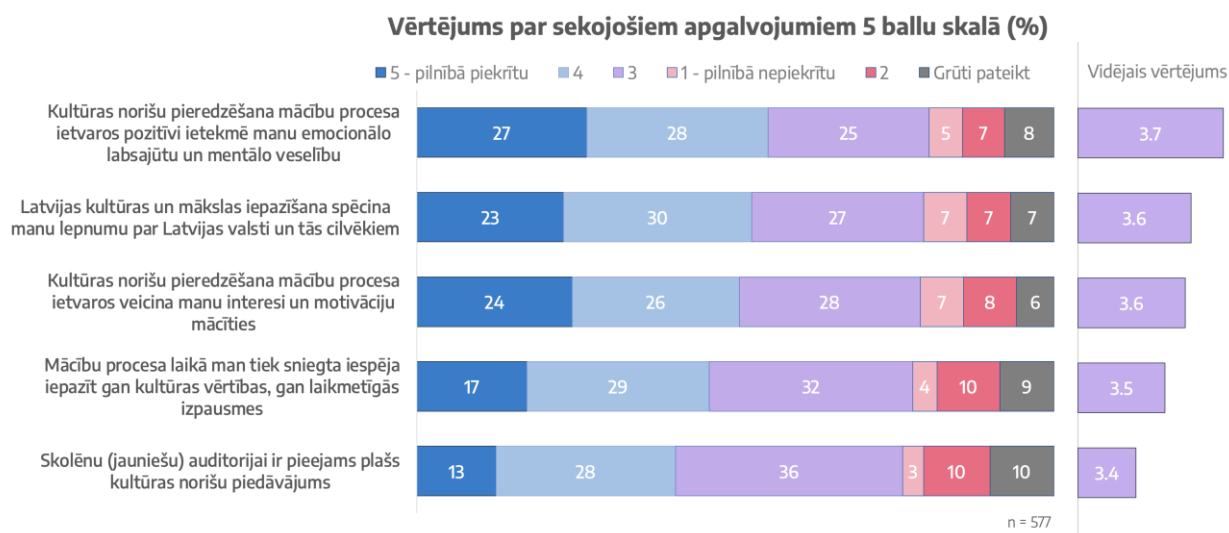

38. attēls. Vai skolēni ir dzirdējuši par kultūrizglītības programmu “Latvijas skolas soma” un pieredzējuši kultūras norises šīs programmas ietvaros.

Uz Programmas nozīmi ne tikai kā kultūras pieredzes bagātinātāju norāda skolēnu vērtējums par ar Programmu saistītiem apgalvojumiem (39. attēls), kur visaugstāk vidēji tiek vērtēts apgalvojums par **kultūras norišu pieredzēšanu mācību procesa ietvaros, kas pozitīvi ietekmē emocionālo labsajūtu un mentālo veselību** (vidēji 3,7 balles). Arī skolotājiem šis bija augstāk vērtētais apgalvojums, vienīgi novērtēts augstāk nekā skolēni to darījuši (vidēji 4,3 balles).

Jāņem vērā, ka skolēnu vērtējumi par Programmu ir vidēji zemāki, piemēram, skolēni apgalvojumu, ka **Latvijas kultūras un mākslas iepazīšana spēcina viņu lepnumu par Latvijas valsti un tās cilvēkiem**, novērtē ar vidēji 3,6 ballēm un apgalvojumu, ka tā **veicina viņu interesi un motivāciju mācīties** ar vidēji tikpat ballēm. Apgalvojums, ka **mācību procesa laikā ir iespēja iepazīt gan kultūras vērtības, gan laikmetīgās izpausmes**, novērtēts vidēji ar 3,5 ballēm. Zemāk vērtēts apgalvojums par **kultūras norišu piedāvājuma plašumu jauniešu (skolēnu) auditorijai** – vidēji 3,4 balles.

Kopumā skolēnu vērtējumi par Programmu ir vidēji, vislielāko nozīmi piešķirot kultūras norišu pozitīvai ietekmei uz viņu mentālo veselību un emocionālo labsajūtu, bet mazāk – uz iespējām mācību procesa laikā iepazīt kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes. Skolēni retāk piekrīt apgalvojumam, ka viņiem pieejams plašs kultūras norišu piedāvājums.

39. attēls. Vērtējums par sekojošiem apgalvojumiem 5 ballu skalā.

5. KULTŪRAS NOZARES VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

Programmas "Latvijas skolas soma" veiksmīgas darbības pamatā ir kultūras nozares profesionāļu iesaiste un satura radīšana bērnu un jauniešu auditorijai. Lai uzzinātu sektora piecu gadu pieredzi Programmā, tika veiktas **sešas fokusgrupu diskusijas, aptverot desmit kultūras nozares** – mūziku, teātri, deju, cirku, vizuālo mākslu, kino, arhitektūru, dizainu, kultūras mantojumu, literatūru un grāmatniecību (atbilstoši nozaru dalījumam programmā "Latvijas skolas soma"). Dalībai fokusgrupās tika izvēlēti kultūras nozares profesionāļi un mākslinieki, kuru piedāvājums atrodams programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norišu piedāvājuma katalogā Programmas tīmekļvietnē vai kuru iepriekšējā darbība ir bijusi saistīta ar Programmu. Kopumā fokusgrupās piedalījās **33 profesionāļi**, sniedzot ieskatu tematos, kas saistīti ar 1) Programmas vispārējo novērtējumu un līdzšinējo pieredzi Programmas piecu darbības gadu laikā, 2) Programmas ietekmi uz piedāvājuma un pieprasījuma veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai, 3) kritērijiem kultūras norišu iekļaušanai Programmas satura piedāvājumā (atrodami Programmas tīmekļvietnē³⁹), 4) nozares nodarbinātības iespējām, izmaiņām un finansiālajiem ieguvumiem, kā arī 5) komunikācijas iespējām starp kultūras un izglītības sektoriem, un 6) Programmas ilgtspēju un kultūras nozares ieteikumiem Programmas veiksmīgai turpināšanai. Katram no tematiem veidota sava apakšnodaļa, sākumā analizējot atsevišķu nozaru redzējumu un noslēgumā veidojot kopējums secinājumus par attiecīgo tematu. Tāpat analizē iekļauti citāti no profesionāļu teiktā fokusgrupu diskusijās.

Fokusgrupu diskusiju dalībnieki bija gan publiskā, gan privātā sektora pārstāvji, iezīmējot daudzveidīgas iesaistes formas programmas "Latvijas skolas soma" satura radīšanā un piedāvāšanā. Diskusijas tika veidotas attālinātā formātā, platformā Zoom, sniedzot iespēju sasniegt kultūras organizācijas un profesionāļus no visiem Latvijas administratīvi teritoriālajiem reģioniem.

Dizains, vizuālās mākslas un arhitektūras nozaru pārstāvju viedokļi turpmāk analizē skatīti kopsakarībā, jo organizāciju piedāvājums ietvar šo nozaru apvienojumu un mijiedarbību norišu saturā. Dizains, vizuālās mākslas un arhitektūras fokusgrupā piedalījās profesionāļi gan no valsts, gan pašvaldību pārvaldībā esošiem muzejiem, profesionālās nevalstiskās muzeju organizācijas, nevalstiskās mākslas organizācijas, kā arī KM vizuālās mākslas padomes loceklis. **Kino** nozares fokusgrupas diskusijā piedalījās gan filmu studijas, gan kinoteātra, gan kino izplatītāju organizācijas pārstāvji, kas ļāva aptvert dažādās jomas, kurās skolēniem Programmas ietvaros iespējams sastapties ar kino nozari. Fokusgrupu diskusijā **kultūras mantojuma** jomu pārstāvēja mantojuma eksperti no valsts nozīmes muzejiem ar dažāda krājuma specifiskajām gan Rīgā, gan reģionos (t.sk. filiālēm reģionos), kā arī valsts nozīmes kultūras organizācijas, kuras pamatdarbība saistīta ar bibliotēkzinātnes un valsts nozīmes krājumu glabāšanu, pārstāvis. **Literatūras** nozares redzējumu par darbības iespējām Programmā skaidroja gan rakstniece, gan eksperti no organizācijas, kas rada un piedāvā neformālās kultūrizglītības nodarbības bērniem un jauniešiem, saistot tās ar Latvijas literatūras personību. **Teātra** nozares fokusgrupu diskusijā piedalījās eksperti gan no valsts, gan pašvaldības, gan nevalstiskā sektora teātriem, kā arī brīvprofesionāļiem, kurš Programmas ietvaros piedāvā dažādas monoizrādes. **Dejas un cirka** nozaru ekspertu redzējumi un pieredze Programmā turpmākajā analizē skatīta kopsakarībā, ņemot vērā nozaru mazo pārstāvniecību Programmas piedāvājumā. Starp ekspertiem gan lielākās cirka organizācijas Latvijā pārstāve, gan dejas kritiķe un laikmetīgās dejas producente. **Mūzikas** nozares diskusijā piedalījās gan mūziķis un producentis, kuram šobrīd satura radīšana un piedāvāšana Programmā ir pamatdarbs, valsts mēroga orķestra pārstāve, kura tieši darbojas ar bērnu un jauniešu projektu producēšanu, kā arī mūziķis un aktieris, kurš Programmas piecu darbības gadu laikā piedalījies dažāda satura radīšanā un piedāvāšanā, šobrīd koncentrējoties uz koncertprogrammu sniegšanu kopā ar folkloras kopu. Un, noslēdzot, atsevišķa fokusgrupu diskusija tika veidota **koncertzāļu un kultūras centru** pārstāvjiem no visas Latvijas, uzzinot plaša spektra redzējumu par Programmu no reģionālajiem (un Rīgas) Latvijas kultūras punktiem un kultūrvietām.

5.1. PROGRAMMAS VISPĀRĒJS NOVĒRTĒJUMS UN LĪDZŠINĒJĀ PIEREDZE

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Vērtējot Programmu kopumā, vairāku organizāciju pārstāvju pieredze Programmas piecu darbības gadu laikā ļāvas ieraudzīt skolēnu kā blakus esošu gan mainoties ekspozīcijām un izstādēm, gan veidojoties aizvien

³⁹ Kritēriji kultūras norises iekļaušanai programmas saturā. Pieejams: <https://latvijasskolassoma.lv/par-programmu/kriteriji-kulturas-norises-ieklausanai-programmas-satura/> (skatīts 28.11.2023.)

jaunam saturam bērnu un jauniešu auditorijai, piemēram, muzejpedagoģiskajām programmām un nodarbībām.

“Tas ir labākais, ko bijusi kultūras ministre Dace Melbārde iedzīvināja, jo, pateicoties šim faktam, skolēns ir klāt visām mūsu izstāžu programmām, kas nomainās četrreiz gadā mūsu kultūrtelpā”.

Tāpat nozaru pārstāvji norāda, ka Programma sniegusi iespēju sasniegt jauniešus no visas Latvijas. Reģionos esošajām kultūras organizācijām tā ir iespēja piesaistīt primāri gan sev apkārt esošās skolas, gan iespējams skatīties visa apkārtējā reģiona griezumā. Tiek minēts, ka skolu koncentrēšanās uz tuvumā esošajām kultūras organizācijām ir saistīta arī ar finansējuma jautājumu, t.sk. transporta izmaksām. Izskan arī Programmas administrācijas iepriekš izteikts pieņēmums par koeficienta pielāgošanu, papildus finansējumu piešķirot reģionos esošajām skolā un sniedzot iespējas segt izbraukumu izmaksas – *“koeficienta pielāgošana reģionos būtu būtiska pieejamības līdzsvara nodrošināšanai”*. Tiek uzsvērts, ka reģionos dzīvojošajiem vecākiem maksātspēja ir nenoliedzami mazāka nekā vecākiem Rīgā un būtu nozīmīgi to ņemt vērā finansējuma aprēķinā.

Tiek uzsvērta reģionu organizāciju priekšrocība – iespēja piedāvāt lētākas nodarbības, kas līdz šim veiksmīgi ļāvušas konkurēt ar profesionālu mākslinieku piesaistīšanu. Diskusijā gan izskanēja arī viedoklis, ka Programma sniedz iespēju arī paaugstināt muzeju piedāvājumu cenas, ņemot vērā skolu rīcībā pieejamo finansējumu – *“skolēniem no “Latvijas skolas soma” piešķirtā finansējuma ir iespēja samaksāt par kvalitatīvām izglītības programmām”*. Savukārt Rīgā bāzētajām organizācijām Programma sniedz iespēju satikt skolēnus ārpus galvaspilsētas, nozaru profesionāļu teiktajā sadzirdot uzsvāru uz plašas mobilitātes iespējas, ko Programma piedāvā. Tiek uzsvērts gan arī tas, ka šādu mobilo norišu piedāvāšana reģionos nozīmē sastapties ar klasēm, kurās ir mazas skolēnu skaits un līdz ar to arī pieejamais finansējums ir visai mazs. Nozares pārstāvji pat ir nonākuši situācijās, ka nodarbības tiek pasniegtas visai skolai sporta zālē, kur ir dažādu vecuma grupu pārstāvji.

Skaidrojot līdzšinējo komunikāciju un sadarbību ar skolotājiem, nozares pārstāvji skaidro, ka šobrīd īpaši vērojama situācija, kurā skolotājiem tiek nosūtīts kvantitatīvi daudzskaitlīgs kultūras norišu piedāvājums, veidojot blīvu un ļoti piesātinātu informāciju par piedāvājumu programmā “Latvijas skolas soma”. Profesionāļu sarunās ar skolotājiem noskaidrojies arī tas, ka piedāvājumu skaits, kas nonāk pie skolotājiem, ir tik liels, ka uz tiem vairs netiek atbildēts. Arī kopumā nozares pārstāvji norāda, ka programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājums ir ļoti plašs, skolotājam ir *“patīkami jāpalauza galva”* šajā piedāvājumā. Šo apstākļu dēļ kultūras nozares pārstāvjiem nākas tērēt daudz resursu norišu koordinācijas procesam un skolotāju sasniegšanai.

Papildus tiešajai komunikācijai ar skolām, norišu piedāvātāji ievietojuši informāciju par savu piedāvājumu arī programmas “Latvijas skolas soma” tīmekļvietnē. Viena no organizācijām pagājušajā gadā mērķtiecīgi komunicējusi ar skolām, skolotājiem un tāpēc bijusi daudz vairāk reģionālu izbraukumu, lielāks pieprasījums – šogad organizācija paļaujas uz Programmas tīmekļvietni kā informācijas avotu, taču pieprasījums pēc nodarbībām šobrīd nav īpaši liels.

Kas attiecas uz līdzšinējo piedāvājumu, nozares pārstāvji norāda, ka sākotnēji šķitis, ka programmas “Latvijas skolas soma” uzsvārs tiks vērstas muzeju virzienā (uz muzeju piedāvājumu), taču uzskata, ka šobrīd programmas fokuss ir aizvirzījies citur, vairāk uzmanību pievēršot radošo industriju pārstāvjiem. Tiek minēti piemēri, ka muzeji, kas pārstāv eksaktās zinātnes tikai ar grūtībām var iekļūt Programmā, jo šie muzeji neatbilst definīcijai “kultūra”. Respektīvi, muzeji, kas ir citu ministriju (ne Kultūras ministrijas) pārziņā, nemonā Programmas lokā. Uz grūtībām norādīja arī citas organizācijas pārstāve, skaidrojot, ka katra mācību gada sākumā organizācijai ir jāpierāda Programmas administrācijai, ka tā ir arī mākslas un kultūras nevis tikai tehnoloģiju pārstāvoša organizācija. Cits fokusgrupas dalībnieks uzsver, ka atslēga arī šo muzeju iekļaušanai programmas saturā varētu būt mācību priekšmets “Dizains un tehnoloģijas”.

Analizējot Programmas lomu Latvijas kultūrtelpā, nozaru pārstāvji izceļ, ka Programma var sniegt iespējas, kas ir pieejamas ne visām Latvijas ģimenēm – lai ģimene kopā dotos uz kādu kultūras pasākumu, izmaksas ir diezgan lielas, tāpēc Programma ir būtiska, jo tā sniedz finansiālu atbalstu skolēniem apmeklēt kultūras nozares norises. Vairāki organizāciju pārstāvji norādīja, ka dažādos gadījumos skolēnu došanās uz kultūrtelpu ir viņu pirmās satikšanās ar kultūru un *“pozitīvs dzinulis”* arī turpmāko saišu veidošanai ar kultūru, ko daļā gadījumu vecāki nespēj sniegt.

“Šī programma ir tā, kur ieguvējs ir skolēns un pedagogs, kuriem vairs nav jādā finansējums vecākiem, lai varētu apmeklēt kultūrvietu. Ieguvējs ir arī jebkura kultūrvietu, kas sasniedz šo auditoriju, jo nav noslēpums, ka bērni un jaunieši ir tā auditorija, uz kuru mēs strādājam, tie ir nākotnes pakalpojumu sniedzēji, iesaistes personas mūsu nākotnes projektos.”

Līdzšinējā pieredzē nozaru pārstāvji minēja arī VKKF mērķprogrammu “Programmas “Latvijas skolas soma” satura radīšana”, izceļot, ka mērķprogrammas nolikums līdz šim neesot bijis labvēlīgs muzeja sektoram, jo *“nav līdz galam nodefinētas lietas, ko tad drīkst jautāt, ko nedrīkst”*. Piemēram, inventārs muzejā, nelielas

planšetes interaktīvām nodarbībām muzejā, kas projektu konkursā netika atbalstīts. Uzskata, ka programmas “Latvijas skolas soma” jaunā satura veidošanas konkurss ir vērst uz skatuves mākslām, tajā ir grūti iekļauties vizuālās mākslas novitātēm un dizaina formām.

Kino

Fokusgrupas sākumā kino nozares pārstāvju izceļ ne tikai viņu kā ekspertu, bet arī personīgo pieredzi, redzot Programmas veiksmīgo darbību caur vecāka prizmu – skolēnu iespēju pieredzēt Latvijas filmas gan skolā, gan kino izrādīšanas vietās (t.sk. kinoteātros). Tāpat Programmas ietekmē vairs nerodas nepieciešamība veikt klases naudas “vākšanu” no vecākiem kultūras norišu apmeklēšanai, kas līdz šim dažādos gadījumos bijusi problemātiska. Līdzšinējie novērojumi liecina, ka ne visu skolēnu vecāki aktīvi savus bērnus iepazīstina ar kultūru un mākslu ārpus skolas, bet to īpaši labi šobrīd spēj izbalansēt Programma. Eksperti norāda, ka bērni un jaunieši dzīvo dažādos apstākļos – sevišķi reģionos ir sastopamas ģimenes, kas nāk no dažādiem slāņiem, tāpēc šī ir iespēja bērniem un jauniešiem kopā ar skolotāju pārrunāt tēmas, par kurām mājās ar viņiem iespējams nemaz nerunāt.

“Tā [programma “Latvijas skolas soma”] vienkārši audzina mūs kā kultūras tautu”.

Fokusgrupas dalībnieki norāda, ka viņu pārstāvētās organizācijas Programmā darbojas kopš tās pirmsākumiem. Līdzšinējā pieredzē īpaši tika uzsvērts tas, ka pateicoties Programmai, organizācijās radusies iespēja savu darbu veikt organizēti un strukturēti.

“Kopš mēs esam iekšā tajā visā kopumā, turpinām to, ko jau darījām iepriekš, tikai tad tas bija daudz grūtāk, retāk un mazāk”.

Tāpat komunikācija ar skolotājiem ļāvusi saprast, ka skolotāji ir ļoti apmierināti ar Programmas darbību un saprot, kādi soļi jāveic, lai piekļūtu pie esošā piedāvājuma kino nozarē.

“Šī organizētība un, manuprāt, administratīvā daļa ir ārkārtīgi sakārtota – vismaz es tā jūtu, gribētu tā domāt, jo pa šiem pieciem gadiem nav bijušas kaut kādas nesaprašanās”.

Nozares pārstāvji uzsver, ka Programma kino nozarei kopumā ir milzīgs ieguvums, jo palīdz filmas nogādāt līdz skolēniem visā Latvijā (arī reģionos) un iepazīstināt viņus ar to, kādu saturisko piedāvājumu aptver Latvijas kino joma. Uzskata, ka citkārt tas nebūtu iespējams. Filmu izplatītāji norāda, ka viņu darbības fokuss ir tieši orientēties uz Latvijas vietām, reģioniem, kur nav pieejami kinoteātri. Ar Programmas starpniecību šobrīd izdodas “nosegt” visu Latvijas teritoriju. Tiek minēts arī tas, ka tieši Programma virza šo iespēju vairot kultūras piedāvājumu reģionos, lauku apvidos, jo tas notiek pieejamā formātā – tiek rasta iespēja pielāgot kino skatīšanās vidi, kas līdz šim lielākoties bija saistāma ar kinoteātriem, kas reģionu gadījumā ne vienmēr ir pieejami. Uz līdzīgu redzējumu norādīja arī kinoteātra pārstāvis, skaidrojot, ka Covid-19 pandēmijas laikā filmas tika piedāvātas digitālā formātā, kas kinoteātrim ļāva sasniegt skolēnu auditoriju reģionos.

“Tas ir ļoti fleksibls veids, kā piedalīties šajā programmā”.

“Lauku reģionos piekļūt kino ir sarežģīti – tur pat nevajag būt lieliem attālumiem, pietiek ar nieka 20 kilometriem. Tas vienkārši nav iespējams, jo tas viss organizatoriskais process, transporta izmaksas ir sarežģītas”.

Kinoteātru gadījumā tiek norādīts uz to, ka skolēnu atnākšana uz filmu, ļauj iepazīties arī ar kinoteātra ēku – apzināties to kā kultūrvietu. Eksperte dalījās arī novērojumā, ka tās skolas, kas brauc no tālākām vietām izmanto visu pieejamo kinoteātra piedāvājumu – apmeklē kinoteātra ēku, iet ekskursijā un noskatās kādu filmu – kas izvēršas kultūras pieredzē teju visas dienas garumā.

Nozare apzinās arī to, ka Programma palīdz audzināts nākotnes potenciālo skatītāju – bērni iemācās skatīties filmas, prot analizēt filmā atainoto un iemācās izprast kino jēgu. Papildus tam, filmu studijas pārstāvji saskārušies ar situācijām, kad pēc studiju apmeklējuma, skolēnu vecāki zvina personālam un interesējas par iespējām – kā un kur var apgūt ar filmu veidošanu saistītās profesijas.

“Fantastiskas bērnu atsauksmes un reakcijas – programma audzina ne tikai skatītāju, bet arī cerams nākotnē kādu, kas būtu ieinteresēts tālāk arī mācīties un strādāt šajā nozarē”.

Papildus iepriekš minētajam, fokusgrupas dalībnieki norāda arī uz to, ka līdz ar dalību Programmā ļoti strauji aug filmu skatītāju skaits un katrai filmai šī tendence veido pozitīvu statistiku – tād no Programmas darbības ieguvēji ir arī filmu studijas un izplatītāji.

Kultūras mantojums

Vairāki no fokusgrupā iesaistītajiem ekspertiem skaidro, ka viņu pārstāvētās organizācijas Programmā darbojas kopš tās pirmsākumiem. Bibliotēkzinātnes organizācijas pārstāve skaidro, ka atšķirībā no citām Programmā iesaistītajām organizācijām, viņu gadījumā piedāvājums ir pieejams bez maksas. Attiecīgi, nodarbības ir valsts apmaksātas, tāpēc pieprasījums ir liels, pieejams un, lai apmeklētu šo organizācijas ekspozīciju, skolām nereti ir jāpiesakās laicīgi, vismaz mēnesi iepriekš. Viena no muzeja pārstāvētām organizācijām strādā tikai otro gadu, taču ir novērojusi, ka tas, ka muzejs ir iekļauts Programmā organizācijai ir nedz ieguvums, nedz zaudējums. Tiek skaidrots, ka arī bez šīs dalības Programmā, muzejs skolu starpā ir ļoti iecienīts, pieprasījums ir liels un dažbrīd kādai klasei nākas atteikt. Cita muzeja pārstāve skaidro, ka Programmas ietvaros ir uzņemtas vairāk nekā 1500 grupas. Piedāvājums paredzēts dažādām skolēnu vecuma grupām līdz skolas pēdējām klasēm. Kopumā programmu "Latvijas skolas soma" vērtē kā stabilu, finansiāli palīdzošu un daudzveidīgu.

Viens no fokusgrupā pārstāvētajiem reģionu muzejiem pastāv nepilnus divus gadus un visu šo laiku regulāri strādā pie programmas "Latvijas skolas soma" satura izveides. Pateicoties Programmai muzejam ir izdevies piesaistīt ļoti daudz skolēnu, skolēnu grupu un šobrīd mērķtiecīgi, domājot par muzejpedagoģisko saturu, piedomā pie tā, vai tas iekļautos Programmā.

"Ja man būtu vienā vārdā jānoraksturo šī programma, es teiktu – intensīvi".

Domājot par programmas "Latvijas skolas soma" pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem nozarē, muzeju nozares pārstāvji vērtē to kā pozitīvu ieguvumu. Programma nozarē tiek redzēta kā virzītājspēks, kas organizācijas motivē domāt par muzejpedagoģiskiem procesiem, kas ir mērķēti uz jauniešu auditoriju. Kā pārsteidzošs fakts gan šķiet tas, ka Programmas ietvaros muzeji ir iekļauti pie nozares "kultūras mantojums" nevis ir kā atsevišķa kategorija.

Muzeju nozares pārstāvjiem raksturojot Programmu Latvijas kultūrtelpā kopumā, tiek izcelta Programmas ietvaros pieejamā, bagātīgā kultūras norišu daudzveidība. Skaidro, ka programmas "Latvijas skolas soma" finansējums sniedz skolām stabilitāti un garantiju, ka vismaz reizi gadā katram skolēnam pienākas apmeklēt kādu kultūras norisi, kultūrvietu. Daudzveidīgo Programmas piedāvājumu novērtē arī citu muzeju pārstāvji, taču šobrīd šķiet, ka atverot Programmas tīmekļvietni, ir redzams "kultūras norišu rasols". Eksperti vēlas mudināt segmentēt šīs norises pēc norišu tipiem, satura vai kā citādāk, lai interesenti neapjūk un tiešām atrod to piemērotāko, saturiski kvalitatīvo piedāvājumu.

"Tas Latvijas skolas somas piedāvājums ir izaudzis tik milzīgs, ka tas skolotājs samulst."

Domājot par to, vai Programma ietekmē un attīsta kultūras procesus reģionos, muzeja pārstāve skaidro, ka līdz ar Programmu "Latvijas skolas soma" tiek atvērtas kultūras durvis ne tikai Rīgas, bet arī reģionu skolēniem. Tā kā eksperte pati strādā arī par skolotāju, ir novērojusi, ka reģionu bērniem programma "Latvijas skolas soma" ir lieliska iespēja "aktivizēties" un apmeklēt dažādo kultūras norišu noklāstu.

"Programma viennozīmīgi ir stimulators un lieliska iespēja bērniem, kuriem kultūra nestāv aiz stūra".

Cita muzeja pārstāve sadarbībā un sarunās ar skolotājiem, izglītības personālu, atklājusi gan kādu problēmjautājumu – reģionu skolu ierobežotās iespējas baudīt kultūras piedāvājumu Rīgā. Līdz ar sadārdzinātajām transporta izmaksām, nereti reģionu skolām nav iespējas izmantot programmas "Latvijas skolas soma" piedāvājumu ārpus sava reģiona robežām.

Literatūra

Fokusgrupas ietvaros rakstniece skaidro, ka piedalās programmā "Latvijas skolas soma" otro mācību gadu pēc kārtas un priecājas, ka rakstnieku loks Programmas ietvaros paliek aizvien plašāks. Organizācijas, kas rada un piedāvā neformālās kultūrizglītības nodarbības bērniem un jauniešiem, kas saistītas ar literatūru, pārstāves skaidro, ka organizācijas pastāvēšana, darbība ir ļoti atkarīga no Programmas – faktiski tieši tās iekļautie projekti finansiāli nodrošina organizācijas eksistenci. 2019. gada martā organizācija sākusi ar vienu nodarbību un šobrīd ir jau 16 nodarbības. Kopumā programmu "Latvijas skolas soma" literatūras nozares pārstāves vērtē pozitīvi.

Rakstniece, domājot par Programmas ietekmi uz nozari, skaidro, ka literatūras nozarei Programma ir ļoti "palīdzošs un literatūru kā kultūras nozari popularizējošs" elements. Kas attiecās uz rakstniekiem – tas paredz, ka visiem ir jābūt pašnodarbināto statusā, kas daļēji apgrūrina finansējuma procesu.

Attiecībā uz Latvijas kultūrtelpu, organizācijas pārstāve skaidro, ka programma "Latvijas skolas soma" organizācijām, kultūras iestādēm un radošajām personām sniedz stabilitāti. Viņasprāt, tā ir brīnišķīga iespēja rakstniekiem, māksliniekiem stāstīt par profesiju, veidot meistarklases, jo citkārt tas iespējams nenotiku.

“Tai pat laikā ir jautājums, cik daudz no tā visa saražotā ir kvalitāte un cik – kvantitāte.”

Domājot par Programmu Latvijas reģionos, rakstniece pavisam noteikti piekrīt tam, ka programma “Latvijas skolas soma” attīsta kultūrvidi reģionos – ir bijusi tādās vietās, kur ar mašīnu nevar piebraukt. Pati ir no reģiona un būtu priecājusies, ka pašai skolā būtu bijis šāda iespēja – *“tas ir milzīgs ieguvums”*. Arī organizācijas pārstāvji bieži brauc uz reģioniem un var apgalvot, ka bieži vien Programmas ietvaros piedāvātā nodarbība atsevišķiem bērniem ir vienīgā saskarsme ar kultūru.

Teātris

Valsts teātra pārstāve norāda, ka teātrim ir ļoti plaša pieredze ar programmu “Latvijas skolas soma”. Dalība Programmā ir sākusies ar izrādi par Latvijas dibināšanu, kuru skolēni dodas skatīties uz teātri. Tāpat ir viens projekts ar mazāku cilvēku skaitu, kas iepazīstina ar pašu teātra ēku. Par līdzīgu pieredzi stāstīja pašvaldības teātra pārstāve, uzsverot, ka netiek piedāvātas tikai monoizrādes – joprojām tiek piedāvātas pilna mēroga izrādes atbilstoši teātra izmēram, kur izrādēs piedalās 3-4 aktieri. Šī teātra praksē saistībā ar Programmu ietilpst ekskursijas, kas atklāj teātra aizkulises, aktiera pieredzi, ikdienas darbu, kas interesē skolēnus dažādos vecumos. Nevalstiskā teātra pārstāve skaidro, ka ar programmu “Latvijas skolas soma” teātris neestrādā ļoti ciešā *“sakabē”*. Netiek veidots specifisks, īpašs piedāvājums tikai Programmai. Ja ir izveidota kāda izrāde, kas ir piemērota, piemēram, vidusskolēnu auditorijai, tad tā arī tiek iekļauta programmā “Latvijas skolas soma”. Pārsvārā bijusi pozitīva pieredze ar Programmu, jo, pateicoties šai Programmai, teātri uzmeklē skolas, apmeklē to. Teātris šobrīd arī sadarbojas ar citu teātri, kas veido izrādes tieši bērniem un jauniešiem, izrādot šīs izrādes savās telpās. Tās ir paredzētas tieši auditorijai no 12 līdz 14 gadiem. Taču nevalstiskā teātra pārstāves jautājums ir par to, vai skolēniem šīs izrāde būs pieejama, vai viņi tiks pie šī piedāvājuma, vai nebūs cenzūra no skolotājiem, ka šī izrāde nav piemērota, jo ne vienmēr nevalstisko teātru piedāvājums ir pierastās formās. Brīvmākslinieks, aktieris pirmo reizi ar teātri skolas vidē iepazīs Dānijā pirms 25 gadiem. Pirms Programmas sākuma aktierim bijusi sava “Skolas soma” – pats ir braucis apkārt pa skolām un piedāvājis savas monoizrādes. Taču darba apjoms pieaudzis tieši ar Programmas uzsākšanu.

Vairāki diskusijas dalībnieki min gadījumus, kad, sniedzot Programmas piedāvājumu, ir nācies saskarties ar situācijām, ka skolēni nesaprot latviešu valodu. Tad nākas izrādei nodrošināt, piemēram, dzīvo tulkojumu.

Valsts un pašvaldību teātru pārstāvji līdzšinējā pieredzē izceļ Covid-19 pandēmijas laiku, kad Programmas ietvaros izglītības iestādēm tika piešķirts finansējums, taču nebija iespējams apmeklēt kultūras organizācijas. Šajā laikā sadarbība ar skolām balstījās izrāžu ierakstu piedāvājumā. Valsts teātra gadījumā ar izrāžu ierakstu palīdzību tika apgūta 35 000 liela skolēnu auditorija, kuri pirka izrāžu ierakstus. Pašvaldības teātra gadījumā šis digitālo izrāžu piedāvājums ļāva strādāt arī ar skolām, skolēniem no diasporām, kas aktīvi pirka izrādes digitālā formātā. Negatīva pieredze gan bijusi ar dažām pašvaldībām, kas kavējas ar apmaksu par izrāžu apmeklējumiem Programmas ietvaros. Ja izrāde notiek konkrētā dienā, tad ir pieņemts, ka par šīs izrādes biļetēm ir samaksāts pirms tam.

“Pārsvārā tas ir jautājums par pašvaldībām. Diezgan piņķerīgs tas process, kur tā skola pēc tam dod pašvaldībai informāciju, kas maksā. Un tad skolotājs nezina, vai ir samaksāts, kāda ir situācija.”

Domājot par Programmas ietekmi uz teātra nozari un kā tā tiek saprasta, aktieris min, ka Programmas ietvaros ir mainījusies skolēnu attieksme pret teātri. Ja pirms pāris gadiem tika sagaidīta izrāde ar “ceturto sienu”, tad šobrīd skolēni labprāt iesaistās izrādē, sniedz atgriezenisko saiti, veic savstarpēju socializēšanos ar izrādes veidotāju izrādes laikā. Tāpat aktieris novērojis, ka Programmas ietvaros mainās teātra forma, notiek meklējumi, kā uzrunāt jauniešu auditoriju. Tāpat viņš min, ka Programma ir iespēja daļai skolēnu teātri pieredzēt pirmo reizi.

Pašvaldības teātra pārstāve min, ka Programma ir būtiska jauna piedāvājuma veidošanā tieši bērniem un jauniešiem, jo uzskata, ka “lielajiem teātriem” bērnu un jauniešu tēmas mēdz likties “neērtas”. Bieži jauniešu, pusaudžu auditorijai trūkst kultūras norišu piedāvājuma, taču programmas “Latvijas skolas soma” sniegtais atbalsts jaunu kultūras produktu veidošanā palīdz aizpildīt šo nišu.

Arī nevalstiskā teātra pārstāve uzskata, ka Programma sniedz labu iespēju skolēniem apmeklēt teātra izrādes teātros uz vietas, kā arī teātriem doties izbraukumos. Taču teātru pārstāvji izceļ arī dažāda veida problemātiku, ko līdzšinējā pieredzē ir novērojuši. Nevalstiskā teātra pārstāve izceļ problemātiku par to, kas ir lēmuma pieņēmējs – kā Programmas finansējums tiek apgūts – jo skolotājiem var nebūt pietiekama izpratne par laikmetīgās mākslas norisēm. Līdz ar to uzsver, ka būtu vēlams domāt par to, kā izglītēt skolotājus, kā veicināt šo sadarbību. Valsts teātra pārstāve skaidro, ka neliels sarežģījums ir tāds, ka skolas vēlas apmeklēt teātra izrādes Programmas ietvaros skolas stundu laikā, līdz ar to ir jāplāno teātra darbība, lai Programmā iekļautās izrādes būtu iespējams apmeklēt pa dienu. Neatkarīgā aktiera gadījumā novērojams arī ļoti liels izrāžu

pieprasījums mācību semestru noslēgumos, kad skolām ir jāapgūst Programmas sniegtais finansējums. Aktieriem šī gada novembra beigās un decembrī bija jānospēlē 28 izrādes.

“Tev vajag rehabilitāciju pēc tam, jo tu esi vienkārši izdedzis braukdams.”

Pārrunājot Programmas pozitīvos un negatīvos aspektus Latvijas kultūrtelpā kopumā, valsts un pašvaldības teātru pārstāves norāda, ka Programma bagātina izpratni par kultūras norisēm, kultūras piedāvājuma daudzveidību un ļauj uzrunāt tieši jauniešu, pusaudžu auditoriju, kurai reizēm trūkst kultūras piedāvājuma un par kuru kopumā mēdz piemirst arī vecāki. Līdzīgi norāda arī nevalstiskā teātra pārstāve, kura uzskata, ka Programma ir ļoti būtiska, jo sniedz jauniešiem iespēju pieredzēt mākslu, kas varbūt citādi nebūtu pieejama.

“Tā kā brīvpusdienas – tev ir vismaz spiesta lieta šādā vai tādā veidā kaut ko pieredzēt.”

“Visas labākās domas un pateicība, jo ir sakārtota sistēma, kā bērni un jaunieši tomēr pieredz kultūru, saņem kultūru, kaut vai tās ir divas reizes gadā”.

Neatkarīgais aktieris piemin, ka Programmu redz kā svētkus jauniešiem. Aktieris Programmā piedāvājis monoizrādes un uz jaunu veidošanu iedrošinājusi tieši skolu vide – *“viņi [lielākas teātra organizācijas] piemums neatbrauks, bet Jūs atbrauksiet”*. Nu jau aktieris bijis gandrīz katrā Latvijas pilsētā spēlēt monoizrādes Programmas ietvaros.

Runājot par Programmas darbību reģionos, sarunās ar skolotājiem atklājas, ka skolām no reģioniem ir ļoti grūti nokļūt, piemēram, Rīgā uz teātra izrādēm, grūti nodrošināt transporta pakalpojumus, bieži tas esot iespējams vien ar pašvaldības atbalstu. Valsts teātra pārstāve gan uzsver, ka bieži tiek izcelta problemātika reģionos, ka jaunieši nepadē kultūras piedāvājumu, taču viņas redzējumā Rīgā ir tieši tāda problēma, ka daudz jauniešu nav guvuši kultūras pieredzi.

Labās prakses piemēru minēja pašvaldību teātra pārstāve. Viņas pieredzē īpaši pozitīvi izceļama sadarbība ar reģioniem, kad skolas apvienojas, apvieno Programmas finansējumu, līdz ar to teātris ar kādu no savām izrādēm var doties uz jebkuru Latvijas reģionu, izrādi skatoties pilnai zālei, sapulcējot bērnus no dažādām reģionu skolām. Auditorijai tādējādi šīs izrādes skatīšanās ir pēc iespējas lētāka. Tāpat eksperte vēlējās uzteikt skolu prasmi plānot reģionālos ceļojumus – ja, piemēram, kā galamērķis tiek izvēlēta kāda valstspilsēta, tad tiek iekļauta arī citu kultūras organizāciju iepazīšana, kultūras aktivitātes, citi kultūras produkti. Šeit dažādos gadījumos lomu spēlē arī vecāku līdzfinansējums. Uzsver, ka teātris veido arī “sadarbības pakas” ar citiem pakalpojumu sniedzējiem pašvaldībā, kas piedalās programmā “Latvijas skolas soma”, lai skolas, skolēni var komplektēt vairākus piedāvājumus izbraukumā uz pašvaldību. Un tāpat eksperte īpaši izceļ savu uzskatu, ka reģionos Programma bagātina kultūras norišu piedāvājumu, kas paredzēts jauniešiem un bērniem.

Deja un cirks

Dejas nozares ekspertei bijusi pieredze sākot jau ar Programmas pirmo uzsaukumu, kad tika veidota programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājuma programma. Eksperte ar biedrību pieteicās atbalstam projekta veidošanai, “atradīja” šo darbu vienā no skolām, taču veikums netika izvēlēts iekļaušanai Programmas piedāvājumā. Pēc tā gan notikusi tikšanās ar Programmas vadību, lai pārrunātu šo pieredzi. Deju nozares eksperte arī uzskata, ka ar jauniešiem ir ļoti interesanti tikties. Atceras, ka pirmais satura radīšanas uzsaukums Programmā bijis divās daļās – otrās daļās beigās bijusi paredzēta saruna ar jauniešiem, vidusskolēniem. Laikā, kad sākās saruna ar jauniešiem, komisija, kas vērtēja šī piedāvājuma iekļaušanu Programmā, devās projām, nedzirdēja mērķauditorijas sacīto. Uzskata, ka ir ļoti svarīgi saprast, vai piedāvājums patīk mērķauditorijai. Cirka gadījumā organizācijas pieredze ar Programmu ir salīdzinoši maza. Bijis izveidots piedāvājums, kad divi mākslinieki braukājuši apkārt pa skolām periodiski, mākslinieki bijuši no ārzemēm. Šobrīd Programmā ir divas izrādes, kopumā pieredze ir pozitīva.

Dejas nozares eksperte skaidro, ka līdz šim ļoti liels piedāvājums dejas nozarē Programmā nav manāms – varētu būt vairāk cilvēku, grupu, kas piesakās sniegtajam atbalstam veidot performances, izrādes. Tā kā pati eksperte ir saistīta ar laikmetīgās dejas nozari, tad uzsver aspektus, ka būtiska ir laikmetīgās mākslas saprašana, pieņemšana, izpratne no pedagogu puses, no tradicionālāk domājošiem nozares profesionāļiem. To eksperte min arī kā līdzšinējo iespējamo iemeslu, kāpēc dejas nozares profesionāļi nepiedalās Programmā – bijušas vilšanās, kā arī var šķist, ka laikmetīgās dejas izrādes neiekļūst veiksmīgā apritē pedagogu intereses un izpratnes trūkuma dēļ. Uzskata, ka būtu vērtīgi izveidot izglītojošu programmu skolotājiem par deju, laikmetīgo mākslu. Ekspertes pieredzē ir bijusi arī laikmetīgās dejas izrādi, kas netika iekļauta Programmā, taču bija paredzēta tieši jauniešu auditorijai. No savas pieredzes kopienas projektos eksperte uzsver, ka laikmetīgās dejas mākslas piedāvājumā jauniešiem jābūt ļoti lielai interaktivitātei, atvērtumam.

“Tas, ko laikmetīgā deja var vislabāk iemācīt – ka nav vienas patiesības, ka tā ir atvērta lieta, ka nav tāds demagoģisks vēstījums.”

Min, ka ierastā prakse ir tāda, ka skolām ir vēlme nopirkt gatavu izrādi, gatavu produktu, ko var parādīt lielai auditorijai. Taču dejas nozares gadījumā ir svarīga interakcija, kopīgs darbs ar jauniešiem.

“Sanāk, ka tas nav produkts, bet tas ir process. Tā ir izrāde, bet bieži vien mūsu vērtētāju pusē tā neskaitās kā izrāde. Un tā gluži nav arī meistarklase.”

Cirka organizācijas pārstāve uzskata, ka cirkam ir sava žanra specifika – programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir iespējams uztaisīt izrādes, kurās ir neliels iesaistīto cilvēku skaits, neliels skaits izmantoto rīku. Visbiežāk programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājumā nonāk monoizrādes vai izrādes ar nelielu skaitu iesaistīto. Vērtē, ka Programmas mērķis iepazīstināt arī ar laikmetīgo mākslu ir pozitīvs, taču Programma kopumā rada ļoti ierobežotu ieskatu par to, kas ir laikmetīgā māksla, laikmetīgais cirks.

“Man liekas, ka mēs redzam lielu monoizrāžu eksploziju visos žanros, jo ir šī Latvijas skolas soma.”

Pozitīvais aspekts ir tāds, ka programma “Latvijas skolas soma” dod iespēju māksliniekiem, kas nedarbojas lielās organizācijās, bet darbojas individuāli – daudzi mākslinieki izmanto atbalsta mehānismus izrāžu radīšanai, ir vieglāk regulāri sasniegt auditoriju it sevišķi tiem māksliniekiem, kas mērķtiecīgi vēlas strādāt ar bērnu un jauniešu auditoriju.

“Tā kā Latvijā nevalstiskajam sektoram ir ļoti vājš atbalsts, tad kaut kādā ziņā “Latvijas skolas somai” ir pozitīva ietekme uz to, ka neatkarīgi mākslinieki var radīt. No otras puses tā ir kropļīga situācija, ja mēs kaut kādā ziņā risinām nevalstiskā sektora neatkarīgo mākslinieku nodarbinātības jautājumu ar laikmetīgās mākslas pieejamības programmu skolās. Bet kaut kādā ziņā tā ir programma, uz kuru var paļauties, kas veicina jaunradi.”

Eksperte redz cirka nozari kā tādu, kas nekad neattīsties ar vienu lielu organizāciju, trupu, bet tās pamatā ir neatkarīgie mākslinieki, kas veido izrādes. Cirkā sektorā būtisks ir kvalitātes jautājums – uzskata, ka skolotājiem trūkst izpratne par to, ko nozīmē kvalitatīva cirka māksla, kas ir laikmetīgs cirks, kas ir izklaides žanrs. Produktu kvalitāte cirka nozarē mēdz būt ļoti dažāda. Pozitīvais programmas “Latvijas skolas soma” aspekts ir pieejamība cirka mākslai, pieejamība finansējumam, lai neatkarīgie mākslinieki varētu sasniegt bērnu un jauniešu auditoriju. Negatīvais aspekts Programmas ietvaros – skolotāju izpratnes trūkums par cirka māksliniecisko kvalitāti.

Mūzika

Diskusijas dalībnieks, mūziķis un producents Programmā darbojas no tās otrā darbības gada. Kopā ar savu radnieci veido koncertlekcijas, koncertlektorijus, kas pamatā ir kā koncerti, kas savienoti ar informāciju par konkrētām tēmām – temati saistīti ar Latviju, Latvijas kultūru, vēsturi un personībām. Kopumā novadījis aptuveni 700 klātienē koncertus skolās visā Latvijā (mūziķis veido tikai izbraukuma norises). Covid-19 laikā tika radīts liels satura apjoms digitālā formātā. Tādā veidā mūziķis ieguvis lielu pieredzi darbā gan ar visa vecuma jauniešiem, gan skolotājiem un koordinātoriem, tāpēc pārzina gan realitātē pastāvošās problēmas, gan izaicinājumus. Šobrīd kā producents darbojas, radot koncertus un teātra izrādes arī citiem māksliniekiem. Kopumā mūziķa darbība Programmā ir ļoti liela daļa no viņa ikdienas darba.

Orķestra pārstāve norāda, ka orķestra pieredze ar Programmu sākusies jau tās pilotprojekta laikā, kad tika radīti aizmetņi un pirmie mēģinājumi Programmas izveidei. Jau tad orķestrim veicās ļoti labi – veidojuši vairākas muzikālas izrādes un koncertus tieši ar VKKF starpniecību. Ar dažāda veida ritma nodarbībām un izrādēm izdevies doties arī izbraukumos uz skolām, kultūras namiem. Formāti ir dažādi: lielais simfoniskais orķestris, maza formāta, kamerizrādes. Skolēniem tiek piedāvāts doties arī pie orķestra uz kultūrvietu Rīgā – tie koncerti, kas ir repertuārā, tiek piedāvāti arī skolēnu auditorijai (tiek rīkoti arī papildu koncerti tieši skolēniem). Kultūrvietā tiek piedāvātas arī ekskursijas. Iesaistes Programmā temps palēlinājās Covid-19 laikā un ieviesa zināmas izmaiņas, bet tajā brīdī daudzus koncertus filmēja – piedāvāja ierakstus skolām. Šobrīd orķestra pārstāve norāda, ka pieprasījums ir mazāks.

“Mazāks ir pieprasījums pie mums, jo plašāks ir klāsts vispār programmā – ir tik daudz no kā izvēlēties. Arī skolotāji ir gudrāki kļuvuši, izvēlīgāki un arī prasīgāki.”

Otrs mūziķis un aktieris Programmā ir praktiski no pirmās dienas. Programma ir bijusi lieliska iespēja ar daudziem projektiem pabūt dažādās skolās un iegūt pieredzi darbā ar jauniešu auditoriju. Pašā sākumā tie bija 6 projekti bez VKKF atbalsta, pēc tam 3 projekti tapa ar daļēju VKKF atbalstu. Kopumā tā ir bijusi intensīva darbošanās kā māksliniekam pašam gan mūzikas, gan teātra projektos (t.sk. veidojis monoizrādi). Covid-19 laikā kopā ar folkloras kopu netika izmantoti digitālie formāti norišu piedāvāšanai, taču šobrīd īpaši novembra mēnesis esot īpaši aktīvs – šogad esot bijuši vairāk nekā 40 koncerti tikai novembrī.

“Manuprāt, Latvijas skolas soma vispār ir lieliska iespēja māksliniekiem gan, kas rada, gan izpilda, izpausties. Un te jāsaka, ka vajag tikai darīt un piedāvāt.”

Pārrunājot Programmas darbību mūzikas nozarē, abi mūziķi uzsver, ka liela loma ir mutvārdu informācijai – ja vienu reizi koncerts ir izdevies, tad sadarbība būs atkārtota. Pieredzē gan dzirdētas atsauksmes no skolām par projektiem, kas arī nav labi.

“Mana sajūta ir, ka pa priekšu iet mutiskā reklāma – ja ir labi, tad aicinās arī vēlreiz.”

Pārsvarā diskusijas dalībnieki saskata pozitīvās lietas Programmas darbībā. Mūziķis un producents norāda, ka ir VKKF, kur ir ierobežots budžets un piesakās visi (gan organizācijas, gan individuālie mākslinieki) un piešķirtais finansējums ir ļoti mazs. Tāpēc visas koncertprogrammas, kas tiek radītas, tajās tiek investēti pašu līdzekļi. Mūziķis arī skaidro, ka neredz negatīvās Programmas puses uz mūzikas industriju.

“Ir vēl viens finansējums, kur profesionāli mūziķi, aktieri, jebkurš, kurš nodarbojas savā profesijā, var darīt. Tas ir tikai pozitīvi. Tas ir vēl viens finansējuma avots, kur Tu vari kā brīvmākslinieks vai mākslinieks gūt papildus ienākumus savā profesijā. Kas tur var būt negatīvs?”

“Vajag tikai darīt, jo iepriekš nav bijusi tāda platforma, kur individuālais, mazais producents var īstenot dažādus projektus un tam ir finansējums.”

Mūziķis uzsver, ka Programma ir iespēja jebkuram, taču nav domāta visiem – tā pieprasa agrus rītus un tas ir arī *“fiziski prasošs darbs”*. Tā kā mūziķis pats nodrošina arī tehnisko aprīkojumu skolās, jo ne vienmēr skolās tāds ir, tad tas var pieprasīt *“ņemt un stibīt savas tumbas uz ceturto stāvu”*.

Visi fokusgrupas dalībnieki min, ka nav iespējams paļauties uz skolās esošo tehnisko aprīkojumu, un mobilo norišu gadījumā mūziķiem jābūt gataviem pielāgoties videi – gan tehniski pašiem nodrošināties, gan nepieciešams iepriekš sazināties ar skolām un noskaidrot koncertam paredzētos apstākļus. Citādā gadījumā tā ir riskēšana ar priekšnesuma izdošanos. Orķestra pārstāve to nesaskata kā mīnusu, bet lietu, kas jāņem vērā (muzikālās izrādes rekvizītiem un teknikai ir *“jāspēj saiet vienā busiņā”*).

“Katrā skolā tās iespējas ir citas ... Ir jābūt fleksibiliem, ir jāspēj pielāgoties.”

“Šis formāts, izbraukumu formāts, kad Tev ir pilns un būdiņās, skolās un kultūras namos jāuzstājas, ir zināms izaicinājums, bet tas nav nepārvarami – tas ir viss izdarāms.”

Plaši diskusijā tika apspriests arī finansējuma jautājums. Orķestra pārstāve norādīja, ka projektu izmaksas cenšas veidot pēc iespējas mazākas, lai varētu iekļauties Programmas finansējumā, taču inflācijas rezultātā tas paliek aizvien grūtāk – pagaišajā sezonā orķestris pat sastapies ar situāciju, kad izveidotais projekts bija pārāk dārgs, lai to izradītu, aizvestu un spētu samaksāt māksliniekiem par to.

“Vairākus gadus Latvijas skolas somas finansējums negāja līdz inflācijai – mākslinieku honorāri aug, benzīna un visas citas izmaksas pieaug, bet tas finansējums, kas skolām tika piešķirts – viņš jau negāja uz priekšu.”

“Tā jau nav arī tomēr labdarība – vismaz jāaiziet līdz tam, ka tik, cik Tu esi ieguldījis, tik atpelni.”

Uz finansējuma problēmām orķestra pārstāve norāda arī izglītības jomas pusē – nepieciešams risināt jautājumu par transportu, jo šobrīd papildus finansējums tam netiek piešķirts, lai skolēni no tālākiem reģioniem spētu atbraukt uz kultūrvietām Rīgā. Pieredzē gan pārstāvei nācies saskarties ar pašvaldību piemēriem, kuri ir atsaucīgi un palīdz šajos gadījumos ar izmaksu segšanu. Mūziķis un aktieris arī piekrīt problemātiskajai situācijai ar transportu un min, ka sākotnēji liela finansējuma daļa ir tērēta transporta izdevumiem, bet šobrīd aizvien vairāk parādās prakse aicināt māksliniekus pie sevis uz skolām. Viņa pieredzē Programmas finansējums īpaši reģionu skolām ļāvis saprast, ka tās var uzrunāt māksliniekus un aicināt pie sevis uz skolu.

“Runājot par maksātspēju īpaši no reģionu skolām, pārstāvji ir teikuši – jā, tagad jau mēs varam aicināt, kādreiz jau mēs nemaz nezvanījām. Un, kad prasa, kāpēc nezvanīja, tad atbild – kur tad no Rīgas. Un tad es saku – pagaidiet, bet Jūs piezvanījāt, pajautājāt? Viņi beidzot var sasparoties, vismaz uzzvanīt. [...] Skolu pārstāvji tāpēc, ka viņiem ir šis finansējums, viņi ir gatavi uzrunāt – pirms Latvijas skolas somas vispār nezvanīja.”

Gan orķestra pārstāve, gan mūziķis un folkloras kopas vadītājs skaidro, ka brauc arī uz mazajām skolām, kurām nav pieejams liels Programmas finansējums, ja skolas izrāda īpaši lielu interesi. Šādos gadījumos mākslinieki koncertē arī citās skolās tuvumā šīs izbraukuma dienas ietvaros. Vēl novērota arī tāda pozitīvā prakse, ka mazās skolas apvienojas – *“viss ir risināms”*. Sadarbojoties izdodas nodrošināt piepildītu zāli arī lielāka izmēra koncertam.

“Ja ir gribēšana, koncertu var sarīkot jebkurā Latvijas vietā.”

“Mākslinieki ir pielāgojušies taisīt mobilākas norises.”

Savā pieredzē mūziķis manījis arī to, kas skolas iekšēji plāno finansējumu un ne vienmēr visās klašu grupās izmanto piešķirtos 7 eiro skolēnam, bet iztērē tikai 3 vai 4 eiro, un atlikušo finansējumu pieliek citām klasēm,

lai būtu iespējams redzēt dārgākus projektus un koncertus. Mūziķis arī uzsver, ka šāda plānošana ļoti ir atkarīga no skolas, vēlmes ieguldīties plānošanā. Papildinot šo tematu, visi diskusijas dalībnieki izceļ, ka savstarpējās sadarbības izdošanās ar izglītības iestādi lielākoties ir atkarīga no atbildīgā cilvēka skolā. Aktieris pat atceras gadījumus, kad skolā pie skatuves zālē sagaidīja pat septiņi skolotāji, kuri bija gatavi palīdzēt norises tapšanā.

“Organizatori vai koordinatori, kas atbild par Latvijas skolas soma ir diva tipa: vieni ir tie, kas vienkārši “tāpēc, ka vajag” – ķeksīša pasākums, un otri ir tie, kas tiešām grib, lai skolā skolēniem būtu kāda vērtība no tā pasākuma. Ļoti labi var just – kāda ir ieinteresētība, tāda ir uzņemšana.”

Tāpat diskusijas daļu veidoja saruna par to, kas pieņem lēmumu norišu izvēlē. Orķestra pārstāve pamanījusi labās prakses piemēru, ka aizvien vairāk skolotāji konsultējas ar skolēniem. Bērni kļūst par noteicējiem tam, ko viņi skatīsies un klausīsies. Orķestra pieredzē bijuši gadījumi, kad milzīga klašu grupa, pirmā līdz piektā klase ar visām paralēlajām klasēm, atnāk klausīties koncertu. Pārstāve skaidro, ka tas nav paredzēts tik milzīgam skaitam un visiem. Protams, ka organizatoram ir mazāk darba, bet orķestra pārstāvei šķiet svarīgi, ka viena klase ir skatījusies kaut ko vienu un otra kaut ko citu. Un orķestra pieredzē šķiet, ka tagad aizvien mazāk viens cilvēks izlemj par visu skolu.

“Es sarunājos ar vienu skolotāju, piedāvāju viņai mūsu norises, viņa atbildēja – labi, paldies, es aprunāšos ar savu vidusskolas klasi, ko viņi saka – vai viņi vēlas to klausīties vai nē. Un man tas šķita vienkārši super – viņi nepaņēma mūs, bet man likās brīnišķīgi, ka viņa ļauj tiem bērniem izpausties. Varbūt, ka viņi iepriekšējā semestrī jau koncertu ir baudījuši, varbūt, ka tagad viņi grib kaut ko citu.”

Mūziķis un producers gan savā pieredzē manījis, ka joprojām lielākoties (taču ne visur) norises izvēlas un gala lēmumu pieņem viens koordinators. It kā ir iespēja izvēlēties katrai klasei un tiek prasīts skolēnu viedoklis, bet tas nozīmē, ka lieli pasākumi nenotiek nekad. Tāpat orķestra pārstāve min, ka viņas redzējumā notiek vecāku iesaiste, taču producers uzskata, ka tāda iesaiste nenotiek gandrīz nemaz. Producers gan arī uzskata, ka, viņaprāt, vecākiem nebūtu jāiesaistās, jo tā ir “skolas lieta”.

Domājot par vēl citiem problēmjasutājumiem savā pieredzē, producers izceļ birokrātisko slogu, kuru neviens nav noteicis, bet dažādos gadījumos tiek uzlikts no pašvaldību puses – gadījies pat sistēmās parakstītus dokumentus izprintēt, parakstīt ar roku un sūtīt pa pastu uz iestādi. Citās pašvaldībās skaidrots, ka grāmatveži nav gatavi strādāt ar elektroniski parakstītiem dokumentiem. Orķestra pārstāve un folkloras kopas mūziķis skaidro, ka šādu situāciju risināšana ir daļa no producentu darba, jo tā kultūras nozarē vienmēr ir bijis.

“Tie ir sīkumi pret to lielo ieguvumu, ko mēs kā mākslinieki, gan vispār kā Latvijas kultūras vide iegūstam no šī programmas finansējuma.”

Visi diskusijas dalībnieki ir vienprātis, ka šobrīd Programmā ir plašs un pieejams kultūras piedāvājums. Orķestra pārstāve izceļ, viņasprāt, galveno Programmas ieguvumu – kultūras pieejamību visiem skolēniem. Pārstāve atceras savu bērnību, kad bija klases naudas un fondi, un vecāki izlēma, vai konkrētu pasākumu var apmeklēt. Un tad bija bērni un vecāki, kas to nevarēja atļauties, un palika mājās. Īpašu tiek uzsvērts arī Programmas vadības uzstādījumu, ka tas nav tikai par apmeklēšanu un pieredzēšanu, bet tas ir arī “darbs apkār” – ka kultūras norise iekļaujas un papildina mācību saturu.

“Tagad katram bērnam, neatkarīgi no viņa un vecāku rocības, ir iespēja baudīt kultūru. Man šķiet, ka tas ir milzīgs solis, kaut kas, kas jāturpina. [...] Ir taču bērni, kas nekad dzīvē nedzirdēs simfonisko orķestri, bet tagad viņiem ir tāda iespēja, programma ir milzīgs ieguvums mūsu valstij.”

Domājot par Programmas ietekmi uz Latvijas kultūrtelpu kopumā, diskusijas dalībnieki ir vienprātis, ka ieguvēji no Programmas ir pilnīgi visi. Tiek izcelts, ka mūzikas nozarei tā ir iespēja realizēt projektus, ko citos apstākļos nebūtu iespējams izdarīt. Vai tā ir iespēja jau esošo piedāvājumu “pacelt” citā līmenī un padarīt to pieejamu, redzamu daudz plašākai auditorijai nekā pirms tam. Orķestra pārstāve min piemēru par kultūrtelpu kurā orķestris koncertē Rīgā – piedāvājumā bija ekskursijas, taču tās netika bieži izmantotas. Ar Programmas palīdzību sāka redzēt, ka skolēniem ir interese ne tikai atnākt uz koncertu, bet arī izstaigāt un iepazīt kultūrvietas vēsturi. Orķestris saprata, ka ekskursijas nepieciešams adaptēt skolēniem, pieliekot klāt arī nelielu koncertu pēc ekskursijas, šādā veidā savu jau esošo piedāvājumu pielāgojot skolēnu auditorijai.

“Mēs esam ieguvēji, ka bērni ir atnākuši pie mums, apskatījušies [kultūrvietas nosaukums], dzirdējuši koncertu, un arī skolēni ir ieguvēji.”

“Idejas jau mums visiem ir, gan neatkarīgiem producentiem, gan institūcijām – idejas mums kā mājas, bet programma ir arī grūdiens. Mēs redzam, ka te ir vajadzība, ir niša, ir finansējums, ir klients – patērētājs ir mūsu priekšā un aiziet, mēs darām!”

Diskutējot par to, vai Programmā ir īpaša ietekme uz kultūrvidi reģionos, mūziķis un aktieris norāda, ka noteikti tam piekrist, izceļot skolēnu iespēju sastapties ar dzīvu kultūras notikumu, ko ne vienmēr ir viegli īstenot attālākās vietās un lauku reģionos.

“Tieši reģioni ir ieguvēji, jo lielpilsētas jau lielāko daļu ... Tev vispār ir iespējas aiziet uz kino, teātri. Mazpilsētā un arī vietās, kas nav pilsētas – tādas iespējas nav. Tāpēc jau tas reģionus ļoti attīsta.”

Abi mūziķi sarunas laikā dalās pieredzē, ka skolās bijušas situācijas, kad redzams, ka bērni nemāk klausīties – viņiem nav bijusi pieredze, lai viņi zinātu, kā uzvesties koncertā. Tā gan nav vispārēja prakse, taču konkrētās vietās to ir iespējams novērot. Viens no mūziķiem arī min, ka lielāka izmēra koncertuzvedumā kultūras centrā reģionā, skatot pēdējai dziesmai, pēdējo klašu skolēnu cēlušies kājās un devušies ārā no zāles. Mūziķis bija neizpratnē, jo pret to neiebilda ne skolotāji, ne kultūras centra pārstāvji. Abi mūziķi uzskata, ka tā ir lieta pie kuras nepieciešams strādāt – skolēniem ir jāiemāca mūzikas klausīšanās “noteikumi”.

“Viņiem pietrūkst kultūras nozares, šie kultūras notikumi, un tāpēc Latvijas skolas soma ir arī viens no labiem, pamācošiem piemēriem, kā uzvesties koncertā, teātra izrādē.”

Koncertzāles un kultūras centri

Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve skaidro, ka kā jaunai koncertzālei, organizācijai bērnu un jauniešu auditorija ir ļoti svarīga. Koncertzālē atsevišķi tiek algots darbinieks, kas strādā specifiski ar bērnu un jauniešu programmām. Programmas ietvaros koncertzāle sadarbojas ar skolām, nacionālajiem kolektīviem, nodrošina arī vizuālās mākslas, teātra mākslas, kino piedāvājumu. Programmas virzība un komunikācija tiek veikta caur novada izglītības pārvaldi. Šobrīd vērojams, ka visvairāk izmantotais pakalpojums ir kino, filmu skatīšanās – pieļauj, ka tas tamdēļ, ka tas ir vislētākais, izdevīgākais piedāvājums. Reģionālās koncertzāles (2) pārstāve Programmas ietvaros strādā no pašas tās aizsākumiem. Pati koncertzāle saturu neveido – tas tiek pirkt gatavs un pārdots tālāk. Reģionālās koncertzāles (3) pārstāve skaidro, ka no mārketinga viedokļa darbs ar Programmu ir viegls – ievieto tīmekļvietnē visus pieejamos kultūras produktus, notikumus. Laika gaitā novērojuši, ka skolās trūkst koordinatori, kas pastiprināti strādā ar Programmu. Uzskata, ka faktiski Programmas klāstu izmanto aktīvie skolotāji, kas ir uzņēmušies bērnus un jauniešus vest uz kādu kultūras notikumu. Ir pamanījusi, ka septembrī skolas vēl ir pasīvas, taču tuvojoties pusgada noslēgumam, pieprasījums pēc kultūras pasākumiem pieaug.

Reģionālās koncertzāles (2) pārstāve skaidro, ka sākotnēji Programmu vērtējuši ļoti pozitīvi, taču palielinoties Programmas piedāvājumam vienu brīdi kļuva grūti to uzturēt. Kopumā sadarbību ar Programmu vērtē kā labu. Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve apgalvo, ka programmas “Latvijas skolas soma” misija un mērķi kopumā ir svarīgi Latvijas kultūrtelpai, kultūrpolitikai, tāpēc arī vērtē to pozitīvi.

Viena no Vidzemes kultūras centra vadītājām nosaka, ka līdzdarbojas programmā “Latvijas skolas soma” kopš tās aizsākumiem. Novērojusi, ka laikā pirms Covid-19 pandēmijas starp apmeklētājiem bija vairāku skolu skolēni no citiem Latvijas novadiem, taču pēc tās – vairāk piedāvājumu izmanto tieši vietējā novada skolēni. Cits fokusgrupas pārstāvis, kurš vada kultūras centru Vidzemes dienvidu daļā, skaidro, ka līdzīgi kā citu kultūras centru gadījumā, kultūras centrs strādā kā pasākumu norises vieta. Paši šī gada rudenī mēģināja iesaistīt skolas un piedāvāt vienu pasākumu, izmantojot Programmu, taču atsaucība bija ļoti maza. Pārstāvis arī novērojis, ka daudz programmas “Latvijas skolas soma” pasākumi novadā norisinās pašās skolās uz vietas. Viena no kultūras nama vadītājām Zemgalē atzīst, ka paši Programmā iekļauti nav, taču, kā minēja cits fokusgrupas dalībnieks, kalpo kā Programmas piedāvājuma realizācijas vieta. Respektīvi, ja norisinās kāds Pasākums programmas ietvaros, tad kultūras nams nepieciešamības gadījumā nodrošina telpas. Pārstāve aprunājoties ar pedagogiem, secinājusi, ka skolēni lielākoties brauc šo programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājumu baudīt uz Rīgu.

Arī kultūras centru pārstāvji programmu “Latvijas skolas soma” kopumā vērtē pozitīvi, taču norāda, ka nākotnes perspektīvā ir nepieciešams domāt un saprast, kāda ir kultūras centru loma tās darbībā un vai ir vērts arī pašiem tajā piedalīties kā produktu veidotājiem.

Fokusgrupā piedalījās arī valsts pārvaldībā esošas koncertorganizācijas pārstāve no Rīgas, kura organizācijā strādā kā izglītības programmu vadītāja. Savā ikdienas darbā ir ļoti iedziļinājusies skolēnu muzikālajā izglītībā un kopumā Programmu vērtē ļoti pozitīvi un neapšaubā, ka tāda ir nepieciešama. Programmas piedāvājumā koncertorganizācija ir iekļāvusi muzikālu ciklu, kas piemērots skolēniem no 1. līdz 12. klasei, un tiek nodrošināti arī atsevišķi koncerti.

Jau diskusijas sākumā organizācijas pārstāve no savas līdzšinējās pieredzes min, ka ar kolēģiem ir secinājuši, ka aptuveni tikai 45% līdz 50% apmeklētāju izmanto Programmas finansējumu, lai varētu apmeklēt kādu no koncertiem – viņsprāt, finansējums uz vienu skolēnu ir par mazu. Otra lielā problemātika – reģionu skolām nav finansējuma transporta izmaksām, lai nokļūtu uz Rīgu. Lai samazinātu mākslinieku izmaksas, Programma

esot lūgusi izveidot mazāka mēroga koncertus, taču organizācijas pārstāve iebilst un uzskata, ka 4 cilvēki koncertā ir mazākais, kādu var piedāvāt – šajā gadījumā risinājums ir pašas Programmas budžeta palielināšana, lai varētu nosegt mākslinieku honorāru izmaksas.

Pārrunājot programmas “Latvijas skolas soma” pozitīvos un negatīvos aspektiem, koncertzāļu pārstāvji atklāj, ka nereti attiecībā uz Programmas darbību aktuāls ir jautājums par projektu atlases kritērijiem un to tālāku realizācijas uzraudzību. Pašām koncertzālēm ļoti svarīgs ir uzsvars uz kvalitatīva kultūras piedāvājuma veidošanu, taču uzskata, ka tā nedomā visas Programmā iesaistītās kultūras organizācijas un profesionāļi. Uz kvalitātes jautājumu norāda arī koncertorganizācijas pārstāve.

“Ir dzirdēts, ka skolās ierodas apšaubāma rakstura pasākumi. Piedāvājumā ir arī projekti, par kuriem ir jautājums, vai tā vispār ir kultūra?”

“Par pozitīvo jautājumu nav, jo ir lieliski, ka ir šāda programma un bērni dabū kaut ko vairāk. Jautājums ir tiešām, vai tas viss ir kvalitatīvs.”

Reģionālās koncertzāles (3) pārstāve atzīst, ka ir žēl, ka Programmā drīkst iekļaut tikai latviešu mākslinieku piedāvājumu. Reizēm koncertzālē uzstājas citas valsts trupa, taču skolēnus programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros uz šiem pasākumiem vest nedrīkst.

Viena no kultūras centra Vidzemē vadītājam atzīst, ka Programmā iekļautais piedāvājums ir plašs un daudzveidīgs, tāpēc pašai ir interesanti paskatīties kopumā, kādas ir aktuālās tendences gan Latvijas kultūrtelpā kopumā, gan sevis pārstāvētajā nozarē.

“Atbilde ir pilnīgi skaidra – ieguvums ir milzīgs, jo tieši tas, ka mēs varam dot iespēju un šiem skolēniem ir iespēja apmeklēt vietējo kultūras piedāvājumu.”

Koncertorganizācijas pārstāve min, ka attiecībā uz negatīvajiem aspektiem – lielākais zaudējums ir tāds, ka iepriekš ar kolēģiem ir piekopusi praksi pārdot koncertu ciklus, taču nepietiekamā Programmas finansējumam dēļ tika spiesti pārdot koncertus pa vienam. Pārstāve atzīst arī to, ka skolas labprātāk izvēlās koncertus, kur piedalās populāri mūziķi nevis kāds klasiskās mūzikas profesionālis. Attiecīgi tiek zaudēta mācīšanās klausīties klasisko mūziku kā vērtību.

Pārrunājot Programmas un kultūrvides reģionos saistību, kultūras centra Vidzemē vadītāja apstiprina, ka programma “Latvijas skolas soma” visnotaļ veicina kultūrvides attīstību Latvijas reģionos. Pēc kultūras centra pieredzes, reģionu skolas labprāt izmanto Programmas piedāvājumu. Kā arī Programma ir veicinājusi kultūras centra interesi pasākumu piedāvājumu jauniešu un bērnu auditorijai paplašināt arī ārpus Programmas ietvariem.

Arī reģionālās koncertzāles (2) pārstāvju pieredze liecina, ka reģionu skolām programma “Latvijas skolas soma” ir noteikti nozīmīgs atsvars, kas veicina kultūras piedāvājumam pieejamību. Tāpat arī reģionālās koncertzāles (3) pieredzē vērojams, ka reģionu skolas gan no tuvākiem, gan attālākiem apvidiem ir ieinteresētas izmantot organizācijas piedāvājumu un kopumā skaidro, ka programma “Latvijas skolas soma” šajā kontekstā visnotaļ ir vērtējama kā pozitīvs kultūrvides virzītājspēks. Manīts arī tas, ka skolēni, atbraucot no mazākām lauku skoliņām un gatavojoties koncertzāles apmeklējumam, ir speciāli sapucējušies, kas liecina par to, ka tas viņiem ir svarīgs, nozīmīgs notikums.

“Reģioniem tas ir milzīgs ieguvums un tas ko mēs redzam, ka [koncertzāles nosaukums] apmeklējums ir tikai viena no sadaļām, viņi paņem vēl klāt kaut ko, tāpēc tas ir veselas dienas piedzīvojums – tas ir tas pozitīvais.”

Visās fokusgrupu diskusijās kultūras nozares profesionāļi pozitīvi vērtē savu līdzšinējo pieredzi programmā “Latvijas skolas soma”, izceļot iespējas satīties ar jauniešiem, redzot jauniešu auditoriju kā klātesamu gan piedāvājuma izstrādes procesā (t.sk. atbilžu meklēšanā par to, kā jaunieši uzrunāt), gan izmantošanā. Nozaru profesionāļi redz skolēnu kā nākotnes klausītāju un skatītāju, un Programmu kā instrumentu pirmo pieredžu gūšanā un kultūras izpratnes veidošanā – māca kā domāt par kultūras un mākslas procesiem, tajos ietvertajiem saturiskajiem vēstījumiem un tematiem.

Diskusiju dalībnieki programmu “Latvijas skolas soma” vērtē kā Latvijas kultūras vides virzītājspēku, aizvien jaunas iespējas un ieguvumus no programmas redzot gan kultūras nozarei, gan izglītības sektoram (it īpaši reģionu skolām). Īpaši izcelta tiek programmas “Latvijas skolas soma” sniegtā stabilitāte, veidojoties par regulāru finanšu instrumentu un redzot kā ar tā palīdzību tiek veicināta kultūras pieejamība, kas līdz programmas izveidei skolu līmenī lielākoties balstījās vecāku līdzmaksājumos un finansiālajās iespējās. Šobrīd nozaru pārstāvji norāda uz līdzvērtīgām iespējām visiem skolēniem sastapties ar kultūru.

Atzīts, ka programma “Latvijas skolas soma” jau šobrīd sniedz iespēju palielināt auditorijas apjomu kultūras organizācijām, radīt jaunus kultūras produktus, redzot pieprasījuma esamību visā Latvijā, un izaicina organizācijas domāt par jauniem norišu formātiem, t.sk. kļūt mobilākiem un doties ārpus ierastās darbības vides (Covid-19 pandēmijas laikā izmēģināt arī digitālā formāta iespējas). Norišu formu maiņa īpaši veicina piedāvājuma pieejamību reģionos un vietās, kur nav kultūras organizāciju. Taču kultūras organizāciju gadījumā veidojas apziņa, ka tās pamatdarbību var veicināt ne tikai piedāvājuma kvalitāte, bet skolēni kultūras norisi var izmantot kā iespēju iepazīties arī ar pašu kultūrvietu, sākot apzināties tās mērķi, nepieciešamību un devumu.

Tāpat nozaru profesionāļi norāda uz šobrīd ļoti plaši pieejamo kultūras norišu piedāvājuma klāstu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros, nozaru ekspertiem darbojoties visā Latvijā un veicinot programmas “Latvijas skolas soma” ekosistēmas veidošanos valsts mērogā. Īpaši tiek izceltas tradicionālā un laikmetīgā piedāvājuma attiecības, teātra, dejas un cirka nozarēm norādot, ka laikmetīgā formāta un satura norises vēl nav izprotamas visiem skolotājiem un vēl nepieciešams darbs tradicionālā un laikmetīgā balansam radīšanai programmā. Uz to norāda arī mūzikas nozares profesionāļi, redzot piedāvājuma augumu radošo industriju un popmūzikas jomā, kurš aizvien vairāk izkonkurē akadēmiskās un klasiskās mūzikas organizāciju un kolektīvu piedāvājumu.

Atsevišķi izceļama finansējuma problemātika, kura tika minēta visu nozaru diskusijās. Nozaru profesionāļi izceļ finansējuma nepietiekamību, īpaši domājot par arvien augošajām transporta izmaksām, kas īpaši ietekmē reģiona skolēnu iespējas piedzīvot kultūru, piemēram, galvaspilsētā. Tiek norādīts uz nepieciešamību pēc finansējuma diferencēšanas, palielinot finansējumu transporta izdevumu segšanai. Tāpat līdzšinējā pieredzē nozaru pārstāvji novērojuši finansējuma pieejamības neregularitāti, izceļot, ka tas ne vienmēr pieejams jau no paša mācību semestra sākuma, radot liela pieprasījuma rašanos mācību semestru beigās. Diskusijas dalībnieki gan atzīst, ka gudras plānošanas un risinājumu meklēšanas rezultātā, iespējams programmas piešķirto finansējumu izlietot arī gudri, ievērojot regularitāti.

5.2. PROGRAMMAS IETEKME UZ PIEDĀVĀJUMA VEIDOŠANU BĒRNU UN JAUNIEŠU AUDITORIJAI

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Diskusijas dalībnieki norādīja, ka programma “Latvijas skolas soma” sekmē regulāru pieprasījumu pēc norisēm bērniem un jauniešiem. Un kā centrālais elements tiek izcelts skolotājs – persona, kura ir kā regularitātes garants, kurš redz, ka piedāvātais saturs var būt labs papildinājums mācību vielai dažādos priekšmetos. Dažos gadījumos nozares profesionāļi pat novērojuši cikliskumu – skolotāji katru gadu ved viena vecumposma jauniešus konkrēta priekšmeta un mācību tematu apguvei.

“Principā skolotāji nodrošina šo regulāro pieprasījumu pēc norisēm jauniešiem un bērniem, reizēm arī zvanot uz muzeju un mēģinot noskaidrot, kādas nodarbības muzejs spēj piedāvāt “Latvijas skolas soma” ietvaros un kā to būtu iespējams savienot ar mācību saturu. Piemēram, priekšmetā “Dizains un tehnoloģijas” mācību saturā ir iekļautas tēmas par apģērbiem, apģērbu radīšanu, līdz ar to aktuālas ir [...] nodarbības par etnogrāfisko tērpu specifiku un radīšanu.”

Jautāti par konkurenci, viena no fokusgrupas dalībniecēm norāda, ka to var izjust starp radošo industriju pārstāvjiem un muzejiem. Šajā gadījumā muzejiem ir pat zināmas priekšrocības Programmā, ir vieglāk iekļauties tās piedāvājumā, jo privātajam uzņēmējam ir jāmeklē atbilstoši veidi, lai piedāvātā norise varētu atbilst Programmas uzstādījumiem. Tiek izteikts arī pieņēmums, ka “konkurence” nav pareizākais apzīmējums – tiek piedāvāts lietot vārdu “sadarbība”, kas izveidojas vai neizveidojas dažādos gadījumos.

“Tas ir tikai lieliski, ka bērni no dažādiem reģioniem spēj savā “Latvijas skolas soma” ietvarā jau piekto gadu iepazīt Latviju arī ģeogrāfiski, saprotot, kur kas ir, arī nošķirot stereotipus [...], ka tur arī ir kultūras dzīve vienā, otrā, trešā nostūr.”

Domājot par izmaiņām piedāvājuma veidošanā jauniešiem un bērniem kopš Programmas sākuma, nozares profesionāļi norāda, ka Programma raisījusi jaunus izaicinājumus radīto norišu satura un formāta jautājumos – radot iespējas eksperimentiem un dažādiem jauninājumiem, kā arī veicinājusi izpratni par aktualitātēm un nepieciešamībām piedāvājumā bērniem un jauniešiem. Viena no fokusgrupas diskusijas dalībniecēm izcēla savu pieredzi, kurā organizācijas piedāvātais saturs nodarbībā par laikmetīgās mākslas fotogrāfiju esot bijis

grūti uztverams skolēniem bez priekšzināšanām par laikmetīgo mākslu, līdz ar to organizācija izveidoja arī nodarbību par to, kas pamatā ir laikmetīgā māksla. Domājot par muzeju jomu tiek izcelts tas, ka sākoties “Latvijas skolas soma” projektam, vairāk muzeju izglītības programmās ienākušas arī “Skola 2030” aktualitātes un mācību saturs. Organizācijās tika veicināta domapmaiņa par to, kā pieejamos resursus iespējams pielāgot un konkretizēt dažādiem vecumposmiem un kā tos saistīt ar mācīto skolā.

“‘Latvijas skolas soma’ uzlika lielāku uzsvāru uz to, lai nodarbības [...] būtu saistītas ar mācību saturu skolās. Muzejs ar saviem līdzekļiem spēj sniegt papildinformāciju par skolas mācību vielu ar tiem priekšmetiem un stāstiem, kas ir muzeja krājumā.”

Runājot par organizāciju pieejām piedāvājuma veidošanā bērniem un jauniešiem, nozaru profesionāļi norāda, ka liela loma jauna satura izstrādē, t.sk. jaunu programmu un nodarbību testēšanā, ir skolotājiem. Organizācijām sadarbojoties ar izglītības jomas pārstāvjiem iespējams izziņāt “*skolā esošās prasības attiecībā uz mācību saturu, skolēnu intereses par konkrētajām tēmām, vai skolotāji būs ieinteresēti vest skolēnus uz izstrādātajām nodarbībām*”. Tiek minēti dažādi piemēri, kur jaunizveidotais saturs tiek testēts uz konkrētu klašu grupām, meklējot veiksmīgākos risinājumus un iegūstot tiešu atgriezenisko saiti uzlabojumu veikšanai. Profesionāļi gan norādīja, ka ne vienmēr šādiem testa izmēģinājumiem pietiek laika un resursu.

Diskusijā tika izceltas arī iestrādnes (“*skeles*”), kurās tiek balstīts viss pamata piedāvājums ikdienas darbā, noteiktām organizācijām iekļaujot mainīgo daļu (garumu, sasaisti ar konkrētiem mācību priekšmetiem u.c.). Kultūras notikumi tiek piedāvāti dažādos formātos, izceļot organizācijas pamatdarbību. Tiek norādīts, ka organizāciju gadījumā, kur pamatā tiek piedāvāts klātienē piedāvājums, šobrīd “*ar pieejamajiem cilvēkresursiem ir teju neiespējami radīt un organizēt papildus nodarbības tiešsaistē vai izbraukumos*”. Uzsverts, ka muzeju gadījumā, kur piedāvājumu paredzēts baudīt klātienē, svarīgi saglabāt klātesamības efektu “*jo citādi tiek devalvēta mākslas pīrmatnējā būtība*”.

Īpaši izceļama retorika profesionāļu vidū, kas saistīta ar digitālā piedāvājuma aktualitāti, norādot, ka pēc Covid-19 pandēmijas krasi krities pieprasījums pēc organizāciju piedāvātā digitālā piedāvājuma. Skolas pieprasa kultūras pieredzi saņemt klātienē skolā vai kultūras organizācijās, veidojoties pieredzei, “*kur tiek iekļauta arī sensora pieredze, darbs ar materiālu*”.

Un tāpat nozares profesionāļiem tika jautāts arī par to, vai programma sekmē ģimeņu auditorijas pieaugumu. Vienbalsīgi tika atzīmēts, ka pašu novērojumos redzams, ka sestdienās un svētdienās kultūras organizācijās atgriežas bērni ar saviem vecākiem pēc tam, kad bērns ir apmeklējis organizāciju kopā ar savu klasi.

Kino

Kino izplatītāju organizācijas pārstāvis norādīja, ka viens no darbības uzdevumiem arī pirms dalības Programmā bija darbs ar jauniešu, bērnu auditoriju. Arī ārpus Programmas projektiem kino izplatīšanas organizācija turpina strādāt ar šīm auditorijām, taču uzsver, ka viennozīmīgi Programmas ietvaros to darīt ir vieglāk – tad filmu noskatās visa klase nevis, piemēram, pieci bērni, kas ir atnākuši filmu noskatīties vietējā kultūras centra zālē. Domājot par piedāvājuma veidošanu jauniešiem, organizācijas pārstāvis atklāj, ka seko līdzī jaunākajām Latvijā radītajām filmām un izvērtē, kurai auditorijai tās ir atbilstošas – ja tā ir bērnu filma, tad to piedāvā attiecīgajai auditorijai. Šāda prakse norāda uz izpratni par Programmā aptverto mērķauditoriju un nozīmi kultūras piedāvājuma veidošanai konkrētām mērķauditorijām. Filmu studijas gadījumā tiek norādīts, ka Programma veicinājusi dažādu jaunu projektu izveidi, kas ļāvuši piesaistīt ne tikai jaunāko klašu skolēnus. Kinoteātra pārstāvis atzīmē, ka organizācija arī kopumā strādā pie bērnu un jauniešu auditorijas piesaistes, taču Programma īpaši veicina un uzlabo šo procesu.

Neviens no diskusijas dalībniekiem ikdienā tieši nestrādā ar filmu veidošanu, tāpēc nevarēja tieši runāt par pieeju piedāvājuma (filmu) veidošanā bērniem un jauniešiem, taču gan filmu studijas, gan izplatīšanas organizācijas pārstāvji norādīja, ka piedāvājot skolām filmas, ņem vērā svētkus, valsts notikumus un pirms to izrādīšanas paskaidro skolotājiem, kā filma var papildināt mācību saturu. Kinoteātra pārstāvis pat norādīja uz iekšējo organizācijas vienošanos, ka pašiem darbiniekiem ir nepieciešams noskatīties visas filmas pirms tās tiek piedāvātas bērnu un jauniešu auditorijai, lai būtu informēti un skolotājus laicīgi brīdinātu par filmu saturu.

Runājot par radīto kultūras norišu formātu, kinoteātra gadījumā kultūras norises pamatā tiek nodrošinātas klātienē – piedāvā ekskursijas un iespējas skatīties kādu sevis izvēlētu filmu. Un tāpat arī filmu studija nodrošina, pirmkārt, ekskursijas filmu studijā klātienē, otrkārt, radošās darbnīcas gan filmu studijā klātienē, gan izbraukumu formātā, kā arī izrāda studijas radītās filmas. Filmu izplatīšanas organizācijas pārstāvis norādīja, ka pamatā nodrošina digitālo piedāvājumu – nodod piekļuvi attiecīgajai filmas izrādīšanas vietai uz filmas failu, kas tiek izrādīts plašākai auditorijai skolās, kultūras centros u.tml. piemērotās filmu izrādīšanas vietās. Taču sadarbību ar skolām gadījumos tiek izstrādāti arī atsevišķi izglītojošie materiāli par latviešu kino, attiecīgo filmu vai tml., kas skolotājiem noder kā mācību materiāls.

Fokusgrupā apspriežot to, vai Programma pastarpināti sekmē ģimeņu auditorijas pieaugumu, tās dalībnieki norādīja, ka nav konkrētu datu, kas varētu apliecināt, ka skolēni vēlāk kultūras organizācijā atgriežas arī ar ģimeni un vecākiem, taču ir skaidrs, ka potenciāls un iespēja sekmēt ģimeņu auditorijas pieaugumu ir. Ja filma tiek izrādīta gan skolā, gan kultūras centrā, bērns to noskatīties var atnākt arī ar ģimeni – galvenais ir tas, vai bērns to komunicē aizejot mājās. Uz to norāda arī kinoteātra pārstāvis un dalās personīgajā pieredzē, ka paša bērni pēc jaunāko filmu noskatīšanās sajūsmas pilni mājās stāsta un mudina arī vecākus noskatīties redzēto filmu. Šī jautājuma kontekstā tiek piebilsts tas, ka Programma ekspertu redzējumā strādā kā mārketinga, reklāmas līdzeklis, kas līdz ar bērnu, jauniešu pozitīvajām atsauksmēm ieinteresē arī pieaugšos.

Kopumā visi diskusijas dalībnieki atzīst, ka līdz ar organizācijas dalību programmā “Latvijas skolas soma”, pieprasījums pēc organizācijas piedāvātajiem kultūras produktiem jauniešiem un bērniem ir audzis. Un jautāti par konkurenci par jauniešu un bērnu auditorijas piesaistē nozarē, pārstāvji atzīst, ka neredz dažādās nozares iespējas kā konkurenci, bet gan savstarpēju sadarbību, kas vispārēji dod labumu kino nozarei. Kino izplatīšanas organizācijas pārstāve pat norādīja, ka iesaka skolēniem doties arī uz kinoteātriem, savā veidā pat iesakot konkurentu piedāvājumu. Filmu studija savukārt izceļ, ka viņu piedāvāto nodarbību gadījumā, Latvijā līdzīgu nav, tāpēc šajā gadījumā konkurenci nesaskata.

“Man pat nav iezagusies doma, ka es kādu uzskatītu par konkurentu, jo ir jādomā par to mērķi, kāpēc mēs to darām. Ja kāda klase dodās kino iepazīt kaut kur citur, tas ir tikai brīnišķīgi – galvenais, ka notiek šis process.”

“Tas jau ir pienenums mums visiem. Mums palīdz tas, ka cilvēki skatās kino daudz.”

Kultūras mantojums

Runājot par piedāvājuma veidošanu jauniešiem un bērniem kopš Programmas sākuma, muzeju pārstāvji skaidro, ka muzejpedagoģiskās programmas tika veidotas jau arī pirms Programmas. Respektīvi, organizāciju darbība balstās jaunu kultūras produktu veidošanā neatkarīgi no dalības Programmā. Tiek gan minēts, ka šobrīd tiek veidoti atsevišķi projekti, kas speciāli domāti Programmai, lai piesaistītu konkrētas vecumgrupas, piemēram, vidusskolas vecuma jauniešu auditoriju. Eksperti gan atzīst, ka līdz ar organizāciju dalību programmā “Latvijas skolas soma”, tiek nodrošināts regulārs pieprasījums, kam ir tendence ar katru gadu palielināties.

Kopumā tiek atzīts, ka tas, kā mainās jaunieši, informācijas uztvere, pieprasa regulāri pārbaudīt, mainīt un aktualizēt piedāvāto saturu. Intensīvi tiek strādāts kopā arī ar skolotājiem – skolotāji tiek aicināti uz semināriem, testē muzeja izstrādātās darba lapas, dalās ar ieteikumiem u.tml. Tiek minēts arī tas, ka muzeju pieredzē lieli padomdevēji ir arī paši skolēni.

“Tikai tajā darba procesā mēs redzam, kas ir jāpamaina vai jāuzlabo.”

Bibliotēkzinātnes organizācijas pārstāve gan atzīst, ka programma “Latvijas skolas soma” strādā kā papildus platforma, ar kuras palīdzību skolas var uzzināt par piedāvātajām nodarbībām. Uz līdzīgu situāciju norāda arī reģiona muzeja pārstāve, ka pateicoties programmai “Latvijas skolas soma” muzeja komunikācija ar skolām ir vieglāka, ātrāka un pieejamāka.

Pārrunājot piedāvāto norišu formātus, muzeju pārstāves norāda, ka pamatā kultūras norises tiek realizētas klātienē. Īpaši tiek izcelta vietas identitāte, pieredze, tāpēc pamata piedāvātās kultūras norises tik realizētas attiecīgajās organizācijas telpās, ekspozīcijās.

Jautājot par to, vai un kā programma “Latvijas skolas soma” sekmē ģimeņu auditorijas pieaugumu, visi fokusgrupas dalībnieki norādīja, ka nav iespējams kategoriski atbildēt, skaidrojot, ka par šādu procesu virzību var tikai spekulēt un izvirzīt savus pieņēmumus.

Viena no muzeja pārstāvēm skaidro, ka kopumā starp programmas “Latvijas skolas soma” iekļautajām aktivitātēm konkurence ir liela, jo piedāvājums ir patiesi plašs. Muzejiem ir jādomā, kā konkurēt šajā ļoti blīvajā piedāvājuma laukā. Taču vienlaicīgi eksperti skaidro, ka šī konkurence ir arī attīstījusi muzeju piedāvājumu, domāšanu, kā jaunus veidos piesaistīt jauniešus.

Bibliotēkzinātnes organizācijas gadījumā, kas piedāvā bezmaksas piedāvājumu, nozares griezumā neizjūt konkurenci, bet gan ir novērojusi, ka organizācijas apmeklējums kalpo kā papildinoša kultūras norise vēl kāda kultūras pasākuma apmeklējumam.

“Mēs zinām, kurās dienās Rīgā ir koncerti, jo tad pie mums brauc lielle autobusi.”

Literatūra

Rakstniece atzīst, ka pirms programmas "Latvijas skolas soma" jau iepriekš strādāja ar bērniem, taču Programmas ietvaros tas norisinās intensīvāk, biežāk. Braukājot pa reģionālajām skolām ir sapratusi, ka tieši vēlas palikt šajā sfērā un turpināt strādāt ar jauniešiem. Tiek skaidrots, ka tam ir arī finansiāli ieguvumi.

"Būsim godīgi – tas ir arī naudas jautājums – ir pieprasījums, ir vajadzības."

Domājot par piedāvājuma veidošanu jauniešiem un bērniem, neformālās kultūrizglītības nodarbību organizācijas pārstāve atzīst, ka satura veidošanā tiek ņemts vērā tas, ka šodienas jaunieši ļoti strauji mainās. Attiecīgi programma "Latvijas skolas soma" dod stimulu tam, ka saturam ir jāmainās, tam visam ir jāattīstās. Katra jaunā nodarbība vismaz divas reizes tiek arī notestēta kopā ar skolu jauniešiem.

"[Organizācijas nosaukums] pieredzē norisinās sarunas ar skolotājiem, saprotot, kas ir tie caurumi, kurus mēs varam aizpildīt. Savos mērķos mēs esam nedefinējuši, ka mēs esam palīgs skolotājiem."

Arī rakstniece savā praksē, izstrādājot saturu skolēniem, nodarbības pirms tam notestē. Nesen savu jauno nodarbību notestēja uz jauniešiem skolā un secināja, ka tā būs tomēr par garlaicīgu. Tai pat laikā pieļauj, ka ja būtu šo ideju skaisti noformulējusi uz papīra, tā izskatītos aizraujoša un iespējams tiktu iekļauta programmā "Latvijas skolas soma".

Literatūras nozares pārstāvju teiktajā atklājas, ka, atšķirība no muzeju nozares, kur piedāvājums tiek radīts neatkarīgi no Programmas, tieši ar programmas "Latvijas skolas soma" palīdzību iespējas radīt un veidot jaunus literatūras produktus, kas citkārt nebūtu iespējams. Apspriežot literatūras norišu formātu, rakstnieces piedāvājumu sniedz skolās. Organizācijas gadījumā ir telpas Rīgā, kur nodarbības piedāvāt, bet nodarbības tiek veiktas arī izbraukumu kārtā.

Teātris

Valsts teātra pārstāve neuzskata, ka Programma būtu mainījusi teātra interesi par bērnu un jauniešu auditoriju, piedāvājuma nodrošināšanu šai auditorijai, jo teātris katru gadu ir mēģinājis nodrošināt vismaz pāris iestudējumus bērnu auditorijai, ģimenēm. Programmu teātris vairāk saredz kā vēl vienu kanālu caur kuru ir iespējams sasniegt skolotājus, skolu koordinatorus, informēt par teātra piedāvājumu. Arī aktieris mina, ka viņa monoizrāžu veidošanā nekas nav mainījies kopš Programmas ieviešanas. Aktierim pirms vairākiem gadiem ir bijusi izveidota teātra studija bērniem un jauniešiem, kur jau tad tika veidotas izrādes bērniem un jauniešiem. Programma arī viņa gadījumā kā atbalsts, kas ļauj sasniegt mērķauditoriju (jauniešus, bērnus) daudz raitāk, vieglāk.

Pašvaldības teātra pārstāve gan norāda, ka kopš Programmas sākuma teātra izrādēm tiek pievērsta lielāka uzmanība, lai tās būtu mobilas (saglabātu visas vizualitātes iespējas, mākslinieciskos aspektus, dodoties izbraukumos), interaktīvas. Otrs jauninājums kopš Programma ir sarunas ar auditoriju pēc izrādes. Min piemēru par izrādi, kur izrādes galvenais akcents ir tieši sarunas par to, kā sabiedrība attiecas pret fizisko un mentālo vardarbību – šajā izrādē liela uzmanība tiek pievērsta sarunām pirms un pēc izrādes, lai vēstījums auditorijai būtu izprotams. Arī neatkarīgais aktieris min, ka vienmēr izrāde tiek sākta ar sarunu, beigta ar sarunu, vienmēr tiek atgādināts, ka tiek gaidīta atgriezeniskā saite no skolēniem, jauniešiem. Jauniešiem raksta uz nelielām lapiņām savas atsauksmes – šī atgriezeniskā saite ļauj iedvesmoties arī nākamajiem projektiem.

Pārrunājot radīto kultūras norišu formātus, kuras tiek piedāvātas Programmā, valsts teātra pārstāve norāda, ka galvenokārt piedāvājums tiek nodrošināts teātrī – skolēni dodas skatīties izrādes uz teātri. Tikai viens projekts dodas izbraukumos uz skolām. Ir bijuši gadījumi, kad, piemēram, skolu ietvaros reģionos tiek apvienots Programmas sniegtais finansējums, lai teātris varētu šajā reģionā piedāvāt lielāka apjoma izrādi, tādā veidā sniedzot iespēju skolēniem netērēt naudu transporta izdevumiem uz teātri. Sarunā ar Programmas pārstāvjiem izskanējis ieteikums veidot izrādes digitālā formātā, sakot, ka "tur ir nākotne". Teātra pārstāve uzskata, ka teātra izrādēm digitālā formātā nākotnes nav, auditorija alkst teātri klātienē formātā. Pandēmijas laikā valsts teātris gan izjutis lielu pieprasījumu. Pārstāve to skaidro ar to, ka citiem teātriem nebija tik daudz, ko piedāvāt.

"Ieraksti noteikti nav tas, uz ko šobrīd būtu jāvirzās."

Pašvaldības teātra pārstāve norādīja, ka teātrī proporcija starp došanos izbraukumu izrādēs un skolēnu nākšanu uz teātri varētu būt 60 pret 40 par labu izbraukumiem. Skolām esot lētāk, ja teātris dodas izbraukumā. Min, ka diasporai vēl ir interese par izrādēm digitālā formātā, taču lokālajai auditorijai tas vairs nav interesanti. Nevalstiskā teātra gadījumā izbraukuma izrādes netiek veidotas, ir pāris izrāžu ieraksti, ko pa retam vēl dažas skolas iegādājas. Neatkarīgais aktieris gan norādīja, ka dodas tikai izrāžu izbraukumos uz skolām. Pandēmijas laikā bijusi cita pieredze – aktieris pāris skolām bija veidojis izrādi platformā Zoom. Pirmajās izrādēs Zoom

formātā bijis grūti sasniegt kontaktu ar auditoriju, taču vēlākās izrādēs tika sajūsts, ka auditorijai ir būtiski socializēties un kontaktēties, sniegt atgriezenisko saiti.

Pārrunājot konkurences jautājumus nozarē, viena no fokusgrupas pārstāvēm norāda, ka teātra nozarē ir palielinājusies konkurence Programmas piedāvājuma ietvaros, top vairāk iestudējumu jauniešiem un bērniem. Šobrīd ir grūtāk sasniegt skolas, jo bieži skolas jau ir izvēlējušās kādu citu piedāvātu teātra nozares produktu. Nevalstiskā teātra pārstāve savukārt uzskata, ka kultūras pakalpojums specifiskai mērķa grupai būtu pielīdzināms vairāk sociālam pakalpojumam nevis produktam, kur notiek sacensība. Uzskata, ka, piemēram, teātra nozares pārstāvju mērķis ir sniegt konkrētai mērķauditorijai nepieciešamo pakalpojumu, līdz ar to jautājums par konkurenci ir mazliet nebūtisks. Min, ka ir novērota arī veiksmīga starpnozaru sadarbība kultūras piedāvājuma veidošanā, piemēram, kad teātris mijas ar dejas mākslu. Konkrētajam nevalstiskajam teātrim satura veidošana jauniešu auditorijai nav prioritāte, taču tas ir priecīgs sadarbīties ar citiem, kam jauniešu auditorija ir prioritāte.

Fokusgrupā tika pārrunāts arī tas, vai Programma veidojusi pienesumu jaunu kultūras produktu veidošanā organizācijās. Valsts teātra pārstāve min, ka teātris ir izveidojis divus produktus, piedāvājumus, ko ir stimulējusi Programma – nodarbība, ar ko teātris dodas izbraukumos uz skolām, un otrs jaunizveidotais piedāvājums ir ekskursija pa teātri, ko skolas labprāt apmeklē, gūst ieskatu, kā top teātris. Pārstāve uzskata, ka Programma sniedz labu iespēju veidot mobilas izrādes, notikumus, kas var būt piemēroti arī bērniem, skolēniem ar īpašām vajadzībām. Tāpat fokusgrupas dalībnieki uzsver, ka būtiski, lai saturs, kas tiek radīts Programmā, ir ilgtspējīgs, lai to būtu iespējams, piemēram, vairākus gadus pēc kārtas nodrošināt devītajām klasēm, lai saturs būtu aktuāls.

Diskusijas dalībnieki apsprieda arī atšķirības starp privāto un publisko sektoru kultūras piedāvājumu, norādot, ka privātajā jomā vairāk vērojams piedāvājums, kas dodas uz skolām, bet teātru gadījumā tiem ir telpas, kurā tiek spēlēts konkrēts repertuārs, kas ierobežo iespējas doties izbraukumos uz skolām. Tiek izcelts, ka mazākam kolektīvam lielāka pievienotā vērtība ir mobilitāte, kas nodrošina fleksibilitāti. Pašvaldības teātra (kas dodas arī izbraukumu izrādēs) pārstāve gan uzsver, ka došanās izbraukumos uz skolām ir iespējama ar spēcīgu misijas apziņu.

Deja un cirks

Dejas nozares eksperte kopā ar savu biedrību piedalījies vairākos starp-paaudžu projektos, kur piedāvājumā auditorija nav tikusi šķirota pēc vecuma grupām. Mēģinot radīt izrādi jauniešu un bērnu auditorijai, tika saprasts, ka tas ir diezgan ierobežojoši attiecībā pret biedrības darbības interesēm, kas ir visa sabiedrība kopumā, kopienas dialogs. Ar Programmas ienākšanu "*mums ir nācijas pamanīt, ka cilvēki ir sadalīti pa vecumiem*". Domājot par dejas nozari kopumā, Programma kalpo kā atgādinājums par to, ka ir jaunieši – ka ir iespēja veidot šai auditorijai mērķētu piedāvājumu.

Cirka organizācijas gadījumā ļoti grūti novērtēt darbību pirms Programmas, jo cirks līdz 2016. gada beigām strādāja pēc vecā modeļa, kurā cirks bijis kā izklaides žanrs, kam pamatauditorija bija bērni. 2017. gadā cirks sāka strādāt pēc jaunās stratēģijas. Programma uzreiz cirka jaunajā darbības vilnī tika iekļauts kā viens no rīkiem, kā skaidrot, kas ir laikmetīgais cirks. Cirka pārstāve norāda, ka cirkā ir ieviesta tradīcija, ka vienmēr pēc izrādēm tiek rīkotas diskusijas ar auditoriju (gan jauniešiem, gan pieaugušajiem). Vērtē, ka šis ir ļoti efektīvs veids, kā veidot kontaktu ar auditoriju, sniegt iespēju izprast, iedziļināties laikmetīgajā mākslā. Domājot par norišu formātu, cirks galvenokārt dodas izbraukumos – ar tādu mērķi arī izrādes ir tikušas veidotas. Formāta izvēli iespējams pārstāve pamato, ka organizācija ilgi strādājusi bez pastāvīgām telpām. Ārpus Programmas cirks veido metodiskos materiālus par izrādēm, lai par tām ir iespējas runāt gan skolotājiem, gan vecākiem.

Pārrunājot Programmas ietekmi uz piedāvājumu un pieprasījumu nozarē, dejas eksperte norāda, ka neizjūt dejas nozarē īpašu pieprasījuma pieaugumu pēc piedāvājuma jauniešiem un bērniem. Nav arī novērots, ka tad, kad tiek izsludinātas atbalsta programmas jaunu produktu veidošanai programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros, dejas nozares pārstāvji īpaši sarosītos un veidotu jaunus piedāvājumus. Ja tiek domāts par laikmetīgā cirka mākslas žanru, tad šis žanrs īsti nekad nav bijis īpaši pieejams. Piedāvājums šajā žanrā sācis attīstīties, kopš ekspertes pārstāvētā organizācija (t.i. cirks) ir sācis strādāt pēc savas jaunās stratēģijas.

"Par pieprasījumu bērniem un jauniešiem cirks nekad nav varējis sūdzēties. Mēs arī zinām, ka, ja mēs ieliksīm programmā, ka izrāde ir paredzēta bērniem no 3 gadu vecuma, tad mēs biļetes pārdošim dažu dienu laikā. Bet mēs varam atvest pasaules superzvaigznes laikmetīgajā cirkā un ļoti ilgi domāt par to, kā piesaistīt auditoriju. Cirkam vienkārši ir šī stigma, ka tas ir tikai bērniem. Es nedomāju, ka tāpēc, ka ir radusies programma "Latvijas skolas soma", ir radies šis pieprasījums."

Tā kā cirks ir tehniski sarežģīta un dārga māksla (drošības iekārtas utt.), tad ir ļoti sarežģīti veidot izrādes, kas viegli iekļautos Programmas piedāvājumā. Eksperte uzskata, ka ilgtermiņā Programmai būs pozitīva ietekme uz pieprasījuma veidošanos cirka nozarē, jo redz potenciālu tieši izbraukumu organizēšanā uz skolā, ko saskata kā lielāko Programmas vērtību.

Pārrunājot konkurences jautājumus par bērnu un jauniešu auditorijas piesaisti nozarē, dejas eksperte skaidro, ka šobrīd ir atsevišķi projekti, kas dodas reģionu izbraukumos un ir ļoti veiksmīgi – dejas nozarē nav pārstāvju, kas fokusētos izteikti tikai uz bērnu un jauniešu auditoriju. Ņemot vērā, ka tie ir atsevišķi gadījumi, konkurence nav novērojama, bet gan lielākoties prieks par nozares kolēģu veikumu. Izcelts tiek kopējais *“pagurums, kas ir saistīts ar kopējo nozares situāciju”*.

“Dejas nozares ir tāds nabadziņš, kurai švaki ar pamata bāzes infrastruktūru darba apstākļiem, man liekas, ka tur katrs cīnās par savu izdzīvošanu. Tas piedāvājums arī nav tik liels, lai viens ar otru konkurētu.”

Arī laikmetīgā cirka nozarē šobrīd nav iespējams runāt par konkurenci. Piedāvājumā ir arī komerciāli produkti, kas savā starpā konkurē, taču laikmetīgā cirka izrādes ir “pārāk maz” – pieprasījums pārsniedzot piedāvājuma iespējas.

“Es būtu ļoti laimīga, ja cirkā būtu konkurence.”

Mūzika

Orķestra pārstāve skaidro, ka Programmas ietekmē ļoti ātrā tempā pieauga norišu skaits. Programma palīdzēja domāt par jauniem projektiem, mobiliem projektiem. Mobilitāte bija galvenais aspekts, lai norisi varētu aizvest uz jebkuru Latvijas vietu – kompakts, iespēja uzstāties jebkurā vietā. Vairākus projektus Programmai radīja no nulles. Startējuši VKKF mērķprogrammā, kur tapuši projekti, kur pasūtīta mūziķiem pilnīgi jaunradīta mūzika, režisoriem – režija. Viens projekts gan neizdevās, taču arī tas ļāva mācīties definēt pasākumu mērķauditoriju. Pirms Programmas arī tika domāts par bērnu un jauniešu auditoriju, taču orķestra pārstāve norāda, ka tie vairāk bija pasākumi ģimenēm. Tie gan atsevišķos gadījumos tika pielāgoti arī Programmas vajadzībām, ņemot vērā, piemēram, to, ka tā var būt arī skolēnu pirmā pieredze ar kultūru.

Producents skaidro, ka viņam Programmā bija viegli iejusties, jo iepriekš bija dziedājis dažādos koncertuzvedumos, tajā skaitā jauniešu auditorijai. Galvenās izmaiņas un personīgo izaugsmi producents saskata tieši saistībā ar satura veidošanu Programmai – gadu laikā veidojusies pieredze, kas ļauj veidot aizvien kvalitatīvāku norišu piedāvājumu. Programma ir bijusi viņa iespēja veidot dialogu ar skolēniem. Producents uzsver, ka ar koncertu palīdzību var atgādināt par skolā mācīto, jo producenta pieredzē daži pavisam viegli jautājumi nav pašsaprotami un koncerti ļauj meklēt uz tiem atbildes.

Līdzīgi skaidro arī folkloras kopas vadītājs, ka, ja skolēni arī neatcerēsies dziesmu vārdus un par ko koncertā tiek runāts, zemapziņā saglabājas fakti, mūzikas skaņas – un mūziķis ir pārliecināts, ka tas arī ir galvenais.

“Visu viņš neatcerēsies, bet kaut kas spilgts paliks atmiņā. Un tas jau arī ir tas galvenais, kāpēc kaut kas ir jādara, kāpēc Latvijas skolas soma ir vajadzīga. Lai šīs kultūras, vienalga kādā aspektā, mazās lietņas nosēstos – ka mums ir šīs vērtības pilnīgi vienalga kurā nozarē.”

“Es dziedāju vienu koncertu, viens puisis pirmajā rindā pacēla roku un jautāja, vai es arī koncertus dziedu. Un es viņam saku – šis ir koncerts, kurā Tu šobrīd sēdi. Un viņš paņēma pildspalvu un pierakstīja, ka viņš ir koncertā šobrīd, jo viņš nekad nav bijis koncertā.”

Diskusijā tika apspriests arī tas, vai skolēni norises vietās atgriežas (ar ģimeni, draugiem), taču konkrētu datu, kas to apliecinātu – nav. Orķestra pārstāve piemin arī to, ka šeit jārunā ne tikai par skolēniem, bet arī skolotājiem – šķiet, ka arī viņas atgriežas citos koncertos.

Pārrunājot bērnu un jauniešu auditorijas piesaistes jautājumus nozares iekšienē, producents norādīja, ka konkurence katru gadu pieaug, jo pieaug arī piedāvājums Programmā. Taču jautājums ir par piedāvājuma veidu – šobrīd kompānijas, kas piedāvā braukt uz skolām nav ļoti daudz. Producents, skatoties uz nākotni, domā, ka piedāvājums tikai augs, jo savas iespējas sāks saskatīt arvien vairāk kultūras organizācijas. Cits mūziķis norāda, ka to saskata tikai kā ieguvumu.

“Jo lielāks piedāvājums, jo labāk mūsu jaunatnei.”

Tiek izvērstas arī temats par privātā un publiskā sektora iespējām. Neatkarīgajiem producentiem nākas sacensties ar organizācijām, kur ir atsevišķi darbinieki, kas nodarbojas ar auditorijas piesaistes un komunikācijas jautājumiem. Producenta gadījumā tiešais darbs uz Programmu gan ļāvis izveidot 15 cilvēku komandu, kurā arī ietilpst dizaina, video un citi eksperti. Orķestra pārstāve savukārt norāda, ka valsts organizācijas ir mazāk fleksiblas, jo tām ir pamatdarbs, kas ir koncertu nodrošinājums. Un tiek meklēti laiki,

kad pa vidu šiem pamatuzdevumiem, veidot izbraukumus uz skolām. Privātajiem producentiem ir iespējamās situācijas, kad Programma ir pamatniša un viņu darbība izriet no Programmas. Orķestra pārstāve uzskata, ka tādā ziņā ir grūti konkurēt ar privāto sektoru.

“Man liekas, ka tā konkurence ir ne tikai sektora ietvaros, bet viņa ir pārsfēriska, jo mums ir jākonkurē gan ar kino, gan teātra izrādēm, dizaina un novadu muzejiem. Skolotājs ņem to klāstu pilnībā un mēģina aptvert.”

Koncertzāles un kultūras centri

Diskusiju dalībnieki atzīst, ka jauniešu un bērnu auditorija organizāciju ietvaros ir bijusi svarīga arī pirms iesaistīšanās Programmā. Lielākoties bērnu, jaunāko klašu skolēniem piedāvājums ir atbilstošs bērnu auditorijai, taču jauniešiem specifisks piedāvājums netiek piedāvāts, mudinot apmeklēt to pašu, ko patērē pieaugušo auditorija. Reģionālās koncertzāles (2) auditorijas sasniegšanas tendences liecina, ka jauniešu auditoriju sasniegt ir visgrūtāk. Pārstāve skaidro, ka skolas vecuma posma jaunieši biežāk izvēlās apmeklēt, piemēram, teātra izrādes. Koncertzāle komunikācijā ar izglītības iestādēm ir secinājuši, ka skolotāji nereti paši ļauj izvēlēties skolēniem, ko viņi vēlas apmeklēt un simfoniskā orķestra koncerta apmeklējums nav jauniešu pirmā izvēle.

Reģionālā koncertzāle (1) savas darbības pastāvēšanas laikā vienmēr ir fokusējusies uz visām vecuma grupām. Piebilst, ka pēc vērojumiem programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros vieglāk sanācis piesaistīt jaunāko klašu skolēnus, grūtāk – vidusskolēnus. Attiecīgi ar kolēģiem mainījuši piedāvājuma taktiku – sāka piedāvāt to, kas ir vispieprasītākais, konsultējas ar skolotājiem, vai piedāvājums interesētu un tad koncertzāle to nopērk nevis uzreiz piedāvā iepriekš sagatavotu programmu. Citādāk, nemainot auditorijas piesaistes taktiku, finansiāli uzturēt jauniešu un bērnu pasākumus kļūtu pavisam neizdevīgi. Pārstāve atklāj, ka kvalitatīvi klasiskās mūzikas koncerti ir dārgi, bet maz apmeklēti. Šobrīd novērots, ka ir augusi apmeklējuma aktivitāte starp jaunākām un vecākām skolēnu klasēm, tāpēc šogad koncertzāle veido īpašas programmas vidusskolu klasēm. Attiecīgi koncertzāle vēlas panākt, ka skaitliskā ziņā tiek audzināta auditorija vecāko, vidusskolas klašu grupā.

Reģionālās koncertzāles (3) pieredzē visproblemātiskāk ir piesaistīt 6. – 8. klašu skolēnus. Mazākās klases ir ļoti aktīvas koncertzāles piedāvājuma patērētājas, taču vidusskolēniem speciālas programmas nekad nav veidojuši – šo vecuma grupu integrē visās programmās, kuras skatās vai klausās pieaugušie. Ar vidusskolas vecuma jauniešiem gan pirms Programmas, gan šobrīd, nesaredz problēmas – visgrūtāk sasniegt vēl joprojām ir iepriekšminētos pamatskolas vecuma jauniešus. Pārstāve apgalvo, ka koncertzālei jauniešu un bērnu auditorija visu tās pastāvēšanas laiku ir bijusi viena no svarīgākajām auditorijām.

Kultūras centra Vidzemē vadītāja skaidro, ka līdz šim kultūras centrā jauniešu un bērnu auditorijai ir iespējams apmeklēt, pirmkārt, pasākumus, kas ir pieejami visiem interesentiem, kurus var apmeklēt jebkurš, otrkārt – pasākumus, kas tiek konkrēti pirkti, lai piesaistītu jauniešu un bērnu auditoriju, skolēnus. Kultūras centrā specifiski pasākumi jauniešu un bērnu auditorijai pārsvarā norisinās mazākos formātos, piemēram, tiek piedāvāts apmeklēt izrādi zālē, kas paredzēta 200 personām.

Pārrunājot kultūras norišu formātus, diskusijā iekļautās koncertzāles un kultūras centri pamatā koncentrējas uz klātienē formāta pasākumu, kultūras piedāvājuma patērēšanu. No visiem diskusiju dalībniekiem atšķiras vien koncertorganizācijas pārstāves stāsts – viņa skaidro, ka, lai arī organizācijas pamata vieta ir koncertzāle Rīgā, piedāvātos koncertus, koncertlekcijas, mūzikas ciklus piedāvā arī izbraukumu formātā. Pārējie diskusijas dalībnieki uzsver, ka, viņuprāt, tieši šī vieta pieredze, tas, ka bērniem un jauniešiem tiek dota iespēja iziet ārpus skolas sienām un apmeklēt klātienē koncertzāli vai kādu kultūras namu, ir šī ievienotā kultūras pieredzes vērtība.

Reģionālās koncertzāles (2) pārstāve min, ka Covid-19 pandēmijas laikā koncertzāle skolām piedāvāja tiešsaistes lekcijas, kuru ietvaros skolotājiem arī bija pieejamas darba lapas, kas kalpoja kā mācību rīks, lai apgūtu attiecīgo mācību vielu.

Pārrunājot to, vai un kā Programma sekmē ģimeņu auditorijas pieaugumu, diskusiju dalībniekiem to pārsvarā bija grūti komentēt – nav statistikas un konkrētu faktu, kas apliecinātu, ka līdz ar Programmas iekļautā piedāvājuma apmeklējumu tiek stiprināts ģimeņu auditorijas pieaugums.

Reģionālā koncertzāle (3) ir realizējusi izglītojošu programmu, kurā ir iekļauti gan programmas “Latvijas skolas soma” projektu satura pieturpunkti, gan kaut kas, ko bērns var izmantot kopā ar vecākiem. Koncertzāles pārstāve ir novērojusi, ka starp tiem ir bērni, kas apmeklējuma laikā līdzīgi uz mājām paņem koncertzāles ceļa karti, un vēlāk atkārtoti ierodas ar vecākiem uz kādu citu pasākumu. Taču jāņem vērā, ka šī tendence vairāk attiecināma uz vietējiem, regulāriem koncertzāles apmeklētājiem, kas nedzīvo attālos reģionos.

Diskusiju dalībnieki kopumā atklāj, ka konkurenci izjūt nevis sev līdzīgo organizāciju starpā, bet gan konkurējot vairāk ar kino, teātra izrādēm un vieglāk uztveramiem kultūras pasākumu formātiem. Jauniešu un bērnu auditorijas pieprasījums pēc pasākumiem, kurus piedāvā kultūras centri un koncertzāles nav nedz liels, nedz regulārs – tā ir grūti sasniedzama auditorija. Attiecīgi, programmas “Latvijas skolas soma” citas iekļautās aktivitātes izkonkurē koncertzāļu un kultūras centru piedāvājumu. Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve gan piebilst, ka tieši reģionālo koncertzāļu uzdevums ir iemācīt cilvēkiem nebaidīties no citiem pasākumu formātiem.

“Atcerēsīmies, ka latvieši ir teātra tauta!”

Reģionālās koncertzāles (2) pārstāve diskusijas laikā atsaucās uz Latvijas Kultūras akadēmijas pētnieku veikto kultūras patēriņa pētījumu, kurā atklājas, ka jaunieši visvairāk un labprātāk patērē kino, skatās filmas. Dalās ar pieredzi, ka nesen koncertzāle ir piedāvājuši pasākumu, operu ģimenēm. Paši šo pasākumu nosauca par operu, jo tā pēc žanra vistiešākajā nozīmē arī ir opera, taču vārds “opera” pats par sevi jauniešiem neliekas intriģējoši.

“Mums nebija tā, ka viņš tika izpirkts, un mēs zinām, ka viņš nebija izpirkts dēļ šī vārda – opera, jo pēc šī pasākuma man nāca klāt un teica: “Cik fantastisks uzvedums, kāpēc jūs viņu nosaucāt par operu?””

Respektīvi, koncertzāle pieļauj, ka, ja pasākums būtu nosaukts, piemēram, par koncertu vai koncertuzvedumu, iespējams, tas tiktu izpārdots. Attiecīgi, savas pieredzes laikā koncertzāles pārstāve ir secinājusi, ka sabiedrība baidās no tām lietām, kas šķietami pēc nosaukuma ir garlaicīgas, lai gan patiesībā ir pretēji.

Reģionālās koncertzāles (3) pārstāve skaidro, ka jauniešu piesaistes problemātikas dēļ koncertzāle piedāvā arī kino, teātra skatīšanās iespējas, ne tikai operas, baleta, klasiskās mūzikas pasākumus, tāpēc jauniešiem ir pieejams plašs piedāvājuma klāsts un konkurenci īpaši neizjūt.

Nozares profesionāļi norāda, ka programma “Latvijas skolas soma” mainījusi izpratni par iespējamiem norišu formātiem un to pielāgošanu jauniešu auditorijai, veicinājusi jauna satura radīšanu un esošā pielāgošanu (piemēram, atbilstoši vecumposmiem), kā arī raisījusi izpratni par kultūras norišu izmantošanas iespējām mācību saturā. Kultūras nozares pārstāvji labāk saskata savu lomu izglītības procesā un to, kā kultūras organizāciju piedāvājums var palīdzēt mācību priekšmetu apguvē.

Nozaru pārstāvji norādīja, ka jauna piedāvājuma radīšanā programmai aizvien vairāk sadarbojas ar izglītības sektoru (skolotājiem, skolēniem), lai testētu un pilnveidotu radīto kultūras norisi. Veidojas izpratne, ka radītajam saturam jābūt ilgstoši, regulāri pieejamam (visa mācību gada laikā un pieejamam arī skolēnu stundu ietvaros). Tāpat tiek izmantoti dažādi norišu formāti. Kultūras mantojuma, teātra organizāciju gadījumā tiek izcelta kultūrvietas nozīme un norises tiek īstenotas galvenokārt klātienē. Brīvmākslinieku un dažādu mazāku kultūras organizāciju gadījumā kultūras norises lielākajā daļā gadījumu tiek piedāvātas izglītības iestādēs. Īpaši tiek izcelta digitālā formāta, t.sk. tiešsaistes formāta nozīme Covid-19 pandēmijas laikā, kas bija vienīgā iespēja skolēniem sastapties ar kultūru un pielietot programmas piešķirto finansējumu. Digitālais formāts sniedz iespēju sasniegt arī skolēnu auditoriju, kas iepriekš netika sasniegta, piemēram, no citiem Latvijas reģioniem. Nozaru pārstāvji, kas pandēmijas laikā izmantoja digitālo vidi, norāda, ka pēc pandēmijas krasī krities pieprasījums pēc digitālā formāta norisēm un arī skolēni vēlas piedzīvot dzīvu kultūru.

Papildus formātu dažādībai kultūras nozares profesionāļi norāda arī uz sarunu un atgriezeniskās saites nozīmību, ko īpaši aktualizējusi programma “Latvijas skolas soma”. Nozaru pārstāvji to redz kā iespēju gan komunicēt ar savu auditoriju, gan kā iespēju attīstīt savu piedāvājumu.

Uzsvērtas pārmaiņas, ko programmas “Latvijas skolas soma” ienesusi kultūras sektorā. Diskusiju dalībnieki norāda, ka programma kalpo par izglītības un kultūras sektora sadarbības veicinošo elementu – reklāmas, mārketinga rīku jeb platformu, kas viegli un ērti ļauj sasniegt koordinatoru vai skolotāju. Un skolotājs kļūst par regulāra pieprasījuma nodrošinātāju.

Jautājumā par programmas “Latvijas skolas soma” radīto konkurenci bērnu un jauniešu auditorijas piesaistīšanā, nozaru pārstāvji norādīja, ka neredz citus norišu piedāvātājus kā konkurentus, bet gan to, ka Programma kalpo par sadarbības veids. Tā veicina nozaru atpazīstamību un skolēnu iesaisti tajā. Tāpat piedāvājuma daudzveidība veicina nepieciešamību pēc aizvien kvalitatīvākas kultūras norises radīšanas, kas attīsta arī nozari kopumā. Drošības sajūtu nodrošina arī specifiski izvēlēta piedāvājuma niša un unikalitāte.

Nav konkrētu mērījumu vai datu, kas norādītu uz to, ka programma “Latvijas skolas soma” ietekmē to, ka bērni atkārtoti atgriežas kultūras organizācijās, līdzīgi ņemot savus vecākus un draugus, taču vairāki nozares profesionāļi no savas personīgās pieredzes ir pārliecināti par to, ka, ja skolēnu apmeklētā

kultūras norise būs kvalitatīva, skolēni par to stāstīs arī ģimenei un draugiem, raisot interesi arī viņos šo norisi apmeklēt vai iepazīt tās piedāvātāju.

5.3. KRITĒRIJU VĒRTĒJUMS NORIŠU IEKĻAUŠANAI PROGRAMMAS SATURĀ

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Diskusijas dalībnieki norāda, ka ir informēti par kritēriju esamību un savā darbībā tos ievēro, taču uzsver, ka īpaši svarīgi ar tiem būtu iepazīties izglītības sektoram – svarīgi būtu, lai no visiem kultūras piedāvātājiem skolotāji sagaidītu vienlīdzīgu kvalitāti un norišu atbilstību Programmas kritērijiem.

“Kritēriji ir mūsu spēles noteikumu mūsu kopējā biznesā. Mums kā uzņēmuma iestādei ir jābūt lietas kursā un jārespektē tie, jo programma dod naudu konkrētiem kritērijiem atbilstošiem mērķiem.”

Diskusijā tiek atklāta problēma, ko mēdz sagādāt kritērijs “norisi veidojusi valsts, pašvaldības vai neatkarīga kultūras organizācija, mākslinieks vai to apvienība – kultūras nozares profesionāļi”, jo ik gadu nākas pamatot, cik atbilstoši šim kritērijam ir nodarbības vadošie profesionāļi (viņu izglītība, līdzšinējā pieredze).

Kino

Fokusgrupā tiek uzsvērts, ka šie kritēriji noteikti attiecās vairāk uz tiem, kas paši rada savu saturu. Izplatītāju gadījumā tiek saņemts jau gatavs produkts.

“Kritēriji noteikti ir kā darba instruments, lai neaizmirstu par to, kā darīt lietas, kāds ir tas mērķis, ko vēlamies iegūt.”

Filmu studijas pārstāve piemin, ka ar kritērijiem ir saskārušies pašā sākumā, kad veidots pieteikums Programmas ietvaros. Uzskata, ka kritēriji Programmas kontekstā vairāk kalpo kā formāls pamats, kas jāņem vērā, rakstot projektu pieteikumus.

Kultūras mantojums

Muzeju nozares pārstāvji īpaši nekommentēja Programmas izvirzītos kritērijus. Iespējams, ka daļēji to var izskaidrot tas, ka valsts kultūras iestāžu (t.sk. muzeju) piedāvātās norises automātiski ir iekļautas Programmas saturā.

Eksperti gan ir novērojuši, ka uz skolām nereti aizbrauc cilvēki, individuālie komersanti, kuriem darbs ar skolēniem ir “haltūra”, taču tad līdzās programmas “Latvijas skolas soma” tīmekļvietnē var redzēt, ka ir piedāvājums, pie kura ir strādāts ilgu posmu un rūpīgi – tad tas liekas negodīgi. Tiek atzīts, ka programmas “Latvijas skolas soma” projektu vērtēšanas kritērijos jāiestrādā konkrētākas lietas, pieturas punkti. Uzskata, ka šī brīža konkrētos punktus katrs var traktēt dažādi.

Literatūra

Attiecībā uz programmas “Latvijas skolas soma” norišu kritērijiem, rakstnieci mulsina tas, ka, viņasprāt, satikt rakstnieku vai doties uz muzeju jau pēc būtības ir kultūras norise. Taču, sākotnēji, kad pieteikusies Programmai, projektu “atsvieda atpakaļ” sakot, ka tā nav kultūras norise.

Arī kultūrizglītības nodarbību organizācijas pārstāve skaidro, ka, viņasprāt, ja nodarbību ietvaros skolēniem tiktu lasīta dzeja, tā jau pēc būtības būtu kultūras norise, taču sniedzot projektus ir gadījies vērtētājiem skaidrot, kāpēc tieši šis atbilst kultūras notikumam. Tai pat laikā, redzot dažus citus publicētos programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros projektus ir radies jautājums – vai tā tiešām ir kultūra?

“Mūsu komandas sāpe ir tas vērtēšanas kritērijs un konsekvence”.

Organizācijas pārstāve uzskata, ka pēc pieredzes, piesakot programmā “Latvijas skolas soma” kādu no projektiem, vairāk noderētu konkrēti, skaidri kritēriji. Komentējot šobrīdējo Programmas kritēriju “norises gaitā tiek veidota droša un iekļaujoša vide” neuzskata, ka šodienas laikā to var uzskatīt par kritēriju, tā ir loģiska un pašsaprotama lieta. Pašsaprotams šķiet arī kritērijs, kas saistīts ar norišu atbilstību skolēnu vecumposmam.

Respektīvi, tiek skaidrots, ka šī brīža izstrādātie kritēriji ir pašsaprotami un eksperti mudinātu programmas "Latvijas skolas soma" pārstāvjus izstrādāt kritērijus, kas uz šī piedāvājuma saturu skatās dziļāk, konkrētāk.

"Ar šādiem kritērijiem tiek iesauts kājā jebkuram programmā iesaistītajam, jo tos interpretēt var jebkurš, kā viņš vēlas."

"Man liekas arī interesants punkts "norise palīdz apgūt, bet nedublē mācību saturu, tās laikā netiek pārbaudītas vai vērtētas esošās zināšanas, neveicina sacensību" – ko nozīmē "palīdz apgūt"? Kā, lai mēs runājam par [rakstnieka vārds, uzvārds], ja mēs nepastāsta, kas viņš tāds ir?"

Tāpat tiek izcelts tas, ka bieži vien realitātē šķiet, ka iesniedzot projektu, prasa tikai aprakstu, bet kā tas realitātē norisinās, nav ne jausmas. To var uzzināt tikai gadījumos, ja kāda skola ieliek publiski atsaukmes, taču noderētu kāds kontroles mehānisms, ka kāds atnāk un paskatās, redz to norisi kāda tā ir.

Teātris

Visi diskusijas dalībnieki ir vienoti atbildē, ka šie kritēriji ikdienā netiek izmantoti. Iespējams, tie bijuši aktuāli Programmas sākumā, taču tagad, kad ir izveidotas iestrādnes norišu veidošanā, kritēriji vairs nav tik aktuāli.

"Man liekas, ka tie kritēriji ir tik pašsaprotami, pēc kā teātris strādā jebkuros apstākļos ar vai bez programmu "Latvijas skolas soma"."

"Tas ir tas rāmis, pēc tā jau arī mēs strādājam. ... Arī tad, ja mēs sniedzam mērķprogrammā projektu, tad mēs ņemam vērā visus šos te kritērijus, lai mēs atbilstu un saņemtu finansējumu."

Mūzika

Producents no savas pieredzes stāsta, ka pirmajos darbības gados no Programmas finansējuma gāja pat ēst saldējumu, bet laika gaitā tas ir mainījies un tas vairs nenotiek. Producents uzskata, ka Programmas administratīvā komanda uzmanīgi filtrē, kas tiek ielaists Programmā un uzskata to par svarīgu un vajadzīgu filtru. Viņš pats arī vairākkārt saskāries ar kritērijiem – Programmas administrācija ir lūgusi mūziķim pieteikumos būt skaidrākam, tiešākam. Kā māksliniekam vienmēr skaidra ir ideja, kā kas notiks, bet Programmas pusē tiek uzdoti jautājumi par detaļām, skaidrākiem domu formulējumiem.

Diskusijā tiek skaidrots, ka ir nepieciešami kvalitātes rādītāji, kam tiek sekots līdzi, taču, veidojot pieteikumus, mūziķim šķiet, ka tos nepieciešams veidot citādi, ņemot vērā skolotāju, jo savā pieredzē sadarbojies tik bieži, ka pārzina uzsvarus un detaļas, kas svarīgākas ir tieši skolotājam – kas ir tas, kas no visa pieteikumā interesē.

Koncertzāles un kultūras centri

Kultūras centra Vidzemē vadītājam diskusijas laikā bija grūti komentēt Programmas kritērijus, jo, viņsprāt, jebkurā gadījumā komisijai, kas vērtē, vai projekts ir iekļaujams Programmā, uz to neizbēgami skatās caur savu subjektīvo prizmu.

"Šķiet, ka jāskatās kompleksi, ka jebkurš šāda veida konkurss pēc kaut kādiem kritērijiem vienmēr būs subjektīvs, atkarībā no tā, kādi cilvēki ir komisijā, kāda ir viņa pieredzes bāze."

Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve ierosina, ka šo kritēriju gadījumā organizācijām, projektu realizētājiem noderētu atgriezeniskā saite, saprotot, kāds ir bijis pieprasījums pēc attiecīgajām programmām.

"Varbūt nepieciešams ieviest aptauju, lai saprastu, vai projekti ir kvalitatīvi."

Pārstāve arī uzsver, ka koncertzāles praksē ir vērtēts, kuriem pasākumiem ir vai nav pietiekams pieprasījums, kas varētu noderēt kā programmas "Latvijas skolas soma" piedāvājuma revidēšanas indikators.

"Nevajag tērēt naudu, kur nav pieprasījums."

Pārstāve no reģionālās koncertzāles (2) skaidro, ka skolās nereti šie mākslinieki, radošās personas, kas aizbrauc uz skolām, piedāvā nepilnvērtīgu saturu.

"Viens pats bez tehniskā nodrošinājuma, piemēram, nespēj dažas dziesmas un aizbrauc."

Respektīvi, diskusijas laikā organizāciju pārstāvji aktualizē problemātiku – projekts ir izturējis kritērijus, jo ir formāli ļoti labi aprakstīts, taču realitātē tiek saņemts nekvalitatīvs, līdz galam nesagatavots pakalpojums.

"Tur jau tā lieta, ka skolotājam tiek uzlikts liels slogs, jo skolotājs nespēj pieņemt to lēmumu. Tas, kas tur atbilst visiem kritērijiem – vai viņš atbraucot spēs to nodrošināt? Jo skolotājs nav producers –

viņš nezina kādai ir jābūt tai specifiskajai vai kas viņam ir jānodrošina. Viņš domā, ka ir samaksājis un mākslinieks visu nodrošinās, bet citreiz tas mākslinieks tāds kails ir arī ieradies. Tā ir tā realitāte.”

Arī reģionālās koncertzāles (1) pārstāve pievienojas iepriekš teiktajam, skaidrojot, ka Programmas viens no mērķiem ir veicināt kultūrpratību un mudināt skolēnus iziet ārpus skolas telpām, redzēt kultūrvietas, pieredzēt kultūras pasākumus ārpus skolas sienām. Viņaspriekš, šāda veida mākslinieki, kas reizēm atbrauc uz skolām, izdara darbu pavirši un formālu iemeslu vadīti.

Diskusiju dalībnieki norāda, ka ir informēti par programmas “Latvijas skolas soma” kritērijiem norišu iekļaušanai Programmas saturā. Kritēriji tiek uztverti kā atgādinājums par Programmas būtību un jēgu, kas kalpo par kvalitātes filtru un palīdz sagatavot norises pieteikumu. Tika gan norādīts, ka noteiktās situācijās pieteikums ir izstrādāts ļoti kvalitatīvi, taču tas neatbilst tam, kas tiek īstenots reālajā dzīvē. Respektīvi, kvalitatīva pieteikuma izstrāde negarantē norises kvalitāti, tāpēc nepieciešamas arī pašu norišu kvalitātes pārbaudes.

Nozaru pārstāvji uzskata, ka vairāki kritēriji ir abstrakti formulēti un var tikt uztverti dažādi. Tiek ierosināts veidot detalizētākus, konkrētākus punktus pēc kuriem katrai no nozarēm vadīties. Dažu nozaru pārstāvji nav pārliecināti arī par kritēriju konsekventu lietojumu, redzot dažādās kvalitātes norises Programmas norišu piedāvājumā. Tiek uzsvērts, ka jāņem vērā arī norišu vērtētāju subjektivitāte un pieredze.

Tā kā publiskā sektora piedāvājums programmā “Latvijas skolas soma” tiek iekļauts automātiski, tad kritērijiem vairāk uzmanību pievērsuši privātā sektora pārstāvji.

Tiek izcelts arī tas, ka norises atlases kritērijiem jāpievērš uzmanība ne tikai kultūras nozares pārstāvjiem, bet arī skolotājiem, kas piedāvājumu izvēlas.

5.4. NOZARES NODARBINĀTĪBAS IESPĒJAS UN FINANSĒJUMS

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Diskusijas dalībnieki dalījās ar pretējām pieredzēm, domājot par izglītības programmu kuratoru lomu. Vienā gadījumā programma “Latvijas skolas soma” kalpoja par motivējošu faktoru atsevišķas amata vietas izveidei, lai veicinātu organizācijas darbību gan Programmā, gan kopumā ar bērnu un jauniešu auditoriju. Taču otrā gadījumā, palielinoties kultūras organizācijas darba apjomam saistībā ar satura piedāvājuma veidošanu un administrēšanu, nav rasta iespēja papildu darbavietu izveidei un cilvēkresursu piesaistei. Šajā situācijā procesā pat tiek iesaistīti kolēģi, kuru tiešie darba pienākumi nav saistīti ar satura veidošanu.

Un jautāti par to, vai norišu veidošana jauniešiem ir finansiāli izdevīga, diskusijas dalībnieki līdzīgos veidos norādīja, ka tās ļauj nodrošināt nepieciešamos materiālus, taču netiek izcelti lieli finansiālie ieguvumi. Vēl vairāk, daļa profesionāļu norādīja, ka šāda satura veidošana ir daļa no ikdienas pienākumiem, uzsverot galvenokārt saturisko piensūnu un ieguvumu veidošanu bērniem un jauniešiem.

Kino

Filmu studijas pārstāve norāda, ka Programma sekmē kultūras nozares profesionāļu nodarbinātību. Skaidro, ka reizēs, kad Programmas ietvaros tiek organizētas radošās nodarbības studijā vai izbraukumos uz skolām, tas dod iespējas strādāt gan tiem cilvēkiem, kuri nav konkrētajā brīdī piesaistīti pie filmēšanas procesa, gan leļļu meistariem, kuriem ir ierobežots darba periods – viņi var piedalīties radošajās nodarbībās, ko vērtē kā lielisku iespēju radošajiem profesionāļiem pielietot savas prasmes. Tiek piebilsts gan, ka finansiāli šī nodarbinātība netiek nodrošināta lielos apjomos, “*taču tas ir vairāk nekā nekas*”. Filmu izplatīšanas organizācijas pārstāvji skaidro, ka viņus Programma nodarbinātības jautājumā ietekmē netieši (tas vairāk attiecas uz filmu studijām), taču līdzšinējā praksē organizācija ir rakstījusi vēstules, rekomendācijas, cik veiksmīgas ir bijušas iepriekšējās radītās filmas, kad studijas vēlas pretendēt un piesaistīt finansējumu, piemēram, ar Nacionālā kino centra vai Valsts kultūrkapitāla fonda palīdzību. Tiek norādīts, ka tiešais darbs ar bērnu un jauniešu auditoriju šajos gadījumos var palīdzēt producentiem iegūt finansējumu.

Domājot par finansiālajiem aspektiem, filmu studijas pārstāve norāda, ka studijas pieredzē norišu veidošana jauniešiem ir finansiāli izdevīga. Studijas pamata ienākumi ir neregulāri – finansējums ir pieejams tad, kad ir kāds aktuāls projekts, tāpēc dalība Programmā kalpo kā papildus iespēja iegūt finansējumu.

“Tas mums ir ļoti svarīgi!”

Filmu izplatīšanas organizācijas pārstāvji skaidro, ka viņu gadījumā, no vienas puses, komunikācijai veltītais laiks ar skolām ir garāks, taču no otras puses, Programma palīdz sasniegt auditoriju, līdz ar to tas ir arī finansiāli izdevīgi – dalība Programmā garantē skatītāju skaitu. Respektīvi, izrādot filmas kultūras namos, nav iespējams paredzēt skatītāju skaitu, līdz ar to, nav zināms, kādi būs galējie finansiālie ieguvumi. Tiek uzteikta arī Programmas norēķinu kārtību.

“Birokrātiski uztaisīts viss ērti un saprotami, tāpēc nav grūti lietot programmu kā instrumentu.”

Kinoteātra pārstāve vairāk skatās uz Programmas ieguvumiem ilgtermiņa kontekstā, domājot, ka jaunietis atgriezīsies un apmeklēs regulāri šo kinoteātri nākotnē.

Kultūras mantojums

Muzeju redzējums par nodarbinātības iespējām un finansiālajiem ieguvumiem vērtējams dažādi. Bibliotēkzinātnes organizācijas gadījumā, bezmaksas piedāvājums nenes nekādus finansiālos ieguvumus, taču novērots tas, ka līdz ar lielo nodarbību pieprasījumu gan programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros, gan ārpus tās, ir palielinājies muzejpedagogu skaits.

“Jautājums ir par jaudu – kad sāku strādāt biju kā viens muzejpedagogs, tagad mēs esam trīs. Tie apgriezieni vienkārši.”

Cita muzeja pārstāve nešaubās, ka bez programmas “Latvijas skolas soma” apmeklējumu skaits būtu līdzīgs. Tiek skaidrots, ka pie šī brīža muzeja cenrāža muzeja apmeklējums nav dārgs. Viena no valsts muzeju pārstāvēm atzīst, ka skolēnu apmeklējums nosedz aptuveni 30% no visiem biļešu ieņēmumiem un sastāda nozīmīgu muzeja ieņēmumu daļu.

Pretēja situācija vērojama reģiona muzeja gadījumā, kur programma “Latvijas skolas soma” ir svarīga un tās finansiālais piensums ir ļoti nozīmīgs. Skolēni apmeklē muzeju galvenokārt tad, kad ir beigusies tūrisma sezona, attiecīgi – vasaras laikā apmeklētāji ir tūristi un vēlāk tos nomaina skolēni.

Literatūra

Rakstniece atzīst, ka literatūras nozares profesionāļi programmā “Latvijas skolas soma” nav daudz un visi savā starpā sarunājas, lai pavisam nekonkurētu ar līdzīgu piedāvājumu. Rakstniece skaidro, ka programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros piesaistītais finansējums katram iesaistītajam rakstniekam veido lielāko daļu no regulārajiem ienākumiem.

“Ir skaidrs, ka ar grāmatas rakstīšanu tu nepaēdīsi, tāpēc mums tas ir ļoti, ļoti svarīgi.”

Organizācijas gadījumā 90% peļņa sastāda programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros realizētie projekti – citādi šis uzņēmums nepastāvētu. Attiecīgi programma “Latvijas skolas soma” nodrošina arī organizācijas radošo profesionāļu nodarbinātību t.sk. atalgojumu. Organizācijas uzņēmējdarbība balstās uz jauniešu auditoriju, satura radīšanu jauniešiem.

Teātris

Nevalstiskā teātra pārstāve min, ka programma “Latvijas skolas soma” ir sekmējusi daudzu brīvmākslinieku nodarbinātību teātra mākslā. Min arī dažādus piemērus, kur konkrēti mākslinieki ir veidojuši daudz izrādes bērniem un jauniešiem, piesaistot arī citus teātra mākslas profesionāļus, kuri varbūt citādi paši nebūtu veidojuši savu piedāvājumu Programmai, taču ir pastarpināti nodarbināti kāda cita profesionāļa projektā, izrādē.

Arī citi diskusijas dalībnieki uzskata, ka Programma sekmē teātra profesionāļu nodarbinātību, jo tā ir iespēja piesaistīt finansējumu. Taču uzsver, ka jābūt ļoti proaktīviem.

Pārrunājot to, vai norīšu veidošana jauniešiem ir finansiāli izdevīga, nevalstiskā teātra pārstāve uzsver, ka māksla vispār īsti nav finansiāli izdevīga, piemin 60. gados veiktu pētījumu par “slimo izmaksu teoriju”. Uzskata, ka tas, vai izrāde var būt finansiāli izdevīga ir atkarīgs no dažādiem aspektiem – piemēram, cik liela var būt auditorija, lai izrādē tiktu nodrošināta kvalitatīva auditorijas iesaiste, cik daudz mākslinieku tiek nodarbināti.

“Ja mēs strādājam pēc šiem te programmas “Latvijas skolas soma” kritērijiem, tad tas nav izklaides projekts, tas nav iespējams vienkārši [gūt finansiālus ieguvumus, peļņu].”

Valsts teātra pārstāve uzsver, ka darbs ar jauniešiem vairāk ir misijas darbs, ka tas vairāk ir ieguldījums nākotnē, lai cilvēki jau būtu pieredzējuši teātra mākslu skolas laikā.

“Finansiāli tas nekad nebūs no pelnošākajiem projektiem. Ņemot vērā programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu, tas neatmaksājas tiešā veidā ar ieņēmumiem.”

Deja un cirks

Dejas nozares eksperte skaidro, ka lielās organizācijas, kurām ir resursi, kas arī rada vislielāko kultūras piedāvājumu, nevēlas doties uz skolām, veidot saikni, sarunu ar jauniešiem. Taču, piemēram, balets var būt tieši tas, ko bērni un jaunieši nekad savā dzīvē nav pieredzējuši, nezina, kas tas ir. Uzskata, ka ir ļoti labi, ka ir nevalstisko organizāciju pārstāvji, kuriem interesē cilvēks, kam interesē tiešais dialogs.

“Protams! Naudas vienmēr trūkst, visi skatās, kādas programmas tad ir, ko var kaut kur paņemt ... Kaut kas jau ir jādara. Tas jau nekas, ka nepatīk, bet tāpat var labi sanākt. No tādas puses tas ir skumji. Bet arī labi, jo tas ir mērķēti, un tad, ja tu sāc darīt to, kas tev nepatīk, un tev tas iepatīkas, tad tu kļūsti lielisks.”

Mūzika

Mūziķi skaidro, ka Programma ir platforma, kas nosaka, ka var darīt – ka Programma ir iespēja. Līdzīgi kā dažādi citi finansēšanas konkursi, kur ir iespēja pieteikties, bet arī tajos ir jābūt sagatavotam kvalitatīvam piedāvājumam. Producents uzskata, ka runa nav par to, ka nozare ar Programmas palīdzību tiek veicināta, bet viss ir atkarīgs no nozares gribas. Programma šajā jautājumā ir atrisinājusi mākslinieku satraukumu – Programma nodrošina to, ka pieprasījuma pusē ir stabils finansējums.

“Programmā ir šobrīd arī viens no lielākajiem tirgiem, brīvi pieejamiem, kur cilvēki var startēt – Tev nav obligāti jābūt organizācijai.”

Abi mūziķi norāda arī uz to, ka mūziķi pārsvarā ir izpildītāji nevis organizatori, tāpēc konkrēti uzņēmumi, kas piesaista dažādus māksliniekus uzstāties Programmas norisēs, atvieglo administratīvo procesu un organizatoriskos aspektus. Viens no mūziķiem pat nosaka, ka viņam ir atsevišķi algota grāmatvede, kas šos jautājumus ikdienas darbā sakārto. Viņš gan nosaka, ka Programmas kontekstā apmaksas sistēma nav sarežģīta.

Orķestra pārstāve nosaka, ka Programma pilda mērķi un sekmē kultūras nozares profesionāļu nodarbinātību. Tas tieši neattiecas uz mūziķiem, kam organizācija maksā ikmēneša algu, bet gan uz brīvmāksliniekiem, ko organizācija piesaista projektiem un izrādēm. Mēnešos, kad ir vairāki pieprasījumi no skolām, tas ir drošs un stabils ienākuma avots. Pārstāve skaidro, ka ir situācijas, kad apmaksā neienāk uzreiz, jo septembra sākumā skolās vēl nav pienācis Programmas finansējums, bet tad tiek sastādīti abpusēji dokumenti, kas ļauj apmaksu veikt vēlāk. Pārstāve uzsver, ka kultūras nozare ir sapratusi, ka skola kā uzticams partneris – tā nav iespēja uzstāties milzīgā arēnā, bet tiek nodrošināta regularitāte. Tā ir arī iespēja sastrādāties ar dažādām auditorijām, iespēja testēt un pārbaudīt arī sava piedāvājuma kvalitāti, un to darīt arī reģionos, kas ne vienmēr ir pieejami māksliniekiem, kas bāzēti lielpilsētā.

Jautāti par to, vai norišu veidošana jauniešiem (arī Programmas ietvaros) ir finansiāli izdevīga, orķestra pārstāve norāda, ka ar Programmu diži nenopelna, bet tas ļauj nosegt projektu izmaksas un veidot rezerves neparedzētiem gadījumiem. Viņa arī piebilst, ka ar vienu klasi nevar atpelnīt, dažreiz vajag pusi skolas. Bet uzskata, ka tas nav mērķis – nopelnīt. Programmas mērķis ir padarīt kultūru pieejamu ikvienam skolēnam.

Koncertzāles un kultūras centri

Vaicāti par to, kā Programma sekmē kultūras nozares profesionāļu nodarbinātību, diskusijas dalībnieki skaidro, ka nodarbinātība tiek nodrošināta māksliniekiem, kas uzstājas, taču organizācijas līmenī Programma nerada papildus darba vietas – ar Programmas piedāvājuma veidošanu, komunikāciju strādā, piemēram, organizācijas mārketinga daļas vadītājs, mākslinieciskais vadītājs vai kāds cits organizācijas darbinieks. Respektīvi, tie ir papildus pienākumi ikdienas darbam.

“Ar nodarbinātību viss ir kārtībā, tas ir darbs jebkuram radošajam māksliniekam. Atalgojums ir atbilstošs bērnu, jauniešu auditorijas iespējām. Problēma ir starpība starp izmaksām un ieņēmumiem.”

Diskusiju dalībnieki vienbalsīgi atklāj, ka pasākumu veidošana bērnu un jauniešu auditorijai nav finansiāli izdevīga – šajā gadījumā visa pamatā ir organizācijas misija izaudzināt nākotnes potenciālo, regulāro kultūras apmeklētāju. Sarunas gaitā tiek atklāts, ka programmas “Latvijas skolas soma” finansiālais atbalsts uz vienu skolēnu ir niecīgs, kas nereti nepavisam nenosedz pasākuma izmaksas. Šī problemātika īpaši aktuāla ir klasiskās mūzikas koncertu nodrošinājuma gadījumos, kad ir nepieciešams atalgot vairākus klasiskās mūzikas profesionāļus.

Pārstāve no reģionālās koncertzāles (2) skaidro, ka tendences parāda, ka vieglāk ir pašām organizācijām radīt mazāka formāta piedāvājumu, radīt pašiem saturu. Konkrētās koncertzāles gadījumā, lai piepildītu zāles, ir jāpērk liela mēroga pasākumi, kuri nav lēti un kuri nereti nemaz jauniešus neinteresē. Pasākumu izcenojums tiek pielāgots programmas “Latvijas skolas soma” atvēlētajam budžetam uz vienu skolēnu, tāpēc gadījumos, ja pasākumu apmeklētu tikai izmantojot Programmas atbalstu, nebūtu iespējams nosegt visas tā izmaksas.

“Nekāds business tas nav, nē. Business tas ir šiem te māksliniekiem, kas brauc uz skolām.”

Arī reģionālās koncertzāles (1) pārstāve skaidro, ka darbs ar jauniešu un bērnu auditoriju koncertzālei pelņu nenes – *“strādājam sabiedrības labā”*. Viņa skaidro, ka koncertzāles iekļautie projekti Programmā nav komerciāla rakstura. Pelņu koncertzāle galvenokārt gūst iznomājot telpas neatkarīgo producentu radītajiem pasākumiem. Attiecībā uz programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu, pārstāve piebilst, ka situācija pašvaldībās ir ļoti dažāda – pēc viņas novērojumiem, dažām skolām ir maza, vāja izpratne par to, kā tērēt Programmas piešķirto finansējumu. Uzskata, ka tas ir viens no iemesliem, kāpēc samērā maz koncertzālē viesojas mazāko un tālāko pašvaldību skolu skolēni.

Kultūras centrs Vidzemē, balstoties uz ideju, ka ir jāaudzina sabiedrība un jaunākos skatītājus, piedāvā pasākumu ciklu bērniem un jauniešiem, kas ir pieejams bez maksas. Šajā gadījumā pasākumus dotē novada pašvaldība.

“Mēs pakojam kultūras produktu kā tādu, par kuru cilvēks vēl nav gatavs maksāt naudu, tādējādi jaunieši tiek iepazīstināti ar jaunām, eksperimentālām kultūras pasākumu formām.”

Attiecībā uz problemātiku, ka pasākumi ir dārgāki nekā Programma ir atvēlējusi finanses uz vienu skolēnu, novadā pozitīvs aspekts ir, ka kultūras centrs skolēniem caur Programmu var piemērot lielāku atlaidi biļetēm. Attiecīgi tiek palielinātas pārējās biļešu cenas, tādējādi nodrošinot iespēju skolām apmeklēt pasākumu, iekļaujoties Programmas noteiktajā summā uz vienu skolēnu.

Diskusiju dalībnieki atšķirīgi vērtē programmas “Latvijas skolas soma” ietekmi uz nodarbinātības jautājumiem. Dažu organizāciju gadījumos Programma sniegusi iespēju radīt jaunas darba vietas, lai koncentrētos uz satura izstrādi Programmā vai pat kalpo par galveno ienākuma avotu kultūras organizācijas pastāvēšanai – rada un nodrošina darba iespējas. Ir nozaru pārstāvji, kas uzsver, ka Programma veidojusi iespēju iegūt papildus ienākumus māksliniekiem un profesionāļiem, kuru ienākumi ir neregulāri vai atkarīgi no pieejamajiem projektiem. Tiek minēti arī gadījumi, kad iespēja piesaistīt jauniešu auditoriju mācību gada laikā palīdz veiksmīgi pārorientēties pēc vasaras tūrisma laika un turpināt gūt ienākumus visa gada griezumā. Pārrunājot finansiālo izdevīgumu jauniešu auditorijas norišu izveidei un uzturēšanai, lielākā daļa kultūras nozares profesionāļu norāda, ka Programma nenodrošina lielas peļņas iespējas, un darbu Programmā saskata kā misijas darbu vai ilgtermiņa ieguvumu (nākotnes auditorija).

5.5. KULTŪRAS UN IZGLĪTĪBAS SEKTORU SAVSTARPĒJĀ KOMUNIKĀCIJA

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Nozares pārstāvji savā līdzšinējā pieredze norāda, ka tieša un mērķtiecīga komunikācija ar skolām ir kalpojis kā visveiksmīgākais veids sava piedāvājuma nogādāšanai līdz skolēnam. Piedāvājumu organizācijas ievietojušas arī Programmas tīmekļvietnes katalogā, taču šī pieeja neveicina lielu skolu interesi. Kā piemēru no savas pieredzes profesionāle minēja pagājušo mācību gadu, kad organizācija strādāja, uzrunājot skolas un Programmas koordinātorus skolās, jo vēl nebija izstrādāta Programmas tīmekļvietne. Tas bijis resursu ietilpīgs process, taču nesis rezultātus – organizācijas pārstāvji devās izbraukumos reģionos uz vairākām skolām. Šajā mācību gadā šī prakse netiek pieņemta, izmēģinot Programmas tīmekļvietnes efektivitāti, pieprasījumam esot *“stīpri mazākam”* nekā tad, kad notika individuāla vēršanās pie skolotājiem, Programmas

koordinatori skolās. Kāds cits diskusijas dalībnieks vēl norādīja, ka jaunas skolas, kas izrāda interesi, nāk no Programmas tīmekļvietnes, taču galvenokārt ir skolas un skolotāji, kas viesojas atkārtoti.

Tāpat tiek uzsvērtas dažādas citas komunikācijas kā vienu no efektīvākajām norādot skolotāju savstarpējo komunikāciju reģionāli un ne tikai reģionāli (pieļauj, ka skolotāji komunicē savas nozares semināros, vizuālo mākslu skolotājuursos utt.). Papildus tam izmantotas organizāciju tīmekļvietnes, rīkoti informatīvie semināri pedagogiem klātienē, tuvojoties mācību gada sākumam.

“Pirms programmas ieviešanas ne visi vizuālās mākslas pedagogi labprāt devās ar skolēniem ārpus skolas, uz muzeju dažādu barjeru, noteikumu dēļ. Kopš ir “Latvijas skolas soma” programma, nav dzirdēts, ka būtu grūtības noorganizēt un apmeklēt nodarbības ārpus skolas. Uzskata, ka sadarbība ar skolām ir brīnišķīga.”

Kino

Filmu izplatīšanas organizācijas pārstāve norāda, ka sadarbība ar izglītības sektoru ir bijusi arī pirms dalības Programmā, taču ierobežotā filmu apjomā. Skolu budžetā kā tādā nav naudas, lai varētu samaksāt par filmu izrādīšanu, līdz ar to iepriekš vairāk ir demonstrētas filmas, kas ir bez komerciāliem mērķiem. Savukārt līdz ar dalību Programmā ir iespēja rādīt visas latviešu filmas, kas ir paredzētas skolēnu auditorijai. Organizācija ir izveidojusi savu kontaktu katalogu, kurā ir iekļautas ne tikai skolu oficiālās adreses, bet arī konkrētu skolu pārstāvošo personu kontaktinformācija. Tādējādi praksē ar skolām izmanto tiešo komunikāciju. Domājot par piedāvāto saturu, organizācija veido filmu aprakstus, sagatavo piedāvājumu un sniedz skolotājiem iespēju pirms filmas izrādīšanas skolā, noskatīties to pašiem.

Arī kinoteātra pārstāve kopumā pozitīvi vērtē sadarbību ar skolotājām – vienmēr pirms apmeklējuma tiek veikta saziņa, viss sīki tiek izrunāts, ko skolotājs sagaida un vēlas, kura filma ir piemērotākā mācību saturam u.tml. Pārstāve skaidroja, ka ir novērojusi, ka skolotājas pašas ir ziņojušas par Latvijas kino, labprāt parunā par tā aktualitātēm un zina, ko vēlas sagaidīt no piedāvājuma. Filmu studijas pārstāve atzīst, ka, lai sasniegtu auditoriju, neizmanto īpašus komunikācijas, uzrunāšanas rīkus – *“viņi mūs pārsvarā paši atrod”*. Tāpat piebilst, ka pozitīvi vērtējama ir jaunā Programmas tīmekļvietne, kurā ērti un pārskatāmi ir iespējams uzmeklēt skolai interesējošo piedāvājumu. Komunikāciju ar skolotājiem kopumā vērtē atzinīgi – priecē reizes, kad pēc apmeklējuma, sarunās ar skolotājiem saņem pozitīvu atgriezenisko saiti.

Kultūras mantojums

Kā iepriekš jau tika minēts fokusgrupas diskusijas analīzē, muzeju nozares ekspertu pieredze atklāj to, ka skolotāju loma piedāvājuma procesa veidošanā un patērēšanā ir īpaši svarīga.

“Skolotājiem ir ārkārtīgi liela loma tajā, kāda izvērtīsies nodarbība.”

Muzeju pārstāvji gan atzīst, ka pieredzes sadarbībā un komunikācijā ar izglītības nozares personālu ir dažādas. Biežāk ar muzeju sazinās konkrēts skolas vēstures skolotājs vai klases audzinātājs, taču ir reizes, kad koordinatori ir jau paši sadalījuši visai skolai vizītes. Rezultāts vispozitīvākais ir gadījumos, kad skolotāji ir paši ļoti ieinteresēti nodarbībā. Uz līdzīgu pieredzi norāda arī citu organizāciju pārstāvji – skolotāji, kas pirms apmeklējuma piezvana, detalizēti iztaujā par to, ko sagaidīt, taču ir skolotāji, kas ir pārsteigti, ka nodarbības ietvaros, piemēram, nav iekļauta ekskursija pa visu organizāciju. Ir pamanīts arī tas, ka skolām diemžēl vēl joprojām nav viegli iznākt no skolas un tikt uz muzeju – ir nepieciešams vairāk kā viens skolotājs, lai aizvestu klasi uz muzeju, jāatbrīvo skolēni no stundām, lai muzeju varētu apmeklēt pa dienu.

Muzeji izceļ arī dažādas komunikācijas prakses ar izglītības sektoru. Reģiona muzejs gada sākumā reģionālās skolas aicina uz tikšanos un iepazīstina ar izstrādāto saturu programmas “Latvijas skolas soma” projektu ietvaros, kā arī uzklausa viņu vēlmes vai idejas, lai nerodas situācijas, kad *“muzejs vienkārši ražo un piedāvā, neuzklausa otru pusī”*. Arī citu muzeju praksē tiek rīkoti informatīvie semināri skolotājiem, kā arī izsūtīta regulāra informācija skolotājiem par muzeja aktualitātēm. Tiek izcelta ar Programmas tīmekļvietne, kas palīdz skolotājam vieglāk piekļūt pie muzeja piedāvājuma, taču tai pat laikā arī pašam muzejam intensīvi ir jāstrādā ar piedāvājuma mārketingu.

Literatūra

Rakstniece atzīst, ka pati savu piedāvājumu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros nereklamē – interesenti gandrīz vienmēr viņu atrod paši. Organizācijas pārstāvji savukārt atzīmē, ka nodarbību satura veidošanas procesā piekopj praksi, runājot ar skolotājām personīgi. Tāpat min arī to, ka procesa gaitā daudz

kas ir atkarīgs no skolotāju attieksmes kā arī piesaistītajiem programmas “Latvijas skolas soma” koordinatoriem attiecīgajās skolās.

“Mēs ļoti intensīvi strādājam ar skolotājiem, taču jāsaka gan, ka vislabāk strādā mutiskā komunikācija – attiecīgi, kad ir atnākusi viena klase, tad vēlāk vairākas no tās pašas skolas.”

Arī literatūras nozares pārstāvji izceļ un priecājas par programmas “Latvijas skolas soma” jaunizveidoto tīmekļvietni, kur uzskatāmāk var apskatīt piedāvājumu – tas ir daudz labāk nekā iepriekš, kad saraksts bija pieejams tikai Excel formātā. Novērojusi, ka no organizatoriskā viedokļa katrai pašvaldībai ir atšķirīgas pieejas, kā noformēt programmas “Latvijas skolas soma” pasūtījumu – tas nereti sarežģī komunikāciju.

Teātris

Visi fokusgrupas dalībnieki uzskata, ka programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir attīstījusies teātru komunikācija ar skolotājiem. Tas notiek dažādos veidos – Programmas piedāvājumam izveidota atsevišķa sadaļa teātra tīmekļvietnē, gadu laikā izveidojusies arī skolotāju datubāze, kuriem tiek nosūtīts teātru piedāvājums, ja tas šķiet aktuāls bērnu un jauniešu auditorijai.

Pašvaldības teātra pārstāve min piemēru, ka katra semestra sākumā pašvaldības izglītības pārvaldē tiek sniegts neliels apskats par to, kas būs sagaidāms katram vecuma posmam programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros no pašvaldības teātra puses. Šādā sanāksnā ir direktori, direktoru vietnieki, kas tālāk nodarbojas ar naudas distribūciju, var paskaidrot skolotājiem, kādas ir iespējas Programmas piedāvājumā. Papildus tam skolotāji grupās tiek aicināti uz iepazīšanās izrādēm, lai parādītu izrādi, lai skolotājiem ir priekšstats par to. Tiek izmantota arī tieša komunikācija ar skolotājiem – telefoni, e-pasti. Īpaši tiek piebilst tas, ka, ja pats skolotājs ir redzējis izrādi (“*daži aģenti no skolas ir redzējuši*”), tad tālāk informācija veiksmīgi nonāk arī pie citiem skolotājiem.

“Lai panāktu, ka sociāli aktuāla temata izrāde tajā sezonā jau uzreiz nonāk pie skatītāja, tur tiešām ir ļoti, ļoti liels darbs ar skolotājiem un skolām jāiegulda.”

Labie prakses piemēri izskan arī no citām valstīm, kur divas reizes gadā tiešsaistē tiek rīkotas “iepazīšanās” dienas, kad tiek prezentēts, kāds ir teātra mākslas piedāvājums bērniem un jauniešiem. Fokusgrupas dalībnieki aicina programmas “Latvijas skolas soma” komandu padomāt par iespējām, kā varētu vairāk komunicēt, sniegt informāciju par dažādu nozaru piedāvājumu Programmas ietvaros.

“Programmas “Latvijas skolas soma” veiktās komunikācijas aktivitātes par piedāvājumu aizķer tikai “pašus aktīvākos skolotājus”.”

Vēl citu sadarbības piemēru min neatkarīgais aktieris, kurš veidotās monoizrādes, pirms tās tiek piedāvātas Programmā, izmēģina skolās ar skolēnu, skolotāju auditoriju, lai saprastu, vai iestudējums ir piemērots konkrētajai mērķauditorijai, vai izrāde tiek saprasta. Izrāde šajos ģenerālmēģinājumos ar skolēniem iegūst savu patieso formu, jo tiek saprasts, kas jauniešiem nav aktuāli, kāda pieeja jauniešiem šķiet veiksmīga.

Mūzika

Visi diskusijas dalībnieki norāda, ka komunikācija ar skolām ir ļoti personīga. Tiek izcelts tas, ka kvalitatīvas norises īstenošana skolotājam ļauj uzticēties mākslinieka profesionalitātei un mūziķi tiek aicināti uz skolām atkārtoti. Tiek minēts, ka laika gaitā izveidojušies kontaktu saraksti, kuriem tiek komunicēti jaunizveidotie piedāvājumi.

Orķestra pārstāve min, ka arī lūdz skolotājiem sūtīt skolēnu atsauksmes, uz uzskata, ka to būtu nepieciešams darīt vēl aktīvāk, jo tas ir veids, kā iegūt atgriezenisko saiti. Tāpat šobrīd vēl nav īstenojies, bet orķestris plāno veidot koncertu caurlaides uz kurām tiktu aicināti skolēni un skolotāji, lai savstarpējā sadarbībā, strādātu “sazobē” pie piedāvājuma izstrādes.

“Es domāju, ka tas ir kaut kas, ko programma veicina, lai mēs domājot par savu saturu, aizdomātos par to, kurā mācību priekšmetā tas ir iederīgi un kā tas var viņiem palīdzēt.”

Koncertzāles un kultūras centri

Kopumā visi diskusijas dalībnieki skaidro, ka skolotāji nepietiekami integrē kultūras norises mācību saturā un paši skolotāji ir pasīvi kultūras patērētāji. Sarunas gaitā nereti izskan tāda frāze, kā “*ir jāsāk ar pašiem skolotājiem*”. Koncertzāļu un kultūras namu pārstāvji skaidro, ka ir centušies komunicēt ar skolotājiem tiešā veidā piedāvājot kādu pakalpojumu, taču nereti viņi no tā atsakās. Diskusijas dalībnieki ir novērojuši, ka

skolotāji iepretim koncertzāļu un kultūra centru piedāvājumam, labprātāk izvēlās lētāku, vienkāršāk uztveramu piedāvājumu, piemēram, kino apmeklējumu, izstādes apmeklējumu utt.

Par piedāvājumu programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros reģionālā koncertzāle (1) komunicē ar skolām, sadarbojoties ar novada izglītības pārvaldi, kā arī tiešā veidā sazinās ar skolotājiem, aicina uz sarunām par to, kas no piedāvātā bērniem un jauniešiem būtu piemērots un atbilstošs mācību vielai. Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve atzīst, ka, neskatoties uz šiem centieniem, skolotāju atsaucība nav liela. Visbiežāk piedāvājumu izmanto vietējās skolas, taču tālākas reģiona izglītības iestādes uz aicinājumiem neatsaucās. Uzskata, ka šajā gadījumā darbs ir jāsāk ar skolotājiem, izglītības pārvaldi, uzsākot sarunas par to, kāpēc ir svarīgi apmeklēt kultūras norises.

Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve ir novērojusi, ka nereti plaista ir komunikācijā starp skolu, pašvaldību un Programmu. Gadījumos, kad citu novadu skolas vēlas apmeklēt koncertzāli, šīs sadarbības pieejas un komunikācija ir atšķirīga, jo katrs koordinators vai iesaistītā persona pasākuma nodrošināšanas procesu saprot citādāk.

"Kas vieniem ir ļoti vienkārši, citiem ir sarežģīti."

Savā pieredzē koncertzāles pārstāve ir pamanījusi, ka, kamēr programmas "Latvijas skolas soma" finansējums līdz skolām nonāk novēloti – semestra pirmo mēnešu noslēgumā vai otrā mēneša laikā, attiecīgi, koncertzāle pasākumus Programmas ietvaros skolām sāk piedāvāt sākot ar oktobra un februāra mēnešiem. Pārstāve no reģionālās koncertzāles (3) piebilst, ka savā pieredzē ir novērojusi, ka skolēni uz pasākumiem nereti nāk nesagatavojušies – viņasprāt, skolotājiem nepieciešams skolēnus iepriekš informēt, uz kuriem viņi dodas, kas viņus sagaida.

"Citreiz gan paši pedagogi, gan bērni ir apjukuši un nesaprot, kur atrodas."

Kultūras centra Vidzemē vadītājs norāda, ka no skolām aktivitāte nav liela, komunikācija nav izdevusies. Kopā ar izglītības pārvaldi aptaujājuši, vai vēlētos apmeklēt pasākumu Programmas ietvaros, taču secinājuši, ka skolas ir neieinteresētas. Cita Vidzemes kultūras centra vadītāja skaidro, ka novada izglītības pārvaldē strādā uzteicams Programmas koordinators, kas tur rūpi par veiksmīgas programmas "Latvijas skolas soma" komunikācijas nodrošināšanu. Novērojusi, ka skolu direktoru un skolotāju (īpaši lauku skolās) attieksme pret piedāvājumu ir visai sašaurināta – vieglāk ir izvēlēties viena mākslinieka piedāvājumu, kas atbrauc uz skolu un "atrāda" priekšnesumu visiem skolēniem, neskatoties uz to, ka auditorijā ir dažādas vecuma grupas. Šajā gadījumā kultūras centra vadītāja ir uzsākusi sarunas ar skolu pārstāvjiem un izglītības pārvaldi, lai rastu kādus risinājumus.

Kultūras nozares pārstāvji diskusijās atzīst, ka programma "Latvijas skolas soma" veicinājusi komunikācijas attīstību ar izglītības sektoru. Tiek uzsvērtā komunikāciju formu dažādība. Galvenokārt tiek izcelta tiešā komunikācija ar skolotājiem un koordinatoriem – laika gaitā organizācijās izveidojušās datubāzes un skolotāju katalogi, kurus iespējams atkārtoti uzrunāt par jaunākajiem norišu piedāvājumiem.

Raksturojot digitālos komunikācijas kanālus, tiek izcelta gan Programmas tīmekļvietne, kuras norišu katalogs kalpo par piedāvājuma komunikācijas avotu, gan pašu kultūras organizāciju tīmekļvietnes, atsevišķās sadaļas piedāvājumam, ko iespējams apmaksāt no Programmas finansējuma. Tāpat tiek minēta arī jaunumu izsūtīšana e-pastā.

Pārrunājot klātienē komunikācijas veidus, kultūras norišu piedāvātāji norāda gan uz to, ka veido tikšanās ar skolotājiem, gan aicina skolotājus uz mēģinājumiem un caur laidēm, lai sniegtu skolotājiem iespēju iepazīties ar piedāvājumu pirms tas nonāk arī līdz skolēnam. Tā tiek radīta arī iespēja, ka skolotāji par pieredzēto var dalīties savā starpā un veicināt interesi arī citiem norišu apmeklēt. Papildus tam tiek izcelts arī izglītības pārvalžu darbs, kuri kalpo par starpnieku starp kultūras norišu piedāvātāju un skolotāju.

Dažos gadījumos diskusijas dalībnieki minēja, ka neveic nekāds komunikācijas aktivitātes un skolu pārstāvji atrod viņus paši.

5.6. PROGRAMMAS ILGTSPĒJA UN IETEIKUMI TĀLĀKAI ATTĪSTĪBAI

Dizains, vizuālā māksla, arhitektūra

Profesionāļi norāda, ka programmu nepieciešams turpināt, apsverot tās nozīmi iespēju radīšanā skolēniem gūt daudzpusīgu kultūras pieredzi.

“Kamēr ekonomiskā situācija ģimenē katram būs tāda, kāda tā ir, programmu nedrīkst apstādināt, lai neatgrieztos mēs pie situācijas, ka jaunieši atkal nav muzejos un kultūrvietās, jo šī ir lieliska iespēja, kā viņiem būt klātesošiem procesos, iesaistīties.”

Pēc savas pieredzes nozares profesionāļi norāda, ka būtu nepieciešama plašāka un dziļāka skolu koordinātoru sagatavošana par programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājumu. Bieži skolu koordinātori sazinās ar organizāciju, taču nezina, kāds ir cenu diapazons, kāds ir piedāvājums – būtu vēlama konkrētība, atbildīgāka attieksme. Tāpat īpaši tiek uzsvērtas atgriezeniskās saites veidošana ar skolām, izvērtējot, kā Programmas piešķirtais finansējums skolām tiek iztērēts, cik lietderīgi, kādā laikā un kādiem mērķiem. Tiek norādīts, ka īpaši tiek “kontrolēta” kultūras nozare, taču šim mehānismam būtu jāstrādā arī pretējā – skolu – virzienā.

Kino

Visi diskusijas dalībnieki vienbalsīgi apgalvo, ka Programmai viennozīmīgi ir jāturpinās arī nākotnes perspektīvā. Domājot par ieteikumiem un veicamajiem uzlabojumiem, pirmkārt, tiek rosināts Programmā iekļaut ne tikai sākumskolas, vidusskolas, bet arī pirmsskolas izglītības iestādes. Tādējādi jau pamatā bērniem sāktu veicināta un stiprināta interese par kino. Tiek piebilsts, ka šādam papildinājumam būtu gatava arī pati kino nozare, jo Latvijā tiek radītas vairākas filmas, kas ir saistošas tieši pirmsskolas vecuma bērniem. Arī filmu studijas pārstāvis piebilst, ka pirmsskolas izglītības iestādes jau šobrīd interesējas par studijas piedāvājumu un būtu svarīgi veicināt šo interesi, piešķirto valsts finansējumu.

Otrkārt, Programmai kopumā ir nepieciešams piešķirt lielāku finansējumu, kas tiek novirzīts uz katru skolēnu. Tas tiek pamatots skaidrojot, ka skolēniem reģionos ir finansiāli apgrūtināti atbraukt uz Rīgu un ne visas pašvaldības var nosegt šīs transporta izmaksas. Tāpat kinoteātra pārstāve savā pieredzē novērojusi, ka īpaši gada beigās daļa skolas apmeklējumu uz kinoteātri sedz no saviem līdzekļiem.

“Viens ir tie kultūras produkti, bet otrs – kā līdz tam nokļūt.”

Kultūras mantojums

Diskusijas dalībnieki vienbalsīgi apgalvo, ka programma “Latvijas skolas soma” pavisam noteikti ir jāturpina un ir jādomā par tās ilgtspējīgu uzturēšanu, palielinot finansējumu, pārskatot projektu vērtēšanas kritērijus.

“Noteikti ir jāturpina, jo atspaidis ir liels, neatsverams, jo tas jautājums ir ļoti būtisks”.

Viena no muzeju ekspertēm uzsver, ka ir ļoti svarīgi, ka finansējums ir iezīmēts un ir radīta šāda Programma, iespējas skolēniem baudīt kultūru. Viņasprāt, ir svarīgi, ka nākotnē skolēni izvēlās kvalitatīvu, pārdomātu saturu. Cer, ka līdz ar šo Programmu aug paaudze, kuriem apmeklēt regulāri kultūras norises un organizācijas būs pašsaprotami.

Literatūra

Literatūras nozares pārstāvji arī ir pārliecināti par nepieciešamību Programmu turpināt. Tālākai attīstībai nozares pārstāvji gan izceļ atsevišķu problēmjautājumu – pašvaldībās programmas “Latvijas skolas soma” finansējums ienāk novēloti, nereti tikai rudens semestra oktobra mēneša vidū vai beigās, kas nozīmē, ka decembrī vairākām skolām ir vērojams finansējuma atlikums un daudzas steidzas to iztērēt pēdējā brīdī. Šajā gadījumā trūkst komunikācija ar programmas “Latvijas skolas soma” atbildīgajām personām, varētu laicīgi informēt par šādu situācijām, komunicēt ar Programmas vadītāju, komandu.

Teātris

Visi diskusijas dalībnieki ir vienprātis, ka Programmai ir jāturpinās, jāklūst par neatņemamu sastāvdaļu Latvijas izglītībā un tā sniedz jaunas iespējas kultūras nozarei sasniegt jauniešu un bērnu auditoriju.

Pašvaldības teātra pārstāve aicina Programmas “Latvijas skolas soma” administratīvo vadību padomāt par risinājumiem, kā varētu intensīvāk sniegt informāciju par dažādu nozaru piedāvājumu Programmas ietvaros. Piemēram, teātra nozares “piedāvājumu dienas” vai arī reģionāli pasākumi, kur tiek iepazīstinātas skolas ar piedāvājumiem Programmas ietvaros konkrētā reģionā.

Tāpat tiek izcelts finansējuma jautājums, norādot, ka šobrīd pieejamais finansējums 7 eiro nekad nebūs pietiekami kvalitatīvi kultūras satura patērēšanai. Svarīgi, lai Programmas ietvaros piedāvātā summa skolēniem iet līdzī laikam, seko līdzī inflācijai. Un tāpat tiek akcentēts, ka ne vienmēr visi 7 eiro nokļūst pie skolēna, dažreiz daļa no finansējuma tiek ieturēta, piemēram, izglītības pārvaldē vai pašvaldībā, kas visdrīzāk ir ieteikums attiecībā uz Programmas administrēšanu. Valsts teātra pārstāve min, ka būtu labi domāt par naudas plūsmas periodiem, kas būtu lielākā saskaņā gan ar skolu, gan kultūras nozares darbības periodu (augusts/septembris līdz jūnijs), lai skolas varētu laicīgāk plānot finansējuma izlietojumu. Min, ka problēma ir Programmas finansējuma piešķiršanas grafiks – septembrī, oktobrī pašvaldības finansējumu nav saņēmušas, skolas nevar doties uz teātra izrādēm, līdz ar to daži mēneši ir “klusuma brīži”. Decembrī, kad skolotāji ir attapušies, ka nauda ir jāiztērē, ir “*gatavi principā pirkt jebko*”.

“Tur man liekas, ka ir kaut kāda nesakrītība liela, jo mūsu nozare, skolas nozare – mums ir viena būtiska lieta – mums gads nav janvāris-decembris, mums gads ir septembris (augusts)-jūnijs. Mums, kultūrai, un skolai šie periodi ir vienādi, līdz ar to būtu pareizi, ka šīs naudas nāk šajos periodos, jo tad nebūtu šie pārrāvumi, šis jūtama stress. Vai arī variants, ka skolas samaksā decembrī, bet noskatās iestudējumu janvārī. Bet šāda iespēja šobrīd netiek piedāvāta, nauda obligāti ir jāiztērē līdz zināmam decembrim, kas rada spriedzi skolotājos, kas bieži atliek šo uz pēdējo brīdi un tad zvana visām iestādēm, meklē, kur naudiņu iztērēt.”

Īpaši tiek uzsvērts tas, ka nepieciešams formāts, kā skolotājus iepazīstināt ar programmas “Latvijas skolas soma” saturu, kā palīdzēt iepazīt laikmetīgo mākslu kopumā – kas un kāda ir laikmetīgā kultūra, māksla, kāda ir tās valoda, lai skolotāju izvēles būtu ne tikai viņu līdzšinējā, “šaurākā” pieredzē balstītas, bet, lai tās būtu elastīgākas, par labu skolēnam. Svarīgi domāt par to, kā komunicēt daudzveidības un dažādības aspektus laikmetīgās mākslas piedāvājumā, kas ir pieejams Programmā.

Diskusijā dažādo teātru pārstāvji izcēla problemātiku par to, kas veic izvēli par kultūras piedāvājumu no skolu puses, kā apgūt Programmas finansējumu. Nevalstiskā sektora pārstāve norāda, ka lielākā problēma, ar ko ir nācies saskarties – “*sakabe starp skolu – kā viņa uzzina par piedāvājumu, kā, teiksim, skolotājs izdara to izvēli, cik tā izvēle ir skolotāju ziņā, kādas tiesības iespējas ir lemt skolēnam. Kurš izvēlas? Un kā viņš komunicē par šo izvēli?*”. Eksperte arī dalās pieredzē, kad viena skola nopirka biļetes uz divām dažādām izrādēm. Skolēni atnākuši uz vienu izrādi, bet uz otru izrādi neesot neviens atnācis. Teātris, lai noskaidrotu situāciju, sazinājās uz skolu, skolotāja paskaidroja, ka pirmajā izrādē redzētais nesakrīt ar “*to teātri, ko viņiem vajag, nav sarkanais aizkars*”. Tā esot bijusi krievvalodīga skola. Skolotāji bija izdarījuši izvēli skolēnu vietā, nepasakot, ka ir iespēja doties uz vēl vienu izrādi. Diskusijā arī izskanēja kādas pašvaldības pētījums, kur tikuši aptaujāti vidusskolas vecuma jaunieši un viens no jautājumiem ir bijis – kas izvēlas, ko apmeklēt Programmas ietvaros. Galvenokārt atbildēs tika minēts, ka izvēli veic skolotājs.

“Gala izvēli veic skolotājs. Un tas nozīmē, ka tad, kad mēs piedāvājam savu produktu, mēs primāri sadarbojamies ar skolotājiem. Vai tie ir literatūras skolotāji, vai tie ir šie koordinatori, patiesībā tieši viņi izvēlas”.

Pašvaldības teātra pārstāve papildus tam novērojusi, ka ir ļoti būtiska skolotāja paša pieredze ar laikmetīgo mākslu, laikmetīgo teātri.

“Ja skolotājs, kurš izdara šo gala izvēli, pats ir maz pieredzējis, viņam ir ļoti šauri limitēti priekšstati par to, kas ir teātris, ko var darīt teātris. Mūsu pieredzē ļoti no svara ir šis darbs ar skolotājiem”.

Vēl viens aicinājums no diskusijas dalībniekiem ir Programmas komandai domāt, kā šo labo praksi skolās, kas sniedz iespēju piedzīvot kultūras norises, būtu iespējams pārnest uz sociālo sektoru, piemēram, probāciju dienestiem, veco ļaužu pansionātiem utt.

Mūzika

Visi diskusijas dalībnieki ir vienprātis, ka Programmu noteikti nepieciešams turpināt, jo tas veicina arī kultūras nozares “kustīgumu”. Līdz Programmā nebija daudz satura, kas tiktu veidots tieši jauniešu auditorijai, bet Programma veicina par to domāt un “*bagātina kopējo kultūras lauku*”.

“Par to, vai programma ir vajadzīga – absolūti viennozīmīgi, tāpēc, ka, pirmkārt, šī sinerģija starp māksliniekiem un skolu, skolu jaunatni un skolotājiem – arvien mazinās bedri starp to “Jūs tur mākslinieki un mēs te izglītojamie” – izglītības sistēma un kultūra. Galu galā tas iet roku rokā – ļoti

daudz lietas, ko atved mākslinieki, pēc tam skolotāji izmanto savās stundās ar atsaukumi vēsturē vai mūzikā, vai kādā citā priekšmetā. Tā ir sadarbība.”

“Kultūras demokratizācijas ziņā, programma ir vienkārši desmitniekā trāpīta – kā darīt kultūru pieejamu.”

Jautāti par priekšlikumiem Programmas tālākajā darbībā, diskusijas dalībnieki norāda uz vairākiem aspektiem. Producents uzskata, ka svarīgi nemēģināt pārregulēt Programmas saturu – nepieciešams uzticēties skolā. Tāpat skolu koordinatoriem būtu nepieciešams atalgojums, jo tas ir darbs, kas prasa lielu ieguldījumu un laika patēriņu. Apmaksa varētu veicināt Programmas veiksmīgāku īstenošanu skolā. Mūziķis ir dzirdējis, ka dažās skolās tiek piešķirts finansējums koordinatoriem, taču tam būtu jānotiek vienmērīgi pilnīgi visur.

Un domāt par kultūras nozari kopumā, tiek izteikts priekšlikums, ka būtu svarīgi iepazīstināt nozares profesionāļus ar labās prakses piemēriem, lai būtu zināms, ko nozarē dara kolēģi. Diskusijas dalībnieki iesaka veicināt labo pieredzi apmaiņas un veidot forumus kultūras nozarei, kurās runāt un veicināt domapmaiņu arī par birokrātiskajiem jautājumiem. Respektīvi, Programmu veidot kā vietu, kas nozares pārstāvjus var savest kopā arī jaunu un kvalitatīvu projektu radīšanai.

“Paldies, Latvijas skolas soma!”

Koncertzāles un kultūras centri

Diskusijas dalībnieki piekrīt, ka viennozīmīgi programma “Latvijas skolas soma” ir jāturpina arī nākotnes perspektīvā. Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve atzīst, ka neredz nekādu citu veidu, kā varētu iesaistīt skolas, bērnus un jauniešus kultūrpratībā. Koncertzāles pārstāve uzskata, ka Programmas ietvaros skolotājiem ir *“jāiet mazliet pretestības ceļš”* – jādod bērniem ne vienmēr tas, kas ir vienkāršāk uztverams, izklaidējošāks, bet arī kultūrizglītojošs.

“Varbūt nav labi, ka skola iet tikai uz kino un nekad neatnāk uz koncertu.”

Reģionālās koncertzāles (2) pārstāve uzskata, ka kopumā programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir nepieciešams domāt par daudzveidīgu saturu, piedāvājuma izmantošanu, lai nerodas situācijas, kurās skolas izmanto tikai kino, teātra izrāžu piedāvājumu. Kopumā uzskata, ka programma “Latvijas skolas soma” ir ļoti labs un uzteicama, jo ļoti daudzi skolēni tieši Programmas ietvaros ir ienākuši koncertzāles ēkā pirmo reizi.

“Bērni no programmas noteikti ir ieguvēji.”

Reģionālās koncertzāles (1) pārstāve piebilst, ka programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir jāapdomā transporta pieejamības problemātika.

“Ir skolas, kas netiek uz kultūrvietām ārpus skolas telpām. Transports ir lielākā barjera.”

Kultūras centra vadītāja norāda, ka līdz šim Latvijas kultūras centri ir maz iesaistījušies programmā “Latvijas skolas soma” un, kā iepriekš noskaidrots, neveido paši savus projektus šīs Programmas ietvaros, bet gan nodrošina pasākumu norises telpas. Nākotnes perspektīvā domā, ka pēdējā gada laikā arī Latvijas kultūras centru darbinieki sāk apzināties, ka arī viņi var piedalīties šajā Programmā, tāpēc noteikti būs vērojams Programmu piedāvājuma skaita pieaugums.

“Tad, kad sākās programma, kultūras centri nesaredzēja savu lomu tajā. Lēnām, pakāpeniski tagad tie ieiets šajā ritmā. Vairākiem kultūras centriem ir atklājums, ka viņi var arī savu piedāvājumu likt programmā “Latvijas skolas soma”. Līdz tam pašiem vienkārši neaizgāja tik tālu.”

Kultūras nozares profesionāļi vienprātīgi atzīst, ka programmu “Latvijas skolas soma” nepieciešams turpināt.

Diskusiju laikā tika norādīts uz dažādiem uzlabojumiem, kuru ieviešana veicinātu vēl sekmīgāku Programmas darbību. Pirmkārt, tiek uzsvērts darbs ar skolotājiem un nepieciešamība sagatavot gan skolotājus, gan koordinatorus darbam ar Programmas daudzveidīgo piedāvājumu. Tiek izcelta tieši laikmetīgās mākslas iepazīšana – nepieciešams skolotāju iepazīstināt ar to, kas laikmetīgā māksla ir, lai skolotājs šo piedāvājuma daļu Programmā vispār izvērtētu izmantošanai.

Otrkārt, vairāki ieteikumi saistīti ar Programmas finansējumu un tā apjomu, nosakot, ka kopumā ir nepieciešams piešķirt lielāku finansējumu Programmas darbībai. Tāpat svarīgi sakārtot finansējuma plūsmas periodus, lai finansējums atrastos skolu rīcībā jau no paša mācību semestra sākuma, kas radītu arī garāku periodu finansējuma izlietošanai. Finansējuma kontekstā tiek izteikts arī priekšlikums atsevišķa finansējuma piešķiršanai skolu un pašvaldību koordinatoriem par veiktajiem pienākumiem.

Treškārt, kultūras nozares pārstāvji norāda uz nepieciešams veicināt labo pieredžu apmaiņas un veidot forumus kultūras nozarei, kuros runāt un veicināt domapmaiņu par nozarei svarīgiem jautājumiem. Domapmaiņas veicināšana spētu radīt arī starpdisciplinārus projektus, sadarbojoties dažādu nozaru pārstāvjiem. Tiek izcelta arī kultūras centru līdz šim neizmantotais potenciāls Programmas kontekstā, kurš arī varētu tikt veicināts sarunu ceļā.

Un, ceturtkārt, tiek rosināts Programmā iekļaut ne tikai sākumskolas, vidusskolas, bet arī pirmsskolas izglītības iestādes, paplašinot Programmas darbības apmēru. Tiek izteiktas pat idejas Programmas pārnesei uz sociālo sektoru, piemēram, probāciju dienestiem, veco ļaužu pansionātiem utt.

PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS VIDES KONTEKSTA RAKSTUROJUMS

- Programmas ieviešanu, mērķa un uzdevumu izpildi būtiski ietekmējuši vairāki vides faktori, kuriem ir bijusi gan veicinoša, gan kavējoša loma: tiesiski normatīvās vides attīstība, izglītības satura reforma, Covid-19 pandēmijas izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi un administratīvi teritoriālā reforma.
- Visbūtiskāko ietekmi uz Programmas tiesiski normatīvo bāzi kā Programmas ilgtspēju garantējošu ietvaru, veido grozījumi Izglītības likumā, kas stājās spēkā 2023. gada 31. oktobrī. Tajos definētas četras būtiskas normas, kas vērstas uz Programmas ietekmes nostiprināšanu izglītības sistēmā, tādejādi līdzsvarojot politisko atbildību starp kultūrpolitiku un izglītības politiku.
- Būtisku ietekmi uz Programmas ieviešanas vidi izglītības sistēmā veidoja izglītības satura reforma, kas tika realizēta ar VISC īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” (Skola2030) palīdzību. Ietekme izpaudās gan kā veicinošs, gan kavējošs apstākļu kopums. Pozitīvi Programmas ieviešanu ietekmēja Skola2030 reformas vērtību sakritība ar Programmas vērtībām, jo īpaši centieni mazināt pasīvu, no reālās dzīves situācijām atrautu zināšanu apguvi, izolētu prasmju attīstību. Negatīvie efekti vairāk saistīti ar kopējo reformas radīto psiholoģisko nogurumu pedagogu kopienā, kas izpaudās kā salīdzinoši zema gatavība pieņemt reformas principus un negatīva kopējā ievirze pret jebkuru inovāciju sistēmā, kas rada pārmaiņas. Šāds konteksts var samazināt pedagogu skaitu, kuri ir gatavi izmantot kultūras un mākslas norises kā avotu mācību satura apguvei.
- Arī Covid-19 infekcijas izplatība raksturojama kā ambivalents Programmas darbību ietekmējošu faktoru kopums. Tas ietekmēja Programmas saturu gan 1) pozitīvā ziņā – palielinot kultūras un mākslas norišu skaitu digitālā vidē, paverot ceļu arī daudzām eksperimentālām un inovatīvām mākslas formām, gan 2) negatīvā ziņā – ierobežojot kultūras un mākslas pieredzes daudzveidību, samazinoties klātienē kultūras notikumu pieredzei, vienlaikus apgrūtinot arī Programmas norišu izvēli.
- Ceturtais vides faktors, kurš īpaši ietekmēja Programmas administratīvā vadības sistēmu, ir administratīvi teritoriālā reforma (stājās spēkā 2021. gada 1. jūlijā), kuras ietvaros tika izveidotas 43 pašvaldības 119 pašvaldību vietā. Samazinoties pašvaldību skaitam, izmainījās arī pašvaldību koordinātoru skaits un notika personāla nomaīņa, uzliekot zināmu administratīvu slogu, ko prasīja jaunu darbinieku apmācība un koordinātoru sadarbība ar daudz lielāku izglītības iestāžu skaitu vienas pašvaldības robežās.

PROGRAMMAS “LATVIJAS SKOLAS SOMA” IEVIEŠANAS REZULTĀTU EKSPERTU VĒRTĒJUMS

PROGRAMMAS MĒRĶA SASNIEGŠANAS VISPĀRĒJS NOVĒRTĒJUMS

- Programma ir izteikti starpnozariska, jo skar vairākas rīcībpolitikas jomas (izglītības politika, kultūrpolitika), un veido saiknes starp valsts, pašvaldību, nevalstisko un komercsektoru kultūras nozarē un izglītības nozarē. Tāpēc Programmas ieviešanas procesa novērtējuma būtiska daļa ir visu ietekmēto pušu ekspertu viedokļi par Programmas virzību uz izvirzīto mērķi nodrošināt skolēniem valsts apmaksātu iespēju 1) regulāri nodrošināt tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas pieredzi; 2) stiprināt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci; 3) mazināt sociālo nevienlīdzību un spēcīgāk leņķumu par savu valsti un tās cilvēkiem.
- Eksperti Programmas darbību kopumā vērtē ļoti augstu, atzīstot, ka tās ieviešanas process nodrošina definētā mērķa sasniegšanu. Visi eksperti uzskata, ka ieguldījumi Programmas ieviešanā ir lietderīgi gan savā unikalitātē, gan salīdzinājumā ar ieguldījumiem citos izglītības sistēmas attīstības projektos, norādot, ka kopumā Programma ir sasniegusi savu mērķi gan pēc “burta”, gan jēgas.
- Eksperti izdala gan pozitīvus aspektus, kur Programmas darbība sniedz īpašu ieguldījumu, gan negatīvas iezīmes, norādot uz konkrētām mērķa dimensijām, kurām diagnosticētas ieviešanas barjeras. Visvairāk pozitīvu un daudzveidīgu argumentu, kas norāda uz Programmas kopējā mērķa sasniegšanu, ir saistīti ar tās potenciālu stiprināt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, sniedzot būtisku ieguldījumu izglītības satura apguvē un jaunu pieeju attīstībā.
- Neviennozīmīgi eksperti vērtē Programmas kapacitāti mazināt sociālās nevienlīdzības izpausmes kultūrizglītības un izglītības laukā kopumā.
- Salīdzinoši kritiskāk eksperti vērtē Programmas spēju savā piedāvājumā nodrošināt tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas piedāvājuma līdzsvaru. Vairāki eksperti atzīst, ka Programmas saturā nav izdevies nodrošināt piedāvājuma daudzveidību tieši tradicionālās un laikmetīgās kultūras un mākslas pārstāvēniecībā. Kā galvenais iemesls šai situācijai minēts nevis disbalanss piedāvājumā, bet Programmas

satura izvēle skolā, ar norādi uz skolotāju izpratnes trūkumu par laikmetīgās mākslas izpausmēm, kas nosaka piesardzību tādu kultūras norišu izvēlē, kurām raksturīgas laikmetīgās mākslas iezīmes.

PROGRAMMAS IETEKMES UZ IZGLĪTĪBAS PROCESIEM NOVĒRTĒJUMS

- Ekspertu viedokļos dominē vērtējums, kas atzīst Programmas ietekmi uz izglītības saturu un skolēnu motivāciju mācīties, bet abos gadījumos šī ietekme raksturota kā kompleksa un tāda, kas veidojas tikai pie vairākiem konkrētiem nosacījumiem un nav vērtējama kā sistemātiska prakse, kas ir izplatīta visā mērķa grupā. Atzīts, ka Programmas pārvaldībā tiek mērķtiecīgi strādāts pie Programmas norišu integrācijas izglītības saturā, jo īpaši strādājot pie metodisko materiālu izstrādes, kur ietverti konkrēti mācību stundu risinājumi. Eksperti norāda gan uz labajām praksēm, gan reālām situācijām, kad aplūkojamā saikne netiek nodrošināta. Ietekme uz skolēnu motivāciju apgūt jaunus zināšanas vairāk raksturota kā vēlama un teorētiski iespējama, mazāk minēti konkrēti argumenti saiknes pastāvēšanai starp programmas ietvaros iegūto kultūras pieredzi un motivāciju.
- Kopumā eksperti atzīst Programmas iespēju ietekmēt izglītojamo emocionālo labsajūtu un mentālo veselību, jo īpaši uzsverot atziņu, ka šajā jomā problēmas saasinās un spilgti izpaužas arī izglītības vidē. Tas palielina mākslas un kultūras pieredzes lomu to risināšanā. Neskatoties uz kritisku pašnovērtējumu savā spējā profesionāli vērtēt Programmas ietekmi šajā dimensijā, tiek minēti vairāki argumenti pieņēmumiem par Programmas spēju radīt pozitīvus efektus un nepieciešamību šo Programmas ietekmi izmantot plašāk. Īpaši uzsvērta nepieciešamība piedāvāt mākslinieciski kvalitatīvas norises, kas ar mākslas izteiksmes līdzekļiem un simbolu valodā aktualizē izglītojamajiem nozīmīgas sociālas problēmas, to risināšanas modeļus un attīsta emocionālo pieredzi, veicina emocionālo labsajūtu un konstituē priekšnoteikumus mentālās veselības problēmu risināšanai.
- Programmas ietekme uz informācijas ieguves dažādošanas procesiem izglītības saturā un metodisko materiālu klāstā ir palielinājusies Programmas ieviešanas gaitā. To iespaidojuši vairāki faktori, bet jo īpaši iesaistīto pušu – Programmas administrēšanā iesaistīto, VISCS, kultūras operatoru un augstākas kvalifikācijas pedagogu – atbalsta darbības metodisko materiālu izstrādē. Ietekmes stiprums nav vienmērīgs visās skolās, to nosaka pedagogu dažāda aktivitātes līmenis un iekļaušanās Programmā. Ir indikācijas, ka labo praksi izplatība skolas ietvaros un izglītības iestādēs kopumā notiek nevienmērīgi – gan ar augšupejošu, gan ar stagnējošu tendenci. Nevienmērību visvairāk iespaido pedagogu mainība.
- Eksperti atzīst vecāku iesaistes nozīmi Programmas ieviešanas dažādās izpausmēs – norises izvēlē, kopīgas kultūras pieredzes veidošanā, izpratnes veidošanā par izglītības daudzveidīgajiem avotiem, kā arī uzsver, ka, neskatoties uz atsevišķiem labo praksi piemēriem, vecāki kā viena no Programmas mērķa grupām līdz šim ir sasniegta epizodiski, pagaidām neizmantojot mērķtiecīgas komunikācijas iespējas.
- Ekspertu ieskatā ir identificējama nozīmīga Programmas ietekme uz pedagogu kultūras kompetenci, kas izpaužas kā personiskā kultūras patēriņa pieaugums, kultūras pieredzes bagātināšanās un kultūras kompetences padziļināšanās. Vienlaikus atzīts, ka neskatoties uz ievērojamiem ieguldījumiem pedagogu profesionālās pilnveides resursos, kultūras kompetences pieaugums nav attiecināms uz visiem pedagogiem. Sniegta plaša argumentācija tam, ka Programmas iespaidā ievērojami intensificējies daudzvirzienu sadarbība: starp klašu audzinātājiem un priekšmetu skolotājiem, starp dažādu priekšmetu skolotājiem, starp izglītības iestāžu vadību un skolotājiem, starp pašvaldību koordinātoriem un izglītības iestādēm. Tas veicinājis pieredzes un ideju, viedokļu apmaiņu, kā arī kopējas intereses pieaugumu par Programmas norisēm.
- Kā vienu no Programmas unikalitātes iezīmēm eksperti atzīst to, ka pirmo reizi Latvijas kultūrtelpā mērķtiecīgi, ar valsts atbalstu tiek veicināts un veidots bērniem un jauniešiem paredzēts kultūras piedāvājums, kā arī attīstītas prakses, kas šo piedāvājumu klasificē, rekomendējot mākslinieciski augstvērtīgu piedāvājuma daļu (LSS programmas vadība veido kultūras norišu piedāvājuma izlases. Skat. <https://latvijasskolassoma.lv/resursi/kulturas-norisu-izlases/>

PROGRAMMAS IETEKMES UZ KULTŪRAS PROCESIEM NOVĒRTĒJUMS

- Secināms, ka Programmai ir būtiska ietekme uz jaunu produktu veidošanu tās mērķauditorijai. Ekspertu argumenti atklāj, ka Programma veicinājusi ne tikai produktu kvantitatīvu pieaugumu, bet arī izmaiņas piedāvājuma struktūrā un kvalitātē, veicinot 1) jaunu kultūras un mākslas operatoru ienākšanu (piemēram, nevalstiskā sektora); 2) atsevišķu mākslas nozaru aktivitāti šī piedāvājuma veidošanā; 3) mērķtiecīgāk radītu piedāvājumu konkrētiem vecuma segmentiem un izglītības satura komponentēm, kā arī 4) attīstījusi nozares pārstāvju skatījumu uz bērnu auditoriju kā nozīmīgu un prasīgu auditorijas segmentu. Palielinoties piedāvājumam, attīstās arī prasība pēc iekļaujoša piedāvājuma tiem bērniem un jauniešiem, kuriem ir īpašas vajadzības. Jaunu produktu veidošanas procesu pavada arī negatīvas “blaknes”, proti atzīts, ka ne vienmēr jaunais piedāvājums ir kvalitatīvs, ka Programmas finansējuma ietvaros radīti produkti, kuru atbilstība specifiski Programmas vajadzībām ir diskutējama gan vērtējot tā atbilstību Programmas mērķiem,

gan – tā atbilstību mākslinieciskās kvalitātes kritērijiem, gan – atbilstību pieprasījumam pēc inovatīva piedāvājuma. Eksperti pievērš uzmanību tam, ka jauna kultūras produkta “ienākšanu” Programmā un tā augstu pieprasījumu var kavēt arī jau iepriekš minētais skolotāju kultūras kompetences un mākslinieciskās vērtības noteikšanas prasmju trūkums.

- Eksperti atzīst, ka Programma būtiski ietekmē radošo profesionāļu nodarbinātību, jo īpaši darba tirgus nevalstiskā sektora segmentā, ko veicina gan sistemātiskais konkursa kārtībā pieejamais finansējums, gan Programmas ietvara piemērotība multinodarbinātības modelim. Cits ietekmes aspekts ir saistīts ar eventuālu radošo profesionāļu specializāciju kultūras piedāvājuma veidošanai tieši skolu jaunatnei. Attiecībā uz Programmas saikni ar regulāra kultūras pieprasījuma veidošanu, ekspertiem nav izteiktu viedokļu. Tas neļauj izdarīt secinājumus par ekspertu vērtējumu šīs ietekmes dimensijai.
- Eksperti atzīst, ka nav iespējams prognozēt šādu efektu, bet uzsver izglītības iestādē iegūtas pozitīvas kultūras pieredzes motivējošu ietekmi uz aktīvu kultūras patēriņu vēlākajos dzīves posmos. Šādas pozitīvas pieredzes pārnese uz vēlākajiem kultūras patēriņa uzvedības modeļiem varētu veicināt atsevišķu kultūras auditorijas segmentu pieaugumu.

PROGRAMMAS DARBĪBAS PAMATPRINCIPI

- Ekspertu vērtējumā četri Programmas ieviešanas principi ir aktīvi un klātesoši, bet to ieviešanas rezultāti un nostiprināšanās praksē vērtēti atšķirīgi. Visvairāk argumentu saņemts par to, ka Programma pārlicinoši nodrošina pirmo un trešo principu: visu skolēnu iesaisti, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā (1) un saikni ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu (3). Par trešo principu minēts, ka tas pagaidām nedarbojas sistemātiski, bet ir daudz labo prakšu, kurām ir potenciāls izplatīties. Kontroversāli spriedumi un diskusijas par izpausmēm Programmā konstatēti par principu: tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars (2), situāciju lielā mērā provocē jēdzienu “tradicionālā un laikmetīgā kultūra/māksla” nozīmju plurālisms izglītības un kultūrvīdē, kā arī noteiktas pedagogu daļas kompetences trūkums laikmetīgās mākslas analīzes jomā. Visvairāk ieguldījumus nākotnē, ekspertu ieskatā, pieprasa princips: kultūras un izglītības profesionāļu sadarbības (4) stiprināšana.

VIEDOKLIS PAR PROGRAMMAS TURPINĀŠANU/NETURPINĀŠANU

- Lai atbildētu uz trešo izvērtējuma jautājumu “Kā iesaistītās puses vērtē Programmas turpināšanas nepieciešamību pēc tās piecu gadu darbības rezultātiem?” ekspertu intervijās tika noskaidrots arī viņu viedoklis un argumenti par nepieciešamību turpināt/izbeigt Programmu. Dati liecina, ka eksperti apliecina nepieciešamību noteikti turpināt Programmas ieviešanu, minot vairākus priekšlikumus tās darbības uzlabošanai.

SKOLOTĀJU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

PIEREDZĒTO KULTŪRAS NORIŠU RAKSTUROJUMS: FORMĀTS, VIETA UN LĪDZFINANSĒJUMS

- Secināts, ka klātienē norises ārpus skolas pie kultūras pakalpojuma sniedzēja ir iecienītākā kultūras norišu pieredzēšanas forma, bet līdztekus ir svarīgas arī klātienē norises skolā. Skolās tālāk no Rīgas ir biežāks klātienē norišu apmeklējums ārpus skolas, ko, iespējams, nosaka piedāvājuma trūkums klātienē norisēm skolā. Klātienē norises skolā mazāk tiek pieredzētas tieši Latgalē un Sēlijā, bet Rīgā ievērojami vairāk.
- Secinām, ka tālāk no Rīgas esošām skolām ir mazāka iespēja apmeklēt kultūras norises Rīgā. Tas nepalielina norišu apmeklējumu savā novadā, skolas tā vietā meklē Rīgai līdzvērtīgu piedāvājumu citās valstspilsētās.
- Secināts, ka vairāk nekā puse skolu iztieks ar programmas “Latvijas skolas soma” finansējumu. Jaunākajās klašu grupās svarīgs ir gan vecāku, gan pašvaldības līdzfinansējums. Rīgai tuvāk esošās skolas pašvaldības vairāk atbalstījušas, kas norāda, ka tālāk no Rīgas esošajām skolām nav gan papildus līdzfinansējums, gan mazāk notiek klātienē norises skolā, atstājot tās ar mazāk resursiem, lai skolēni gūtu tādu pašu pieredzi kā tie, kas atrodas tuvāk Rīgai.

KULTŪRAS UN MĀKSLAS NORIŠU UN NOZARU IZVĒLE

- Kopumā var secināt, ka nav izteikta sakarība starp biežāk apmeklētajām kultūras nozarēm un attālumu no Rīgas. Atsevišķas atšķirības parādās, piemēram, kultūras mantojumā, ar kuru saistītās norises mazāk apmeklē Rīgas skolēni, un kino apmeklējumā, ko vairāk īstenojuši skolēni, kuru skolas atrodas vistālāk no Rīgas.

- Var secināt, ka kultūras nozares un konkrētas norises skolās tiek izvēlētas, balstoties uz to sasaisti ar mācību priekšmetu, sasniedzamību (attālumu) un cenu. Nozīmīgas ir arī skolotāju un citu personu atsauksmes un ieteikumi. Attālums un nokļūšana kā izvēles iemesls ir īpaši svarīgs skolām Latgalē un ar mazāk skolēniem.

PIEDĀVĀJUMS, TĀ PIEEJAMĪBA UN IEROBEŽOJUMI

- Tiek secināts, ka piedāvājuma nepietiekamība un nepieejamība ir tikai teātra nozarē, jo bijušas grūtības saņemt pakalpojumu, piemēram, iegādāties biļetes un vienoties ar māksliniekiem par pieejamību. Pārējās nozarēs nav bijušas izteiktas grūtības saņemt pakalpojumu, bet nepietiekams piedāvājums kā problēma parādās ne tikai teātra, bet arī arhitektūras, cirka, dejas un kino nozarē (minējuši virs 10% respondentu).
- Tiek secināts, ka šobrīd lielākie šķēršļi skolēniem pieredzēt kultūras norises Programmas ietvaros ir saistīts ar skolu attālumu no norises vietām un nepietiekamo finansējumu, attiecīgi, kā šķēršļi parādās gan transporta izmaksas, gan augstās biļešu cenas. Vismazāk šķēršļu kultūras norišu pieredzēšanai ir Rīgā, bet kultūrvēsturiskajos novados ir atšķirīgas problēmas. Attālums kā būtisks šķērslis ir skolām, kas atrodas vairāk par 201km no Rīgas un Latgales skolām. Transporta izmaksas kā šķērslis ir neatkarīgi no attāluma no Rīgas, bet tieši Rīgā tas nav ievērojams šķērslis.

LĒMUMA PIEŅEMŠANAS PROCESS PAR NORIŠU IZVĒLI UN SADARBĪBA

- Var secināt, ka lēmuma pieņemšana par kultūras norisi ir skolas koordinators un klašu audzinātāju atbildība, savukārt skolēni skolotāju vērtējumā nav ar lielu ietekmi un skolēniem ne vienmēr ir iespēja pieņemt lēmumu par iesaisti un tās veidu programmā "Latvijas skolas soma". Dati parādīja, ka puse skolu piekopj praksi lēmuma pieņemšanā iesaistīt skolēnus. Visbiežāk tas notiek, palīdzot ar sagatavošanās darbiem norisēm skolā un pašas norises organizēšanā ārpus skolas.
- Secināts, ka skolotāji veiksmīgi sadarbojas ar skolas koordinatoru vai īpaši nozīmētu cilvēku skolā un citiem savas skolas skolotājiem, bet sadarbības netiek vai maz tiek veidotas un arī neizdodas ar citu skolu savā un citās pašvaldībās skolotājiem. Aptuveni puse skolotāju sadarbojas ar pašvaldības koordinatoru un šo sadarbību vērtē kā vidēji veiksmīgu.

NORIŠU INTEGRĒŠANA MĀCĪBU DARBĀ

- Kopumā 96% skolotāju savā darbā izmantojuši programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norisēs iegūto skolēnu pieredzi, un visbiežāk tas noticis audzināšanas stundas vai konkrēta mācību priekšmeta satūra apgūšanas ietvaros. Skolotāji skolēnus sagatavo pirms kultūras norises, pamatā izrunājot plānotā notikuma saturu un rīkojot par to sarunas. Pēc kultūras norises visbiežāk tiek izmantotas atsauksmes mutiskā formā, piemēram, sarunas, diskusijas u.tml., mazāk rakstveida un citi radošie darbi.

PROGRAMMAS NOVĒRTĒJUMS UN INFORMĒTĪBAS LĪMENIS

- Skolotāji programmu "Latvijas skolas soma" vērtē ļoti augstu, vidēji ar 4,47 punktiem 5 punktu skalā. Nelielai daļai, kuri vērtē negatīvi, iemesli ir piedāvājuma trūkums vai tā zemā kvalitāte.
- Kopumā var secināt, ka vairāk kā puse skolotāju ir informēti par dažādiem ar Programmu saistītiem aspektiem. Zemāka informētība ir par to, ko vēl var segt no Programmas finansējuma un kā iekļaut norises, kas nav Programmas mājaslapā vai ikmēneša izlasēs. Aptuveni trešdaļa nebija informēti vai pārliecināti par to, cik ir paredzētais finansējums skolēnam semestrī.
- Skolotāji augstu vērtē Programmas pamatprincipu ieviešanu. Visaugstāk novērtēta Programmas spēja nodrošināt visu skolēnu iesaisti kultūras norišu pieejamībā. Skolotāji novērtē arī kultūras norišu saikni ar tiešo mācību saturu un iespēju norises iekļaut mācību darbā, kā arī Programmas īstenoto kultūras norišu spēju uzlabot skolēnu emocionālo un mentālo labsajūtu.
- Secināts, ka skolotāju vērtējumā Programma sniedz pozitīvas iespējas galvenajām iesaistīto grupām – skolēniem, skolotājiem un arī kultūras notikumu veidotājiem. Programma dod vienlīdz svarīgu iespēju dažādot mācību saturu ar jaunu kultūras pieredzi un arī uzlabo skolēnu emocionālo labsajūtu, savukārt skolotāji novērtē iespēju celt paši savu kultūras kompetenci.

ATBALSTS PROGRAMMAS VEIKSMĪGAI ĪSTENOŠANAI: IZMANTOTAIS UN NEPIECIEŠAMAIS

- Šobrīd visbiežāk izmantotās Programmas atbalsta formas ir bijušas piedāvājuma apkopojums (Excel tabulā), ikmēneša norišu izlases un Programmas sniegtā informācija sociālajos tīklos. Mazāk izmantotas slēgtās skolotāju un koordinātoru pieredzes apmaiņas grupas un semināri, forumi, darba tikšanās, kā arī tieša saziņa ar komandu (e-pastā un zvanot). Lielākajai daļai ar šādu atbalstu pietiek. Tie, kuri vēlētos citas atbalsta formas, visbiežāk norāda uz nepieciešamību palielināt finansējumu (t.sk. no norises vietām tālāk esošajām skolām nodrošināt transportu) un plašāku, pārskatāmāku informāciju par Programmu.

PROGRAMMAS NĀKOTNES PERSPEKTĪVAS

- Secinām, ka skolotāji pilnībā atbalsta Programmas turpināšanos un to pamato ne vien ar skolēnu iespēju veicināt kultūras pieredzi, bet ar iespējām paplašināt pieredzi un radīt ieguvumus ārpus kultūras jomas.

SKOLĒNU VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

PIEREDZĒTĀS KULTŪRAS NORISES UN TO FORMAS

- Skolēni norāda uz plašu pieredzēto kultūras norišu klāstu pēdējā gada laikā gan skolas telpās, gan ārpus tām - kultūras institūcijās. Retāk pieredzētas norises digitālajā vidē. Skolā un kultūras institūcijās populārākie norišu veidi bijuši teātra izrādes, filmas, arī koncerti. Visbiežāk skolēni apmeklējuši muzeja pamatekspozīciju vai kādu izstādi un arī apmeklējuši teātri ārpus skolas telpām. Skolās populāras ir vēl arī dažādas cita veida interaktīvas nodarbības (ar foto, video un amatniecības elementiem) un muzejpedagoģiskās nodarbības. Digitāli visbiežāk skatītas filmas. Reti pieredzētas ir cirka un arī dejas izrādes.

IEGUVUMI NO KULTŪRAS UN MĀKSLAS NORISĒM

- Kopumā skolēniem bez jaunām zināšanām ir svarīgas arī emocijas un sajūtas, ko sniedz kultūras norises. Skolēnu skatījumā mācību satura dažādošana nav primārais ieguvums no kultūras norisēm. Visbiežāk kultūras norises noderējušas apgūstot latviešu valodu un literatūru.

SKOLĒNIEM SAISTOŠAS KULTŪRAS NORISES

- Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem, teātris, kino un koncerti bija biežāk apmeklētās norises iepriekšējā mācību gadā. Skolēni atzīst, ka tās visvairāk vēlētos iepazīt arī šajā mācību gadā. Atšķirīga ir situācija ar kultūras mantojumu, ar kuru saistītās norises pēc skolotāju aptaujas datiem skolēni apmeklējuši visvairāk, bet skolēnu vidū tā nav norādīta kā tik populāra nozare, ko gribētu apmeklēt vairāk. Skolēni izsaka vēlmi apmeklēt gan dejas, gan cirka norises, kuras viņiem līdz šim ļoti maz izdevies iepazīt. Tās gan skolēnu prioritāšu sarakstā ir viszemāk (līdz ar literatūru un grāmatniecību), tomēr aptuveni piektajai daļai skolēnu ir vēlme tās iepazīt.
- Secinām, ka skolēnu skatījumā mazāk svarīga ir kultūras norišu sasaiste ar mācību priekšmetu. Kā izteikti piesaistošas nav atzītas arī aktivitātes, kurām ir neierasti formāti un izmantotas mūsdienu tehnoloģijas. Skolēnus vairāk piesaista saprotama, viņiem uztverama valoda un tēmas. Skolēni atzīst, ka viņu interesi var piesaistīt ar nozares personībām un aktuāliem jautājumiem.

INFORMĒTĪBA PAR PROGRAMMU “LATVIJAS SKOLAS SOMA”

- Kopumā skolēnu vērtējumi par Programmu ir vidēji, vislielāko nozīmi piešķirot kultūras norišu pozitīvai ietekmei uz viņu mentālo veselību un emocionālo labsajūtu, bet mazāk – uz iespējām mācību procesa laikā iepazīt kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes. Skolēni retāk piekrīt apgalvojumam, ka viņiem pieejams plašs kultūras norišu piedāvājums.

KULTŪRAS NOZARES VĒRTĒJUMS PAR PROGRAMMAS DARBĪBU

PROGRAMMAS VISPĀRĒJS NOVĒRTĒJUMS UN LĪDZŠINĒJĀ PIEREDZE

- Visās fokusgrupu diskusijās kultūras nozares profesionāļi pozitīvi vērtē savu līdzšinējo pieredzi programmā “Latvijas skolas soma”, izceļot iespējas satikties ar jauniešiem, redzot jauniešu auditoriju kā klātesamu gan piedāvājuma izstrādes procesā (t.sk. atbilžu meklēšanā par to, kā jaunieši uzrunāt), gan izmantošanā. Nozaru profesionāļi redz skolēnu kā nākotnes klausītāju un skatītāju, un Programmu kā instrumentu pirmo pieredžu gūšanā un kultūras izpratnes veidošanā – māca kā domāt par kultūras un mākslas procesiem, tajos ietvertajiem saturiskajiem vēstījumiem un tematiem.
- Diskusiju dalībnieki programmu “Latvijas skolas soma” vērtē kā Latvijas kultūras vides virzītājspēku, aizvien jaunas iespējas un ieguvumus no programmas redzot gan kultūras nozarei, gan izglītības sektoram (it īpaši reģionu skolām). Īpaši izcelta tiek programmas “Latvijas skolas soma” sniegtā stabilitāte, veidojoties par regulāru finanšu instrumentu un redzot kā ar tā palīdzību tiek veicināta kultūras pieejamība, kas līdz programmas izveidei skolu līmenī lielākoties balstījās vecāku līdzmaksājumos un finansiālajās iespējās. Šobrīd nozaru pārstāvji norāda uz līdzvērtīgām iespējām visiem skolēniem sastapties ar kultūru.
- Atzīts, ka programma “Latvijas skolas soma” jau šobrīd sniedz iespēju palielināt auditorijas apjomu kultūras organizācijām, radīt jaunus kultūras produktus, redzot pieprasījuma esamību visā Latvijā, un izaicina organizācijas domāt par jauniem norišu formātiem, t.sk. kļūt mobilākiem un doties ārpus ierastās darbības vides (Covid-19 pandēmijas laikā izmēģināt arī digitālā formāta iespējas). Norišu formu maiņa īpaši veicina piedāvājuma pieejamību reģionos un vietās, kur nav kultūras organizāciju. Taču kultūras organizāciju gadījumā veidojas apziņa, ka tās pamatdarbību var veicināt ne tikai piedāvājuma kvalitāte, bet skolēni kultūras norisi var izmantot kā iespēju iepazīties arī ar pašu kultūrvietu, sākot apzināties tās mērķi, nepieciešamību un devumu.
- Tāpat nozaru profesionāļi norāda uz šobrīd ļoti plaši pieejamo kultūras norišu piedāvājuma klāstu programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros, nozaru ekspertiem darbojoties visā Latvijā un veicinot programmas “Latvijas skolas soma” ekosistēmas veidošanos valsts mērogā. Īpaši tiek izceltas tradicionālā un laikmetīgā piedāvājuma attiecības, teātra, dejas un cirka nozarēm norādot, ka laikmetīgā formāta un saturā norises vēl nav izprotamas visiem skolotājiem un vēl nepieciešams darbs tradicionālā un laikmetīgā balansam radīšanai programmā. Uz to norāda arī mūzikas nozares profesionāļi, redzot piedāvājuma augumu radošo industriju un popmūzikas jomā, kurš aizvien vairāk izkonkurē akadēmiskās un klasiskās mūzikas organizāciju un kolektīvu piedāvājumu.
- Atsevišķi izceļama finansējuma problemātika, kura tika minēta visu nozaru diskusijās. Nozaru profesionāļi izceļ finansējuma nepietiekamību, īpaši domājot par arvien augošajām transporta izmaksām, kas īpaši ietekmē reģiona skolēnu iespējas piedzīvot kultūru, piemēram, galvaspilsētā. Tiek norādīts uz nepieciešamību pēc finansējuma diferencēšanas, palielinot finansējumu transporta izdevumu segšanai. Tāpat līdzšinējā pieredzē nozaru pārstāvji novērojuši finansējuma pieejamības neregularitāti, izceļot, ka tas ne vienmēr pieejams jau no paša mācību semestra sākuma, radot liela pieprasījuma rašanos mācību semestru beigās. Diskusijas dalībnieki gan atzīst, ka gudras plānošanas un risinājumu meklēšanas rezultātā, iespējams programmas piešķirto finansējumu izlietot arī gudri, ievērojot regularitāti.

PROGRAMMAS IETEKME UZ PIEDĀVĀJUMA VEIDOŠANU BĒRNU UN JAUNIEŠU AUDITORIJAI

- Nozares profesionāļi norāda, ka programma “Latvijas skolas soma” mainījusi izpratni par iespējamiem norišu formātiem un to pielāgošanu jauniešu auditorijai, veicinājusi jauna satura radīšanu un esošā pielāgošanu (piemēram, atbilstoši vecumposmiem), kā arī raisījusi izpratni par kultūras norišu izmantošanas iespējām mācību saturā. Kultūras nozares pārstāvji labāk saskata savu lomu izglītības procesā un to, kā kultūras organizāciju piedāvājums var palīdzēt mācību priekšmetu apgūvē.
- Nozaru pārstāvji norādīja, ka jauna piedāvājuma radīšanā programmai aizvien vairāk sadarbojas ar izglītības sektoru (skolotājiem, skolēniem), lai testētu un pilnveidotu radīto kultūras norisi. Veidojas izpratne, ka radītajam saturam jābūt ilgstoši, regulāri pieejamam (visa mācību gada laikā un pieejamam arī skolēnu stundu ietvaros). Tāpat tiek izmantoti dažādi norišu formāti. Kultūras mantojuma, teātra organizāciju gadījumā tiek izcelta kultūrvietas nozīme un norises tiek īstenotas galvenokārt klātienē. Brīvmākslinieku un dažādu mazāku kultūras organizāciju gadījumā kultūras norises lielākajā daļā gadījumu tiek piedāvātas izglītības iestādēs. Īpaši tiek izcelta digitālā formāta, t.sk. tiešsaistes formāta nozīme Covid-19 pandēmijas laikā, kas bija vienīgā iespēja skolēniem sastapties ar kultūru un pielietot programmas piešķirto finansējumu. Digitālais formāts sniedz iespēju sasniegt arī skolēnu auditoriju, kas iepriekš netika sasniegta, piemēram, no citiem Latvijas reģioniem. Nozaru pārstāvji, kas pandēmijas laikā izmantoja digitālo vidi,

norāda, ka pēc pandēmijas krasi krities pieprasījums pēc digitālā formāta norisēm un arī skolēni vēlas piedzīvot dzīvu kultūru.

- Papildus formātu dažādībai kultūras nozares profesionāļi norāda arī uz sarunu un atgriezeniskās saites nozīmību, ko īpaši aktualizējusi programma “Latvijas skolas soma”. Nozaru pārstāvji to redz kā iespēju gan komunicēt ar savu auditoriju, gan kā iespēju attīstīt savu piedāvājumu.
- Uzsvērtas pārmaiņas, ko programmas “Latvijas skolas soma” ienesusi kultūras sektorā. Diskusiju dalībnieki norāda, ka programma kalpo par izglītības un kultūras sektora sadarbības veicinošo elementu – reklāmas, mārketinga rīku jeb platformu, kas viegli un ērti ļauj sasniegt koordinatoru vai skolotāju. Un skolotājs kļūst par regulāra pieprasījuma nodrošinātāju.
- Jautājumā par programmas “Latvijas skolas soma” radīto konkurenci bērnu un jauniešu auditorijas piesaistīšanā, nozaru pārstāvji norādīja, ka neredz citus norišu piedāvātājus kā konkurentus, bet gan to, ka Programma kalpo par sadarbības veids. Tā veicina nozaru atpazīstamību un skolēnu iesaisti tajā. Tāpat piedāvājuma daudzveidība veicina nepieciešamību pēc aizvien kvalitatīvākas kultūras norises radīšanas, kas attīsta arī nozari kopumā. Drošības sajūtu nodrošina arī specifiski izvēlēta piedāvājuma niša un unikalitāte.
- Nav konkrētu mērījumu vai datu, kas norādītu uz to, ka programma “Latvijas skolas soma” ietekmē to, ka bērni atkārtoti atgriežas kultūras organizācijās, līdz ņemot savus vecākus un draugus, taču vairāki nozares profesionāļi no savas personīgās pieredzes ir pārliecināti par to, ka, ja skolēnu apmeklētā kultūras norise būs kvalitatīva, skolēni par to stāstīs arī ģimenei un draugiem, raisot interesi arī viņos šo norisi apmeklēt vai iepazīt tās piedāvātāju.

KRITĒRIJU VĒRTĒJUMS NORIŠU IEKĻAUŠANAI PROGRAMMAS SATURĀ

- Diskusiju dalībnieki norāda, ka ir informēti par programmas “Latvijas skolas soma” kritērijiem norišu iekļaušanai Programmas saturā. Kritēriji tiek uztverti kā atgādinājums par Programmas būtību un jēgu, kas kalpo par kvalitātes filtru un palīdz sagatavot norises pieteikumu. Tika gan norādīts, ka noteiktās situācijās pieteikums ir izstrādāts ļoti kvalitatīvi, taču tas neatbilst tam, kas tiek īstenots reālajā dzīvē. Respektīvi, kvalitatīva pieteikuma izstrāde negarantē norises kvalitāti, tāpēc nepieciešamas arī pašu norišu kvalitātes pārbaudes.
- Nozaru pārstāvji uzskata, ka vairāki kritēriji ir abstrakti formulēti un var tikt uztverti dažādi. Tiek ierosināts veidot detalizētākus, konkrētākus punktus pēc kuriem katrai no nozarēm vadīties. Dažu nozaru pārstāvji nav pārliecināti arī par kritēriju konsekventu lietojumu, redzot dažādās kvalitātes norises Programmas norišu piedāvājumā. Tiek uzsvērts, ka jāņem vērā arī norišu vērtētāju subjektivitāte un pieredze.
- Tā kā publiskā sektora piedāvājums programmā “Latvijas skolas soma” tiek iekļauts automātiski, tad kritērijiem vairāk uzmanību pievērsuši privātā sektora pārstāvji.
- Tiek izcelts arī tas, ka norises atlases kritērijiem jāpievērš uzmanība ne tikai kultūras nozares pārstāvjiem, bet arī skolotājiem, kas piedāvājumu izvēlas.

NOZARES NODARBINĀTĪBAS IESPĒJAS UN FINANSĒJUMS

- Diskusiju dalībnieki atšķirīgi vērtē programmas “Latvijas skolas soma” ietekmi uz nodarbinātības jautājumiem. Dažu organizāciju gadījumos Programma sniegusi iespēju radīt jaunas darba vietas, lai koncentrētos uz satura izstrādi Programmā vai pat kalpo par galveno ienākuma avotu kultūras organizācijas pastāvēšanai – rada un nodrošina darba iespējas. Ir nozaru pārstāvji, kas uzsver, ka Programma veidojusi iespēju iegūt papildus ienākumus māksliniekiem un profesionāļiem, kuru ienākumi ir neregulāri vai atkarīgi no pieejamajiem projektiem. Tiek minēti arī gadījumi, kad iespēja piesaistīt jauniešu auditoriju mācību gada laikā palīdz veiksmīgi pārorientēties pēc vasaras tūrisma laika un turpināt gūt ienākumus visa gada griezumā. Pārrunājot finansiālo izdevīgumu jauniešu auditorijas norišu izveidei un uzturēšanai, lielākā daļa kultūras nozares profesionāļu norāda, ka Programma nenodrošina lielas peļņas iespējas, un darbu Programmā saskata kā misijas darbu vai ilgtermiņa ieguvumu (nākotnes auditorija).

KULTŪRAS UN IZGLĪTĪBAS SEKTORU SAVSTARPĒJĀ KOMUNIKĀCIJA

- Kultūras nozares pārstāvji diskusijās atzīst, ka programma “Latvijas skolas soma” veicinājusi komunikācijas attīstību ar izglītības sektoru. Tiek uzsvērtā komunikāciju formu dažādība. Galvenokārt tiek izcelta tiešā komunikācija ar skolotājiem un koordinatoriem – laika gaitā organizācijās izveidojušās datubāzes un skolotāju katalogi, kurus iespējams atkārtoti uzrunāt par jaunākajiem norišu piedāvājumiem.

- Raksturojot digitālos komunikācijas kanālus, tiek izcelta gan Programmas tīmekļvietne, kuras norišu katalogs kalpo par piedāvājuma komunikācijas avotu, gan pašu kultūras organizāciju tīmekļvietnes, atsevišķās sadaļas piedāvājumam, ko iespējams apmaksāt no Programmas finansējuma. Tāpat tiek minēta arī jaunumu izsūtīšana e-pastā.
- Pārrunājot klātienē komunikācijas veidus, kultūras norišu piedāvātāji norāda gan uz to, ka veido tikšanās ar skolotājiem, gan aicina skolotājus uz mēģinājumiem un caurlaidēm, lai sniegtu skolotājiem iespēju iepazīties ar piedāvājumu pirms tas nonāk arī līdz skolēnam. Tā tiek radīta arī iespēja, ka skolotāji par pieredzēto var dalīties savā starpā un veicināt interesi arī citiem norisi apmeklēt. Papildus tam tiek izcelts arī izglītības pārvalžu darbs, kuri kalpo par starpnieku starp kultūras norises piedāvātāju un skolotāju.
- Dažos gadījumos diskusijas dalībnieki minēja, ka neveic nekāds komunikācijas aktivitātes un skolu pārstāvji atrod viņus paši.

PROGRAMMAS ILGTSPĒJA UN IETEIKUMI TĀLĀKAI ATTĪSTĪBAI

- Kultūras nozares profesionāļi vienprātīgi atzīst, ka programmu "Latvijas skolas soma" nepieciešams turpināt.
- Diskusiju laikā tika norādīts uz dažādiem uzlabojumiem, kuru ieviešana veicinātu vēl sekmīgāku Programmas darbību. Pirmkārt, tiek uzsvērts darbs ar skolotājiem un nepieciešamība sagatavot gan skolotājus, gan koordinatorus darbam ar Programmas daudzveidīgo piedāvājumu. Tiek izcelta tieši laikmetīgās mākslas iepazīšana – nepieciešams skolotāju iepazīstināt ar to, kas laikmetīgā māksla ir, lai skolotājs šo piedāvājuma daļu Programmā vispār izvērtētu izmantošanai.
- Otrkārt, vairāki ieteikumi saistīti ar Programmas finansējumu un tā apjomu, nosakot, ka kopumā ir nepieciešams piešķirt lielāku finansējumu Programmas darbībai. Tāpat svarīgi sakārtot finansējuma plūsmas periodus, lai finansējums atrastos skolu rīcībā jau no paša mācību semestra sākuma, kas radītu arī garāku periodu finansējuma izlietošanai. Finansējuma kontekstā tiek izteikts arī priekšlikums atsevišķa finansējuma piešķiršanai skolu un pašvaldību koordinatoriem par veiktajiem pienākumiem.
- Treškārt, kultūras nozares pārstāvji norāda uz nepieciešams veicināt labo pieredzi apmaiņas un veidot forumus kultūras nozarei, kuros runāt un veicināt domapmaiņu par nozarei svarīgiem jautājumiem. Domapmaiņas veicināšana spētu radīt arī starpdisciplinārus projektus, sadarbojoties dažādu nozaru pārstāvjiem. Tiek izcelta arī kultūras centru līdz šim neizmantotais potenciāls Programmas kontekstā, kurš arī varētu tikt veicināts sarunu ceļā.
- Un, ceturkārt, tiek rosināts Programmā iekļaut ne tikai sākumskolas, vidusskolas, bet arī pirmsskolas izglītības iestādes, paplašinot Programmas darbības apmēru. Tiek izteiktas pat idejas Programmas pārnesi uz sociālo sektoru, piemēram, probāciju dienestiem, veco ļaužu pansionātiem utt.

IETEIKUMI PROGRAMMAS STIPRO PUŠU IZMANTOŠANAI

- Nostiprināt Programmas potenciālu mainīt bērnu un jauniešu uztveri sabiedrībā, kas integrētu gan jaunās pedagoģiskās pieejas, gan priekšstatu par jauniešiem un bērniem kā lemt un vērtēt spējīgu auditoriju ar savām kultūras vajadzībām, pienākumiem un atbildību.
- Aktivizēt Programmas norišu mērķtiecīgu radīšanu un ieviešanu bijušajās mazākumtautību skolās, kas jo īpaši svarīgi pārejā uz Vienotu skolu, kas ietver pakāpenisku (dažādi termiņi izglītības programmām dažādās klašu grupās) pāreju uz mācībām latviešu valodā līdz 2025. gada 1. septembrim.
- Turpināt izglītības un kultūras sektorā iesaistīto profesionāļu savstarpējās izpratnes, cieņas un empātiskas uztveres attīstību, stiprināt vienotu kultūras un izglītības ekosistēmu.
- Turpināt un stiprināt Programmas vadības un kultūras organizāciju metodisko atbalstu pedagogiem.
- Attīstīt un stiprināt starpdisciplināritātes potenciālu izglītības satura apguvē.

IETEIKUMI

- Turpināt sniegt metodisko atbalstu un atbalstu skolotāju profesionālajai pilnveidei, jo īpaši laikmetīgās mākslas izpratnes jautājumos.
- Veidot ciešāku saikni ar aktīvākajiem skolotājiem, nostiprināt viņu kā starpnieku jeb mediatoru lomu Programmas ieviešanā.
- Attīstīt un padziļināt skolēnu izpratni par Programmas jēgu un iespējām, tostarp izglītības programmu apguvē.
- Attīstīt skolēnu līdzdalības formas lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar Programmā.
- Atbalstīt plānošanas un sadarbības prakses izglītības sektorā: iestādes un starp-iestāžu līmenī.
- Attīstīt praktiskas darbības, lai vairāk sadarbotos ar citām iesaistītajām pusēm: vecākiem, medijiem.
- Veicināt Programmas norišu kvalitāti un attīstīt to atbalsta instrumentus visās kultūras un mākslas nozarēs.

- Risināt ar finansējuma plūsmu saistītos problēmjautājumus.
- Turpināt labās prakses izplatīšanu dažādos formātos un radīt visu iesaistīto pušu domapmaiņas iespējas.
- Izskatīt iespēju nodrošināt Programmas principu pārnesi uz pirmsskolas izglītības iestādēm, kā arī sociālo sektoru.
- Stiprināt daudzvirzienu sadarbību starp kultūras un izglītības nozari visos līmeņos, tostarp rīcībpolitikas veidošanas ietvarā.

IETEIKUMI PROGRAMMAS TURPINĀŠANAI VAI IZBEIGŠANAI

Kopumā visas iesaistītās puses – izglītojamie, pedagogi, kultūras un radošā sektora pārstāvji, kā arī kultūras un izglītības sektora eksperti – Programmas ieviešanas procesu vērtē pozitīvi un min pārliecinošus argumentus nepieciešamībai turpināt Programmas darbību. Atzīstam, ka liela nozīme Programmas attīstībā bijusi sistemātiskiem iekšējā izvērtējuma procesiem, kur Programmas administrācija lielu uzmanību pievērsusi atgriezeniskās saites iegūšanai no skolotājiem, izglītojamajiem, kultūras un radošā sektora pārstāvjiem, pašvaldību koordinatoriem un citām iesaistītajām pusēm. Programmas darbība sistemātiski monitorēta gan operatīvo aktivitāšu (atbildes uz telefona zvaniem, e-pastiem, sociālo tīklu ierakstiem, organizējot sarunas semināros u.tml.), gan stratēģisko mērķu sasniegšanas līmenī. Tā kā izvērtējumā secināts, ka kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” spilgta iezīme ir tās starpnozarisks raksturs un ir uzskatāma par starpnozaru politikas labo praksi, iesakām tās pieredzi adaptēt citās starpnozaru rīcībpolitikās nacionālā un starptautiskā mērogā.

Sveiks/-a!

Aicinām piedalīties Tevi aptaujā par **kultūras pieredzi, ko esi guvis/-usi kopā ar klasi / kursu mācību procesa ietvaros.**

Aptauju veic Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts, lai izvērtētu kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" pirmo piecu gadu darbību. Tajā piedalās **12. klašu skolēni, kā arī 3. un 4. kursu audzēkņi**, kuri klātienē apgūst vidējās vispārējās un profesionālās izglītības programmas.

Mums ir svarīgs Tavs vērtējums un viedoklis, lai pieņemtu lēmumus, kā padarīt kultūru pieejamāku un mācīšanos aizraujošāku.

Anketas aizpildīšana aizņems **aptuveni 10 minūtes**. Aptauja ir anonīma. Dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā. Tavs paustais viedoklis individuāli netiks analizēts.

Pateicamies jau iepriekš!

Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" vārdā,

Anda Laķe

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūta vadītāja

Jautājumu gadījumā sazināties:

Sabīne Ozola, sabine.ozola@lnkc.gov.lv

J1 Vai Tu šobrīd mācies 12. klasē, 3. kursā vai 4. kursā?

Viena atbilde!

1	Jā, mācos	Pāriet pie J2
2	Nē, nemācos	Beigt aptauju
99	Grūti pateikt	

1. SKOLĒNA KULTŪRAS PIEREDZE MĀCĪBU PROCESĀ

J2 Lūdzu, norādi, kuras no nosauktajām kultūras norisēm esi pieredzējis mācību procesa ietvaros iepriekšējā mācību gada laikā (kad mācījies 11. klasē, 2. vai 3. kursā):

Ar kultūras norisēm nav domāti skolas organizēti pasākumi, kuros uzstājas paši skolēni (piemēram, popiela, dziesmu konkurss, sacensības, izlaidums, Ziemassvētku koncerts u.tml.).

Visas piemērotās atbildes katrā kolonnā!

	J2.1. SKOLAS TELPĀS	J2.2. KULTŪRAS INSTITŪCIJĀ (muzejā, teātrī, koncertzālē u.c.)	J2.3. DIGITĀLI (ieraksta vai tiešsaistes veidā)
Koncerts	1	1	1
Teātra izrāde	2	2	2
Dejas izrāde	3	3	3
Cirka izrāde	4	4	4
Filma	5	5	5
Muzeja apmeklējums (pamātekspozīcija, izstāde)		6	6
Muzejpedagoģiskā nodarbība	7	7	7
Tikšanās ar rakstnieku	8	8	8
Arhitektūras un cita kultūrvēsturiskā mantojuma objekta iepazīšana		9	9
Cita veida interaktīva nodarbība (foto, video, amatniecības u.c.)	10	10	10
Mācību procesa ietvaros iepriekšējā mācību gada laikā neesmu pieredzējis nevienu kultūras norisi šādā formātā	98	98	98
Grūti pateikt	99	99	99

J3 Lūdzu, nosauc vienu Latvijas kultūras vērtību, kas Tev personīgi šķiet svarīga!

J4 Lūdzu, nosauc, vienu mūsdienīgā (laikmetīgā) formātā veidotu kultūras norisi, kas Tevi ir īpaši uzrunājusi!

J5 Kādi, Tavuprāt, ir būtiskākie ieguvumi, ja mācību procesā ir iekļautas kultūras vai mākslas norises?

Visas piemērotās atbildes!

1	Jaunas emocijas un sajūtas
2	Jaunas zināšanas par Latvijas kultūras un mākslas procesiem
3	Palīdz labāk saprast to, ko māca skolā
4	Dažādojas veidi, kā apgūt mācību saturu
5	Iespēja skolas vidē pieredzēt kultūru (piemēram, mākslinieku viesošanās skolā)
6	Cits (<i>norādi!</i>).....

98	Nav ieguvumu
99	Grūti pateikt

J6 Lūdzu, norādi, cik svarīgi vai nesvarīgi ir sekojošie aspekti, lai kultūras norise būtu Tev saistoša?
Viena atbilde katrā rindiņā!

		Nesvarīgi	Drīzāk nesvarīgi	Drīzāk svarīgi	Svarīgi	Grūti pateikt
1	Norises saturs saistīts ar man svarīgām tēmām	1	2	3	4	99
2	Norises saturs saistīts ar sabiedrībā aktuāliem jautājumiem, problēmām	1	2	3	4	99
3	Norisē ir interaktīvi elementi (iespēja iesaistīties un līdzdarboties)	1	2	3	4	99
4	Norisi īsteno personības, kas ir savas nozares profesionāļi	1	2	3	4	99
5	Norise notiek saprotamā un draudzīgā valodā	1	2	3	4	99
6	Norise ir iekļaujoša, piemērota dažādiem skolēniem	1	2	3	4	99
7	Norise ir sasaistīta ar to, kas tiek apgūts skolā	1	2	3	4	99
8	Norisē izmantoti multimedijāli izteiksmes līdzekļi (foto, video, mūzika u.c.)	1	2	3	4	99
9	Norise notiek neierastā formātā (piemēram, audio pastaiga, digitāli tiešsaistē vai ieraksta formātā)	1	2	3	4	99
10	Norisē tiek izmantotas tehnoloģijas (piemēram, telefoni, planšetdatori, virtuālās realitātes brilles)	1	2	3	4	99

J7 Lūdzu, norādi, kādi ir Tev interesējošie temati, par kuriem Tu vēlētos, lai tiek veidotas kultūras norises jauniešu auditorijai!

J8 Ja Tev ļautu izvēlēties, kādu Latvijas kultūras norisi mācību procesa laikā Tu vēlētos pieredzēt šajā, 2023./2024. mācību gadā (12. klasē, 3. vai 4. kursā)?

J9 Vai Tu esi dzirdējis par kultūrizglītības programmu "Latvijas skolas soma" un pieredzējis kultūras norises šīs programmas ietvaros?

Viena atbilde!

1	Jā, esmu dzirdējis un esmu pieredzējis
2	Jā, esmu dzirdējis, bet neesmu drošs, vai esmu pieredzējis
3	Jā, esmu dzirdējis, bet neesmu pieredzējis
4	Nē, neesmu dzirdējis un neesmu drošs, vai esmu pieredzējis
99	Grūti pateikt

Uzdod tikai tiem, kas J9 atbildēja 1 - "Jā, esmu dzirdējis un esmu piedalījies". Pārējiem pāriet pie J12.

J10 Vai Tu esi piedalījies lēmuma pieņemšanā par kādas kultūras norises apmeklēšanu kopā ar klasi / kursu programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros?

Viena atbilde!

1	Jā, ir bijusi iespēja izvēlēties un ieteikumi tika ņemti vērā
2	Jā, ir bijusi iespēja izvēlēties, bet ieteikumi netika ņemti vērā
3	Nē, nav bijusi iespēja izvēlēties
99	Grūti pateikt

Uzdod tikai tiem, kas J9 atbildēja "Jā, esmu dzirdējis un esmu piedalījies". Pārējiem pāriet pie J12.

J11 Lūzdu, uzskaiti, kuros mācību priekšmetos Tavā pieredzē ir ticis izmantots programmas "Latvijas skolas soma" kultūras norisēs redzētais / dzirdētais saturs?

Uzdod atkal visiem respondentiem.

J12 Kuru no zemāk minētajām kultūras nozarēm Tu mācību procesa ietvaros šajā 2023./2024. mācību gadā vēlētos iepazīt vairāk?

Visas piemērotās atbildes!

1	Mūzika
2	Teātris
3	Deja
4	Cirks
5	Vizuālā māksla
6	Kino
7	Arhitektūra
8	Dizains
9	Kultūras mantojums
10	Literatūra un grāmatniecība
98	Nevēlētos iepazīt vairāk kādu kultūras nozari
99	Grūti pateikt

J13 Domājot par savu pieredzi, novērtē, lūdzu, cik lielā mērā Tu piekrīti sekojošajiem apgalvojumiem!

Lūdzu, novērtē 5 punktu skalā, kur "1" nozīmē "pilnībā nepiekrītu", bet "5" nozīmē "pilnībā piekrītu".

Viena atbilde katrā rindiņā!

		1 - pilnībā nepiekrītu	2	3	4	5 - pilnībā piekrītu	Grūti pateikt
1	Kultūras norišu pieredzēšana mācību procesa ietvaros veicina manu interesi un motivāciju mācīties	1	2	3	4	5	99
2	Kultūras norišu pieredzēšana mācību procesa ietvaros pozitīvi ietekmē manu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību	1	2	3	4	5	99
3	Latvijas kultūras un mākslas iepazīšana spēcina manu lepnumu par Latvijas valsti un tās cilvēkiem	1	2	3	4	5	99
4	Skolēnu (jauniešu) auditorijai ir pieejams plašs kultūras norišu piedāvājums	1	2	3	4	5	99
5	Mācību procesa laikā man tiek sniegta iespēja iepazīt gan kultūras vērtības, gan laikmetīgās izpausmes	1	2	3	4	5	99

J14 Lūdzu, noslēgumā ieraksti, ja Tev ir kādi komentāri vai pārdomas par kultūras lomu mācību procesā!*Jautājums nav obligāts!***3. SKOLA****K15 Lūdzu, norādi skolas veidu kādā Tu šobrīd mācies!***Viena atbilde!*

1	Valsts ģimnāzija
2	Vispārizglītojošā vidusskola
3	Profesionālās izglītības iestāde
99	Nevēlos atbildēt

Uzdot, ja "Valsts ģimnāzija" vai "Vispārizglītojošā vidusskola".

K16 Vai Tu mācību procesā padziļināti apgūsti kādu Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību jomas kursu (piemēram, Kultūra un māksla II, Radošā rakstīšana, Vizuāli plastiskā māksla, Teātris un drāma u.c.)?*Viena atbilde!*

1	Jā
2	Nē
99	Grūti pateikt

D1 Kāds ir Tavs dzimums?*Viena atbilde!*

1	Sieviete
2	Vīrietis
99	Nevēlos atbildēt

D2 Kāds ir Tavs vecums?*Lūdzu, norādi pilnos skaitļos!*

D3 Kur atrodas Tava dzīvesvieta?*Viena atbilde!*

1	Rīga
2	Cita valstspilsēta (Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Ogre, Rēzekne, Valmiera un Ventspils)
3	Novada pašvaldības (administratīvais) centrs
4	Novada pašvaldība ārpus (administratīvā) centra
99	Nevēlos atbildēt

Neuzdod tiem, kas D3 atbild "Rīga".

D4 Norādi, lūdzu, kurā kultūrvēsturiskajā novadā atrodas Tava dzīvesvieta!*Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!*

1	Sēlija
2	Kurzeme
3	Zemgale
4	Vidzeme
5	Latgale
99	Grūti pateikt

D5 Kādā valodā Tu galvenokārt sazinies ar saviem ģimenes locekļiem?*Viena atbilde!*

1	Latviešu
2	Angļu
3	Krievu
4	Citā (<i>lūdzu, norādi!</i>)
99	Grūti pateikt

Paldies, ka aizpildīji anketu!

Labdien!

Cienījamās skolotājas! Godātie skolotāji!

Šogad aprit pieci gadi kopš Latvijas pamata un vidējās vispārējās un profesionālās izglītības iestādēm ir iespēja īstenot programmu "Latvijas skolas soma". Skolotājiem ir liela nozīme šīs programmas ieviešanā, un daudzi no Jums ir snieguši ieguldījumu, lai tā veiksmīgi darbotos.

Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūts sadarbībā ar kultūrizglītības programmu "Latvijas skolas soma" veic ārēju programmas "Latvijas skolas soma" pirmo piecu gadu darbības izvērtējumu, ar mērķi uzlabot programmas ieviešanas efektivitāti. Novērtējuma ietvaros veicam **vispārizglītojošo un profesionālo skolu skolotāju**, kuri izmantojuši programmas "Latvijas skolas soma" sniegtās iespējas, **aptauju**.

Lūdzam Jūs sniegt savu viedokli par programmu "Latvijas skolas soma". Jūsu pieredze un vērtējumi mums ir ļoti svarīgi, tie palīdzēs optimizēt programmas tālāko darbību un attīstību!

Aptaujas anketas aizpildīšana aizņems **aptuveni 15 minūtes**. Lai pabeigtu anketu, nepieciešams atbildēt uz visiem jautājumiem (jautājumos ietverts atbilžu variants "grūti pateikt", ja ar kādu programmu saistītu aspektu skolotāja darbā neesiet saskāries). Ja strādājat kā skolotājs vairākās skolās, lūdzu, formulējiet viedokli par vienu no skolām, kurā strādājat (vēlams par to, kurā esat visciešāk saistīts ar programmu "Latvijas skolas soma").

Aptauja ir anonīma. Aptaujas dati tiks izmantoti tikai apkopotā veidā. Jūsu paustie viedokļi individuāli netiks analizēti.

Pateicamies jau iepriekš!

Programmas "Latvijas skolas soma" vārdā,

Anda Laķe, Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras un mākslu institūta vadītāja
Kontakti: anda.lake@lka.edu.lv

Jautājumu gadījumā sazināties:

Sabīne Ozola, sabine.ozola@lnkc.gov.lv

1. APMEKLĒTĀS KULTŪRAS NORISES PROGRAMMAS IETVAROS

J1 Norādiet, lūdzu, kuros mācību gados Jūs kopā ar skolēniem esat pieredzējis kādu programmas "Latvijas skolas soma" norisi!

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	2018./2019. mācību gadā
2	2019./2020. mācību gadā
3	2020./2021. mācību gadā
4	2021./2022. mācību gadā
5	2022./2023. mācību gadā
6	Programmas pilotprojektā 2016./2017. mācību gada rudens semestrī vai 2017./2018. mācību gada rudens semestrī
98	Neesmu piedalījies nevienā programmas norisē
99	Grūti pateikt

Ja J1=5, tad turpina aizpildīt anketas jautājumus. Pārējiem pāriet pie J21.

J2 Kāda formāta programmas “Latvijas skolas soma” norises Jūs kopā ar skolēniem esat pieredzējis pēdējā mācību gada laikā?

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Klātienes norises skolā
2	Klātienes norises ārpus skolas pie kultūras pakalpojuma sniedzēja (teātrī, koncertzālē, muzejā, kultūras centrā, bibliotēkā u.c.)
3	Digitālās norises (tiešsaistē, ieraksta veidā u.c.)
99	Grūti pateikt

Ja J2=2, tad turpina ar J3. Pārējiem pāriet pie J4.

J3 Kur notikušas programmas “Latvijas skolas soma” norises, kuras Jūs kopā ar skolēniem esat pieredzējis ārpus skolas pēdējā mācību gada laikā?

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Pašvaldībā, kurā atrodas skola
2	Citā novadā SAVA kultūrvēsturiskā novada ietvaros (Zemgale, Kurzeme, Vidzeme, Latgale, Sēlija)
3	Citā novadā CITA kultūrvēsturiskā novada ietvaros (Zemgale, Kurzeme, Vidzeme, Latgale, Sēlija)
4	Citā valstspilsētā (Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Ogre, Rēzekne, Rīga, Valmiera un Ventspils)
5	Rīgā (ja pārstāvat skolu, kas atrodas Rīgas valstspilsētas pašvaldībā, tad atzīmējiet, lūdzu, atbilžu variantu “Pašvaldībā, kurā atrodas skola”)
99	Grūti pateikt

J4 Ja Jūsu pieredzētajās programmas “Latvijas skolas soma” norisēs pēdējā mācību gada laikā tika izmantots arī līdzfinansējums, norādiet, lūdzu, kāds!

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Pašvaldības līdzfinansējums
2	Kopējais klases vai skolas fonds
3	Vecāku maksājums par sava bērna piedalīšanos
4	Līdzekļi no citiem projektiem vai sponsoriem
5	Cits (norādīt!).....
6	Tika izmantots tikai programmas “Latvijas skolas soma” finansējums
9	Grūti pateikt

J5 Programmas “Latvijas skolas soma” saturā iekļautās norises aptver desmit kultūras nozares. Atzīmējiet, lūdzu, kādu nozaru norises Jūs pieredzējat kopā ar skolēniem pēdējā mācību gada laikā (gan izbraukumā, gan uz vietas skolā, gan attālināti)!

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Mūzika
2	Teātris
3	Deja
4	Cirks

5	Vizuālā māksla
6	Kino
7	Arhitektūra
8	Dizains
9	Kultūras mantojums
10	Literatūra un grāmatniecība
99	Grūti pateikt

Ja J5=99, tad J6 izlaist un pāriet pie J7. Pārējiem atbildēt uz J6.

J6 Ja atsaucat atmiņā pēdējā mācību gada pieredzi, kas, Jūsaprāt, visvairāk ietekmēja konkrētās kultūras nozares norises izvēli?

Lūdzu, norādiet ne vairāk kā 3 atbildes!

1	Šīs nozares piedāvājums ir viegli sasniedzams, t.sk. atrodas tuvu skolai
2	Nozares piedāvājumu iespējams saistīt ar mācību saturu, tēmām
3	Nozares ietvaros pieejams plašs norišu piedāvājums
4	Nozares norises izvēli atbalsta skolēnu vecāki
5	Nozares cenu politika pieejama skolēnu auditorijai
6	Mani personiski interesē šīs kultūras nozares piedāvājums
7	Ir laba līdzšinējā pieredze ar līdzīgām nozares norisēm
8	Cits (<i>norādīt!</i>).....
99	Grūti pateikt

J7 Kurās kultūras nozarēs, Jūsaprāt, pēdējā mācību gadā esošais piedāvājums ir bijis nepietiekams?

Lūdzu, norādiet ne vairāk kā 3 atbildes!

1	Mūzika
2	Teātris
3	Deja
4	Cirks
5	Vizuālā māksla
6	Kino
7	Arhitektūra
8	Dizains
9	Kultūras mantojums
10	Literatūra un grāmatniecība
99	Grūti pateikt

J8 Domājot par pēdējo mācību gadu, lūdzu, norādiet, vai bija nozares, kurās sastapāties ar grūtībām saņemt kultūras pakalpojumu (iegādāties biļetes, vienoties par mākslinieku pieejamību)?

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Mūzika
2	Teātris

3	Deja
4	Cirks
5	Vizuālā māksla
6	Kino
7	Arhitektūra
8	Dizains
9	Kultūras mantojums
10	Literatūra un grāmatniecība
11	Neesmu saskāries ar šādām grūtībām pēdējā mācību gadā
99	Grūti pateikt

Uzdod tiem respondentiem, kas saskārušies ar kādām grūtībām kādā nozarē.

Ja J8=11 vai J8=99, tad pāriet pie J10.

J9 Miniet, lūdzu, piemērus, ar kāda veida grūtībām Jūs esat sastapies, saņemot pakalpojumu kādā no atzīmētajām kultūras nozarēm pēdējā mācību gadā!

Ierakstiet brīvā formā!

2. PIEEJAMĪBA

J10 Kādi šķēršļi, Jūsprāt, pārsvarā ierobežo skolēnu kultūras norišu pieredzēšanu programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros?

Lūdzu, norādiet visas atbilstošās atbildes!

1	Ierobežots piedāvājums atbilstoši skolēnu vecumposmam
2	Ierobežots piedāvājums atbilstoši skolēnu interesēm
3	Trūkst zināšanu, kā norisi sasaistīt ar mācību saturu
4	Norise nav iekļauta programmā "Latvijas skolas soma"
5	Nepietiekams programmas "Latvijas skolas soma" finansējums
6	Attālums līdz norises vietai
7	Biļešu izmaksas
8	Transporta izmaksas
9	Saskaņošana ar mācību procesu/stundu plānu
10	Pārāk apjomīgs apgūstamais mācību saturs
11	Skolotāju darba slodze
12	Kultūras pakalpojuma pieejamība (biļetes ir izpirktas, māksliniekiem nav brīvu datumu u.c.)
13	Nav cilvēka, kas koordinētu šo darbu skolā
14	Klases audzinātāju neieinteresētība/nevēlēšanās
15	Nepietiekama un nepārskatāma informācija par esošo kultūras un mākslas pasākumu piedāvājumu
16	Zināšanu trūkums par konkrēto kultūras nozari
17	Vecāku izpratnes trūkums par kultūras lomu izglītībā
18	Nepieciešamība meklēt līdzfinansējumu
19	Cits variants (<i>norādīt!</i>).....

98	NAV ŠĶĒRŠĻU KULTŪRAS NORIŠU PIEREDZĒŠANAI
99	GRŪTI PATEIKT

3. LĒMUMU PIENĒMŠANA

J11 Norādiet, lūdzu, cik liela ietekme, Jūsaprāt, lēmumu pieņemšanā par norises izvēli programmas "Latvijas skolas soma ietvaros ir minētajām personām! Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur "1" nozīmē "nav ietekme", bet "5" nozīmē "liela ietekme".

Lūdzu, norādiet vienu atbilžu variantu katrā rindīnā!

		1 – nav ietekme	2	3	4	5 – liela ietekme	Grūti pateikt
1	Pašvaldības koordinators	1	2	3	4	5	99
2	Pašvaldības kultūras nozares speciālisti	1	2	3	4	5	99
3	Pašvaldības izglītības speciālisti	1	2	3	4	5	99
4	Skolas koordinators/Īpaši nozīmēts cilvēks	1	2	3	4	5	99
5	Skolas administrācija (direktors, vietnieki u.c. pārstāvji)	1	2	3	4	5	99
6	Klašu audzinātāji	1	2	3	4	5	99
7	Mācību priekšmetu skolotāji	1	2	3	4	5	99
8	Skolas padome	1	2	3	4	5	99
9	Skolēni	1	2	3	4	5	99
10	Skolēnu pašpārvalde	1	2	3	4	5	99
11	Skolēnu vecāki/ģimenes	1	2	3	4	5	99

J12 Kādi faktori, Jūsaprāt, Jūsu pārstāvētajā skolā kopumā visbūtiskāk ietekmē konkrētas kultūras vai mākslas norises izvēli programmas "Latvijas skolas soma" ietvaros?

Lūdzu, norādiet ne vairāk kā 3 atbildes!

1	Skolotāja ieteikums
2	Skolas vadības viedoklis
3	Sasaiste ar apgūstamo mācību priekšmeta saturu
4	Skolēnu iniciatīva un interese
5	Labas atsauksmes no pasākuma apmeklētājiem
6	Norises reklāma/publicitāte (medijos, sociālajos tīklos)
7	Norises cena
8	Norises pieejamība (biļetes ir izpirktas, māksliniekiem nav brīvu datumu u.c.)
9	Attālums/nokļūšana līdz norises vietai
10	Kultūras un mākslas noriņu veidotāju komunikācija
11	Programmas "Latvijas skolas soma" sniegtā informācija un ieteikumi (kultūras noriņu izlases, semināri u.c.)
12	Cits variants (<i>norādīt!</i>).....
99	Grūti pateikt

J13 Kādā veidā Jūsu parstāvētajā skolā skolēni tiek iesaistīti programmas “Latvijas skolas soma” norišu izvēlē, plānošanā un organizēšanā?

Lūdzu, norādiet visas piemērotās atbildes!

1	Skolēni iesaka konkrētu ar mācību saturu saistītu norisi
2	Skolēni piedalās sagatavošanas darbos, ja norise notiek skolā (veido afišas, iekārto telpu, sagaida māksliniekus u.c.)
3	Skolēni piedalās norises organizēšanā, ja tā notiek ārpus skolas (plāno maršrutu u.c.)
4	Cits variants (<i>norādīt!</i>)
98	Skolēni netiek iesaistīti norišu izvēlē, plānošanā un organizēšanā
99	Grūti pateikt

4. SADARBĪBA

J14 Jūsaprāt, cik veiksmīga vai neveiksmīga programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros ir bijusi Jūsu sadarbība ar zemāk minētajām personām? Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur “1” nozīmē “ļoti neveiksmīga”, bet “5” nozīmē “ļoti veiksmīga”.

Lūdzu, norādiet vienu atbilžu variantu katrā rindīnā!

		1 – ļoti neveiksmīga	2	3	4	5 – ļoti veiksmīga	Nav bijusi sadarbība	Grūti pateikt
1	Citiem skolotājiem skolā, kurā strādājat	1	2	3	4	5	98	99
2	Citiem skolotājiem citās skolās savā pašvaldībā	1	2	3	4	5	98	99
3	Citiem skolotājiem citās skolās ārpus savas pašvaldības	1	2	3	4	5	98	99
4	Skolas koordinātoru/īpaši nozīmētu cilvēku	1	2	3	4	5	98	99
5	Pašvaldības koordinātoru	1	2	3	4	5	98	99

5. INFORMĒTĪBA

J15 Lūdzu, norādiet, vai līdz šim esat bijis informēts par zemāk minētajiem programmas “Latvijas skolas soma” aspektiem?

Lūdzu, norādiet vienu atbilžu variantu katrā rindīnā!

		Jā, līdz šim esmu bijis informēts	Nē, līdz šim neesmu bijis informēts	Grūti pateikt
1	7 eiro nav vienam skolēnam paredzētā naudas summa semestrī	1	2	99
2	No programmas finansējuma var segt izmaksas arī pavadošajām personām (skolotāji, vecāki)	1	2	99
3	No programmas finansējuma var segt arī transporta izmaksas	1	2	99
4	Norises, kas nav iekļautas programmas “Latvijas skolas soma” mājaslapas esošajā sarakstā vai ikmēneša izlasēs, pirms izmantošanas ir jāsaskaņo ar programmas komandu	1	2	99

J16 Kādu programmas “Latvijas skolas soma” komandas sniegto atbalstu Jūs esat izmantojis?
Lūdzu, norādiet visas piemērotās atbildes!

1	Programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norišu piedāvājumu (Excel tabula)
2	Programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norišu ikmēneša izlases un kultūras nozarēm veltītās izlases
3	Kultūras institūciju izstrādātos resursus un metodiskos ieteikumus
4	Programmas “Latvijas skolas soma” sniegto informāciju sociālajos tīklos, piemēram, Facebook, Instagram, Twitter
5	Programmas “Latvijas skolas soma” slēgto skolotāju un koordinātoru pieredzes apmaiņas grupu Facebook
6	Saziņu, konsultāciju ar programmas “Latvijas skolas soma” komandu e-pastā
7	Saziņu, konsultāciju ar programmas “Latvijas skolas soma” komandu zvanot
8	Seminārus, forumus, darba tikšanās
9	Citu atbalstu (<i>norādīt!</i>).....
99	Grūti pateikt

J17 Kāds atbalsts, Jūsaprāt, no programmas “Latvijas skolas soma” komandas vēl būtu nepieciešams?
Ierakstiet, lūdzu!

6. PIEREDZES IZMANTOŠANA MĀCĪBU DARBĀ

J18 Kādā veidā Jūs savā darbā esat izmantojis programmas “Latvijas skolas soma” kultūras norisēs gūto skolēnu pieredzi?
Lūdzu, norādiet visas piemērotās atbildes!

1	Konkrēta mācību priekšmeta satura apgūšanai
2	Audzināšanas stundās
3	Skolēna radošā vai zinātniski pētnieciskā darba izstrādē
4	Cits (<i>norādīt!</i>).....
98	Neesmu pielietojis savā darbā skolēnu iegūtās zināšanas programmas “Latvijas skolas soma” norisēs
99	Grūti pateikt

J19 Lūdzu, īsi aprakstiet, kā Jūs sagatavojat skolēnus pirms kultūras norises apmeklējuma programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros!

99	Grūti pateikt
----	---------------

J20 Lūdzu, īsi aprakstiet, kādas aktivitātes Jūs īstenojat pēc kultūras norises apmeklējuma programmas “Latvijas skolas soma” ietvaros, izmantojot skolēnu gūto pieredzi!

99	Grūti pateikt
----	---------------

7. KOPĒJAIS PROGRAMMAS VĒRTĒJUMS

J21 Balstoties Jūsu pieredzē, kā Jūs kopumā vērtējat programmas “Latvijas skolas soma” darbību? Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur “1” nozīmē “ļoti negatīvi”, bet “5” nozīmē “ļoti pozitīvi”.

1 – ļoti negatīvi	2	3	4	5 – ļoti pozitīvi	Grūti pateikt
1	2	3	4	5	9

Ja J21=1 vai J21=2, tad atbild uz jautājumu. Pārējiem uzreiz pāriet pie J23.

J22 Lūdzu, īsi raksturojiet, kāpēc Jūs vērtējat negatīvi programmas “Latvijas skolas soma” darbību! Ierakstiet, lūdzu!

J23 Domājot par Jūsu personisko pieredzi, novērtējiet, lūdzu, cik lielā mērā Jūs piekrītat sekojošajiem apgalvojumiem par programmu “Latvijas skolas soma”! Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur “1” nozīmē “pilnībā nepiekrītu”, bet “5” nozīmē “pilnībā piekrītu”.

Lūdzu, norādiet vienu atbilžu variantu katrā rindiņā!

		1 – pilnībā nepiekrītu	2	3	4	5 – pilnībā piekrītu	Grūti pateikt
1	Programma sniedz iespēju Latvijas skolēniem iepazīt Latvijas mākslas un kultūras norises	1	2	3	4	5	99
2	Programmā iepazītās mākslas un kultūras norises iespējams sasaitīt ar mācību un audzināšanas darbu	1	2	3	4	5	99
3	Programma sniedz iespēju visiem skolēniem pieredzēt mākslas un kultūras norises	1	2	3	4	5	99
4	Programma palīdz mazināt sociālo un cita veida nevienlīdzību starp skolēniem	1	2	3	4	5	99
5	Programmā iepazītās mākslas un kultūras norises stiprina jaunās paaudzes pilsoniskuma un valstiskās piederības apziņu	1	2	3	4	5	99

J24 Balstoties Jūsu pieredzē, cik lielā mērā programma “Latvijas skolas soma” nodrošina zemāk minētās iespējas? Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur “1” nozīmē “nemaz nenodrošina šādu iespēju”, bet “5” nozīmē “pilnībā nodrošina šādu iespēju”.

Lūdzu, norādiet vienu atbilžu variantu katrā rindiņā!

		1 – nemaz nenodrošina šādu iespēju	2	3	4	5 – pilnībā nodrošina šādu iespēju	Grūti pateikt
1	Palīdz konkrētu izglītības programmu satura apguvē	1	2	3	4	5	99
2	Veicina skolēnu interesi un motivāciju mācīties	1	2	3	4	5	99
3	Pozitīvi ietekmē skolēnu emocionālo labbūtību un mentālo veselību	1	2	3	4	5	99
4	Dažādo resursus mācību satura apguvei (piemēram, kā alternatīva un papildinājums grāmatām utt.)	1	2	3	4	5	99

5	Veicina sadarbību ar vecākiem un ģimeni	1	2	3	4	5	99
6	Veicina skolotāju savstarpējo sadarbību izglītības iestādes līmenī	1	2	3	4	5	99
7	Paaugstina skolotāju kultūras kompetenci	1	2	3	4	5	99
8	Nostiprina sabiedrības izpratni par kultūras lomu personības attīstībā	1	2	3	4	5	99
9	Sekmē jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai	1	2	3	4	5	99
10	Paaugstina radošo profesionāļu nodarbinātību	1	2	3	4	5	99
11	Veido kultūras norišu nākotnes auditoriju	1	2	3	4	5	99

J25 Cik lielā mērā, balstoties Jūsu pieredzē, Jūsu skolā izdodas vai neizdodas īstenot zemāk minētos programmas “Latvijas skolas soma” pamatprincipus? Lūdzu, novērtējiet 5 punktu skalā, kur “1” nozīmē “nemaz neizdodas īstenot”, bet “5” nozīmē “pilnībā izdodas īstenot”.

Lūdzu, norādiet vienu atbildi variantu katrā rindiņā!

		1 – nemaz neizdodas īstenot	2	3	4	5 – pilnībā izdodas īstenot	Grūti pateikt
1	Visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā	1	2	3	4	5	99
2	Līdzsvars tradicionālo un laikmetīgo kultūras un mākslas norišu izvēlē	1	2	3	4	5	99
3	Saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu	1	2	3	4	5	99
4	Kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība	1	2	3	4	5	99

J26 Vai, Jūsaprāt, programma “Latvijas skolas soma” būtu jāturpina nākamajos mācību gados?

Lūdzu, atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Noteikti būtu jāturpina
2	Domāju, ka būtu jāturpina
3	Domāju, ka nebūtu jāturpina
4	Noteikti nebūtu jāturpina
99	Grūti pateikt

Ja J26=1 vai J26=2, tad atbild uz J27. Ja J26=3 vai J26=4, tad atbild uz J28. Ja J26=99, pāriet uz J29.

J27 Lūdzu, īsi raksturojiet, kāpēc, Jūsaprāt, programma “Latvijas skolas soma” būtu jāturpina nākamajos mācību gados!

Ierakstiet, lūdzu!

J28 Lūdzu, īsi raksturojiet, kāpēc, Jūsuprāt, programma “Latvijas skolas soma” nebūtu jāturpina nākamajos mācību gados!

Ierakstiet, lūdzu!

VISIEM

J29 Lūdzu, ierakstiet, ja Jums ir kādi komentāri vai ieteikumi programmas “Latvijas skolas soma” darbības uzlabošanai!

8. SKOLOTĀJA PROFILS

J30 Lūdzu, norādiet galveno statusu, kā esat saistīts ar programmas “Latvijas skolas soma” īstenošanu!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Kā klases audzinātājs
2	Kā mācību priekšmeta skolotājs
3	Kā programmas koordinators skolā
4	Kā skolas administrācijas pārstāvis (direktors, vietnieks u.c.)
9	Grūti pateikt

J31 Norādiet, lūdzu, kādā mācību jomā Jūs pēdējā mācību gada laikā vadāt mācību stundas!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi! Ja Jūsu pienākumi ir saistīti ar vairākām jomām, norādiet to, ar kuru ikdienas pienākumos jūtaties vairāk saistīts!

1	Valodu mācību joma
2	Sociālā un pilsoniskā mācību joma
3	Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma
4	Dabaszinātņu mācību joma
5	Matemātikas mācību joma
6	Tehnoloģiju mācību joma
7	Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma
99	Grūti pateikt

J32 Norādiet, lūdzu, kādā klašu grupā Jūs strādājāt pēdējā mācību gada laikā!

Atzīmējiet visas atbilstošās atbildes!

1	1.–4.klase
2	5.–9.klase
3	10.–12.klase (t.sk. izglītojamie profesionālās vidējās izglītības programmās)
99	Grūti pateikt

J33 Norādiet, lūdzu, skolas veidu, kurā pamatā strādājāt pēdējā mācību gada laikā!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Valsts ģimnāzija
2	Vidusskola

3	Pamatskola
4	Sākumskola
5	Profesionālās izglītības iestāde
99	Grūti pateikt

J34 Norādiet, lūdzu, vidējo skolēnu skaitu skolā, kurā strādājat pēdējā mācību gada laikā!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	1–100 skolēni
2	101–300 skolēni
3	301–600 skolēni
3	601–1000 skolēni
5	1001 un vairāk skolēni
99	Grūti pateikt

J35 Norādiet, lūdzu, kurā kultūrvēsturiskajā novadā atrodas skola, kurā strādājat!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Rīga	Pāriet pie J37
2	Sēlija	Pāriet pie J36
3	Kurzeme	
4	Zemgale	
5	Vidzeme	
6	Latgale	

J36 Norādiet, lūdzu, cik tālu skola, kurā strādājat, atrodas no Rīgas!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Līdz 100 km attālumā
2	101–200 km attālumā
3	201 un vairāk km attālumā
99	Grūti pateikt

J37 Norādiet, lūdzu, cik reizes pēdējā gada laikā Jūs esat apmeklējis kultūras norises (ārpus programmas “Latvijas skolas soma”)!

Atzīmējiet vienu atbilstošāko atbildi!

1	Ne reizi
2	Reizi gadā
3	1–2 reizes pusgadā
4	3–5 reizes pusgadā
5	Reizi mēnesī vai biežāk
99	Grūti pateikt

J38 Lūdzu, padalieties, kāda ir Jūsu spilgtākā kultūras pieredze ārpus programmas “Latvijas skolas soma” piedāvājuma pēdējā gada laikā!

9. DEMOGRĀFIJA

D1 Jūsu dzimums:

1	Sieviete
2	Vīrietis
3	Nevēlos atbildēt

D2 Jūsu vecums _____

Lūdzu, norādiet pilnos skaitļos!

D3 Jūsu dzīvesvieta:

1	Rīga
2	Cita valstspilsēta (Daugavpils, Jelgava, Jēkabpils, Jūrmala, Liepāja, Ogre, Rēzekne, Valmiera un Ventspils)
3	Novada pašvaldības (administratīvais) centrs
4	Novada pašvaldība ārpus (administratīvā) centra
99	Grūti pateikt

D4 Kādā valodā Jūs galvenokārt sazinieties ar saviem ģimenes locekļiem?

1	Latviešu
2	Angļu
3	Krievu
4	Citā (<i>norādīt!</i>)
5	Grūti pateikt

Pateicamies par sadarbību aptaujas izpildē!

<p>IEVADS</p>	<p>Šobrīd LKA Kultūras un mākslu institūts īsteno Latvijas Nacionālais kultūras centra pasūtīto pētījumu “Kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” darbības izvērtējums par laika posmu no 2018./2019. mācību gada līdz 2022./2023. mācību gadam”. Pētījuma mērķis ir uzlabotu programmas ieviešanas efektivitāti.</p> <p>Tā ietvaros tiek veiktas divas aptaujas, ekspertu intervijas un kultūras nozares profesionāļu fokusgrupu diskusijas.</p> <p>Pētījuma ietvaros kultūras nozares viedoklis ir īpaši svarīgs, jo nozare, tās piedāvājuma dažādība un kvalitāte spēcīgi ietekmē programmas darbību un ir viena no tās stūrakmeņiem.</p> <p>Šodien mēs esam tikušies vienā no šīm fokusgrupu diskusijām, kurā esam aicinājuši piedalīties kultūras institūciju pārstāvjus no [nozares nosaukums] nozares. Liels paldies par atsaucību dalībai.</p> <p>Vai varbūt sākumā vēl ir kādi jautājumi par pašu pētījumu?</p>
<p>PROGRAMMAS VISPĀRĒJS NOVĒRTĒJUMS UN LĪDZŠINĒJĀ PIEREDZE</p>	<p>Raksturojiet, lūdzu, savu līdzšinējo pieredzi un saskarsmi ar kultūrizglītības programmu “Latvijas skolas soma”! Cik ilga tā ir bijusi?</p> <p>Vai Jūs šo pieredzi vērtētu pozitīvi vai negatīvi? Kāpēc?</p> <p>Raksturojiet, lūdzu, savas institūcijas/organizācijas līdzšinējo pieredzi un saskarsmi ar kultūrizglītības programmu “Latvijas skolas soma”! Cik ilga tā ir bijusi? Vai Jūs šo pieredzi vērtētu pozitīvi vai negatīvi? Kāpēc?</p> <p>Kā Jūs kopumā vērtētu, kādi ir programmas “Latvijas skolas soma” pozitīvie un negatīvie darbības aspekti Jūsu pārstāvētajā nozarē?</p> <p>Kā Jūs kopumā vērtētu, kādi ir programmas “Latvijas skolas soma” pozitīvie un negatīvie darbības aspekti Latvijas kultūrtelpā kopumā?</p> <p>Vai programma kopumā kalpo kultūrvides attīstībai reģionos?</p>
<p>PROGRAMMAS IETEKME UZ PIEDĀVĀJUMA VEIDOŠANU BĒRNU UN JAUNIEŠU AUDITORIJA</p>	<p>Vai un kā Jūsu institūcijā par bērnu un jauniešu auditorijas piesaistīšanu tika domāts pirms programmas? Vai bija interese veidot kultūras piedāvājumu bērnu un jauniešu auditorijai? Kā tas ir mainījies ar programmas ienākšanu?</p> <p>Vai Jūsu institūcijā ir kāda specifika izstrādājot kultūras un mākslas norises / piedāvājumu bērnu un jauniešu auditorijai? Vai ir īpašas pieejas? Kā tas ietekmē Jūsu darbu? Vai tas rada kādus apgrūtinājumus?</p> <p>Vai un kā jūs radāt jaunas kultūras norises bērnu un jauniešu auditorijai (sadarbojaties ar māksliniekiem, uzrunājat utt.)? Kā Jūs runājat ar jauniešiem?</p> <p>Domājot par Jūsu līdzšinējo praksi, kādos formātos kultūras norises tiek radīti (klātienē, digitāli, dodas izbraukumos uz skolām)?</p> <p>Kādas ir Jūsu domas, vai strādājot ar bērniem un jauniešiem, pastarpināti tiek iegūta arī vecāku un ģimenes auditorija? Vai skolēni atgriežas arī vēlāk? Piemēri?</p>
<p>PIEDĀVĀJUMS UN PIEPRASĪJUMS</p>	<p>Kā Jūs vērtētu, vai programma ir veicinājusi / stimulējusi regulāru pieprasījumu pēc kultūras norisēm bērniem un jauniešiem Jūsu institūcijā? Un kā Jūs vērtētu to Jūsu pārstāvētās nozares griezumā?</p> <p>Vai un kādos veidos izjūtat konkurenci bērnu un jauniešu piesaistīšanai Jūsu pārstāvētajā nozarē?</p> <p>Vai, Jūsaprāt, ir atšķirības starp privāto un publisko sektoru kultūras piedāvājumu?</p>

NORIŠU IEKĻAUŠANA PROGRAMMAS SATURĀ	Programma ir izstrādājusi kritērijus pēc kuriem tiek vērtēts, vai kultūras norisi iespējams iekļaut programmā. Vai iepriekš Jūs / Jūsu institūcija ir saskārusies ar šiem kritērijiem? Kādās situācijās tas ir noticis? Kā Jūs vērtējat šos kritērijus?
NODARBINĀTĪBA UN FINANSĒJUMS	Vai, Jūsaprāt, programma veicina radošo profesionāļu nodarbinātības iespējas? Kāda ir Jūsu pieredze? Piemēri? Vai norišu veidošana jauniešu auditorijai ir finansiāli izdevīga?
KOMUNIKĀCIJA	Vai un kādā veidā Jūs komunicējat savu piedāvājumu skolām? Vai un kā programma veicinājusi Jūsu kā kultūras nozares profesionāļu sadarbību ar izglītības sektoru (pedagogiem, skolu vadībām)?
NOSLĒGUMS	Vai Jūs uzskatāt, ka programmu nepieciešams turpināt un domāt par tās ilgtspēju? Vai un kādi ir Jūsu ieteikumi programmas tālākai attīstībai? Ko nepieciešams mainīt, uzlabot? Vai kam jāpaliek kā līdz šim?
	Vai kāds vēlas vēl ko piebilst vai komentēt, kas sarunā netika apspriests?

<p>IEVADS</p>	<p>Šobrīd LKA Kultūras un mākslu institūts īsteno Latvijas Nacionālais kultūras centra pasūtīto pētījumu "Kultūrizglītības programmas "Latvijas skolas soma" darbības izvērtējums par laika posmu no 2018./2019. mācību gada līdz 2022./2023. mācību gadam". Pētījuma mērķis ir uzlabotu programmas ieviešanas efektivitāti.</p> <p>Tā ietvaros tiek veiktas divas aptaujas, ekspertu intervijas un kultūras nozares profesionāļu fokusgrupu diskusijas.</p> <p>Pētījuma ietvaros iesaistīto pušu viedoklis ir īpaši svarīgs, lai iegūtu kontekstuālu un objektīvu novērtējumu tam, kā Programma sasniedz savus mērķus. <i>[Kultūrizglītības programma "Latvijas skolas soma" nodrošina skolēniem valsts apmaksātu iespēju regulāri iepazīt Latvijas kultūras vērtības un laikmetīgās izpausmes tā attīstot kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci, mazinot sociālo nevienlīdzību un spēcinoš lepnumu par savu valsti un tās cilvēkiem]</i></p>
<p>PROGRAMMAS IETEKME UZ IZGLĪTĪBAS PROCESIEM</p>	<p>Balstoties personiskajā pieredzē, novērtējiet, lūdzu, vai un cik lielā mērā programmai, Jūsaprāt, izdevies sasniegt šos mērķus izglītības vidē? Miniet, lūdzu argumentus savam vērtējumam, pamatojiet to. Kādi ir Jūsu ieteikumi snieguma uzlabošanai konkrētā mērķa sasniegšanai?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sekmēt izglītības satura apguvi, veicinot skolēnu interesi un motivāciju mācīties; • pozitīvi ietekmēt skolēnu emocionālo labsajūtu un mentālo veselību; • dažādot informācijas ieguves veidus (piem., alternatīva un / vai papildinājums drukātām grāmatām utt.); • veicināt sadarbību ar ģimenēm, parādot mūsdienīgu mācību procesu un sniedzot pieeju kultūras norisēm Latvijā; • paaugstināt skolotāju kultūras kompetenci, veicina viņu sadarbību savstarpēji un izglītības iestādes līmenī.
<p>PROGRAMMAS IETEKME UZ KULTŪRAS PROCESIEM</p>	<p>Balstoties personiskajā pieredzē, novērtējiet, lūdzu, vai un cik lielā mērā programmai, Jūsaprāt, izdevies sasniegt šos mērķus kultūrvidē? Miniet, lūdzu argumentus savam vērtējumam, pamatojiet to. Kādi ir Jūsu ieteikumi snieguma uzlabošanai konkrētā mērķa sasniegšanai?</p> <ul style="list-style-type: none"> • sekmē jaunu kultūras produktu veidošanu bērnu un jauniešu auditorijai; • paaugstina radošo profesionāļu nodarbinātību; • nodrošina regulāru pieprasījumu pēc kultūras norisēm, t.sk., līdz šim neizmantotos laika segmentos; • veido pieredzējušu nākotnes auditoriju, ceļot kopējo kultūras patēriņa līmeni.
<p>PROGRAMMAS PAMATPRINCIPU IEVIEŠANAS NOVĒRTĒJUMS</p>	<p>Vai, Jūsaprāt, programmai izdevies ieviest šos definētos pamatprincipus? Ja jā, tad kas par to liecina? Miniet, lūdzu, kādus pozitīvus piemērus. Ja nē, tad, kādi, Jūsaprāt bijuši šķēršļi? Kā tie pārvarami?</p> <ul style="list-style-type: none"> • visu skolēnu iesaiste, nodrošinot līdztiesīgumu kultūras norišu pieejamībā; • tradicionālo kultūras vērtību un laikmetīgās kultūras un mākslas norišu līdzsvars; • saikne ar tiešo mācību saturu un procesu, lai sekmētu nacionālā izglītības standarta mērķu sasniegšanu; • kultūras un izglītības profesionāļu sadarbība.
<p>PROGRAMMAS IETEKME UZ SABIEDRĪBU KOPUMĀ</p>	<p>Vai programmai Jūsaprāt, ir kādi blakus efekti, kas kā citādi izpaužas sabiedrībā? Kultūrā? Izglītībā?</p>
<p>KOMUNIKĀCIJA</p>	<p>Kā vērtējat Programmas komunikācijas aktivitātes?</p>
<p>NOSLĒGUMS</p>	<p>Vai Jūsaprāt, Programma būtu vai nebūtu jāturpina? Ja jā, tad, kā nodrošināt tās ilgtspēju?</p>

	Vai un kādi ir Jūsu ieteikumi programmas tālākai attīstībai? Ko nepieciešams mainīt, uzlabot? Kas ir labās prakses, kas, Jūsaprāt, būtu noteikti jā saglabā?
	Paldies par interviju un Jūsu viedokli!